

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΣΤΑ ΔΙΕΠΙΠΕΔΑ: Η ΧΡΗΣΗ ΚΑΙ Η
ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΩΝ

Επιβλέπουσες Καθηγήτριες: Πρέντζα Αλεξάνδρα, Μαστροπαύλου Μαρία

Τσεσμετζής Γεώργιος

Α.Μ.: 4

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

2022

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας:

«Φαινόμενα στα Διεπίπεδα: η χρήση και η ερμηνεία των υποκειμένων»

Συγγραφέας:

Τσεσμετζής Γεώργιος

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής:

Μαρίκα Λεκάκου (Π.Ι., αναπληρώτρια καθηγήτρια)

Ελένη Περιστέρη (Α.Π.Θ., αναπληρώτρια καθηγήτρια)

Αλεξάνδρα Πρέντζα (Π.Ι., μέλος ΕΔΙΠ)

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας είναι να ερευνήσει τη χρήση και την ερμηνεία των υποκειμένων σε δύο γλώσσες κενού υποκειμένου, στην Ελληνική και στην Αλβανική. Συγκεκριμένα μελετώνται δύο φαινόμενα που άπτονται των διεπίπεδων, η επίλυση της αναφοράς (διεπίπεδο σύνταξης-πραγματολογίας, διεπίπεδο σύνταξης-σημασιολογίας), μέσω μιας πειραματικής δοκιμασίας ερμηνείας, και η διάταξη των προτασιακών όρων και, συγκεκριμένα, η θέση του υποκειμένου σε δομές μονοθέσιων κατηγορημάτων (διεπίπεδο σύνταξης-πραγματολογίας, διεπίπεδο σύνταξης-λεξικού-σημασιολογίας), μέσω μιας πειραματικής δοκιμασίας χρήσης. Η παρούσα μελέτη δίνει τη δυνατότητα να διερευνηθούν οι προαναφερθείσες πτυχές τόσο σε ενδογλωσσικό όσο και σε διαγλωσσικό επίπεδο, εφόσον το γλωσσικό ζεύγος Ελληνική-Αλβανική δεν έχει μελετηθεί συγκριτικά στα προαναφερθέντα φαινόμενα, συνεισφέροντας με νέα δεδομένα από τις δύο εξεταζόμενες γλώσσες, αναδεικνύοντας παράλληλα μικροπαραμετρικές διαφοροποιήσεις εντός των δύο γλωσσών.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στο σύνολο των καθηγητών/-τριών του μεταπτυχιακού προγράμματος της γλωσσολογίας, κύριο Φίλο Παναγιώτη, κυρία Λεκάκου Μαρίκα και κυρία Μαστροπαύλου Μαρία, καθώς ο καθένας/η καθεμία συνέβαλε ξεχωριστά και σε διαφορετικό επίπεδο, ήδη από τα προπτυχιακά μαθήματα της γλωσσολογίας, στη διαφώτιση των πολλαπλών πτυχών που χαρακτηρίζουν το φαινόμενο της Γλώσσας, καθώς και την ίδια την επιστήμη της Γλωσσολογίας. Ιδιαίτερα, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, κυρία Πρέντζα Αλεξάνδρα, για τις συμβουλές και την καθοδήγησή της καθ' όλα τα στάδια και καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής της εργασίας.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω πολύ τις Biba Sidorela και Prela Leonarda, διδακτορική ερευνήτρια στο πανεπιστήμιο Friedrich Alexander στο Έρλανγκεν της Νυρεμβέργης, για τη βοήθειά τους αναφορικά με την εξεύρεση φυσικών ομιλητών της Αλβανικής, καθώς και για οιαδήποτε απορία ανέκυψε κατά την έρευνα στην αλβανική γλώσσα.

Τέλος, θα ήθελα να κάνω αναφορά στην οικογένειά μου, η οποία με έχει στηρίξει πολλαπλώς στο σύνολο των σπουδών μου, καθώς και στους P. R. και S.-M. P., η έμμεση παρουσία των οποίων ήταν σημαντική στην αναγνώριση ότι, παρά τις οποιεσδήποτε δυσκολίες που μπορεί να ανακύψουν, η επίτευξη των στόχων είναι εφικτή.

Πίνακας Περιεχομένων

<i>Πίνακας Περιεχομένων</i>	<i>iii</i>
<i>Κατάλογος Πινάκων</i>	<i>vi</i>
<i>Κατάλογος Διαγραμμάτων</i>	<i>viii</i>
<i>Κατάλογος Συντμήσεων</i>	<i>ix</i>
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	4
2.1 Καθολική Γραμματική.....	4
2.2 Διεπίπεδα.....	5
3. Η ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ ΤΟΥ ΚΕΝΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ	7
3.1 Το Κενό Υποκείμενο	8
3.2 Η Ερμηνεία του Κενού Υποκειμένου	9
3.3 Το Σύστημα των Αντωνυμιών της Ελληνικής και της Αλβανικής.....	10
3.3.1 Η δομή των αντωνυμικών υποκειμένων στην Ελληνική· το σύστημα των προσωπικών και των δεικτικών αντωνυμιών.....	10
3.3.1.1 Η χρήση και η ερμηνεία των αντωνυμιών τρίτου προσώπου στην Ελληνική (δεικτικές και αναφορικές λειτουργίες των αντωνυμιών)	11
3.3.2 Η δομή των αντωνυμικών υποκειμένων στην Αλβανική· το σύστημα των προσωπικών και των δεικτικών αντωνυμιών.....	12
3.3.2.1 Η χρήση και η ερμηνεία των αντωνυμιών τρίτου προσώπου στην Αλβανική (δεικτικές και αναφορικές λειτουργίες των αντωνυμιών)	13
4. Η ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	14
4.1 Παράγοντες που επηρεάζουν την επίλυση της αναφοράς.....	14
4.1.1 Θεωρίες επιλογής μιας αναφορικής έκφρασης και θεωρίες πρόσβασης στο ηγούμενο στοιχείο	16
4.1.1.1 Η επιλογή μιας αναφορικής έκφρασης	16
4.1.1.2 Θεωρίες Προσβασιμότητας.....	17
4.1.1.3 Σύνοψη.....	18
4.1.2 Η επίλυση της αναφοράς και συντακτική θέση	19
4.1.3 Η επίλυση της αναφοράς στο επίπεδο του λόγου· ο ρόλος της συνεκτικότητας και των σχέσεων στο επίπεδο του λόγου (discourse relations)	21
4.1.3.1 Υπόρρητη Αιτιότητα	22
4.2 Βιβλιογραφική Ανασκόπηση στην Επίλυση της Αναφοράς.....	24
4.2.1 Σύνοψη	30
5. Η ΣΕΙΡΑ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΙΑΚΩΝ ΟΡΩΝ	32
5.1 Η Διάταξη των Όρων στην Ελληνική	32
5.1.1 Ο ρόλος της πληροφοριακής δομής στην κατανομή των όρων	33
5.2 Η Διάταξη των Όρων στα Μονοθέσια Κατηγορήματα	35

Πίνακας Περιεχομένων

5.2.1 Η Υπόθεση της Αναιτιατικότητας (διεπίπεδο σύνταξης-λεξικού-σημασιολογίας).....	35
5.2.2 Ο ρόλος της πληροφοριακής δομής και η επίδρασή της στην κατανομή των όρων (διεπίπεδο σύνταξης-πραγματολογίας).....	38
5.2.2.1 Ευρεία πληροφοριακή εστίαση (ουδέτερη εστίαση)	39
5.2.2.2 Στενή πληροφοριακή εστίαση	41
5.2.3 Βιβλιογραφική Ανασκόπηση στη Σειρά των Όρων σε Δομές Μονοθέσιων Κατηγορημάτων ...	42
6. ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ	46
6.1 Ερευνητικοί στόχοι και υποθέσεις	46
6.2 Μεθοδολογία	49
6.2.1 Συμμετέχοντες	49
6.2.2 Πειραματικός σχεδιασμός και πειραματικό υλικό	50
6.2.2.1 Μη χρονομετρική δοκιμασία ερμηνείας	50
6.2.2.2 Μη χρονομετρική δοκιμασία χρήσης.....	55
6.2.3 Πειραματική διαδικασία.....	58
6.2.3.1 Μη χρονομετρική δοκιμασία ερμηνείας	58
6.2.3.2 Μη χρονομετρική δοκιμασία χρήσης.....	59
6.2.4 Στατιστική ανάλυση	61
6.2.4.1 Μη χρονομετρική δοκιμασία ερμηνείας	61
6.2.4.2 Μη χρονομετρική δοκιμασία χρήσης.....	62
6.3 Αποτελέσματα.....	62
6.3.1 Πειραματική Δοκιμασία I (Μη χρονομετρική δοκιμασία ερμηνείας – Επίλυση της αναφοράς) 62	
6.3.1.1 Αποτελέσματα φυσικών ομιλητών της Ελληνικής.....	63
6.3.1.1.1 Ουδέτερο Πλαίσιο (Συνθήκες 2, 4, 6).....	63
6.3.1.1.2 Πλαίσιο Υπόρρητης Αιτιότητας (Συνθήκες 1, 3, 5).....	66
6.3.1.1.2.1 Ρήματα με προδιάθεση για υποκείμενα.....	66
6.3.1.1.2.2 Ρήματα με προδιάθεση για αντικείμενα	67
6.3.1.2 Αποτελέσματα φυσικών ομιλητών της Αλβανικής	69
6.3.1.2.1 Ουδέτερο Πλαίσιο (Συνθήκες 2, 4, 6).....	69
6.3.1.2.2 Πλαίσιο Υπόρρητης Αιτιότητας (Συνθήκες 1, 3, 5).....	71
6.3.1.2.2.1 Ρήματα με προδιάθεση για υποκείμενα.....	72
6.3.1.2.2.2 Ρήματα με προδιάθεση για αντικείμενα	73
6.3.1.3 Αποτελέσματα από τη σύγκριση των δύο γλωσσικών ομάδων.....	76
6.3.1.3.1 Ουδέτερο Πλαίσιο (Συνθήκες 2, 4, 6).....	76
6.3.1.3.1.1 Κενές αντωνυμίες (Συνθήκη 2)	76
6.3.1.3.1.2 Εμφανείς αντωνυμίες <i>αυτός/ky</i> (Συνθήκη 4).....	78
6.3.1.3.1.3 Εμφανείς αντωνυμίες <i>εκείνος/ai</i> (Συνθήκη 6)	79
6.3.1.3.2 Πλαίσιο Υπόρρητης Αιτιότητας (Συνθήκες 1, 3, 5).....	81
6.3.1.3.2.1 Κενές αντωνυμίες (Συνθήκη 1)	81
6.3.1.3.2.2 Εμφανείς αντωνυμίες <i>αυτός/ky</i> (Συνθήκη 3).....	83
6.3.1.3.2.3 Εμφανείς αντωνυμίες <i>εκείνος/ai</i> (Συνθήκη 5)	85
6.3.2 Πειραματική Δοκιμασία II (Μη χρονομετρική δοκιμασία χρήσης – Σειρά των προτασιακών όρων)	87
6.3.2.1 Αποτελέσματα φυσικών ομιλητών της Ελληνικής.....	87
6.3.2.1.1 Ευρεία Πληροφοριακή Εστίαση	87
6.3.2.1.2 Στενή Πληροφοριακή Εστίαση.....	88
6.3.2.2 Αποτελέσματα φυσικών ομιλητών της Αλβανικής	90
6.3.2.2.1 Ευρεία Πληροφοριακή Εστίαση	90
6.3.2.2.2 Στενή Πληροφοριακή Εστίαση.....	91
6.3.2.3 Αποτελέσματα από τη σύγκριση των δύο γλωσσικών ομάδων.....	93
6.3.2.3.1 Ευρεία πληροφοριακή εστίαση.....	93
6.3.2.3.2 Στενή πληροφοριακή εστίαση.....	94
6.4 Συζήτηση	96

Πίνακας Περιεχομένων

6.4.1 Πειραματική Δοκιμασία I (Μη χρονομετρική δοκιμασία ερμηνείας – Επίλυση της αναφοράς)	96
6.4.1.1 Φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής	96
6.4.1.1.1 Ουδέτερο Πλαίσιο (Συνθήκες 2, 4, 6)	96
6.4.1.1.2 Πλαίσιο Υπόρρητης Αιτιότητας (Συνθήκες 1, 3, 5)	98
6.4.1.2 Φυσικοί ομιλητές της Αλβανικής.....	100
6.4.1.2.1 Ουδέτερο Πλαίσιο (Συνθήκες 2, 4, 6)	100
6.4.1.2.2 Πλαίσιο Υπόρρητης Αιτιότητας (Συνθήκες 1, 3, 5)	101
6.4.1.3 Σύγκριση των δύο γλωσσικών ομάδων	102
6.4.1.3.1 Ουδέτερο πλαίσιο (Συνθήκες 2, 4, 6).....	102
6.4.1.3.2 Πλαίσιο Υπόρρητης Αιτιότητας (Συνθήκες 1, 3, 5)	104
6.4.2 Πειραματική Δοκιμασία II (Μη χρονομετρική δοκιμασία χρήσης – Σειρά των προτασιακών όρων)	107
7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	111
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	116
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	127
Παράρτημα Α. Πειραματικές Δοκιμασίες (δομή πειραμάτων, μεταβλητές πειραμάτων και πειραματικό υλικό).....	127
Παράρτημα Β. Έντυπα ενημέρωσης και δήλωσης συγκατάθεσης συμμετεχόντων/-ουσών στην επιστημονική έρευνα	139
Παράρτημα Β.1 Έντυπο ενημέρωσης συμμετεχόντων/-ουσών	139
Παράρτημα Β.2 Δήλωση συγκατάθεσης συμμετοχής σε επιστημονική έρευνα	143

Κατάλογος Πινάκων

Κεφάλαιο 3

Πίνακας 1. Οι ιδιότητες της ΠΚΥ (προσαρμογή από Montrul, 2004, σ. 219).....	7
Πίνακας 2. Οι δεικτικές αντωνυμίες της Ελληνικής	11
Πίνακας 3. Οι δεικτικές αντωνυμίες της Αλβανικής.....	12

Κεφάλαιο 4

Πίνακας 4. Η κατάσταση του ηγούμενου στοιχείου βάσει των θεωριών επιλογής αναφορικής έκφρασης και προσβασιμότητας (προσαρμογή από De la Fuente, 2015, σ. 24).....	19
---	----

Κεφάλαιο 5

Πίνακας 5. Η σύνταξη των αναιτιατικών και ανεργαστικών ρημάτων (προσαρμογή από Alexiadou et al., 2004, σ. 14)	37
Πίνακας 6. Η σειρά των όρων σε περιβάλλον ευρείας πληροφοριακής εστίασης στην Ελληνική	40
Πίνακας 7. Η σειρά των όρων σε περιβάλλον στενής πληροφοριακής εστίασης στην Ελληνική	42
Πίνακας 8. Σύνοψη αποτελεσμάτων μελετών	45

Κεφάλαιο 6

Πίνακας 9. Προφίλ συμμετεχόντων πειράματος	50
Πίνακας 10. Μεταβλητές πρώτου πειράματος	51
Πίνακας 11. Πειραματικός σχεδιασμός πρώτου πειράματος	52
Πίνακας 12. Πειραματικός σχεδιασμός προτάσεων με υπόρρητη αιτιότητα	54
Πίνακας 13. Παραδείγματα προτάσεων με υπόρρητη αιτιότητα στην Ελληνική και στην Αλβανική	54
Πίνακας 14. Πειραματικός σχεδιασμός προτάσεων με ουδέτερο πλαίσιο	55
Πίνακας 15. Παραδείγματα προτάσεων με ουδέτερο πλαίσιο στην Ελληνική και στην Αλβανική	55
Πίνακας 16. Μεταβλητές δεύτερου πειράματος.....	56
Πίνακας 17. Αναιτιατικά και ανεργαστικά ρήματα της δοκιμασίας	57
Πίνακας 18. Πειραματικός σχεδιασμός δεύτερου πειράματος.....	57
Πίνακας 19. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Ελληνικής ανά είδος αντωνυμίας σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου	63
Πίνακας 20. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Ελληνικής ανά είδος αντωνυμίας σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα	66

Πίνακας Περιεχομένων

Πίνακας 21. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Ελληνικής ανά είδος αντωνυμίας σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα.....	67
Πίνακας 22. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Αλβανικής ανά είδος αντωνυμίας σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου	69
Πίνακας 23. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Αλβανικής ανά είδος αντωνυμίας σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα	72
Πίνακας 24. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Αλβανικής ανά είδος αντωνυμίας σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα.....	74
Πίνακας 25. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Ελληνικής στη σειρά των όρων ανά είδος κατηγορήματος σε δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης	87
Πίνακας 26. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Ελληνικής στη σειρά των όρων ανά είδος κατηγορήματος σε δομές στενής πληροφοριακής εστίασης	89
Πίνακας 27. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Αλβανικής στη σειρά των όρων ανά είδος κατηγορήματος σε δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης	91
Πίνακας 28. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Αλβανικής στη σειρά των όρων ανά είδος κατηγορήματος σε δομές στενής πληροφοριακής εστίασης	92

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Κεφάλαιο 6

Διάγραμμα 1. Προτιμήσεις γλωσσικών ομάδων σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου με κενές αντωνυμίες.....	76
Διάγραμμα 2. Προτιμήσεις γλωσσικών ομάδων σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου με τις εμφανείς αντωνυμίες αυτός/ky.....	78
Διάγραμμα 3. Προτιμήσεις γλωσσικών ομάδων σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου με τις εμφανείς αντωνυμίες εκείνος/ai	79
Διάγραμμα 4. Προτιμήσεις γλωσσικών ομάδων σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με κενές αντωνυμίες.....	81
Διάγραμμα 5. Προτιμήσεις γλωσσικών ομάδων σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με τις εμφανείς αντωνυμίες αυτός/ky	83
Διάγραμμα 6. Προτιμήσεις γλωσσικών ομάδων σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με τις εμφανείς αντωνυμίες εκείνος/ai.....	85
Διάγραμμα 7. Προτιμήσεις γλωσσικών ομάδων στη σειρά των όρων ανά είδος κατηγορήματος σε δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης	93
Διάγραμμα 8. Προτιμήσεις γλωσσικών ομάδων στη σειρά των όρων ανά είδος κατηγορήματος σε δομές στενής πληροφοριακής εστίασης	95

Κατάλογος Συντμήσεων

Σύντμηση (Ελληνικά)	Λέξη	Σύντμηση (Αγγλικά)	Λέξη
A-A Σύστημα	Αρθρωτικό-Αντιληπτικό Σύστημα	A-P System	Articulatory-Perceptual System
ΑΔΠ	Αρχή της Διευρυμένης Προβολής	EPP	Extended Projection Principle
ΓΚΥ	Γλώσσα/-ες Κενού Υποκειμένου	NSL	Null Subject Language/-s
ΓΜΚΥ	Γλώσσα/-ες Μη Κενού Υποκειμένου	NNSL	Non-Null Subject Language/-s
E-Π Σύστημα	Εννοιολογικό-Προθετικό Σύστημα	C-I System	Conceptual-Intentional System
ΚΓ	Καθολική Γραμματική	UG	Universal Grammar
ΚΓ1	Κατάκτηση Πρώτης Γλώσσας	FLA	First Language Acquisition
ΛΔ	Λογική Δομή	LF	Logical Form
ΟΦ	Ονοματική Φράση	NP	Noun Phrase
ΠΚΥ	Παράμετρος Κενού Υποκειμένου	NSP	Null Subject Parameter
ΡΦ	Ρηματική Φράση	VP	Verb Phrase
ρΦ	Φράση ελαφρού ρήματος	vP	Light verb Phrase
ΥΑ	Υπόθεση της Αναιτιατικότητας	UH	Unaccusativity Hypothesis
ΦΔ	Φωνητική Δομή	PF	Phonetic Form
ΦρΕστ	Φράση Εστίασης	FocP	Focus Phrase
ΦρΘεμ	Φράση Θέματος	TopP	Topic Phrase
ΦρΚλ	Φράση Κλίσης	IP	Inflection Phrase
ΦρΣΔ	Φράση Συμπληρωματικού Δείκτη	CP	Complementizer Phrase

Πίνακας Περιεχομένων

ΦρΧρ	Φράση Χρόνου	TP	Tense Phrase
ΧΑ	Χρόνος Αντίδρασης	RT	Reaction Time

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία έχει ως σκοπό να ερευνήσει τη χρήση και την ερμηνεία των υποκειμένων σε δύο γλώσσες κενού υποκειμένου, στην Ελληνική και στην Αλβανική, μέσω πειραματικών δοκιμασιών. Στη μελέτη αξιοποιείται μια πειραματική δοκιμασία ερμηνείας για τον έλεγχο των προτιμήσεων ως προς τα ηγούμενα στοιχεία, σε δομές όπου το είδος του αντωνυμικού υποκειμένου (κενό vs. εμφανές) και το είδος του γλωσσικού πλαισίου (ουδέτερο γλωσσικό πλαίσιο vs. πλαίσιο υπόρρητης αιτιότητας) περιορίζουν την ερμηνεία των υποκειμένων στα διεπίπεδα σύνταξη-πραγματολογία και σύνταξη-σημασιολογία. Επίσης, χρησιμοποιείται μια πειραματική δοκιμασία χρήσης για τον έλεγχο της σειράς των προτασιακών όρων, σε δομές όπου το είδος του κατηγορήματος (αναιτιατικά ρήματα vs. ανεργαστικά ρήματα) και το είδος της πληροφοριακής δομής (ευρεία πληροφοριακή δομή vs. στενή πληροφοριακή δομή) περιορίζουν την κατανομή των υποκειμένων στα διεπίπεδα σύνταξη-πραγματολογία και σύνταξη-λεξικό-σημασιολογία. Η παρούσα μελέτη λοιπόν δίνει τη δυνατότητα να διερευνηθούν δύο γλωσσικά φαινόμενα, η επίλυση της αναφοράς και η διάταξη των προτασιακών όρων σε δομές μονοθέσιων κατηγορημάτων, τόσο σε ενδογλωσσικό όσο και σε διαγλωσσικό επίπεδο.

Η κατανομή, χρήση και ερμηνεία των υποκειμένων στα εξεταζόμενα γλωσσικά φαινόμενα δεν προκύπτει αποκλειστικά από μηχανισμούς της (στενής) σύνταξης, αλλά αφορά και άλλους τομείς, ενδογλωσσικούς (π.χ. σημασιολογία) και εξωγλωσσικούς (π.χ. πραγματολογία). Η διασύνδεση των διαφόρων τομέων τελείται στο επίπεδο των διεπιπέδων, και τα φαινόμενα που απαντούν στα διεπίπεδα θεωρούνται γλωσσικά πιο πολύπλοκα και επεξεργαστικά πιο απαιτητικά, καθώς βασική προϋπόθεση αποτελεί ο συντονισμός γλωσσικής γνώσης διαφορετικών επιπέδων (Montrul, 2011). Επίσης, η μη κατηγορική φύση που αναδεικνύουν οι προτιμήσεις των φυσικών ομιλητών, ως προς την ερμηνεία και τη χρήση των υποκειμένων, υποδηλώνει ότι δεν υπάρχει αποκλειστικά και μόνο επίδραση συντακτικών μηχανισμών. Άλλωστε, οι διαφορετικές ερμηνείες και χρήσεις των υποκειμένων δεν επιφέρουν αντιγραμματικότητα, αλλά υποδηλώνουν διαφορετικό βαθμό αποδεκτότητας ορισμένων δομών. Παράλληλα, οι διαγλωσσικές διαφοροποιήσεις που εντοπίζονται μεταξύ των δύο τυπολογικά όμοιων γλωσσών υποδηλώνουν ότι, παρά το γεγονός ότι οι γλώσσες αυτές μοιράζονται κοινούς συντακτικούς μηχανισμούς και γενικές αρχές που ορίζουν την κατανομή των κενών και των εμφανών αντωνυμικών υποκειμένων, καθώς και τη θέση παρουσίας των

υποκειμένων (προρρηματική ή μεταρρηματική), διαφορετικοί μηχανισμοί στα διεπίπεδα μπορούν να επιφέρουν γλωσσικές διαφοροποιήσεις.

Τα δεδομένα από την πρώτη πειραματική δοκιμασία για την επίλυση της αναφοράς παρουσιάζουν τους γλωσσικούς και εξωγλωσσικούς μηχανισμούς και τα γλωσσικά χαρακτηριστικά που περιορίζουν την επίλυση της αναφοράς, και αναδεικνύουν τις διαφορές στην ερμηνεία των αντωνυμικών υποκειμένων, και ιδιαίτερα των εμφανών αντωνυμιών, τόσο σε ενδογλωσσικό όσο και σε διαγλωσσικό επίπεδο. Η διαγλωσσική διαφορά εντοπίζεται στις ιδιότητες που φέρουν οι εμφανείς αντωνυμίες στις δύο γλώσσες, εύρημα που αναδεικνύει την μικροπαραμετρική διαφοροποίηση των δύο γλωσσών κενού υποκειμένου. Ομοίως, τα δεδομένα από τη δεύτερη πειραματική δοκιμασία για τη σειρά των όρων σε δομές αναιτιατικών και ανεργαστικών ρημάτων παρουσιάζουν τους γλωσσικούς και εξωγλωσσικούς μηχανισμούς και τα γλωσσικά χαρακτηριστικά που περιορίζουν τη διάταξη των όρων, και αναδεικνύουν τις διαφορές στη χρήση των προρρηματικών και των μεταρρηματικών υποκειμένων σε ενδογλωσσικό και σε διαγλωσσικό επίπεδο. Τα ευρήματα της μελέτης υποστηρίζουν ότι παρά τις συντακτικές ομοιότητες που μοιράζονται οι γλώσσες κενού υποκειμένου, εντός των γλωσσών αυτών αναδύονται μικροπαραμετρικές διαφοροποιήσεις, όπως αναδεικνύεται από τη μελέτη του γλωσσικού ζεύγους Ελληνική-Αλβανική.

Η συνεισφορά της εργασίας λοιπόν έγκειται αφενός στην εξέταση πτυχών των προαναφερθέντων γλωσσικών φαινομένων στην αλβανική γλώσσα, για την οποία απουσιάζουν αντίστοιχες μελέτες, και αφετέρου στη συγκριτική εξέταση δύο τυπολογικά όμοιων γλωσσών, οι οποίες ωστόσο, όπως προκύπτει από την εργασία, διαφοροποιούνται μεταξύ τους, εύρημα που εντοπίζεται και σε άλλα ζεύγη γλωσσών κενού υποκειμένου (βλ. μεταξύ άλλων, Filiaci et al., 2014, για το γλωσσικό ζεύγος Ιταλική-Ισπανική, και Giannakou & Sitaridou, 2020, για το γλωσσικό ζεύγος Ελληνική-Ισπανική).

Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε 7 Κεφάλαια, με την εισαγωγή να αποτελεί το **Κεφάλαιο 1**. Το **Κεφάλαιο 2** περιγράφει το θεωρητικό πλαίσιο το οποίο υιοθετείται στην εργασία. Τα Κεφάλαια 3 και 4 παρουσιάζουν το θεωρητικό υπόβαθρο για το γλωσσικό φαινόμενο της επίλυσης της αναφοράς. Συγκεκριμένα, στο **Κεφάλαιο 3** γίνεται αναφορά στην παράμετρο του κενού υποκειμένου και στο σύστημα των αντωνυμιών των δύο εξεταζόμενων γλωσσών, με έμφαση στις συντακτικές, αναφορικές και πραγματολογικές ιδιότητες των κενών και των εμφανών αντωνυμιών, ενώ στο **Κεφάλαιο 4** γίνεται μια θεωρητική επισκόπηση στην επίλυση της αναφοράς. Το **Κεφάλαιο 5** εστιάζει στη διάταξη των προτασιακών όρων, και συγκεκριμένα στην προρρηματική και μεταρρηματική θέση των υποκειμένων σε δομές με αναιτιατικά και ανεργαστικά ρήματα (μονοθέσια κατηγορήματα). Το **Κεφάλαιο 6** παρουσιάζει

την πειραματική έρευνα της μελέτης και, συγκεκριμένα, τους ερευνητικούς στόχους, τη μεθοδολογία, τα αποτελέσματα και τη συζήτηση των δύο πειραματικών δοκιμασιών. Τέλος, το **Κεφάλαιο 7** παρουσιάζει τα συμπεράσματα και τους περιορισμούς της παρούσας μελέτης.

2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

2.1 Καθολική Γραμματική

Η *Καθολική Γραμματική* (ΚΓ), στο θεωρητικό πλαίσιο της γενετικής γραμματικής του Chomsky, αποτελεί θεμελιώδη έννοια για τη γλωσσολογική έρευνα. Ο Chomsky (1965, 1981 και εξής), προσπαθώντας να εξηγήσει τα βασικά δεδομένα της γλωσσικής κατάκτησης, την ταχύτητα και την ομοιομορφία της, παρά την ένδεια του γλωσσικού ερεθίσματος, ορίζει ότι η γλωσσική γνώση είναι εσωτερικευμένη στον γλωσσικό τομέα του ανθρωπίνου εγκεφάλου. Οι ιδιότητες της γλώσσας αναπαρίστανται νοητικά σε ένα εσωτερικευμένο νοητικό σύστημα, τη *γραμματική*. Η ΚΓ αποτελεί το αρχικό στάδιο στην *Κατάκτηση της Πρώτης Γλώσσας* (ΚΓ1), η οποία σε συνδυασμό με τα πρωτογενή γλωσσικά δεδομένα οδηγεί στον σχηματισμό και τη δόμηση της γραμματικής. Ο Chomsky (2000a) περιγράφει το αρχικό στάδιο του γλωσσικού τομέα ως «έναν μηχανισμό γλωσσικής κατάκτησης που λαμβάνει τη γλωσσική εμπειρία, δηλαδή τα γλωσσικά δεδομένα του περιβάλλοντος, ως εισαγόμενό του και αποδίδει τη γλώσσα ως εξαγόμενό του, το οποίο αναπαρίσταται στον εγκέφαλο». (σ. 4)

Σύμφωνα με τον Chomsky (1981 και εξής), η ΚΓ περιλαμβάνει αφηρημένες αρχές, οι οποίες είναι καθολικές, δηλαδή ισχύουν για το σύνολο των ανθρωπίνων γλωσσών και καθορίζουν τα όρια των ανθρωπίνων γλωσσών, ενώ παράλληλα αποτελούν ένα βοηθητικό σύστημα στην κατάκτηση της γλώσσας, σε συνδυασμό με το γλωσσικό εισαγόμενο, στο οποίο εκτίθενται οι μαθητές μιας γλώσσας. Η ΚΓ λοιπόν αποτελεί μια περιγραφή της εσωτερικευμένης γνώσης που δομούν οι φυσικοί ομιλητές. Σε συνδυασμό με τις καθολικές αρχές, η ΚΓ περιλαμβάνει υποχαρακτηρισμένες αρχές, δηλαδή αρχές που δεν φέρουν κάποια ρύθμιση ή τιμή, τις επονομαζόμενες *παραμέτρους*, η ρύθμιση των οποίων (παραμετροποίηση) στηρίζεται στην επεξεργασία του γλωσσικού εισαγομένου. Η διαγλωσσική διαφοροποίηση αποδίδεται στην παραμετροποίηση, η οποία επιφέρει την ανάδυση διαφορετικών συστάδων συντακτικών ιδιοτήτων (π.χ. Παράμετρος του Κενού Υποκειμένου). Σε αντίθεση με τη θεωρία των Αρχών και Παραμέτρων (Chomsky, 1981 και εξής), κατά την οποία η ποικιλία κωδικοποιείται στο επίπεδο της σύνταξης, στο Μινιμαλιστικό Πρόγραμμα (Chomsky, 1993 και εξής) οι παραμετρικές διαφορές ανάμεσα στις γλωσσικές γραμματικές οφείλονται στις ιδιότητες που φέρουν τα λεξικά στοιχεία, και συγκεκριμένα στις λειτουργικές κατηγορίες (Chomsky, 1993, σ. 4). Τα λεξικά των διαφόρων γλωσσών διαφοροποιούνται ως προς τον τρόπο με τον οποίο ενσαρκώνονται οι λειτουργικές κατηγορίες και τα χαρακτηριστικά τους

(μη ερμηνεύσιμα χαρακτηριστικά, όπως τα φ-χαρακτηριστικά στο ρήμα της Ελληνικής). Το λεξικό λοιπόν αποτελεί την εστία της παραμετροποίησης (Chomsky, 2000b, σσ. 100-101), καθώς η ποικιλία προκύπτει μέσω της αλληλεπίδρασης της ΚΓ, η οποία παρέχει τα λεξικά χαρακτηριστικά των λεξικών στοιχείων, και της εμπειρίας.

2.2 Διεπίπεδα

Η γλωσσολογική μελέτη τελείται υπό το πρίσμα της γλώσσας ως συστήματος που αποτελείται από ένα σύνολο διακριτών επιπέδων (φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, σημασιολογία), καθένα από τα οποία αποτελεί ένα σύστημα αναπαράστασης. Η γλωσσολογική περιγραφή λοιπόν κινείται σε ένα σύστημα επιπέδων αναπαράστασης (Chomsky, 1957, σ. 18). Στην υποσυστημική προσέγγιση της γλώσσας «κάθε γλωσσικό επίπεδο παρέχει τα κατάλληλα εκείνα μέσα για την αναπαράσταση συγκεκριμένων πληροφοριών στις γλωσσικές εκφράσεις που παράγονται από το γλωσσικό σύστημα» (Chomsky, 1993, σ. 1).

Σύμφωνα με τον Chomsky (1993, σ. 2), ο γλωσσικός τομέας είναι ενσωματωμένος σε δύο επιτελεστικά συστήματα, το *αρθρωτικό-αντιληπτικό* (Α-Α σύστημα) και το *εννοιολογικό-προθετικό* (Ε-Π σύστημα), μέσω των οποίων αναδύονται οι γλωσσικές εκφράσεις. Το πρώτο αποτελεί το σύστημα της λογικής/λόγου/σκέψης, το οποίο χρησιμοποιεί γλωσσικές εκφράσεις για τη συλλογιστική, την ερμηνεία, την οργάνωση των πράξεων και άλλες νοητικές ενέργειες. Το δεύτερο εξωτερικεύει τις γλωσσικές εκφράσεις κατά τη διαδικασία της γλωσσικής παραγωγής και, αντιστρόφως, συνθέτει τις γλωσσικές εκφράσεις κατά τη διαδικασία της γλωσσικής πρόσληψης/αντίληψης. Επιπλέον, ο γλωσσικός τομέας αποτελείται από το λεξικό και το υπολογιστικό σύστημα (σύνταξη). Το λεξικό ορίζει τα στοιχεία που εισέρχονται στο υπολογιστικό σύστημα, ενώ το υπολογιστικό σύστημα χρησιμοποιεί τα στοιχεία αυτά στην παραγωγή γλωσσικών εκφράσεων.

Η ιδέα ότι το υπολογιστικό σύστημα έρχεται σε επαφή με άλλους τομείς εντοπίζεται στη θεωρία των Αρχών και Παραμέτρων του Chomsky (1981, σ. 5). Στο αρχιτεκτονικό μοντέλο της θεωρίας αυτής οι συντακτικοί υπολογισμοί πρέπει να ικανοποιήσουν τις συνθήκες διεπαφής που επιβάλλουν το Ε-Π σύστημα και το Α-Α σύστημα, προκειμένου η παραγωγή να πραγματοποιηθεί. Η πρώτη αναφορά σε μια διάκριση των διεπιπέδων, ανάμεσα σε εσωτερικά και εξωτερικά διεπίπεδα, απαντά στον Chomsky (1993, σ. 20). Η Λογική Δομή (ΛΔ), δηλαδή το διεπίπεδο ανάμεσα στον γραμματικό τομέα και στο Ε-Π σύστημα, και η Φωνητική Δομή (ΦΔ), δηλαδή το διεπίπεδο ανάμεσα στον γραμματικό τομέα και στο Α-Α σύστημα, αποτελούν τα

εξωτερικά διεπίπεδα, ενώ η Βαθεία Δομή αποτελεί το εσωτερικό διεπίπεδο ανάμεσα στο λεξικό και στο υπολογιστικό σύστημα. Τα εσωτερικά διεπίπεδα συμπληρώνονται με την παρουσία της Επιφανειακής Δομής, διεπίπεδο στο οποίο η παραγωγή διαχωρίζεται ώστε να αποσταλεί στα δύο εξωτερικά διεπίπεδα. Όπως διαφαίνεται, η ΦΔ και η ΛΔ αποτελούν τα πρωταρχικά διεπίπεδα, η λειτουργία των οποίων έγκειται στη διασύνδεση της γραμματικής με γνωστικά συστήματα, τα οποία βρίσκονται εκτός της γραμματικής. Η απλούστερη εκδοχή του γλωσσικού συστήματος, από την άποψη της αρχιτεκτονικής δομής της γλώσσας, λαμβάνει τα δύο αυτά διεπίπεδα ως τα μοναδικά επίπεδα αναπαράστασης, όπως επισημαίνει ο Chomsky (1993, σ. 3). Επίσης, σύμφωνα με την White (2009, σσ. 50, 59), στα εξωτερικά διεπίπεδα συγκαταλέγονται το διεπίπεδο της ΛΔ, συμπεριλαμβανομένου του εξωγλωσσικού συμφραστικού πλαισίου (context), δηλαδή η πραγματολογία και ο λόγος (pragmatics and discourse), και το διεπίπεδο της ΦΔ. Τα εσωτερικά διεπίπεδα αποτελούν σημεία διασύνδεσης ανάμεσα στους διάφορους τομείς-υποσυστήματα της γραμματικής (π.χ. διεπίπεδο σύνταξης-σημασιολογίας), δηλαδή συνδέουν τομείς που είναι ενσωματωμένοι στο ίδιο το γλωσσικό σύστημα.

3. Η ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ ΤΟΥ ΚΕΝΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ

Η *Παράμετρος του Κενού Υποκειμένου* (ΠΚΥ) μορφοποιήθηκε στο πλαίσιο της θεωρίας των Αρχών και Παραμέτρων (Chomsky, 1981, 1982· Jaeggli & Safir, 1989· Rizzi, 1982, 1986). Η παράμετρος αυτή συνδέεται με μια συστάδα ιδιοτήτων, όπως διαφαίνεται παρακάτω στον Πίνακα 1. Προκύπτει επομένως η παρουσία μίας μακροπαραμέτρου γύρω από τον πυρήνα της οποίας αναδύονται διάφορες και διαφορετικές γραμματικές ιδιότητες. Ο τυπικός διαχωρισμός των γλωσσών¹ περιλαμβάνει τις *γλώσσες κενού υποκειμένου* (ΓΚΥ) και τις *γλώσσες μη κενού υποκειμένου* (ΓΜΚΥ). Η παρούσα μελέτη εστιάζει στη δεύτερη και στην τρίτη ιδιότητα, δηλαδή στην παρουσία κενών υποκειμένων και στην παρουσία προρρηματικών και μεταρρηματικών υποκειμένων στην Ελληνική και στην Αλβανική.

Παράμετρος του Κενού Υποκειμένου (Τυπική Προσέγγιση)		
Τύπος Γλώσσας	Γλώσσες Κενού Υποκειμένου +pro-drop	Γλώσσες Μη Κενού Υποκειμένου -pro-drop
Ιδιότητες	<i>Πλούσια ρηματική κλιτική μορφολογία</i>	<i>Ανεπαρκής ρηματική κλιτική μορφολογία</i>
	<i>Κενά αντωνυμικά υποκείμενα (παράλληλα με εμφανή υποκείμενα)</i>	<i>Απουσία κενών αντωνυμικών υποκειμένων (παρουσία εμφανών υποκειμένων)</i>
	<i>Παρουσία αντιστροφής ρήματος- υποκειμένου – παρουσία προρρηματικών και μεταρρηματικών υποκειμένων</i>	<i>Απουσία αντιστροφής ρήματος - υποκειμένου – παρουσία προρρηματικών υποκειμένων</i>
	<i>Μετακίνηση υποκειμένου πάνω από ΣΔ “that”</i>	<i>Απουσία μετακίνησης υποκειμένου πάνω από ΣΔ “that”</i>
	<i>Κενά πλεοναστικά υποκείμενα</i>	<i>Εμφανή πλεοναστικά υποκείμενα</i>

Πίνακας 1. Οι ιδιότητες της ΠΚΥ (προσαρμογή από Montrul, 2004, σ. 219)

¹ Με κριτήριο την ΠΚΥ, στην τρέχουσα βιβλιογραφία, οι γλώσσες διακρίνονται τυπολογικά σε *γλώσσες κενού υποκειμένου* (consistent/canonical NSLs) (π.χ. Ελληνική), σε *γλώσσες τμηματικώς/μερικώς κενού υποκειμένου* (partial NSLs) (π.χ. Φινλανδική), σε *ριζικές γλώσσες κενού υποκειμένου*, στις οποίες ο όρος που παραλείπεται ανακτάται από τον λόγο (radical/discourse NSLs) (π.χ. Κινεζική) και σε *γλώσσες μη κενού υποκειμένου* (non-NSLs) (π.χ. Αγγλική) (βλ. Holmberg, 2005, σσ. 557-559, D’Alessandro, 2015, σσ. 203-206).

3.1 Το Κενό Υποκείμενο

Η Ελληνική και η Αλβανική, ως ΓΚΥ, επιτρέπουν την παρουσία τόσο εμφανών όσο και κενών, μη φωνητικά εκπεφρασμένων, υποκειμένων σε περιβάλλοντα κύριων (παράδειγμα 1α) και εξαρτημένων προτάσεων (παράδειγμα 2α), σε αντίθεση με τις ΓΜΚΥ (π.χ. Αγγλική), στις οποίες η παρουσία εμφανών υποκειμένων είναι υποχρεωτική (παράδειγματα 1β, 2β):

- 1) α. *pro* Τραγουδά. (Ελληνική)
pro Shkruan. (Αλβανική)
«Γράφει.»
- β. *(He/She/It) dances. (Αγγλική)
«Χορεύει.»
- 2) α. Η Μαρία είπε ότι *pro* θα δειπνήσει αργότερα. (Ελληνική)
Maria beson që *pro* ka te drejt. (Αλβανική)
«Η Μαρία πιστεύει ότι έχει δίκιο.»
- β. Mary said that *(she) loves her new apartment. (Αγγλική)
«Η Μαρία είπε ότι λατρεύει το νέο της διαμέρισμα.»

Τα κενά υποκείμενα διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες (Rizzi, 1986, σσ. 526-529· Huang, 2000, σσ. 51-52), σε αναφορικά, ορισματικά υποκείμενα (παράδειγμα 3), σε μη αναφορικά, ορισματικά υποκείμενα (ψευδο-ορίσματα/quasi-arguments) (παράδειγμα 4)², και σε μη αναφορικά, μη ορισματικά υποκείμενα (πλεοναστικά) (παράδειγμα 5):

- 3) *pro* Τρέχει.
- 4) *pro* Βρέχει.
- 5) *pro* Φαίνεται ότι ο Νίκος θα έρθει αργότερα.

² Η διάκριση αυτή δεν είναι αποδεκτή από όλους τους μελετητές με την κατηγορία των ψευδο-ορισμάτων να παραλείπεται (βλ. Lozano, 2002, σσ. 39-41).

Η κενή αντωνυμία *pro*³ αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της θεωρίας της δέσμευσης και της θεωρίας των κενών ονοματικών φράσεων (Chomsky, 1982). Το μικρό *pro*, στο πλαίσιο διάκρισης των κενών κατηγοριών, φέρει τις τιμές [+αντωνυμικό], [-αναφορικό στοιχείο], αποτελώντας στοιχείο που αντιστοιχεί σε ένα είδος εμφανούς ΟΦ, της αντωνυμίας, και το οποίο, αν και μη φωνητικά εκπεφρασμένο, συντακτικά ικανοποιεί την *Αρχή της Διευρυμένης Προβολής* (ΑΔΠ). Αυτό το είδος κενής κατηγορίας δεν φέρει εγγενή φ-χαρακτηριστικά (Rizzi, 1986, σ. 520). Ο Rizzi (1986, σσ. 519-520) ορίζει ότι η παρουσία και η κατανομή του κενού αντωνυμικού υποκειμένου στις ΓΚΥ προϋποθέτει δύο συνθήκες, τη συντακτική *νομιμοποίηση* (licensing) και την *ταυτοποίησή* (identification) του, δηλαδή την ανάκτηση των πληροφοριών του. Το κενό αντωνυμικό στοιχείο *pro* νομιμοποιείται από μια κεφαλή X^0 (η Κλίση ή ο Χρόνος ανάλογα με την εκάστοτε συντακτική ανάλυση), και επίσης ταυτοποιείται, δηλαδή κληρονομεί τα χαρακτηριστικά από την κεφαλή νομιμοποίησης X^0 .

3.2 Η Ερμηνεία του Κενού Υποκειμένου

Κεντρικό ζήτημα στην έρευνα αποτελεί η κατανομή και η ερμηνεία των εμφανών και των κενών υποκειμένων στις ΓΚΥ. Η παρουσία δύο διακριτών τύπων αντωνυμικών υποκειμένων σε αυτές τις γλώσσες συνδέεται με τη διαφορετική χρήση τους στο επίπεδο του λόγου, δηλαδή περιορισμοί του λόγου (πληροφοριακή δομή) ρυθμίζουν την εμφάνιση των υποκειμένων.

Το κενό αντωνυμικό στοιχείο *pro* θεωρείται ελλιπής/ανεπαρκής αντωνυμία, ένας αδύναμος τύπος που αντιστοιχεί σε μια ισχυρή αντωνυμία (εκπεφρασμένη), και ο οποίος είναι προτιμητέος σε σύγκριση με τον δυνατό τύπο (Cardinaletti & Starke, 1999, σ. 175, 2000, σ. 172). Η προτίμηση αυτή διατυπώνεται στην *Αρχή Αποφυγής της Αντωνυμίας* (Avoid Pronoun Principle) του Chomsky (1981, σ. 65), σύμφωνα με την οποία οι κενές αντωνυμίες προτιμώνται, σε αντίθεση με τις εμφανείς αντωνυμίες, σε περιβάλλοντα όπου είναι δυνατή η εμφάνισή τους. Στην έρευνα τα κενά αντωνυμικά υποκείμενα στις ΓΚΥ θεωρούνται η βασική, ουδέτερη επιλογή, σε αντιδιαστολή προς τα εμφανή αντωνυμικά υποκείμενα, τα οποία ορίζονται ως χαρακτηρισμένες επιλογές. Τα κενά υποκείμενα, ως προς την αναφορά τους, συνδέονται με τα πιο προεξέχοντα στοιχεία, και έτσι συνεισφέρουν στη διατήρηση του θέματος, ενώ τα εμφανή υποκείμενα σηματοδοτούν την μετατόπιση του θέματος και συνδέονται με λιγότερο εξέχοντα στοιχεία στο επίπεδο του λόγου (Papadopoulou et al., 2015).

³ Σχετικά με τα κενά υποκείμενα και τη φύση του *pro* εντός του μινιμαλιστικού προγράμματος βλ. Barbosa (2009) και Camacho (2013).

3.3 Το Σύστημα των Αντωνυμιών της Ελληνικής και της Αλβανικής

Η ενότητα αυτή παρουσιάζει σχηματικά το σύστημα των προσωπικών-δεικτικών αντωνυμιών της Ελληνικής και της Αλβανικής, καθώς κατέχουν σημαντικό ρόλο στο εξεταζόμενο φαινόμενο της έρευνας, δηλαδή στην επίλυση της αναφοράς. Οι σχέσεις συναναφοράς ανάμεσα στα αναφορικά στοιχεία και στα ηγούμενα στοιχεία τους καθιερώνουν και διατηρούν τη συνεκτικότητα του λόγου (discourse coherence) (Gelormini-Lezama & Almor, 2011, σσ. 437-438). Επομένως, καθίσταται επιτακτική η παρουσίαση των αντωνυμικών συστημάτων των εξεταζόμενων γλωσσών. Στην παρούσα έρευνα η έμφαση δίνεται στο τρίτο πρόσωπο των προσωπικών-δεικτικών αντωνυμιών *αυτός/ky* και *εκείνος/ai* σε ονομαστική πτώση, και ιδιαίτερα στο αρσενικό και στο θηλυκό γένος, καθώς αυτοί είναι οι δύο τύποι εμφανών αντωνυμιών που θα εξεταστούν⁴.

3.3.1 Η δομή των αντωνυμικών υποκειμένων στην Ελληνική· το σύστημα των προσωπικών και των δεικτικών αντωνυμιών

Η Ελληνική τυπολογικά ανήκει στις γλώσσες που παρουσιάζουν σύστημα προσωπικών αντωνυμιών με δύο πρόσωπα (“two-person” language)⁵, όπως υποστηρίζουν οι Lendari και Manolessou (2013, σ. 229). Το σύστημα των προσωπικών αντωνυμιών διαθέτει δύο είδη αντωνυμιών που αντιστοιχούν στο πρώτο και στο δεύτερο πρόσωπο (*εγώ* και *εσύ*, αντίστοιχα), τα οποία κλίνονται ως προς τον αριθμό και την πτώση. Επίσης, διαθέτει δύο διακριτούς τύπους για την προσωπική αντωνυμία σε θέση υποκειμένου, τους ισχυρούς/εμφατικούς τύπους και τους αδύναμους τύπους, με τα κενά υποκείμενα να ανήκουν σε αυτήν την κατηγορία.

Η Ελληνική δεν διαθέτει προσωπικές αντωνυμίες τρίτου προσώπου, ωστόσο τη θέση αυτή συμπληρώνουν οι δεικτικές αντωνυμίες (Panagiotidis, 2000· Manolessou, 2001· Mavrogiorgos, 2010· Lendari & Manolessou, 2013). Το σύστημα των δεικτικών αντωνυμιών της Ελληνικής αποτελείται από τρία είδη, τις αντωνυμίες *αυτός*, *-ή*, *-ό*, *τούτος*, *-η*, *-ο* και

⁴ Στην Ελληνική, στον βαθμό που γνωρίζω, δεν υπάρχουν μελέτες που να εξετάζουν συγκριτικά τους δύο τύπους της προσωπικής-δεικτικής αντωνυμίας *αυτός* και *εκείνος* στο πλαίσιο της επίλυσης της αναφοράς.

⁵ Σύμφωνα με την τυπολογική διάκριση που υιοθετεί ο Bhat (2004, σ. 134), οι γλώσσες διακρίνονται σε γλώσσες «δύο προσώπων» και σε γλώσσες «τριών προσώπων» (“three-person” languages). Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν γλώσσες το σύστημα των προσωπικών αντωνυμιών των οποίων διαθέτει μόνο δύο πρόσωπα (διμερής διάκριση) και το τρίτο πρόσωπο ταυτίζεται με εκείνο των δεικτικών αντωνυμιών. Αντίθετα, στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν γλώσσες στο σύστημα των προσωπικών αντωνυμιών των οποίων παρουσιάζεται διάκριση τριών προσώπων (τριμερής διάκριση), και στις οποίες οι προσωπικές και οι δεικτικές αντωνυμίες είναι διακριτές.

εκείνος, *-η*, *-ο*⁶, στις οποίες ο αριθμός, η πτώση και το γραμματικό γένος δηλώνονται μορφολογικά. Οι αντωνυμίες αυτές συνδέονται με έννοιες όπως η *χωρική εγγύτητα* και *απόσταση*, με την αντωνυμία *αυτός* να λειτουργεί ως δηλωτικό εγγύτητας και την αντωνυμία *εκείνος* ως δηλωτικό απόστασης (Manolessou, 2001· Lendari & Manolessou, 2013). Η Ελληνική λοιπόν διαθέτει λεξική διάκριση (σημασιολογική) για την εγγύτητα και την απόσταση, η οποία εκφράζεται μέσω των αντωνυμιών *αυτός* και *εκείνος*, αντίστοιχα, όπως παρουσιάζει ο Πίνακας 2, οι οποίες μάλιστα χρησιμοποιούνται τόσο για τη δείξη όσο και την αναφορά.

Δεικτικές αντωνυμίες της Ελληνικής σε ονομαστική πτώση ενικού αριθμού			
Γένος	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Τύποι Εγγύτητας	<i>αυτός</i>	<i>αυτή</i>	<i>αυτό</i>
Τύποι Απόστασης	<i>εκείνος</i>	<i>εκείνη</i>	<i>εκείνο</i>

Πίνακας 2. Οι δεικτικές αντωνυμίες της Ελληνικής

3.3.1.1 Η χρήση και η ερμηνεία των αντωνυμιών τρίτου προσώπου στην Ελληνική (δεικτικές και αναφορικές λειτουργίες των αντωνυμιών)

Μεταξύ των αντωνυμικών υποκειμένων τα κενά υποκείμενα θεωρούνται η ουδέτερη επιλογή, σε αντίθεση με τα εμφανή υποκείμενα, τα οποία θεωρείται ότι αποτελούν τη χαρακτηρισμένη/μαρκαρισμένη επιλογή (Cardinaletti & Starke, 1999, σ. 198). Η κατανομή των δύο αυτών ειδών αντωνυμικών υποκειμένων δεν είναι συμμετρική, όπως προκύπτει από την μελέτη των Charatzidis et al. (2015), καθώς τα μη εκπεφρασμένα αντωνυμικά υποκείμενα τρίτου προσώπου υπερισχύουν των εκπεφρασμένων.

Όπως σημειώνεται στο άρθρο των Tsimpli et al. (2004), η αντωνυμία *αυτός*, όταν είναι τονισμένη, έχει δεικτικές λειτουργίες, δηλαδή παρουσιάζει ιδιότητες δείξης, ενώ όταν δεν φέρει τόνο έχει τη λειτουργία της προσωπικής αντωνυμίας με αναφορική λειτουργία, χωρίς την παρουσία δεικτικών ιδιοτήτων. Επίσης, η αντωνυμία *αυτός* στη βιβλιογραφία έχει συνδεθεί με τη μετατόπιση θέματος, ωστόσο, όπως σημειώνουν οι Prentza και Tsimpli (2013), οι εμφανείς αντωνυμίες στην Ελληνική δεν σηματοδοτούν απαραίτητα τη μετατόπιση του

⁶ Οι Lendari και Manolessou (2013, σ. 230) προκρίνουν μια διμερή διάκριση του συστήματος, παραμερίζοντας την αντωνυμία *τούτος*, η οποία χρησιμοποιείται πιο περιορισμένα, ενώ παράλληλα είναι υφολογικά χαρακτηρισμένη με υποτιμητική χροιά.

θέματος, αλλά μπορούν να σημάνουν τη συνέχιση του θέματος. Σε αυτήν την περίπτωση η χρήση της εμφανούς αντωνυμίας φέρει χαρακτηριστικά που σχετίζονται με τον λόγο, και ιδιαίτερα δηλώνει αντίθεση ή έμφαση (βλ. επίσης Papadopoulou et al., 2015), φέροντας παράλληλα έναν αντίστοιχο επιτονισμό για τη δήλωση των εν λόγω λειτουργιών (Chiou, 2012). Συνοπτικά λοιπόν, η αντωνυμία *αυτός* χρησιμοποιείται για έμφαση, αντίθεση και μετατόπιση θέματος/εισαγωγή νέου θέματος. Όσον αφορά την αντωνυμία *εκείνος*, ο Dimitriadis (1996) σημειώνει ότι η αντωνυμία αυτή αναφέρεται συχνά σε αναφορικά ηγούμενα που δεν εντοπίζονται στην προγενέστερη πρόταση. Η ερμηνεία των εμφανών αντωνυμιών λοιπόν διακρίνεται από εκείνη των μη εκπεφρασμένων.

3.3.2 Η δομή των αντωνυμικών υποκειμένων στην Αλβανική· το σύστημα των προσωπικών και των δεικτικών αντωνυμιών

Η Αλβανική, όπως και η Ελληνική, ανήκει τυπολογικά, ως προς το σύστημα των προσωπικών αντωνυμιών, στις γλώσσες δύο προσώπων, όπως υποστηρίζει ο Murzaku (2007, 2008). Το σύστημα των προσωπικών αντωνυμιών διαθέτει δύο είδη αντωνυμιών που αντιστοιχούν στο πρώτο και στο δεύτερο πρόσωπο (*unë* «εγώ» και *ti* «εσύ», αντίστοιχα), τα οποία φέρουν μορφολογικά χαρακτηριστικά αριθμού και πτώσης. Όπως και στην περίπτωση της Ελληνικής, η Αλβανική δεν διαθέτει μορφολογικά διακριτό τύπο για το τρίτο πρόσωπο της προσωπικής αντωνυμίας, το οποίο αναπληρώνεται από τις δεικτικές αντωνυμίες (Murzaku, 2007, 2008). Το σύστημα των δεικτικών αντωνυμιών της Αλβανικής αποτελείται από δύο είδη, την αντωνυμία *ky* «αυτός» και την αντωνυμία *ai* «εκείνος», οι οποίες παρουσιάζουν μορφολογική διάκριση αριθμού, πτώσης και γένους. Το πρώτο είδος αποτελεί δεικτική αντωνυμία εγγύτητας, ενώ το δεύτερο είδος αποτελεί δεικτική αντωνυμία απόστασης, όπως παρουσιάζει ο Πίνακας 3.

Δεικτικές αντωνυμίες της Αλβανικής σε ονομαστική πτώση ενικού αριθμού			
Γένος	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Τύποι Εγγύτητας	<i>ky</i> «αυτός»	<i>kjo</i> «αυτή»	-
Τύποι Απόστασης	<i>ai</i> «εκείνος»	<i>ajo</i> «εκείνη»	-

Πίνακας 3. Οι δεικτικές αντωνυμίες της Αλβανικής

3.3.2.1 Η χρήση και η ερμηνεία των αντωνυμιών τρίτου προσώπου στην Αλβανική (δεικτικές και αναφορικές λειτουργίες των αντωνυμιών)

Σύμφωνα με τη μελέτη του Murzaku (2007, 2008), το δεικτικό *ky* χρησιμοποιείται κυρίως ως προσδιοριστικό, έχοντας χάσει τη σημασιολογική διάκριση για τη δήλωση της χωρικής εγγύτητας, παρουσιάζοντας όμως ισχυρό το χαρακτηριστικό της οριστικότητας, δηλαδή λειτουργεί ως δείκτης οριστικότητας. Ωστόσο, όταν λαμβάνει αναφορική χρήση, αποτελεί έκφραση εγγύτητας και αναφέρεται είτε σε ένα ηγούμενο στοιχείο που βρίσκεται κοντά στην αντωνυμία είτε σε μια οντότητα στο εγγύς εξωγλωσσικό περιβάλλον, δηλαδή παρουσιάζει τόσο ενδοφορική όσο και εξωφορική χρήση. Αντίθετα, το δεικτικό *ai* έχει κυρίαρχη την αναφορική του λειτουργία, ενώ όταν χρησιμοποιείται ως προσδιοριστικό δηλώνει την απόσταση, σημασιολογικό χαρακτηριστικό το οποίο αποδυναμώνεται κατά την αναφορική του λειτουργία⁷ (βλ. επίσης Tomić, 2006, σ. 194).

⁷ Σε περιγραφικές γραμματικές της Αλβανικής (βλ. Camaj, 1984· Revithiadou & Spyropoulos, 2013) ως τρίτο πρόσωπο προσωπικής αντωνυμίας καταγράφεται μόνο η αντωνυμία *ai*, *ajo* (εξαίρεση αποτελεί η γραμματική των Newmark et al., 1982). Ωστόσο, όπως παρουσιάζει ο Murzaku (2007, 2008), τόσο η αντωνυμία *ky* όσο και η αντωνυμία *ai* παρουσιάζουν αναφορική λειτουργία. Επιπλέον, αξιοποιώντας τα αποτελέσματα των μελετών του, ο Murzaku υποστηρίζει ότι οι τύποι απόστασης (*ai*), εφόσον έφεραν διπλή λειτουργία, δηλαδή λειτουργούσαν τόσο ως δεικτικές αντωνυμίες όσο και ως αμιγώς προσωπικές αντωνυμίες, θα έπρεπε να έχουν μεγαλύτερη συχνότητα παρουσίασης από τους τύπους εγγύτητας (*ky*), το οποίο όμως δεν επαληθεύεται, καθώς εντοπίζεται η αντίστροφη εικόνα, δηλαδή οι τύποι εγγύτητας παρουσιάζουν μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης σε σχέση με τους τύπους απόστασης, και επομένως είναι δύσκολο να υποστηριχθεί ότι οι τύποι απόστασης έχουν μετατραπεί σε αμιγώς αναφορικές αντωνυμίες.

4. Η ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Οι Halliday και Hassan (1976, σ. 14) ορίζουν την *αναφορά* ως μια σχέση συνοχής περιεχομένου. Η αναφορά μπορεί να οριστεί ως μια σχέση ανάμεσα σε δύο γλωσσικά στοιχεία, με την ερμηνεία του ενός στοιχείου να καθορίζεται από την ερμηνεία ενός άλλου στοιχείου. Το γλωσσικό στοιχείο που αναφέρεται σε ένα προγενέστερο στοιχείο ονομάζεται *αναφορικό στοιχείο* ή *στοιχείο αναφοράς* (*anaphor*), ενώ η οντότητα/γλωσσικό στοιχείο στην οποία αναφέρεται το αναφορικό στοιχείο ονομάζεται *ηγούμενο στοιχείο* ή *σημείο αναφοράς* (*antecedent*)⁸. Τα αναφορικά στοιχεία λαμβάνουν την ερμηνεία τους από τις εκφράσεις στις οποίες αναφέρονται, καθώς το σημασιολογικό τους φορτίο είναι πιο γενικευμένο⁹. Η *επίλυση της αναφοράς* (*anaphora resolution*) λοιπόν αποτελεί τη διαδικασία προσδιορισμού του ηγούμενου στοιχείου ενός αναφορικού στοιχείου στο συγκεκριμένο περιβάλλον. Η επίλυση της αναφοράς αποτελεί ένα σύνθετο φαινόμενο των φυσικών γλωσσών στο οποίο καλείται να ανταποκριθεί ο ομιλητής μιας γλώσσας. Προϋπόθεση για τη διεκπεραίωση της διαδικασίας αυτής αποτελεί η διαθεσιμότητα και ο συντονισμός διαφορετικών ειδών πληροφορίας, δηλαδή η διαχείριση φωνολογικής, μορφολογικής, λεξιλογικής, συντακτικής, σημασιολογικής γνώσης, καθώς και γνώσης του λόγου και γνώσης για τον κόσμο (*world knowledge*).

4.1 Παράγοντες που επηρεάζουν την επίλυση της αναφοράς

Οι παράγοντες που επηρεάζουν τη διαδικασία επίλυσης της αναφοράς μπορούν αρχικώς να διαχωρισθούν σε παράγοντες (ενδο)γλωσσικούς (π.χ. είδος της αναφορικής έκφρασης), σε παράγοντες του λόγου, και σε αμιγώς εξωγλωσσικούς παράγοντες, όπως οι γνωστικές ικανότητες των ομιλητών και η ηλικία. Η εν λόγω εργασία εξετάζει παράγοντες του ίδιου του γλωσσικού συστήματος σε συνάρτηση με τις επιδράσεις του επιπέδου του λόγου και της

⁸ Ο όρος *ηγούμενο στοιχείο* απαντά και ως *αναφορικό ηγούμενο* ή *αντικείμενο αναφοράς*. Οι όροι αυτοί είναι εναλλάξιμοι και χρησιμοποιούνται κατά αυτόν τον τρόπο στην παρούσα εργασία.

⁹ Σύμφωνα με την *ιεραρχία του σημασιολογικού περιεχομένου* (*semantic content hierarchy*) οι λεξικές ονοματικές φράσεις διαθέτουν εγγενώς πιο συγκεκριμένο σημασιολογικό περιεχόμενο σε σύγκριση με τις αντωνυμίες, και αντίστοιχα οι αντωνυμίες σε σχέση με τα μηδενικά αναφορικά στοιχεία (Λεξική ΟΦ > Αντωνυμία > Κενό Αναφορικό Στοιχείο) (Huang, 1994, σ. 16). Επίσης, οι Cardinaletti και Starke (1999, σ. 188) υποστηρίζουν ότι το *pro*, ως ασθενές στοιχείο, χαρακτηρίζεται από την απουσία της ανώτερης λειτουργικής κατηγορίας ΦρΣΔ, και επομένως δεν διαθέτει αναφορικό ενδείκτη (*referential index*). Η ερμηνεία του λοιπόν ως αναφορικού τελείται μέσω της συναναφοράς με ένα ηγούμενο στοιχείο.

σημασιολογίας (διεπίπεδο σύνταξης-λόγου/πραγματολογίας και διεπίπεδο σύνταξης-σημασιολογίας) στην επίλυση της αναφοράς.

Ανάμεσα στους γλωσσικούς παράγοντες που επηρεάζουν την επίλυση της αναφοράς συγκαταλέγονται, μεταξύ άλλων, η μορφή της αναφορικής αντωνυμίας, δηλαδή το αν η αντωνυμία είναι κενή ή εμφανής (βλ. Miltsakaki, 2003b, 2007· Papadopoulou et al., 2015), η συντακτική θέση του ηγούμενου στοιχείου (θέση υποκειμένου ή αντικειμένου) και η αλληλεπίδρασή του με την αναφορική μορφή (βλ. Carminati, 2002· Tsimpli et al., 2004), καθώς και η οριστικότητα των ηγούμενων στοιχείων (βλ. Mastropavlou et al., 2014). Οι εξωγλωσσικοί παράγοντες, οι οποίοι σχετίζονται με τις ατομικές διαφορές, και συγκεκριμένα με τη μνήμη, την ηλικία και την εκπαίδευση, παρουσιάζουν επίσης επιρροή στην επίλυση της αναφοράς (βλ. Fleva et al., 2017), ωστόσο βρίσκονται εκτός των ερευνητικών στόχων της παρούσας μελέτης.

Ως προς το σημείο αναφοράς, η έννοια της *προσβασιμότητάς* (accessibility)¹⁰ του κατέχει σημαίνουσα θέση. Στην έρευνα απαντούν δύο βασικές προσεγγίσεις στο ζήτημα της προσβασιμότητας σε πιθανά σημεία αναφοράς ενός αναφορικού στοιχείου. Αφενός, υποστηρίζεται ότι η ανάκτηση ενός αντικειμένου αναφοράς υπόκειται σε συντακτικούς και σημασιολογικούς περιορισμούς του γραμματικού συστήματος μιας γλώσσας, με την προσβασιμότητα να λαμβάνει δύο τιμές, είτε ένα σημείο αναφοράς είναι προσβάσιμο είτε όχι. Αφετέρου, η προσβασιμότητα ορίζεται ως μια διαβαθμισμένη έννοια που αντικατοπτρίζει τη γνωστική ενεργοποίηση. Η ανάκτηση ενός αναφορικού στοιχείου εξαρτάται από μια συνδυαστική σχέση ανάμεσα στην κωδικοποιημένη πληροφορία που φέρει ένα στοιχείο αναφοράς και την προεξοχότητα του αντικειμένου αναφοράς.

Στην έρευνα υπάρχουν διάφορες θεωρίες που εξετάζουν την έννοια της εξοχότητας. Η βασική ιδέα που περικλείεται σε αυτήν την έννοια είναι ότι η εξοχότητα επηρεάζει την επίλυση της αναφοράς σε περιβάλλοντα αμφισημίας. Η έννοια αυτή περιγράφει μια κατάσταση εξέχουσας θέσης ενός στοιχείου έναντι άλλων σε κάποιο γλωσσικό πλαίσιο/περικείμενο. Στην ψυχολογία, η εξοχότητα αναφέρεται και αντιστοιχεί στον γνωστικό όρο διαθεσιμότητα ή προσβασιμότητα, και επομένως στοιχεία που είναι πιο εξέχοντα σε σύγκριση με άλλα είναι περισσότερο προσβάσιμα στη μνήμη, και συνεπώς αποτελούν πιο πιθανά υποψήφια ηγούμενα

¹⁰ Στην έρευνα απαντούν διάφοροι όροι-έννοιες όπως *βαθμός προεξοχής/προεξοχότητα* (salience), *προσβασιμότητα* (accessibility) και *εξοχότητα* (prominence), οι οποίοι εναλλάσσονται ως συνώνυμοι. Οι όροι αυτοί σχετίζονται με τον γραμματικό ρόλο και το θέμα (topicality), καθώς μια οντότητα που πραγματώνεται σε θέση υποκειμένου θεωρείται πιο προεξέχουσα σε αντίστιξη με μια οντότητα σε θέση αντικειμένου, και μια οντότητα-θέμα επίσης είναι πιο προεξέχουσα σε σύγκριση με μια οντότητα που δεν αποτελεί θέμα. Ως θέμα μιας πρότασης ορίζεται η πληροφορία στην οποία αναφέρεται μια πρόταση ή, ορισμένο διαφορετικά, σε τι αφορά μια πρόταση (aboutness).

στοιχεία για κάποιο αναφορικό στοιχείο. Άλλες θεωρίες προσδιορίζουν την έννοια της εξοχότητας συνδέοντάς την με όρους όπως η *γνωστότητα* (givenness) (Gundel et al., 1993), το *θέμα* (topicality) (Givón, 1983) ή η *γνωστική προσβασιμότητα* (accessibility) (Ariel, 1990, 2001).

4.1.1 Θεωρίες επιλογής μιας αναφορικής έκφρασης και θεωρίες πρόσβασης στο ηγούμενο στοιχείο

Στο πλαίσιο έρευνας της επίλυσης της αναφοράς αναπτύχθηκαν θεωρίες που εστίασαν σε παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή των αναφορικών εκφράσεων κατά τη γλωσσική παραγωγή, καθώς και σε παράγοντες που επηρεάζουν τη διαθεσιμότητα και την προσβασιμότητα στο ηγούμενο στοιχείο μιας αναφορικής έκφρασης κατά τη γλωσσική αντίληψη/πρόσληψη. Τα επόμενα κεφάλαια παρουσιάζουν ορισμένες θεωρίες που καταγίνονται με τα προαναφερθέντα ζητήματα.

4.1.1.1 Η επιλογή μιας αναφορικής έκφρασης

Οι Gundel et al. (1993) υποστηρίζουν ότι η μορφή μιας αναφορικής έκφρασης εξαρτάται από τη γνωστική κατάσταση του αντικειμένου αναφοράς, δηλαδή την προϋπαρξη ή όχι μιας νοητικής αναπαράστασης του αντικειμένου αναφοράς στον ομιλητή, και την εστίαση της προσοχής σε αυτό. Οι ερευνητές αναγνωρίζουν έξι γνωστικές καταστάσεις που προσδιορίζουν τη μορφή μιας αναφορικής έκφρασης. Οι καταστάσεις αυτές κατανέμονται στην *Ιεραρχία Γνωστότητας/Δεδομένης Πληροφορίας* (Givenness Hierarchy):

*Σε εστίαση*¹¹ (In focus) > *Ενεργοποιημένη* (Activated) > *Οικεία* (Familiar) > *Μοναδικά αναγνωρίσιμη* (Uniquely identifiable) > *Αναφορική* (Referential) > *Αναγνωρίσιμος τύπος* (Type identifiable)

Οι καταστάσεις αυτές βρίσκονται σε μια μονοκατευθυντική σχέση συνεπαγωγής. Εάν μια οντότητα βρίσκεται σε εστίαση, δηλαδή αποτελεί το επίκεντρο της προσοχής, είναι απαραίτητα ενεργοποιημένη στη μνήμη εργασίας, και εφόσον είναι ενεργοποιημένη είναι και

¹¹ Ο όρος εστίαση χρησιμοποιείται με την έννοια της εστίασης της προσοχής και δεν σχετίζεται με την εστίαση ως συντακτική θέση.

οικεία, ενώ παράλληλα η εξοικείωση αυτή συνεπάγεται τη μοναδική αναγνωρισιμότητά της. Εάν η οντότητα είναι μοναδικά αναγνωρίσιμη τότε είναι αναφορικής φύσεως, και εφόσον είναι αναφορικό πρέπει να είναι τύπος αναγνωρίσιμος. Όπως υποστηρίζουν οι μελετητές, οι γλωσσικές μορφές που σηματοδοτούν την πιο περιοριστική γνωστική κατάσταση (*σε εστίαση*) είναι μορφές που φέρουν μικρό φωνητικό περιεχόμενο, όπως οι κενές αντωνυμίες.

4.1.1.2 Θεωρίες Προσβασιμότητας

Ο Γινόν (1983) προτείνει τη *Θεωρία Συνέχισης του Θέματος* (Topic Continuity Theory), σύμφωνα με την οποία η επιλογή μιας αναφορικής έκφρασης συνδέεται με την κατάσταση της οντότητας στην οποία αναφέρεται, εάν δηλαδή αυτή αποτελεί θέμα ή όχι. Υπάρχουν τρεις παράγοντες που επηρεάζουν την κατάσταση μιας οντότητας, η *αναφορική απόσταση*, δηλαδή η γραμμική απόσταση ανάμεσα στο ηγούμενο στοιχείο και στο αναφορικό στοιχείο, η *επιμονή* (persistence), δηλαδή η διάρκεια παρουσίας μιας οντότητας στον λόγο, και η *πιθανή παρεμβολή*, δηλαδή ο αριθμός πιθανών ηγούμενων στοιχείων. Ο βαθμός θεματικότητας μιας οντότητας σχετίζεται με την επιλογή της μορφής μιας αναφορικής έκφρασης.

Η Ariel (1990, 2001) προτείνει τη *Θεωρία της Προσβασιμότητας* (Accessibility Theory) που δίνει έμφαση στο ηγούμενο στοιχείο, καθώς παρατηρείται μια σχέση ανάμεσα στη χρήση μιας αναφορικής έκφρασης και στη γνωστική κατάσταση της νοητικής οντότητας την οποία αναπαριστά. Στην παρούσα θεωρία οι αναφορικές εκφράσεις αποτελούν δείκτες προσβασιμότητας, οι οποίοι ταξινομούνται σε ένα συνεχές ανάμεσα σε δύο άκρα, από τους δείκτες χαμηλής προσβασιμότητας μέχρι τους δείκτες υψηλής προσβασιμότητας (χαμηλή προσβασιμότητα > υψηλή προσβασιμότητα):

Όνομα (Name) > *Οριστική περιγραφή* (Definite description) > *Δεικτικό* (Demonstrative) > *Τονισμένη αντωνυμία* (Stressed pronoun) > *Άτονη αντωνυμία* (Unstressed pronoun) > *Κλιτικοποιημένη αντωνυμία* (Cliticized pronoun) > *Δείκτες συμφωνίας* (Agreement markers) > *Αυτοπαθή* (Reflexives) > *Μηδενικές εκφράσεις* (Zero expressions).

Συνεπώς, οι γλωσσικοί τύποι κατηγοριοποιούνται με βάση τον βαθμό προσβασιμότητάς τους. Όταν ένα αναφορικό στοιχείο έχει μικρή προσβασιμότητα, τότε γίνεται η χρήση πλήρων αναφορικών εκφράσεων (π.χ. ονόματα), ενώ, αντίθετα, όταν ένα αναφορικό στοιχείο είναι

μεγάλης προσβασιμότητας, δηλαδή είναι εξέχον στον λόγο, τότε χρησιμοποιούνται λιγότερο συγκεκριμένες αναφορικές εκφράσεις (π.χ. αντωνυμίες).

Η *Θεωρία της Επικέντρωσης* (Centering Theory) (Grosz et al., 1995) αποτελεί επίσης μια προσέγγιση του φαινομένου της επίλυσης της αναφοράς. Κεντρική θέση της θεωρίας αποτελεί ο συσχετισμός της εστίασης της προσοχής με την επιλογή της αναφορικής έκφρασης, καθώς και τον βαθμό συνεκτικότητας των εκφωνημάτων. Κάθε τμήμα του λόγου αποτελείται από μια σειρά εκφωνημάτων, ενώ κάθε εκφώνημα διαθέτει ορισμένα κέντρα που επιδρούν στην επιλογή του είδους των αναφορικών εκφράσεων και στη διασύνδεση των εκφωνημάτων. Όπως αναφέρουν οι Μίλτσακάκη και Καραμάνης (2006), η κατανόηση ενός εκφωνήματος αποτελεί μια διαδικασία κατά την οποία η προσοχή του ομιλητή επικεντρώνεται στο αντικείμενο αναφοράς μιας εκ των ονοματικών φράσεων του εκφωνήματος, το οποίο και αποτελεί το επίκεντρο της προσοχής του ομιλητή. Η εύρεση του επίκεντρου ενός εκφωνήματος είναι σημαντική, καθώς διασφαλίζει τη συνεκτικότητα περιεχομένου μεταξύ των εκφωνημάτων στο επίπεδο αναφοράς των ονοματικών φράσεων. Τα κέντρα ενός εκφωνήματος ταξινομούνται ιεραρχικά βάσει του βαθμού προεξοχής τους, ο οποίος ορίζεται από τον γραμματικό ρόλο των οντοτήτων (υποκείμενο > αντικείμενο > άλλο) (για την Ελληνική βλ. Miltsakaki, 2003b). Οι οντότητες που είναι εξέχουσες πραγματώνονται ως αντωνυμίες σε επόμενες αναφορές τους στα εκφωνήματα, και συνεπώς οι αντωνυμίες αποτελούν στοιχεία που υποδεικνύουν Συνέχιση (ενός θέματος) και συνεκτικότητα ανάμεσα στα εκφωνήματα. Στις ΓΚΥ, λοιπόν, οι κενές αντωνυμίες αποτελούν καταλληλότερες μορφές για τη δήλωση της Συνέχισης, ενώ οι εμφανείς αντωνυμίες καθίστανται κατάλληλες μορφές για την εκφορά της Διατήρησης ή της Μετατόπισης (ενός θέματος), περιπτώσεις στις οποίες το αναφορικό ηγούμενο δεν είναι το πιο εξέχον στα προηγούμενα εκφωνήματα.

4.1.1.3 Σύνοψη

Οι προαναφερθείσες θεωρίες συμφωνούν ότι οι πιο εξέχουσες και προσβάσιμες οντότητες χρειάζονται λιγότερο χαρακτηρισμένες και περισσότερο μορφοφωολογικά μειωμένες αναφορικές εκφράσεις, δηλαδή οι περισσότερο μειωμένες αναφορικές εκφράσεις (π.χ. αντωνυμίες) αναφέρονται σε οντότητες που είναι περισσότερο ενεργοποιημένες και πιο προσβάσιμες στις νοητικές αναπαραστάσεις των ομιλητών. Αντίθετα, οι πιο πλήρεις μορφές (π.χ. ονοματική φράση) αναφέρονται σε οντότητες που είναι λιγότερο ενεργοποιημένες στις νοητικές αναπαραστάσεις των ομιλητών, και δεν διαθέτουν εξοχότητα. Η ερμηνεία λοιπόν των

αντωνυμιών και των αναφορικών μορφών προσλαμβάνεται ως μία διεργασία σύνδεσης ανάμεσα στις αναφορικές εκφράσεις και στην εξοχότητα/διαθεσιμότητα των ηγούμενων στοιχείων τους. Ο Πίνακας 4 συνοψίζει τα κύρια χαρακτηριστικά της κατάστασης των ηγούμενων στοιχείων, όπως αυτά σχηματοποιούνται στις προαναφερθείσες θεωρίες.

Κατάσταση του ηγούμενου στοιχείου	Τιμές/Επίπεδα	Ερευνητές
<i>Πληροφοριακό</i> (Informational)	Δεδομένη Πληροφορία vs. Νέα Πληροφορία	Gundel et al. (1993)
<i>Θεματικό</i> (Topical)	Δομικό θέμα (topic) vs. Μη-δομικό θέμα (non-topic)	Givón (1983)
<i>Προσβάσιμο</i> (Accessible)	Υψηλή Προσβασιμότητα vs. Χαμηλή Προσβασιμότητα	Ariel (1990, 2001)
<i>Εξέχον</i> (Salient)	Δομική Λειτουργία	Grosz et al. (1995)

Πίνακας 4. Η κατάσταση του ηγούμενου στοιχείου βάσει των θεωριών επιλογής αναφορικής έκφρασης και προσβασιμότητας (προσαρμογή από De la Fuente, 2015, σ. 24)

4.1.2 Η επίλυση της αναφοράς και συντακτική θέση

Η έρευνα στην ψυχολογία έχει καταδείξει ότι τα γραμματικά υποκείμενα ως ηγούμενα στοιχεία κατέχουν ιδιαίτερη θέση στην κατανόηση και στην παραγωγή των αντωνυμιών. Η συντακτική λειτουργία ως κριτήριο για την ερμηνεία των αντωνυμιών και την επίλυση της αναφοράς έχει μελετηθεί στη βιβλιογραφία.

Οι Crawley et al. (1990) υποστηρίζουν ότι μια αντωνυμία συναναφέρεται κατά προτίμηση με ένα ηγούμενο στοιχείο της προηγούμενης πρότασης, το οποίο κατέχει θέση υποκειμένου. Προκρίνουν λοιπόν μια στρατηγική απόδοσης της συναναφοράς, ανάμεσα σε ένα αναφορικό στοιχείο και ένα ηγούμενο στοιχείο, βασισμένη στη συντακτική θέση του υποκειμένου. Η προδιάθεση απόδοσης μιας αντωνυμίας σε ένα προγενέστερο ηγούμενο

στοιχείο που λαμβάνει θέση υποκειμένου σχηματοποιείται στη *Στρατηγική Απόδοσης Υποκειμένου* (Subject Assignment Strategy).

Η Carminati (2002) προτείνει την *Υπόθεση της Θέσης του Ηγούμενου Στοιχείου* (Position of Antecedent Hypothesis), ένα είδος συντακτικού κανόνα, με την οποία υποστηρίζει ότι η κενή αντωνυμία προτιμά ένα συντακτικά προεξέχον ηγούμενο στοιχείο σε θέση υποκειμένου (θέση Χαρακτηριστή της ΦρΚλ), εν αντιθέσει με την εμφανή αντωνυμία, η οποία προτιμά μια λιγότερο εξέχουσα οντότητα, σε θέση μη υποκειμένου, όπως φαίνεται στο παράδειγμα (6):

- 6) α. Quando Mario_i ha telefonato a Giovanni, Ø_i aveva appena finito di mangiare.
Όταν ο Μάριο_i τηλεφώνησε στον Τζιοβάνι, Ø_i είχε μόλις τελειώσει το φαγητό.
- β. Quando Mario ha telefonato a Giovanni_i, lui_i aveva appena finito di mangiare.
Όταν ο Μάριο τηλεφώνησε στον Τζιοβάνι_i, αυτός_i είχε μόλις τελειώσει το φαγητό.

Carminati (2002, σ. 33)

Η παρούσα υπόθεση υποστηρίζει μια μορφή καταμερισμού της εργασίας στην επεξεργασία των αναφορικών εκφράσεων βασισμένη σε ένα είδος εξοχότητας, συντακτικά προσδιορισμένης, και στηρίζεται στη μελέτη της Carminati, η οποία αφορά την επίλυση της αναφοράς σε ενδοπροτασιακό επίπεδο με την εξαρτημένη πρόταση να προηγείται της κύριας¹². Οι Filiaci et al. (2014), υιοθετώντας την ίδια μεθοδολογία με την Carminati, μελετούν συγκριτικά την Ισπανική και την Ιταλική. Τα αποτελέσματα της έρευνας επαληθεύουν εν μέρει τα ευρήματα της Carminati, καθώς, ενώ οι προτιμήσεις στην απόδοση αναφορικού ηγούμενου στα κενά αντωνυμικά στοιχεία δεν διαφέρουν, εντοπίζονται διαφορές στη χρήση των εμφανών αντωνυμιών, διότι στην Ισπανική, αντίθετα με την Ιταλική, οι εμφανείς αντωνυμίες δεν

¹² Η Carminati διεξήγαγε επίσης ένα ερωτηματολόγιο αποδεκτότητας σε δομές με αντίστροφη διάταξη στη σειρά των προτάσεων (κύρια-εξαρτημένη). Τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι η υπόθεσή της παρουσιάζει πιο αδύναμη προβλεψιμότητα στις παρούσες δομές, με τις επιλογές ανάμεσα στα διάφορα ηγούμενα στοιχεία να διαφέρει σε σχέση με τις δομές εξαρτημένης-κύριας πρότασης. Συγκεκριμένα, τα κενά υποκείμενα φανέρωσαν πιο αδύναμη τάση σύνδεσης με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, ενώ παράλληλα τα ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου αποδίδονταν στα κενά υποκείμενα.

παρουσιάζουν απόλυτη προτίμηση προς λιγότερο εξέχοντα στοιχεία, δηλαδή δεν υπάρχει ξεκάθαρη τάση ως προς την επιλογή του ηγούμενου στοιχείου ανάμεσα σε μια οντότητα σε θέση υποκειμένου και μια οντότητα σε θέση αντικειμένου, αντίστοιχα. Τα δεδομένα αυτά συνηγορούν υπέρ μιας μικροπαραμετρικής διαφοροποίησης εντός των ΓΚΥ. Επίσης, η μελέτη της Chamorro (2018) για την ερμηνεία των αντωνυμικών υποκειμένων στην Ισπανική, σε δομές κύριας-εξαρτημένης πρότασης, δεν επαληθεύουν την υπόθεση της Carminati για τα Ισπανικά. Οι φυσικοί ομιλητές της Ισπανικής παρουσιάζουν ισχυρή τάση απόδοσης ενός ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου σε μια εμφανή αντωνυμία, ενώ, αντίθετα, οι κενές αντωνυμίες δεν παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου. Η στρατηγική επίλυσης της αναφοράς, όπως διαφαίνεται από τη μελέτη της Chamorro, διαφοροποιείται ανάλογα με τη σειρά των προτάσεων.

Οι προαναφερθείσες μελέτες προτείνουν ότι στην αναζήτηση ενός ηγούμενου στοιχείου μιας αντωνυμίας οι ομιλητές χρησιμοποιούν συντακτικές πληροφορίες, και, συγκεκριμένα, συνδέουν τα αναφορικά στοιχεία με τα πιο εξέχοντα ηγούμενα στοιχεία, η εξοχότητα των οποίων προσδιορίζεται συντακτικά. Ωστόσο, όπως προκύπτει από μελέτες στις ΓΚΥ, η συντακτική λειτουργία δεν αποτελεί μοναδικό καθοριστικό παράγοντα στην επίλυση της αναφοράς.

4.1.3 Η επίλυση της αναφοράς στο επίπεδο του λόγου· ο ρόλος της συνεκτικότητας και των σχέσεων στο επίπεδο του λόγου (discourse relations)

Ο λόγος (discourse), όπως τονίζει ο Kehler (2006), δεν αποτελεί μια τυχαία συλλογή εκφωνημάτων, αλλά πρέπει να ικανοποιεί ένα κριτήριο, το κριτήριο της *συνεκτικότητας* (coherence). Η συνεκτικότητα αποτελεί μια σχέση σύνδεσης ανάμεσα σε διαφορετικά τμήματα ενός εκφωνήματος. Σύμφωνα με τον Hobbs (1979), η συνεκτικότητα κατέχει κυρίαρχο ρόλο στην επίλυση της αναφοράς, καθώς η ερμηνεία μιας αντωνυμίας δεν αποτελεί μια αυτόνομη διαδικασία, αλλά προκύπτει μέσα από μια γενικότερη συλλογιστική σχετικά με την πιο πιθανή ερμηνεία ενός εκφωνήματος. Η επίλυση προκύπτει μέσω της χρήσης της γνώσης για τον κόσμο σε ένα πλαίσιο συνεπαγωγής με στόχο την εγκαθίδρυση συνεκτικότητας στο επίπεδο του λόγου.

Ο Kehler (2002) υποστηρίζει ότι οι προτιμήσεις και οι στρατηγικές που προτάσσουν οι έρευνες στην ψυχολογία είναι επιφανόμενα στρατηγικών μέσω των οποίων καθορίζεται η συνεκτικότητα του λόγου. Προτείνει λοιπόν ότι η συνεκτικότητα ανάμεσα στις

προτάσεις προκύπτει από τις σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στις προτάσεις, οι οποίες, ως εκ τούτου, επηρεάζουν την ερμηνεία και τη χρήση των αναφορικών μορφών. Η τυπολογία των σχέσεων στο επίπεδο του λόγου (κειμενικές σχέσεις) που ορίζει ο Kehler κατηγοριοποιείται σε τρεις κύριες τάξεις, τις *περιστασιακές σχέσεις*, τις *παράλληλες σχέσεις* και τις *επεξηγηματικές σχέσεις*. Επιπλέον η Rohde (2008) και οι Rohde και Kehler (2008), στο πλαίσιο προσέγγισης της αναφοράς ως ενός φαινομένου που καθορίζεται από τη συνεκτικότητα, υποστηρίζουν ότι υπάρχει μια αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στην ερμηνεία των αντωνυμιών και στη συνεκτικότητα. Αφενός οι σχέσεις συνεκτικότητας επηρεάζουν την επίλυση της αναφοράς, αφετέρου οι αντωνυμίες μπορούν να διαμορφώσουν τις προσδοκίες των ομιλητών αναφορικά με τις σχέσεις συνεκτικότητας των εκφωνημάτων/προτάσεων.

4.1.3.1 Υπόρρητη Αιτιότητα

Η *Υπόρρητη Αιτιότητα* (Implicit Causality) αποτελεί έναν παράγοντα που επιδρά στην επίλυση της αναφοράς. Η έννοια της υπόρρητης αιτιότητας αναφέρεται σε μια *προδιάθεση* (bias), η οποία συνδέεται με ορισμένα ρήματα, και η οποία οδηγεί τους ομιλητές στην απόδοση του αιτίου ενός γεγονότος σε κάποιο από τα ρηματικά ορίσματα (οι ομιλητές τείνουν να χαρακτηρίζουν μία οντότητα ως το αίτιο ενός γεγονότος). Στο πλαίσιο της επίλυσης της αναφοράς, το ρήμα της μιας πρότασης μπορεί να αλλάξει την ερμηνεία μιας αντωνυμίας της πρότασης που έπεται. Ορισμένα ρήματα λοιπόν φέρουν ένα υπόρρητο αίτιο, το οποίο είναι υπεύθυνο για την προδιάθεση στην απόδοση του αιτίου, εκ μέρους των ομιλητών, σε κάποιο από τα ορίσματά του. Όπως ορίζουν οι Ferstl et al. (2011), ένα γεγονός ή μια κατάσταση έχει υπόρρητο αίτιο όταν ο τρόπος με τον οποίο αυτό προκλήθηκε απλώς περιγράφεται, υπονοείται, αλλά δεν δηλώνεται με ρητό τρόπο (π.χ. στην πρόταση «ο Γιάννης φόβισε τον Νίκο», ο λόγος για τον οποίο προκλήθηκε ο φόβος στον Νίκο δεν μπορεί να ανευρεθεί χωρίς την παροχή περαιτέρω πληροφοριών, ωστόσο είναι δυνατόν να υπονοηθεί ότι ο Γιάννης έκανε κάτι που προκάλεσε στον Νίκο μια κατάσταση φόβου).

Η έννοια της αιτιότητας μπορεί να κωδικοποιηθεί στη γλώσσα στο επίπεδο των ρημάτων. Τα λεγόμενα *διαπροσωπικά ρήματα* (interpersonal verbs) ενσωματώνουν σημασιολογικά την έννοια της αιτιότητας. Όπως παρατήρησαν οι Garvey και Caramazza (1974), ορισμένα ρήματα τείνουν προς την απόδοση του αιτίου στο γραμματικό υποκείμενο (προδιάθεση για υποκείμενο/subject-biased), ενώ άλλα στο γραμματικό αντικείμενο

(προδιάθεση για αντικείμενο/object-biased)¹³. Η προτίμηση απόδοσης του αιτίου σε μία συγκεκριμένη οντότητα αποτελεί την προδιάθεση της υπόρρητης αιτιότητας. Στη βιβλιογραφία έχουν υπάρξει διαφορετικές ταξινομήσεις των διαπροσωπικών ρημάτων, με κυριότερη εκείνη των Brown και Fish (1983), οι οποίοι προβαίνουν στον διαχωρισμό ανάμεσα σε *ρήματα δράσης* και σε *ρήματα ψυχικού πάθους*. Η διάκριση αυτή βασίζεται κυρίως στη σημασιολογία, και συγκεκριμένα στους θεματικούς ρόλους: τα ρήματα δράσης διαθέτουν τους ρόλους του *Δράστη* και του *Πάσχοντα*, ενώ τα ρήματα ψυχικού πάθους τους ρόλους του *Ερεθίσματος* και του *Φορέα Εμπειρίας*. Τα ρήματα ψυχικού πάθους, στα οποία εστιάζει η παρούσα μελέτη, παρουσιάζουν την προδιάθεση απόδοσης της αναφορά της αντωνυμίας στο Ερέθισμα. Τα ρήματα αυτά με βάση τη βιβλιογραφία (Brown & Fish, 1983· Goikoetxea et al., 2008· Ferstl et al., 2011) διακρίνονται σε δύο κατηγορίες, στα ρήματα Φορέα Εμπειρίας-Ερεθίσματος (π.χ. φοβάμαι), στα οποία το συντακτικό υποκείμενο λαμβάνει τον ρόλο του Φορέα Εμπειρίας και το συντακτικό αντικείμενο τον ρόλο του Ερεθίσματος, οπότε και υπάρχει προδιάθεση για το αντικείμενο, και στα ρήματα Ερεθίσματος-Φορέα Εμπειρίας (π.χ. φοβίζω), στα οποία το συντακτικό υποκείμενο λαμβάνει τον ρόλο του Ερεθίσματος και το συντακτικό αντικείμενο τον ρόλο του Φορέα Εμπειρίας, οπότε και υπάρχει προδιάθεση για το υποκείμενο.

Στην έρευνα της υπόρρητης αιτιότητας η σχέση απόδοσης του αιτίου σε κάποιο ρηματικό όρισμα δεν έχει μελετηθεί μόνο υπό το πρίσμα των ρημάτων, αλλά και σε σχέση με τις ιδιότητες του επακόλουθου συνδετικού της εξαρτημένης πρότασης (Stevenson et al., 1994, 2000· Kehler et al., 2008). Όπως σημειώνουν οι Kehler et al. (2008), ο σύνδεσμος *επειδή* (because) περιορίζει τη σχέση συνεκτικότητας ανάμεσα σε δύο προτάσεις στην κατηγορία της Επεξήγησης, ωστόσο οι ιδιότητες του συνδέσμου δεν επηρεάζουν την απόδοση του αιτίου σε κάποιο ρηματικό όρισμα (βλ. επίσης Rohde, 2008).

Στη βιβλιογραφία εντοπίζονται μελέτες που αναδεικνύουν την επίδραση της υπόρρητης αιτιότητας στην επίλυση της αναφοράς διαγλωσσικά. Οι μελέτες αυτές εστιάζουν κυρίως σε ΓΜΚΥ (βλ. Garvey & Caramazza, 1974, για την Αγγλική· van den Hoven & Ferstl, 2018, για τη Γερμανική), ενώ οι αντίστοιχες μελέτες για την Ελληνική είναι λιγότερες (βλ. Miltsakaki, 2007). Μια πρόσφατη μελέτη (Cristerna Román, 2020) του φαινομένου στην Ισπανική του Μεξικού, μέσω ενός πειράματος καταγραφής οφθαλμικών κινήσεων (eye-tracking), κατέδειξε ότι τα κενά υποκείμενα συνδέονταν με το πρώτο ηγούμενο στοιχείο, και η τάση αυτή ήταν

¹³ Οι σημασιολογικές ιδιότητες της κατηγορίας αυτής των ρημάτων προκρίνουν την επιλογή ενός συγκεκριμένου αναφορικού ηγούμενου. Στην παρούσα εργασία υιοθετούνται οι όροι *ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενο/-α* και *ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενο/-α* για την αναφορά σε ρήματα που επιλέγουν ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου και αντικειμένου, αντίστοιχα.

μεγαλύτερη με τα ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα, παρά με τα ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα, ακολουθώντας τις προβλέψεις της Carminati (2002), διαφορά ωστόσο που δεν ήταν στατιστικά σημαντική. Ως προς τις εμφανείς αντωνυμίες, αναδείχθηκαν τάσεις που αντιτίθεντο στις προβλέψεις της υπόρρητης αιτιότητας. Συγκεκριμένα, σε δομές που υπήρχαν ρήματα με προδιάθεση για υποκείμενα, οι εμφανείς αντωνυμίες συνδέονταν με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικείμενου, ενώ η αντίστροφη εικόνα παρατηρούνταν σε δομές ρημάτων με προδιάθεση για αντικείμενα, συμπεριφορά που αντιτίθεται στις προβλέψεις της Carminati (2002).

4.2 Βιβλιογραφική Ανασκόπηση στην Επίλυση της Αναφοράς

Ο Dimitriadis (1996), κινούμενος στο πλαίσιο της Θεωρίας της Επικέντρωσης, υποστηρίζει ότι η χρήση των κενών και των εμφανών αντωνυμιών διαφοροποιείται ως προς το αντικείμενο αναφοράς του λόγου στο οποίο αυτές αναφέρονται. Τα κενά υποκείμενα επιλέγουν ως αντικείμενο αναφοράς την πιο προεξέχουσα οντότητα που προηγείται, με την προτίμηση αυτή να μην είναι κατηγορική και ισχυρή, ενώ αντίθετα τα εμφανή υποκείμενα παρουσιάζουν ισχυρή τάση συναναφοράς με μια οντότητα λιγότερο προεξέχουσα.

Η Miltsakaki (2003a) στη μελέτη της χρησιμοποιεί ένα ερωτηματολόγιο κρίσης φυσικότητας, με το οποίο ελέγχει την ερμηνεία της κενής αντωνυμίας και της εμφανούς αντωνυμίας εκείνος σε μη αμφίσημες δομές, στις οποίες το ηγούμενο στοιχείο είναι το αντικείμενο της προγενέστερης πρότασης. Συγκεκριμένα, εξετάζει δύο παραμέτρους, το είδος της αναφοράς (ενδοπροτασιακή, διαπροτασιακή) σε συνάρτηση με το είδος της σύνδεσης (κύρια-κύρια πρόταση, κύρια-εξαρτημένη πρόταση) και το είδος του αναφορικού στοιχείου (παράδειγμα 7):

- 7) α. Ο αστυνομικός πυροβόλησε τον λωποδύτη; αστραπιαία, έτσι ώστε Θ_i να μην προλάβει να αποδράσει.
- β. Ο ράφτης μέτρησε τον κύριο; λεπτομερώς. Επιπλέον Θ_i στάθηκε τελείως ακίνητος, όσο ο ράφτης έπαιρνε μέτρα.

- γ. Ο αστυνομικός πυροβόλησε τον λωποδύτη; αστραπιαία, έτσι ώστε εκείνος να μην προλάβει να αποδράσει.
- δ. Ο ράφτης μέτρησε τον κύριο; λεπτομερώς. Επιπλέον εκείνος; στάθηκε τελείως ακίνητος όσο ο ράφτης έπαιρνε μέτρα.

Miltsakaki (2003a, σ. 161)

Τα αποτελέσματα της έρευνας αναδεικνύουν την επίδραση του είδους της προτασιακής σύνδεσης, φανερώνοντας ότι στο πλαίσιο της διαπροτασιακής αναφοράς οι εμφανείς αντωνυμίες είναι η επικρατέστερη επιλογή για τη συναναφορά με το αντικείμενο της κύριας πρότασης, ενώ, αντίθετα, στο πλαίσιο της ενδοπροτασιακής αναφοράς η κενή αντωνυμία αποτελεί την επικρατέστερη επιλογή για την αναφορά στο αντικείμενο της κύριας πρότασης.

Η Miltsakaki (2007) επίσης εξετάζει τις αναφορικές ιδιότητες των κενών και των εμφανών αντωνυμικών υποκειμένων (αντωνυμία *εκείνος*) μέσω δύο δοκιμασιών ολοκλήρωσης προτάσεων. Στη μελέτη της αξιοποιεί την υπόθεση της σημασιολογικής εστίασης (Stevenson et al., 1994), σύμφωνα με την οποία το ρήμα διαθέτει ιδιότητες εστίασης ανάλογα με τους θεματικούς ρόλους των ορισμάτων του. Συγκεκριμένα, τα ρήματα δράσης, τα οποία αξιοποιούνται στην έρευνά της, εστιάζουν στην οντότητα που φέρει τον ρόλο του Πάσχοντα, ανεξαρτήτως της συντακτικής πραγμάτωσης του θεματικού ρόλου. Τα δεδομένα από την πρώτη δοκιμασία ερμηνείας της αντωνυμίας *εκείνος*, στο πλαίσιο διαπροτασιακής αναφοράς και σε δομές Y-P-A και A-P-Y (π.χ. *Η δασκάλα αγκάλιασε τη μαθήτριά. Εκείνη...*), παρουσιάζουν την ισχυρή προτίμηση των εμφανών αντωνυμιών στο αντικείμενο της προγενέστερης κύριας πρότασης, το οποίο φέρει τον ρόλο του Πάσχοντα. Από τα αποτελέσματα της δεύτερης δοκιμασίας προκύπτει ότι οι παραγωγές στις οποίες το αντωνυμικό υποκείμενο αναφέρεται στον Πάσχοντα σε θέση αντικειμένου είναι περισσότερες σε σχέση με εκείνες που αναφέρεται στον Δράστη σε θέση υποκειμένου. Τα δεδομένα αυτά υποστηρίζουν την υπόθεση της σημασιολογικής εστίασης, διότι, εφόσον ο θεματικός ρόλος του Πάσχοντα είναι πιο εξέχων, και επομένως βρίσκεται σε εστίαση, οι αναφορές σε ένα ηγούμενο με τον αντίστοιχο θεματικό ρόλο είναι περισσότερες. Συγκεκριμένα, στις περιπτώσεις χρήσης μιας κύριας πρότασης για τη συνέχιση των προτάσεων, η αναφορά στον Πάσχοντα σε θέση αντικειμένου γίνεται με τη χρήση εμφανών αντωνυμιών ή ονοματικών φράσεων (π.χ. *Ο γιος έσπρωξε τον πατέρα και ο πατέρας τού φώναζε*). Στις περιπτώσεις συνέχισης με δευτερεύουσα πρόταση, για την αναφορά στον Πάσχοντα σε θέση αντικειμένου,

η χρήση κενών αντωνυμιών είναι συχνότερη (π.χ. *Η μητέρα φίλησε την κόρη, επειδή \emptyset πέρασε τις εξετάσεις.*) Αντίθετα, η αναφορά στον Δράστη σε θέση υποκειμένου, τόσο σε κύριες όσο και σε δευτερεύουσες προτάσεις, τελείται με τη χρήση κενών αντωνυμιών. Τα αποτελέσματα λοιπόν και των δύο δοκιμασιών παρουσιάζουν ότι η επιλογή μιας αναφορικής έκφρασης δεν εξαρτάται απόλυτα από την εξοχότητα μιας οντότητας, καθώς η συντακτική θέση των ηγούμενων στοιχείων και η σημασιολογική εστίαση παρουσιάζουν επίδραση. Επιπλέον, φαίνεται πως οι εμφανείς αντωνυμίες επιλέγουν οντότητες που είναι εξέχουσες, σε αντίθεση με μελέτες που υποστηρίζουν ότι ο βαθμός προεξοχής ενός στοιχείου αναφοράς κατευθύνει την επιλογή των αναφορικών εκφράσεων και ότι οι εμφανείς αντωνυμίες συνδέονται με μη εξέχοντα ηγούμενα στοιχεία.

Οι Prentza και Tsimpli (2013) στη μελέτη τους εξετάζουν την αλληλεπίδραση δύο παραγόντων στην επίλυση της εμπρόσθιας αναφοράς (forward anaphora), του είδους της αντωνυμίας (κενή vs. εμφανής) και της πραγματολογικής ευλογοφάνειας/αληθοφάνειας. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι σε πραγματολογικά ουδέτερα περιβάλλοντα οι κενές αντωνυμίες συνδέονται περισσότερο με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου και οι εμφανείς αντωνυμίες με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου. Ωστόσο, η σύνδεση των εμφανών αντωνυμιών με αντικείμενα αναφοράς σε θέση αντικειμένου είναι πιο ισχυρή, σε αντίθεση με τις κενές αντωνυμίες, οι οποίες παρουσιάζουν πιο αδύναμη σχέση με τα αντικείμενα αναφοράς σε θέση υποκειμένου. Η διαφορά αυτή ερμηνεύεται στο επίπεδο των χαρακτηριστικών που φέρουν οι αντωνυμίες. Οι εμφανείς αντωνυμίες φέρουν το χαρακτηριστικό [+αλλαγή θέματος], ενώ οι κενές αντωνυμίες αποτελούν την ουδέτερη επιλογή, χωρίς να φέρουν πραγματολογικά χαρακτηριστικά. Σε περιβάλλοντα πραγματολογικής προδιάθεσης, ο παράγοντας της πραγματολογικής αληθοφάνειας επηρεάζει την επίλυση της αναφοράς, ωστόσο και οι παραμετρικές επιλογές της Ελληνικής συνεχίζουν επίσης να επιδρούν. Σε δομές με προδιάθεση για υποκείμενα, η επιλογή ενός υποκειμένου ως αντικειμένου αναφοράς είναι μεγαλύτερη όταν η αντωνυμία ήταν κενή παρά εμφανής. Αντίστοιχα, σε δομές με προδιάθεση για αντικείμενα, η επιλογή ενός αντικειμένου ως ηγούμενου στοιχείου είναι μεγαλύτερη όταν η αντωνυμία ήταν εμφανής παρά κενή. Τα αποτελέσματα αυτά αναδεικνύουν την ισχύ της στρατηγικής απόδοσης ενός αναφορικού ηγούμενου που παρουσιάζει η Ελληνική, και η οποία βασίζεται στην ερμηνευτική διαφοροποίηση των δύο ειδών αντωνυμικών υποκειμένων στην Ελληνική (κενές αντωνυμίες vs. εμφανείς αντωνυμίες).

Οι Papadopoulou et al. (2015) εξετάζουν την επίλυση της αναφοράς στους φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής¹⁴. Οι παράγοντες που μελετούν είναι το είδος του αναφορικού στοιχείου και το πραγματολογικό πλαίσιο, και συγκεκριμένα το πλαίσιο μετατόπισης και διατήρησης του θέματος. Το πειραματικό υλικό αφορά την ενδοπροτασιακή αναφορά με δομή κύριας-εξαρτημένης πρότασης σε περιβάλλοντα αμφίσημης αναφοράς, εφόσον τα δύο πιθανά ηγούμενα στοιχεία φέρουν τα ίδια φ-χαρακτηριστικά. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν την τάση των ομιλητών να αποδίδουν το κενό αντωνυμικό στοιχείο σε αντικείμενα αναφοράς σε θέση υποκειμένου, ενώ αντίθετα την εμφανή αντωνυμία σε οντότητες που κατέχουν θέση αντικειμένου, επαληθεύοντας την υπόθεση της Carminati (2002). Ωστόσο, ένα σημαντικό εύρημα αφορά τους χρόνους αντίδρασης στην περίπτωση των κενών αντωνυμιών. Ενώ στις εμφανείς αντωνυμίες η επιλογή ενός αντικειμένου αναφοράς σε θέση αντικειμένου είναι πιο γρήγορη σε σχέση με ένα αντίστοιχο σε θέση υποκειμένου, η διαφορά αυτή δεν αναδύεται στη συνθήκη των κενών αντωνυμιών. Το εύρημα αυτό, σύμφωνα με τους μελετητές, υποδηλώνει ότι, σε αντίθεση με τα εμφανή αντωνυμικά στοιχεία, τα κενά αντωνυμικά στοιχεία δεν φέρουν πραγματολογικά χαρακτηριστικά (μετατόπιση ή συνέχιση θέματος), και επομένως η επιλογή ενός αντικειμένου αναφοράς δεν είναι άμεση (για τη μη κατηγορική χρήση των κενών αντωνυμιών βλ. επίσης Dimitriadis, 1996· Prentza & Tsimpli, 2013).

Οι Di Domenico et al. (2020) εξετάζουν τις αναφορικές προτιμήσεις ομιλητών δύο ΓΚΥ, της Ελληνικής και της Ιταλικής¹⁵, στο πλαίσιο συνέχισης και μετατόπισης θέματος μέσω μιας δοκιμασίας παραγωγής προφορικού λόγου. Η συνολική εικόνα από τις παραγωγές των ομιλητών αναδεικνύει τη χρήση των κενών υποκειμένων ως τον πιο συχνό μηχανισμό συναναφοράς, ιδιαίτερα από την ομάδα των Ελλήνων, η οποία χρησιμοποιεί την κενή αντωνυμία και σε πλαίσια διαφορετικά της συνέχισης θέματος, στοιχείο που ενδυναμώνει τη θέση ότι η κενή αντωνυμία στην Ελληνική διαθέτει λιγότερο ειδική λειτουργία σε σχέση με την εμφανή αντωνυμία (βλ. επίσης Dimitriadis, 1996· Prentza & Tsimpli, 2013· Papadopoulou et al., 2015). Συγκεκριμένα, σε περιβάλλοντα συνέχισης θέματος και οι δύο γλωσσικές ομάδες χρησιμοποιούν κυρίως τις κενές αντωνυμίες, όμως η χρήση της κενής αντωνυμίας έχει πιο συγκεκριμένη χρήση στην Ιταλική, δηλώνοντας κατεξοχήν τη συνέχιση του θέματος, εν αντιθέσει με την Ελληνική, όπως σημειώνεται παραπάνω. Όσον αφορά τα περιβάλλοντα μετατόπισης θέματος, οι ομιλητές χρησιμοποιούν λεξικές ονοματικές φράσεις για να

¹⁴ Η έρευνα πραγματοποιήθηκε τόσο σε παιδιά όσο και σε ενήλικες. Στην προκειμένη περίπτωση η παράθεση των συμπερασμάτων της έρευνας αφορά τους ενήλικες.

¹⁵ Η μελέτη εξετάζει επίσης την Ιταλική ως Γ2 από μαθητές, φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής. Ωστόσο το θέμα αυτό είναι εκτός των ερευνητικών μας στόχων, και επομένως δεν συμπεριλαμβάνεται στην παρουσίαση.

δηλώσουν την παρούσα συνθήκη, όμως παρατηρείται διαφορά ανάμεσα στις δύο γλωσσικές ομάδες, καθώς οι Έλληνες χρησιμοποιούν λιγότερες ονοματικές φράσεις σε σχέση με τους Ιταλούς. Η χρήση κενών αντωνυμιών παρουσιάζει στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στις δύο γλωσσικές ομάδες, όπως αναφέρεται και παραπάνω, ενώ η χρήση εμφανών αντωνυμιών, οι οποίες παρουσιάζουν μικρό βαθμό συχνότητας στο σύνολο των παραγωγών, ενισχύεται στο συγκεκριμένο πραγματολογικό πλαίσιο, υποδηλώνοντας τον χαρακτήρα των εμφανών αντωνυμιών και τη διασύνδεσή τους με την ιδιότητα της μετατόπισης του θέματος. Η μελέτη αυτή συνεισφέρει στη συζήτηση της μικροπαραμετρικής διαφοροποίησης ανάμεσα στις γλώσσες, καθώς η χρήση της κενής αντωνυμίας, σε αντίθεση με εκείνη της εμφανούς αντωνυμίας, παρουσιάζει διαγλωσσικές διαφοροποιήσεις.

Οι Giannakou και Sitaridou (2020) εξετάζουν την κατανομή των υποκειμένων τρίτου προσώπου στο πλαίσιο διαφορετικών πραγματολογικών δομών (συνέχιση και αλλαγή θέματος) σε δύο ΓΚΥ, στην Ελληνική και στην Ισπανική, μέσω δύο δοκιμασιών, μίας δοκιμασίας παραγωγής προφορικού λόγου και μίας δοκιμασίας κατανόησης. Από τα αποτελέσματα της πρώτης δοκιμασίας προκύπτει ότι σε περιβάλλοντα συνέχισης θέματος οι ομιλητές και των δύο γλωσσών χρησιμοποιούν τα κενά υποκείμενα για να δηλώσουν το εν λόγω πραγματολογικό χαρακτηριστικό. Η χρήση των λεξικών υποκειμένων και των εμφανών υποκειμένων είναι περιορισμένη. Στο πλαίσιο αλλαγής θέματος οι Έλληνες χρησιμοποιούν περισσότερα λεξικά στοιχεία σε σύγκριση με τους Ισπανούς για τη δήλωση αυτού του πραγματολογικού πλαισίου.

Η δεύτερη δοκιμασία ερευνά δύο παράγοντες, το είδος της αναφορικής έκφρασης και την οριστικότητα. Οι πειραματικές προτάσεις που αξιολογούνται παρουσιάζουν ενδοπροτασιακή αναφορά σε πραγματολογικά ουδέτερο περιβάλλον με αμφισημία ως προς τα δύο ηγούμενα στοιχεία, λόγω των κοινών φ-χαρακτηριστικών που φέρουν, ενώ η σειρά διάταξης των προτάσεων είναι κύρια-δευτερεύουσα με σειρά των όρων Y-P-A. Τα αποτελέσματα της δεύτερης δοκιμασίας δείχνουν ότι και οι δύο γλωσσικές ομάδες χρησιμοποιούν τα κενά υποκείμενα στον ίδιο βαθμό χωρίς να παρουσιάζουν προτίμηση προς κάποιο ηγούμενο στοιχείο, ενώ η οριστικότητα του αντικειμένου της κύριας πρότασης δεν επιδρά στις προτιμήσεις των ομιλητών. Αντίθετα, στην ερμηνεία των εμφανών αντωνυμικών υποκειμένων οι δύο γλωσσικές ομάδες παρουσιάζουν στατιστικά σημαντικές διαφορές. Οι Ισπανοί χρησιμοποιούν την εμφανή αντωνυμία χωρίς καμία τάση προτίμησης για ένα από τα δύο ηγούμενα στοιχεία, όπως και στην περίπτωση της κενής αντωνυμίας, ενώ οι Έλληνες χρησιμοποιούν την αντωνυμία αυτή για να αναφερθούν στο αντικείμενο της κύριας πρότασης. Η διαφορά αυτή μπορεί να ερμηνευθεί στη βάση της φύσης της αντωνυμίας *αυτός* στην

Ελληνική, καθώς, ενώ η Ισπανική διαθέτει διαφορετική μορφή τρίτου προσώπου στο παράδειγμα των προσωπικών αντωνυμιών, στην Ελληνική το τρίτο πρόσωπο της προσωπικής αντωνυμίας συμπληρώνεται από τη δεικτική αντωνυμία, και επομένως η παρούσα αντωνυμία φέρει αναφορικές και δεικτικές ιδιότητες. Η δεικτική ιδιότητα λοιπόν που φέρει η αντωνυμία αυτή στην Ελληνική περιορίζει τα περιβάλλοντα χρήσης της.

Οι Torregrossa et al. (2020) στην έρευνά τους ελέγχουν τη χρήση και την ερμηνεία των κενών υποκειμένων στην Ελληνική και στην Ιταλική ως Γ1 τόσο στην παραγωγή όσο και στην κατανόηση. Τα αποτελέσματα της πρώτης δοκιμασίας (παραγωγή) δείχνουν ότι και οι δύο γλωσσικές ομάδες χρησιμοποιούν κατεξοχήν τα κενά υποκείμενα για τη συναναφορά με αναφορικά ηγούμενα σε θέση υποκειμένου, ενώ ο βαθμός παρουσίας κενών υποκειμένων που συνδέονται με αντικείμενα αναφοράς σε θέση αντικειμένου είναι μεγαλύτερος στην Ελληνική, σε σύγκριση με την Ιταλική. Η δεύτερη δοκιμασία (κατανόηση), εξετάζει την περίπτωση ενδοπροτασιακής αναφοράς με εμπρόσθια αναφορά. Ως προς τη δομή τους, οι πειραματικές προτάσεις παρουσιάζουν μια κύρια πρόταση με δομή Y-P-A και δύο αναφορικά στοιχεία ίδιου γένους (αμφισημία) σε συντακτική θέση υποκειμένου και αντικειμένου, αντίστοιχα, και ακολουθεί μια εξαρτημένη με κενό ή εμφανές αντωνυμικό στοιχείο σε θέση υποκειμένου. Τα αποτελέσματα της δοκιμασίας αυτής επαληθεύουν τα αποτελέσματα της προηγούμενης δοκιμασίας ως προς την κατηγορία των κενών υποκειμένων. Οι εμφανείς αντωνυμίες παρουσιάζουν κυρίως προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου και στις δύο γλωσσικές ομάδες. Ωστόσο, η προτίμηση των εμφανών αντωνυμιών με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου είναι διαφορετική ανάμεσα στις δύο γλωσσικές ομάδες, με την ομάδα των Ελλήνων να αποδέχεται αυτήν τη σχέση συναναφοράς σε μεγαλύτερο βαθμό. Η μελέτη λοιπόν, από μια συγκριτική οπτική, παρουσιάζει τη διαφοροποίηση των δύο γλωσσών, καθώς η Ελληνική δείχνει μεγαλύτερη ελαστικότητα (flexibility) ως προς τη χρήση και την ερμηνεία των κενών και των εμφανών υποκειμένων στο πλαίσιο απόδοσης αναφοράς (συναναφοράς), αναδεικνύοντας τις μικροπαραμετρικές διαφοροποιήσεις που αναδύονται στις ΓΚΥ.

Τέλος, οι Fotiadou et al. (2020) εξετάζουν, μέσω χρονομετρικών και μη χρονομετρικών αναλύσεων, την επεξεργασία και την ερμηνεία δύο εμφανών αναφορικών εκφράσεων σε θέση υποκειμένου, της αντωνυμίας *αυτός* και της αντωνυμίας *ο ίδιος*, από φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής, σε συνάρτηση με γλωσσικούς παράγοντες (είδος αντωνυμίας, σειρά των όρων Y-P-A, A-P-Y) και μη γλωσσικούς παράγοντες (ηλικία). Τα αποτελέσματα των μη χρονομετρικών αναλύσεων καταδεικνύουν ότι η αντωνυμία *ο ίδιος*, και στις δύο ηλικιακές ομάδες, ανεξαρτήτως της σειράς των όρων, παρουσιάζει προτίμηση προς ένα στοιχείο με παράλληλη γραμματική λειτουργία υποκειμένου. Αντίθετα, η αντωνυμία *αυτός* παρουσιάζει

αμφισημία και στις δύο ηλικιακές ομάδες. Τα αποτελέσματα αυτά καταδεικνύουν τον αμφίσημο χαρακτήρα που διαθέτει η αντωνυμία *αυτός* λόγω της ιδιαίτερης φύσης της, καθώς φέρει τόσο αναφορικές όσο και δεικτικές ιδιότητες.

4.2.1 Σύνοψη

Σύμφωνα με τις μελέτες για την επίλυση της αναφοράς στην Ελληνική, τα κενά υποκείμενα τείνουν να συνδέονται με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, ενώ τα εμφανή υποκείμενα συναναφέρονται με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου (Dimitriadis, 1996· Mitsakaki, 2007· Prentza & Tsimpli, 2013· Papadopoulou et al., 2015). Ωστόσο, η επιλογή αυτή δεν είναι κατηγορική, καθώς και τα δύο είδη αντωνυμικών τύπων μπορούν να συνδέονται με λιγότερο ή περισσότερο εξέχοντα αναφορικά ηγούμενα, αναλόγως το είδος του περικειμενικού πλαισίου. Επίσης, η συναναφορά ανάμεσα σε ένα κενό αντωνυμικό στοιχείο και σε ένα ηγούμενο στοιχείο σε θέση υποκειμένου δεν είναι τόσο ισχυρή όσο η συναναφορά ανάμεσα σε ένα εμφανές αντωνυμικό στοιχείο και σε ένα αναφορικό ηγούμενο σε θέση αντικειμένου (Dimitriadis, 1996· Prentza & Tsimpli, 2013· Papadopoulou et al., 2015· βλ. όμως Fotiadou et al., 2020, για μια αντίθετη άποψη).

Επιπλέον, από τις προαναφερθείσες μελέτες που εξετάζουν διαφορετικά ζεύγη ΓΚΥ, προκύπτει ότι μεταξύ αυτών των γλωσσών εντοπίζεται μικροπαραμετρική διαφοροποίηση στην αξιοποίηση των μηχανισμών επίλυσης της αναφοράς και στον καταμερισμό της επεξεργασίας ανάμεσα στους διαφορετικούς γλωσσικούς πόρους που αξιοποιούνται σε αυτήν. Στο γλωσσικό ζεύγος της Ισπανικής και της Ιταλικής (Filiaci et al., 2014), οι κενές αντωνυμίες φαίνεται να παρουσιάζουν συγκεκριμένη λειτουργία, ενώ ως προς τις εμφανείς, σε αντίθεση με την Ιταλική, η χρήση τους στην Ισπανική δεν συνδέεται με συγκεκριμένη λειτουργία. Στο γλωσσικό ζεύγος της Ιταλικής και της Ελληνικής (Domenico et al., 2020· Torregrossa et al., 2020), οι εμφανείς αντωνυμίες παρουσιάζουν συγκεκριμένη λειτουργία, ενώ ως προς τις κενές αντωνυμίας, στην Ιταλική η χρήση του συγκεκριμένου είδους συνδέεται με συγκεκριμένη λειτουργία, σε αντίθεση με την Ελληνική. Τέλος, στο γλωσσικό ζεύγος της Ισπανικής και της Ελληνικής (Giannakou & Sitaridou, 2020), οι κενές αντωνυμίες, και στις δύο γλώσσες, δεν παρουσιάζουν σαφή προτίμηση στην επιλογή ενός αναφορικού ηγούμενου, ενώ οι εμφανείς αντωνυμίες παρουσιάζουν διαφορά μεταξύ των δύο γλωσσών, καθώς στην Ελληνική διαθέτουν πιο στενό πεδίο επιλογής ενός ηγούμενου στοιχείου σε σύγκριση με την Ισπανική. Καθίσταται λοιπόν σαφές ότι εντός των ΓΚΥ υπάρχει μικροπαραμετρική διαφοροποίηση στη

χρήση και στην ερμηνεία των αντωνυμικών υποκειμένων. Η παρούσα μελέτη εξετάζει ένα άλλο ζεύγος ΓΚΥ, την Αλβανική και την Ελληνική, προκειμένου να συνεισφέρει στη μελέτη των παραπάνω γλωσσικών φαινομένων, τόσο σε ενδογλωσσικό όσο και σε διαγλωσσικό πλαίσιο.

5. Η ΣΕΙΡΑ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΙΑΚΩΝ ΟΡΩΝ

Η παρούσα μελέτη, εκτός από την ερμηνεία των υποκειμένων στο πλαίσιο του φαινομένου της επίλυσης της αναφοράς, εξετάζει τη χρήση των προρρηματικών και των μεταρρηματικών υποκειμένων. Συγκεκριμένα, εστιάζει στην προρρηματική και στη μεταρρηματική θέση του υποκειμένου σε σχέση με το είδος του κατηγορήματος και την πληροφοριακή δομή. Στην ενότητα αυτή θα παρουσιασθεί συνοπτικά η θεωρητική προσέγγιση για τη διάταξη των όρων στην Ελληνική¹⁶, ενώ μετέπειτα θα διερευνηθεί η κατανομή των όρων σε δομές αμετάβατων ρημάτων, όπως αυτή προκύπτει από την πειραματική γλωσσολογία.

5.1 Η Διάταξη των Όρων στην Ελληνική

Η Ελληνική παρουσιάζει ευελιξία στην σειρά των όρων, με έξι πιθανές διατάξεις (Y-P-A, P-Y-A, P-A-Y, A-P-Y, Y-A-P, A-Y-P)¹⁷. Οι διαφορετικές επιλογές στη διάταξη των όρων παρουσιάζουν μικροπαραμετρικές διαφοροποιήσεις εντός των ΓΚΥ (π.χ. διαφοροποίηση της Ελληνικής και Ιταλικής αναφορικά με τη δομή P-Y-A, βλ. Roussou & Tsimplici, 2006), ενώ στην Ελληνική η δυνατότητα αυτή έχει συνδεθεί στη βιβλιογραφία με διαφορές στην πληροφοριακή δομή. Υποστηρίζεται λοιπόν ότι η προτίμηση μιας σειράς έναντι μιας άλλης εξαρτάται από την πληροφοριακή δομή, καθώς η σειρά των όρων χαρακτηρίζει λειτουργίες του λόγου παρά συντακτικές σχέσεις (για μια διαφορετική προσέγγιση βλ. Keller & Alexoroulou, 2001· Haidou, 2012). Οι μελέτες για τη σειρά των όρων στην Ελληνική, παρά τις διαφορετικές προσεγγίσεις και τις διαφοροποιήσεις τους, συμφωνούν, ως επί το πλείστον, ότι, παρά τη μεγαλύτερη συχνότητα παρουσίας της σειράς Y-P-A (Lascaratou, 1998· Keller & Alexoroulou, 2001), η δομή P-Y-A αποτελεί τη βασική σειρά¹⁸, η οποία μάλιστα θεωρείται η

¹⁶ Για την Αλβανική, βιβλιογραφικά, στον βαθμό που γνωρίζω, δεν υπάρχουν αντίστοιχες εκτενείς μελέτες που να εξετάζουν τη θέση του υποκειμένου σε σχέση με τη σειρά των όρων της πρότασης. Σύμφωνα με τις Kurani και Trifoni (2014), η Αλβανική παρουσιάζει σχετικά ελεύθερη σειρά των προτασιακών όρων, όπως και η Ελληνική, ενώ η σειρά Y-P-A αποτελεί την αμαρκάριστη διάταξη (βλ. επίσης Kalluli, 1995).

¹⁷ Η παρούσα ενότητα παρουσιάζει συνοπτικά ορισμένες μελέτες για δύο είδη διάταξης των όρων στην Ελληνική, τις δομές P-Y-A και Y-P-A, αντίστοιχα, οι οποίες αποτελούν τη βασική και την πιο συχνή σειρά εμφάνισης στην Ελληνική. Η παρουσίαση θέσεων αναφορικά με τις λοιπές πιθανές διατάξεις των όρων βρίσκεται εκτός εξέτασης της παρούσας μελέτης.

¹⁸ Όπως σημειώνει η Haidou (2012, σ. 46, υποσημ. 32), η ουδέτερη σειρά των όρων ορίζεται βάσει ενός ουδέτερου πλαισίου. Ως ουδέτερο πλαίσιο χαρακτηρίζεται το πλαίσιο στο οποίο κανένα από τα συστατικά του στοιχεία δεν αποτελεί στοιχείο έμφασης, δηλαδή δεν αναδεικνύεται σε σχέση με τα υπόλοιπα. Επίσης, η ουδέτερη σειρά των όρων αποτελεί τη λιγότερο πολύπλοκη σειρά, ιδωμένη υπό το πρίσμα της συντακτικής της παραγωγής, με τα ορίσματα του ρήματος να παραμένουν εντός του ρηματικού τομέα.

πιο ουδέτερη (αποχαρακτηρισμένη) σειρά των όρων (Philippaki-Warburton, 1982, 1985· Tsimpli, 1990, 1995· Lascaratou, 1998· Alexiadou, 1999).

Οι συντακτικές προσεγγίσεις στη σειρά των όρων της Ελληνικής αποδέχονται ότι στην Ελληνική το ρήμα μετακινείται από τη θέση παραγωγής του (θέση Ρήματος) στον Χρόνο, για να ελέγξει το μη ερμηνεύσιμο χαρακτηριστικό που φέρει αυτή η λειτουργική κατηγορία. Σύμφωνα με την Υπόθεση του Εσωτερικού Υποκειμένου στη ΡΦ (VP-Internal Subject Hypothesis) (Koopman & Sportiche, 1991), στις δομές P-Y-A το ρήμα ανυψώνεται, ενώ το υποκείμενο και το αντικείμενο παραμένουν στις θεματικές θέσεις παραγωγής τους. Υπό τη διαδικασία της Συμφωνίας εγκαθιδρύεται μια σχέση ανάμεσα στα μη ερμηνεύσιμα φ-χαρακτηριστικά του Χρόνου και στα ερμηνεύσιμα χαρακτηριστικά του υποκειμένου, το οποίο παραμένει στη θεματική του θέση και δεν μετακινείται. Σύμφωνα με τις Alexiadou και Anagnostopoulou (2001, 2007) το υποκείμενο και το αντικείμενο στις δομές P-Y-A παραμένουν εντός της ρηματικής φράσης, καθώς η ρηματική συμφωνία είναι κλιτικής φύσεως (ονοματική φύση), και όπως τα κλιτικά, φέρει τυπικά χαρακτηριστικά (βλ. Alexiadou & Anagnostopoulou, 1998), επιτρέποντας στο ρήμα, μέσω της ανύψωσής του στον Χρόνο, να ελέγξει την πτώση του υποκειμένου δίχως εκείνο να μετακινηθεί.

Όσον αφορά τη δομή Y-P-A, πολλές μελέτες στη βιβλιογραφία υποστηρίζουν ότι τα προρρηματικά υποκείμενα βρίσκονται σε θέση θεματοποίησης (Philippaki-Warburton, 1982, 1985· Tsimpli, 1990, 1995· Lascaratou, 1998· Alexiadou & Anagnostopoulou, 1998· Alexiadou, 1999· για μια αντίθετη άποψη βλ. Agouraki, 2013). Τα υποκείμενα μετακινούνται σε μια λειτουργική προβολή (Φράση Θέματος/ΦρΘεμ), η οποία κατέχει μη ορισματική θέση (A' θέση) εντός της αριστερής περιφέρειας, για τον έλεγχο ενός χαρακτηριστικού [+Θέμα]/[+Θ]. Αντίθετα με την παραπάνω θέση, οι Roussou και Tsimpli (2006), παρουσιάζοντας εμπειρικά δεδομένα, υποστηρίζουν ότι ορισμένα προρρηματικά υποκείμενα δεν μπορούν να ερμηνευθούν ως θέματα, και επομένως δεν είναι στοιχεία αριστερής μετατόπισης (βλ. επίσης Spyropoulos & Revithiadou, 2009).

5.1.1 Ο ρόλος της πληροφοριακής δομής στην κατανομή των όρων

Η σειρά των όρων, όπως υποστηρίζεται στη βιβλιογραφία, συνδέεται με την πληροφοριακή δομή. Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται μελέτες που αναδεικνύουν τη σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ της εστίασης, ως στοιχείου της πληροφοριακής δομής, και της σειράς

των όρων. Η σχέση της πληροφοριακής δομής θα εξετασθεί και μετέπειτα στο υποκεφάλαιο 5.2 σε σχέση με τις αναιτιατικές και τις ανεργαστικές δομές.

Ο όρος *πληροφοριακή δομή*¹⁹ απαντά στους Halliday (1967) και Halliday και Hassan (1976) και ορίζεται ως η οργάνωση των *πληροφοριακών μονάδων* μιας πρότασης με κριτήριο τη διαφοροποίηση ανάμεσα στην *παλαιά/γνωστή πληροφορία* και στη *νέα πληροφορία* (Halliday & Hassan, 1976, σ. 27). Ως γνωστή ορίζεται η πληροφορία που είναι ανακτήσιμη από το περικειμενικό περιβάλλον, εν αντιθέσει με τη νέα πληροφορία, η οποία δεν είναι ανακτήσιμη. Οι γλώσσες διαφοροποιούνται στον τρόπο με τον οποίο κωδικοποιούν γλωσσικά την πληροφοριακή δομή, εντοπίζεται δηλαδή διαγλωσσική διαφοροποίηση στον τρόπο κωδικοποίησης της πληροφοριακής δομής (συντακτική, φωνολογική-προσωδιακή και μορφολογική κωδικοποίηση).

Η έννοια της εστίασης σχετίζεται με τη νέα πληροφορία. Οι γραμματικές των διαφορετικών γλωσσών χρησιμοποιούν διαφορετικούς μηχανισμούς για την κωδικοποίηση της εστίασης. Η πραγμάτωση της εστίασης λοιπόν τελείται από διαφορετικά γλωσσικά επίπεδα (φωνολογία-προσωδία, μορφολογία, σύνταξη) ή συνδυαστικά με τη χρήση διαφορετικών μηχανισμών. Η σύνταξη αποτελεί έναν γλωσσικό μηχανισμό που μπορεί να κωδικοποιήσει την εστίαση. Η εστίαση παρουσιάζει δύο διαφορετικούς τύπους, την πληροφοριακή εστίαση και την αντιθετική/αντιπαραβολική εστίαση²⁰. Υπάρχει λοιπόν διασύνδεση ανάμεσα στη συντακτική θέση και στην ερμηνεία και, ως εκ τούτου, ένα στοιχείο μπορεί να ερμηνευθεί εφόσον ελέγξει τα χαρακτηριστικά της αντίστοιχης κεφαλής μέσω μετακίνησης στον Χαρακτηριστή της. Διαγλωσσικά η παρουσία λειτουργιών του λόγου στη σύνταξη και η αναπαράστασή τους στη φραστική δομή μέσω διακριτών λειτουργικών προβολών είναι αποδεκτή, διαφοροποιήσεις ωστόσο εντοπίζονται στις θεωρίες αναφορικά με τη θέση της ΦρΕστ (βλ. Tsimpli, 1995· Roussou, 2000 για την Ελληνική) και τον πιθανό συντακτικό συγκρητισμό με λειτουργικές κεφαλές που φέρουν άλλα στοιχεία (βλ. Lozano, 2008). Ιδιαίτερα, η εστίαση παρουσιάζει τόσο παραμετρικές (π.χ. Ελληνική vs. Αγγλική· βλ.

¹⁹ Στη βιβλιογραφία η πληροφοριακή δομή απαντά με τους όρους *information structure* (Halliday, 1967) και *information packaging* (Chafe, 1976).

²⁰ Στη βιβλιογραφία η αντιθετική εστίαση (contrastive focus) απαντά επίσης με τους όρους εστίαση ταυτοποίησης/προσδιοριστική εστίαση (identification focus) και στενή εστίαση (narrow focus), ενώ η πληροφοριακή εστίαση (information focus) συναντάται με τους όρους εστίαση παρουσίασης (presentational focus) και ευρεία εστίαση (wide focus). Ακολουθώντας τους Georgiadjentis και Sfakianaki (2004), η χρήση των όρων *στενή εστίαση* και *ευρεία εστίαση* στην παρούσα εργασία δεν αντικατοπτρίζει τη διάκριση ανάμεσα σε αντιθετική και πληροφοριακή εστίαση, αντίστοιχα, αλλά οι όροι αναφέρονται στο μέγεθος του εστιασμένου στοιχείου/συστατικού ανεξαρτήτως του είδους της εστίασης. Η παρούσα εργασία πραγματεύεται μόνο την πληροφοριακή εστίαση σε δομές ευρείας και στενής εστίασης.

Georgiarentis, 2009) όσο και μικροπαραμετρικές διαφοροποιήσεις (π.χ. Ελληνική vs. Ισπανική· βλ. Lozano, 2008) στη συντακτική πραγμάτωσής της.

Η εστίαση στην Ελληνική δηλώνεται είτε με μετακίνηση του εστιασμένου συστατικού στην αριστερή περιφέρεια (συντακτικά) είτε επί τόπου (in situ) (φωνολογικά) (Tsimpli, 1995)²¹. Ο Georgiarentis (2009), αντίστοιχα, υποστηρίζει ότι η πληροφοριακή εστίαση αναδύεται προσωδιακά, ενώ η αντιθετική εστίαση αποτελεί συντακτικό φαινόμενο. Ωστόσο, υποστηρίζεται σε μελέτες (Haidou, 2006, 2012) ότι η σειρά των όρων στη σύνταξη παράγεται ανεξάρτητα από λόγους εστίασης. Όπως υποστηρίζει η Haidou (2012, σ. 71) η ίδια σειρά όρων μπορεί να λάβει διαφορετικές ερμηνείες εστίασης και μια συγκεκριμένη ερμηνεία εστίασης μπορεί να νομιμοποιηθεί με διαφορετική διάταξη των όρων, θέση η οποία αντιτίθεται στη χαρτογραφική προσέγγιση (βλ. Rizzi, 1997).

Η εξεύρεση της εστίασης τελείται με τη χρήση ζευγών ερωτήσεων-απαντήσεων ως διαγνωστικών κριτηρίων. Οι ερωτήσεις ευρείας εστίασης (π.χ. «Τι συνέβη;») στην Ελληνική επιφέρουν απαντήσεις που παρουσιάζουν νέα πληροφορία με ουδέτερο προσωδιακό μοτίβο, (Haidou, 2006· Spyropoulos & Revithiadou, 2009). Όπως υποστηρίζουν οι Roussou και Tsimpli (2006) τόσο οι δομές Y-P-A όσο και οι δομές P-Y-A είναι αποδεκτές ως πιθανές απαντήσεις (για περαιτέρω δομές που παρουσιάζουν ουδέτερες δομές βλ. Sifaki, 2013). Επίσης, οι ερωτήσεις στενής εστίασης, και ειδικότερα οι ερωτήσεις υποκειμένου (π.χ. «Ποιος έφερε το δώρο;»), αναζητούν το εστιασμένο στοιχείο. Οι παραγόμενες δομές, σύμφωνα με τις Roussou και Tsimpli (2006) είναι οι δομές με διάταξη Y-P-A, άποψη που συμμερίζονται και οι Keller και Alexopoulou (2001) και Georgiarentis και Sfakianaki (2004) (για διαφορετική άποψη βλ. Haidou, 2006, 2012, η οποία υποστηρίζει ότι η εστίαση υποκειμένου μπορεί να επιτευχθεί με διαφορετικές διατάξεις των όρων).

5.2 Η Διάταξη των Όρων στα Μονοθέσια Κατηγορήματα

5.2.1 Η Υπόθεση της Αναιτιατικότητας (διεπίπεδο σύνταξης-λεξικού-σημασιολογίας)

Η τυπική διάκριση των ρημάτων περιλαμβάνει τα μεταβατικά ρήματα και τα αμετάβαρα ρήματα. Ο Perlmutter (1978, σσ. 160-166) διατύπωσε την *Υπόθεση της Αναιτιατικότητας* (YA) (Unaccusativity Hypothesis)²², σύμφωνα με την οποία τα αμετάβαρα ρήματα ταξινομούνται

²¹ Την ίδια θέση υποστηρίζει και η Turano για την Αλβανική (Turano, 1995, σσ. 42-46).

²² Για την Ελληνική βλ. Alexiadou & Anagnostopoulou (2004), Embick (2004), Alexiadou et al. (2004) και Alexiadou et al. (2006), ενώ για την Αλβανική βλ. Kalluli (2004, 2006).

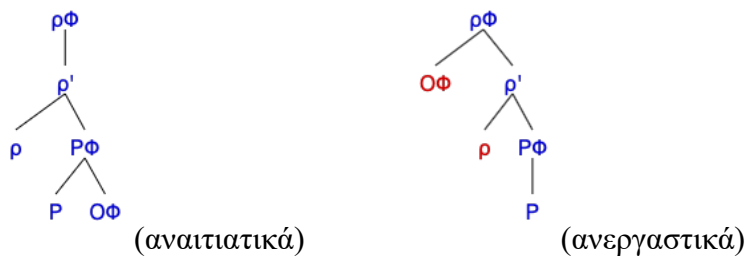
σε δύο υποκατηγορίες, στα *αναιτιατικά* (unaccusatives)²³ (π.χ. φθάνω, έρχομαι) και στα *ανεργαστικά* (unergatives) (π.χ. κολυμπώ, τραγουδώ). Ορισμένα γραμματικά φαινόμενα θεωρούνται ευαίσθητα στην αναιτιατικότητα (π.χ. επιλογή βοηθητικού ρήματος στις ρομανικές γλώσσες, καθώς τα αναιτιατικά επιλέγουν το ρήμα *είμαι*, ενώ τα ανεργαστικά το ρήμα *έχω*), και επομένως αξιοποιούνται ως κριτήρια για τη διάκριση των αμετάβατων ρημάτων (βλ. Alexiadou et al., 2004, για τα κριτήρια ταξινόμησης των ρημάτων με τη χρήση διαγνωστικών κριτηρίων σε διαγλωσσικό επίπεδο).

Ο Perlmutter (1978) παρατήρησε ότι το όρισμα ορισμένων ρημάτων παράγεται σε θέση εσωτερικού ορίσματος (θέση αντικειμένου), παρά την επιφανειακή του πραγμάτωση ως υποκειμένου. Επομένως, παρά την επιφανειακή ομοιότητα που εντοπίζεται ανάμεσα στα αμετάβατα ρήματα ως προς την επιφανειακή τους δομή (παραδείγματα 8α, 10α), υπάρχουν δύο υποκατηγορίες οι οποίες διαφοροποιούνται με βάση τη θέση παραγωγής του ορίσματος τους. Η διαφοροποίηση των δύο κατηγορημάτων έγκειται και στο επίπεδο των θεματικών ρόλων, καθώς το όρισμα των αναιτιατικών ρημάτων φέρει τον θεματικό ρόλο του *Θέματος*, ενώ το όρισμα των ανεργαστικών τον θεματικό ρόλο του *Δράστη*, θεματικοί ρόλοι που σχετίζονται με συγκεκριμένες δομικές θέσεις, όπως υποστηρίζει ο Baker (1988) στην Υπόθεση της Ομοιόμορφης Απόδοσης Θεματικών Ρόλων (UTAH) (βλ. Lozano, 2008, για μια εκτενέστερη ανάλυση της Υπόθεσης της Αναιτιατικότητας). Όπως υποστηρίζει ο Burzio (1986) τα ρήματα που διαθέτουν αντικείμενο, προερχόμενο από τη βάση (base-generated), δηλαδή τα αναιτιατικά, δεν μπορούν να εκχωρήσουν αιτιατική πτώση, και ως εκ τούτου το όρισμα των ρημάτων αυτών μετακινείται από τη θέση παραγωγής του (θέση αντικειμένου) σε θέση στην οποία μπορεί να του εκχωρηθεί ονομαστική πτώση. Σύμφωνα λοιπόν με τη γενίκευση αυτή (Γενίκευση του Burzio), το εξωτερικό όρισμα του ρήματος προέρχεται από το ρήμα. Ωστόσο, στη μετέπειτα έρευνα αναδύθηκαν θεωρίες που υποστηρίζουν ότι το εξωτερικό όρισμα δεν αποτελεί όρισμα του ρήματος (Marantz, 1997), αλλά προκύπτει σε λειτουργικές

²³ Τα αναιτιατικά ρήματα χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, τα *εναλλασσόμενα αναιτιατικά* (alternating unaccusatives) και τα *μη εναλλασσόμενα αναιτιατικά* (non-alternating unaccusatives) ή *αμιγώς αναιτιατικά* (pure unaccusatives), σύμφωνα με την ορολογία του Schäfer (2009). Στην πρώτη κατηγορία το υποκείμενο των ρημάτων μπορεί να εμφανισθεί ως άμεσο αντικείμενο μορφολογικά ίδιων μεταβατικών ρημάτων (παραδείγμα 1), ενώ στη δεύτερη κατηγορία το υποκείμενο του ρήματος δεν μπορεί να είναι άμεσο αντικείμενο ενός μορφολογικά ίδιου ρήματος (παραδείγμα 2):

(1)	Το βάζο έσπασε
Ο Νίκος έσπασε το βάζο.	[εναλλασσόμενο αναιτιατικό]
[μεταβατικό]
(2)	Το λουλούδι άνθισε.
*Ο κηπουρός άνθισε το λουλούδι.	[μη εναλλασσόμενο αναιτιατικό]
[μεταβατικό]

κεφαλές που λαμβάνουν την $P\Phi$ ως όρισμά τους (Kratzer, 1994). Η παρουσία λοιπόν της λειτουργικής κατηγορίας του ρ (Chomsky, 1995), στην κεφαλή της οποίας παράγεται το εξωτερικό όρισμα, καθορίζει την κατάταξη των κατηγορημάτων σε αναίτιατικά και ανεργαστικά. Στα αναίτιατικά ρήματα το όρισμα ανήκει στο λεξικό ρήμα, ενώ στα ανεργαστικά ρήματα το όρισμα εμφανίζεται στην κεφαλή της λειτουργικής $\rho\Phi$, όπως φαίνεται στον Πίνακα 5:

Πίνακας 5. Η σύνταξη των αναίτιατικών και ανεργαστικών ρημάτων (προσαρμογή από Alexiadou et al., 2004, σ. 14)

Υπάρχει λοιπόν μια διάκριση στα μονοθέσια κατηγορήματα, η οποία βασίζεται σε καθολικά χαρακτηριστικά, τα οποία όμως διαγλωσσικά ποικίλλουν ως προς την επιφανειακή τους δομή. Η διαφοροποίηση ανάμεσα στις ΓΜΚΥ και στις ΓΚΥ συνδέεται με την ΠΚΥ και οφείλεται στην παρουσία ενός φωνητικά κενού αντωνυμικού στοιχείου (πλεοναστικό *pro*) στη θέση Χαρακτηριστή της $\Phi\rho\chi\rho$, το οποίο ελέγχει τα φ -χαρακτηριστικά και την πτώση, ενώ παράλληλα ικανοποιεί την ΑΔΠ, επιτρέποντας τις δομές P-Y (παραδείγματα 8-11):

Αγγλική (ΓΜΚΥ)

- 8) α. The kid runs. [Y-P | ανεργαστικό]
β. *Runs the kid. [P-Y | ανεργαστικό]

Ελληνική (ΓΚΥ)

- 9) α. Το παιδί τρέχει. [Y-P | ανεργαστικό]
β. Τρέχει το παιδί. [P-Y | ανεργαστικό]

Αγγλική (ΓΜΚΥ)

- 10) α. The vase broke. [Y-P | αναίτιατικό]
β. *Broke the vase. [P-Y | αναίτιατικό]

Ελληνική (ΓΚΥ)

- 11) α. Το βάζο έσπασε. [Y-P | αναιτιατικό]
 β. Έσπασε το βάζο. [P-Y | αναιτιατικό]

Η σύνταξη επομένως νομιμοποιεί την παρουσία τόσο προρρηματικών όσο και μεταρρηματικών υποκειμένων στις ΓΚΥ. Ωστόσο, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, παρόλο που οι δύο δομές είναι συντακτικά γραμματικές, η ανάδυση της μίας σειράς έναντι της άλλης περιορίζεται από παράγοντες, όπως η οριστικότητα (διεπίπεδο σύνταξης-σημασιολογίας) ή το είδος της εστίασης (διεπίπεδο σύνταξης-πραγματολογίας), μεταξύ άλλων.

5.2.2 Ο ρόλος της πληροφοριακής δομής και η επίδρασή της στην κατανομή των όρων (διεπίπεδο σύνταξης-πραγματολογίας)

Η Ελληνική παρουσιάζει σχετικά ελεύθερη σειρά των προτασιακών της συστατικών, με την ανάδυση δομών Y-P και P-Y. Οι εναλλαγές αυτές δεν είναι ελεύθερες, αλλά υπόκεινται σε περιορισμούς²⁴. Ένας περιορισμός που ρυθμίζει την κατανομή αυτή είναι το διεπίπεδο σύνταξης-λεξικού-σημασιολογίας (Υπόθεσης της Αναιτιατικότητας). Επιπλέον, η σειρά των όρων στις παραγωγές των ανεργαστικών και των αναιτιατικών επηρεάζεται από το διεπίπεδο σύνταξης-πραγματολογίας (πληροφοριακή δομή) και ιδιαίτερα την εστίαση. Η παρούσα μελέτη εξετάζει τις προτιμήσεις στη σειρά των όρων αμετάβατων ρημάτων της Ελληνικής και της Αλβανικής, δηλαδή δομών με δύο συστατικά στοιχεία (υποκείμενα, ρήμα), σε συνάρτηση με δύο παράγοντες, το είδος των αμετάβατων ρημάτων (αναιτιατικά, ανεργαστικά) και το είδος της πληροφοριακής δομής (ευρεία πληροφοριακή εστίαση, στενή πληροφοριακή εστίαση). Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι διάφορες θεωρητικές και πειραματικές μελέτες για την εστίαση στην Ελληνική²⁵.

Όσον αναφορά τον πρώτο περιορισμό, όπως καθορίζεται από το διεπίπεδο σύνταξης-λεξικού-σημασιολογίας, το υποκείμενο των ανεργαστικών ρημάτων ανυψώνεται από τον Χαρακτηριστή της ρΦ στον Χαρακτηριστή της ΦρΧρ για τον έλεγχο της ονομαστικής πτώσης, ενώ παράλληλα το ρήμα μετακινείται από το Ρήμα στον Χρόνο για τον έλεγχο των χαρακτηριστικών του χρόνου, με αποτέλεσμα να παράγεται μια δομή με διάταξη Y-P.

²⁴ Για το διεπίπεδο σύνταξης-σημασιολογίας βλ. Tsimpli et al. (2004), Γεωργιαφέντης (2014) και Αμβράζης (2019).

²⁵ Για την Αλβανική, στον βαθμό που γνωρίζω, δεν υπάρχουν μελέτες για αυτό το θέμα.

Αντίθετα, το υποκείμενο των αναιτιατικών ρημάτων παραμένει επί τόπου σε μεταρρηματική θέση, λόγω της παρουσίας του *pro*, όπως έγινε αναφορά παραπάνω, και ως αποτέλεσμα η παραγόμενη δομή έχει τη διάταξη P-Y.

Όσον αφορά τον δεύτερο περιορισμό, και συγκεκριμένα τη σειρά των όρων των αμετάβατων ρημάτων στην Ελληνική σε σχέση με την πληροφοριακή δομή, η Philippiaki-Warburton (1982) αναφέρει ότι τόσο οι δομές P-Y και Y-P είναι διαθέσιμες και αποδεκτές, ωστόσο οι πρώτη διάταξη είναι πιο φυσική, ενώ η δεύτερη παρουσιάζει το υποκείμενο ως θεματοποιημένο στοιχείο. Η Lascaratou (1998) σημειώνει ότι τόσο τα προρρηματικά όσο και τα μεταρρηματικά υποκείμενα απαντούν στις αμετάβατες δομές, χωρίς να υπάρχει κάποια κυρίαρχη δομή, ωστόσο αποδέχεται ότι οι δομές P-Y σε πλαίσια ευρείας πληροφοριακής εστίασης είναι πιο φυσικές. Αντίστοιχα, οι Spyropoulos και Revithiadou (2009) υποστηρίζουν ότι οι δομές P-Y είναι προτιμητέες για την έκφραση νέας πληροφορίας σε περιβάλλοντα ευρείας εστίασης, ενώ στις δομές Y-P το υποκείμενο θεωρείται η μαρκαρισμένη επιλογή. Τέλος, η Agouraki (2013) κάνει ειδική αναφορά στα αναιτιατικά ρήματα, υποστηρίζοντας ότι σε περιβάλλοντα ευρείας πληροφοριακής εστίασης η μόνη αποδεκτή σειρά είναι P-Y.

5.2.2.1 Ευρεία πληροφοριακή εστίαση (ουδέτερη εστίαση)²⁶

Η ευρεία πληροφοριακή εστίαση εντοπίζεται μέσω ερωτήσεων ολικής/ευρείας εστίασης, οι οποίες παράγουν αντίστοιχες απαντήσεις, όπως στα παραδείγματα (12) και (13):

Ανεργαστικό

- 12) E: «Τι συνέβη;»
 A: α. Λιποθύμησε ο αθλητής. [P-Y]
 β. Ο αθλητής λιποθύμησε. [Y-P]

²⁶ Ο όρος ουδέτερη εστίαση αναφέρεται στην πληροφοριακή εστίαση, δηλαδή σε περιβάλλοντα στα οποία παρέχεται νέα πληροφορία, και συγκεκριμένα σε περιβάλλοντα ευρείας/ολικής εστίασης (παράδειγμα 3), δηλαδή η νέα πληροφορία αφορά το σύνολο της πρότασης και όχι ένα συστατικό της, όπως θα συνέβαινε στην περίπτωση της στενής εστίασης (παράδειγμα 4):

- (3) E: «Τι έγινε;» [ευρεία εστίαση]
 A: [Τα παιδιά γελούν (τα παιδιά)]_{Εστ}
 (4) E: «Ποιος μιλά;» [στενή εστίαση]
 A: [Ο Γιάννης]_{Εστ} μιλά ([ο Γιάννης]_{Εστ})

Αναιτιατικό

- 13) Ε: «Τι συνέβη;»
 Α: α. Μπήκε ο δάσκαλος. [P-Y]
 β. Ο δάσκαλος μπήκε. [Y-P]

Σε περιβάλλοντα ουδέτερης πληροφοριακής εστίασης τα ανεργαστικά ρήματα παρουσιάζουν τη δομή Y-P, ενώ τα αναιτιατικά τη δομή P-Y. Η διάταξη αυτή ισχύει για την Ιταλική (βλ. Pinto, 1997) και την Ισπανική (βλ. Zubizarreta, 1998· Lozano, 2008), στις οποίες η αντίθεση ανάμεσα στα αναιτιατικά και στα ανεργαστικά ρήματα σε δομές ευρείας εστίασης πραγματώνεται στο επίπεδο της σειράς των όρων (συντακτικό). Ωστόσο στην Ελληνική, όπως προκύπτει και από μελέτες (Γεωργιαφέντης, 2014· Margara, 2018· Αμβράζης, 2019), είναι δυνατά και τα δύο είδη διάταξης και στα δύο είδη κατηγορήματος, με διαφορετικές τάσεις και προτιμήσεις, δηλαδή οι επιλογές στην Ελληνική δεν παρουσιάζουν κατηγορική φύση. Ο Πίνακας 6 παρουσιάζει τις πιθανές διατάξεις στη σειρά των όρων σε δομές αμετάβατων ρημάτων και σε πλαίσιο ευρείας πληροφοριακής εστίασης στην Ελληνική.

Περιβάλλον ευρείας πληροφοριακής εστίασης		
Είδος ρήματος	Ανεργαστικά	Αναιτιατικά
Σειρά όρων	Y-P/P-Y	Y-P/P-Y

Πίνακας 6. Η σειρά των όρων σε περιβάλλον ευρείας πληροφοριακής εστίασης στην Ελληνική

Ο Γεωργιαφέντης (2014) στην πειραματική του μελέτη παραγωγής διερευνά τη διεπίδραση της σύνταξης με την προσωδία²⁷ στις αμετάβατες δομές της Ελληνικής ως Γ1 με αναιτιατικά και ανεργαστικά ρήματα, και συγκεκριμένα εξετάζει δομές με ευρεία πληροφοριακή εστίαση. Τα αποτελέσματα της έρευνάς του δείχνουν ότι στις αναιτιατικές δομές εμφανίζονται και οι δύο ακολουθίες, Y-P και P-Y, με συχνότερη εμφάνιση της διάταξης P-Y, ενώ στις ανεργαστικές δομές η δομή Y-P είναι η επικρατέστερη. Η Ελληνική λοιπόν παρουσιάζει μεγαλύτερη ευελιξία σε σχέση με γλώσσες, όπως η Ιταλική και η Ισπανική, οι οποίες επίσης χαρακτηρίζονται από ελεύθερη σειρά προτασιακών όρων.

²⁷ Η εξέταση της προσωδίας βρίσκεται εκτός των ζητούμενων της παρούσας μελέτης, και επομένως δεν παρατίθενται τα ευρήματα της έρευνας.

5.2.2.2 Στενή πληροφοριακή εστίαση

Η στενή πληροφοριακή εστίαση εντοπίζεται μέσω ζευγών ερωτήσεων-απαντήσεων με ερωτηματικές φράσεις, όπως στα παραδείγματα (14) και (15) που δίνονται παρακάτω. Η ερωτηματική φράση αποσκοπεί στη νέα πληροφορία, ενώ το υπόλοιπο κομμάτι της ερώτησης αποτελεί την παλαιά πληροφορία. Το στοιχείο εστίασης της απάντησης, το οποίο φέρει κάποιο είδος προσωδιακής επισήμανσης (Alexoroulou & Baltazani, 2012), αντιστοιχεί στην εκάστοτε ερωτηματική φράση²⁸.

Ανεργαστικό

- 14) E: «Ποιος κλαίει;»
 A: α. Το μωρό κλαίει. [Y-P]
 β. Κλαίει το μωρό. [P-Y]

Αναιτιατικό

- 15) E: «Ποιος ήρθε;»
 A: α. Ο Νίκος ήρθε. [Y-P]
 β. Ήρθε ο Νίκος. [P-Y]

Όσον αφορά τα ανεργαστικά ρήματα, το ρήμα ανυψώνεται στον Χρόνο και το υποκείμενο μετακινείται στον Χαρακτηριστή της ΦρΧρ για να ελέγξει το ερμηνεύσιμο χαρακτηριστικό [+Εστίαση]/[+Εστ] που διαθέτει με το αντίστοιχο μη ερμηνεύσιμο χαρακτηριστικό του Χρόνου. Αναφορικά με τα αναιτιατικά ρήματα, το υποκείμενο γεννάται στη θέση συμπληρώματος της ΡΦ και παραμένει επί τόπου, όπου μπορεί να ελέγξει την εστίαση. Σύμφωνα με τη συντακτική θεωρία, η πληροφοριακή εστίαση δεν έχει κάποια επίδραση στο προτασιακό επίπεδο, καθώς το είδος αυτό της εστίασης πραγματώνεται επί τόπου, λαμβάνοντας κάποιο είδος προσωδιακής επισήμανσης. Τα υποκείμενα με πληροφοριακή εστίαση λοιπόν μπορούν να ελέγξουν την εστίαση μεταρρηματικά. Για την παραγωγή των αναιτιατικών ο Amvrazis (2012b) παρουσιάζει δύο διαφορετικές εναλλακτικές· είτε το υποκείμενο μετακινείται κεκαλυμμένα για τον έλεγχο του χαρακτηριστικού της εστίασης, σύμφωνα με το θεωρητικό πλαίσιο της Tsimpli (1995), είτε το υποκείμενο ανυψώνεται στον Χαρακτηριστή μιας λειτουργικής προβολής ΦρΕστ, η οποία βρίσκεται κάτω από τη ΦρΧρ και

²⁸ Η παρούσα μελέτη εξετάζει μόνο την εστίαση υποκειμένων.

πάνω από τη ΡΦ, όπως συμβαίνει στην Ισπανική (βλ. Lozano, 2008). Ωστόσο, τόσο στη θεωρητική όσο και στην εμπειρική/πειραματική έρευνα, ο τομέας ελέγχου των πληροφοριακά εστιασμένων υποκειμένων (Χαρακτηριστής ΦρΧρ ή Συμπλήρωμα ΡΦ) δεν είναι οριοθετημένος, καθώς τα υποκείμενα αναδύονται τόσο σε προρρηματική όσο και σε μεταρρηματική θέση. Ο Πίνακας 7 παρουσιάζει τις πιθανές διατάξεις στη σειρά των όρων σε δομές αμετάβατων ρημάτων και σε πλαίσιο στενής πληροφοριακής εστίασης στην Ελληνική.

Περιβάλλον στενής πληροφοριακής εστίασης		
Είδος ρήματος	Ανεργαστικά	Αναιτιατικά
Σειρά όρων	Y-P	Y-P/P-Y

Πίνακας 7. Η σειρά των όρων σε περιβάλλον στενής πληροφοριακής εστίασης στην Ελληνική

Στη μελέτη του ο Lozano (2006) παρατηρεί ότι, ενώ η στενή πληροφοριακή εστίαση, όπως γίνεται λόγος στη βιβλιογραφία, μπορεί να τελεσθεί επί τόπου, χωρίς μετακίνηση του υποκειμένου, οι φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής παράγουν δομές Y-P και στα δύο είδη κατηγορήματος. Για την ερμηνεία αυτού του φαινομένου λοιπόν προτείνει έναν συγκρητισμό χαρακτηριστικών (feature syncretism). Ο Χρόνος, μεταξύ άλλων, φέρει το μη ερμηνεύσιμο χαρακτηριστικό [+Εστ], το οποίο διαγράφεται μέσω της Συμφωνίας που προκύπτει μετά από ανύψωση του υποκειμένου στον Χαρακτηριστή της ΦρΧρ, και επομένως προκύπτουν οι δομές Y-P. Κατά αυτόν τον τρόπο απορρίπτεται η παρουσία μιας συντακτικής θέσης (ΦρΕστ), δηλαδή μιας προβολής για την εκφορά της πληροφοριακής εστίασης στην Ελληνική (σε αντίθεση με τη συντακτική πραγμάτωση της αντιθετικής εστίασης).

5.2.3 Βιβλιογραφική Ανασκόπηση στη Σειρά των Όρων σε Δομές Μονοθέσιων Κατηγορημάτων

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται έρευνες που εξετάζουν την κατάκτηση των υποκειμένων στην Ελληνική ως Γ2. Εφόσον η μελέτη δεν αφορά την κατάκτηση, αλλά τη χρήση της γλώσσας εκ μέρους των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής, θα παρατεθούν τα δεδομένα των μελετών που αφορούν τους φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής.

Ο Amvrazis (2012a) εξετάζει την παραγωγή προρρηματικών και μεταρρηματικών υποκειμένων. Οι εξεταζόμενες δομές εμφανίζονται σε πλαίσιο ευρείας πληροφοριακής εστίασης, με οριστικά ή αόριστα υποκείμενα, ενώ τα ρήματα είναι αποκλειστικά αναιτιατικά.

Από τα αποτελέσματα της μελέτης προκύπτει ότι οι φυσικοί ομιλητές προτιμούν τις δομές P-Y και με τα δύο είδη υποκειμένων, με την προτίμηση αυτής της δομής με αόριστα υποκείμενα να είναι στατιστικά σημαντική, ενώ αντίθετα παρουσιάζουν μικρή προτίμηση στην παραγωγή δομών Y-P. Η οριστικότητα λοιπόν αποτελεί ένα σημασιολογικό (ερμηνεύσιμο) χαρακτηριστικό στο οποίο οι φυσικοί ομιλητές είναι ευαίσθητοι²⁹.

Επίσης ο Amvrazis (2012b) μελετά τις δομές Y-P και P-Y σε δύο διαφορετικά επίπεδα, στην παραγωγή γραπτού λόγου και στην αυθόρμητη παραγωγή προφορικού λόγου. Η δοκιμασία παραγωγής γραπτού λόγου εξετάζει το είδος του κατηγορήματος και το χαρακτηριστικό της οριστικότητας σε ευρεία εστίαση, ενώ η δοκιμασία παραγωγής προφορικού λόγου το είδος του κατηγορήματος σε σχέση με δύο πλαίσια, το πλαίσιο στενής πληροφοριακής εστίασης και το πλαίσιο αντιθετικής εστίασης. Τα αποτελέσματα από την πρώτη δοκιμασία δείχνουν ότι το είδος του κατηγορήματος δεν παρουσιάζει επίδραση στις παραγωγές των φυσικών ομιλητών, καθώς οι παραγόμενες δομές έχουν τη διάταξη P-Y, τόσο με τα οριστικά όσο και με τα αόριστα υποκείμενα, εύρημα που δηλώνει ότι τα λεξικά-σημασιολογικά χαρακτηριστικά δεν επιδρούν στους φυσικούς ομιλητές. Τα αποτελέσματα από τη δεύτερη δοκιμασία καταδεικνύουν ότι στα πλαίσια των περιορισμών που θέτει το διεπίπεδο του λόγου, τόσο στις δομές στενής πληροφοριακής εστίασης όσο και στις δομές αντιθετικής εστίασης, ανεξαρτήτως του είδους του κατηγορήματος, οι φυσικοί ομιλητές χρησιμοποιούν προρρηματικά υποκείμενα³⁰ (δομές Y-P).

Η Margaza (2018) μελετά μέσω μιας δοκιμασίας παραγωγής την κατανομή των προρρηματικών και των μεταρρηματικών υποκειμένων στην Ελληνική στις δύο τάξεις των αμετάβατων ρημάτων σε πραγματολογικά ουδέτερες δομές και σε δομές πληροφοριακής εστίασης. Το πείραμα περιέχει τρεις συνθήκες· στην πρώτη συνθήκη τα ρήματα βρίσκονται σε δηλωτικές και ερωτηματικές δομές, και σε πραγματολογικά ουδέτερο πλαίσιο, στη δεύτερη συνθήκη σε πλαίσιο στενής πληροφοριακής εστίασης αντίστοιχων δομών, ενώ στην τρίτη συνθήκη σε πλαίσιο στενής πληροφοριακής εστίασης σε πλάγιο λόγο.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι οι φυσικοί ομιλητές, στην πρώτη συνθήκη, δηλαδή στο ουδέτερο πλαίσιο, παρουσιάζουν μεγαλύτερη προτίμηση για τα προρρηματικά υποκείμενα στις ανεργαστικές δομές. Η προτίμηση αυτή επιβεβαιώνει την ΥΑ,

²⁹ Η οριστικότητα των ΟΦ έχει αξιοποιηθεί ως διαγνωστικό κριτήριο για την αναιτιατικότητα, καθώς τα αναιτιατικά ρήματα επιτρέπουν άναρθρες (αόριστες) ΟΦ πληθυντικού αριθμού σε μεταρρηματική θέση, ενώ τα ανεργαστικά ρήματα απορρίπτουν αυτές τις δομές.

³⁰ Παρά την αποδοχή της διάταξης P-Y σε δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης με αναιτιατικά ρήματα, ο Amvrazis δεν θεωρεί τις δομές Y-P μη αποδεκτές, αλλά μάλιστα σημειώνει ότι είναι επιτακτική η περαιτέρω έρευνα για τη σειρά των όρων και την αλληλεπίδραση της πληροφοριακής δομής με αυτήν, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πειραματικό επίπεδο.

παρουσιάζοντας την επίδραση του διεπιπέδου σύνταξης-λεξικού. Όσον αφορά τα αναίτιατικά ρήματα οι παραγωγές παρουσιάζουν προρρηματικά υποκείμενα, ωστόσο εντοπίζεται μεγάλη εναλλαξιμότητα μεταξύ των δύο δομών. Στην περίπτωση της δεύτερης συνθήκης, δηλαδή στις δομές στενής πληροφοριακής εστίασης, η ομάδα των φυσικών ομιλητών παρουσιάζει τις δομές Y-P με τα ανεργαστικά ρήματα, ενώ, αντίθετα, στις αναίτιατικές δομές οι φυσικοί ομιλητές προτιμούν τις δομές P-Y. Τέλος, στην τρίτη συνθήκη (πλαίσιο πλαγίου λόγου), τόσο στις ανεργαστικές όσο και στις αναίτιατικές δομές, οι φυσικοί ομιλητές παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για μεταρρηματικά υποκείμενα.

Ο Αμβράζης (2019) στη μελέτη του εξετάζει τα αμετάβατα ρήματα σε διάφορα διεπίπεδα (διεπίπεδο λεξικού-σύνταξης, διεπίπεδο σύνταξης-πραγματολογίας, διεπίπεδο σύνταξης-σημασιολογίας), δίνοντας έμφαση σε δομές με ευρεία πληροφοριακή εστίαση και αντιθετική εστίαση. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι σε δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης οι φυσικοί ομιλητές, τόσο στις αναίτιατικές όσο και στις ανεργαστικές δομές, παρουσιάζουν προτίμηση στη σειρά P-Y. Αντίθετα, στις δομές με αντιθετική εστίαση παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για τη διάταξη Y-P, με την επίδραση ανάμεσα στο είδος της εστίασης και στη σειρά των όρων να είναι στατιστικά σημαντική. Συνοπτικά, η μελέτη του Αμβράζη για τους φυσικούς ομιλητές αναδεικνύει μια τάση προτίμησης για μεταρρηματικά υποκείμενα, ανεξαρτήτως του είδους του ρήματος (ενάντια στα καθολικά χαρακτηριστικά της θεματικής δομής), με εξαίρεση τις δομές αντιθετικής εστίασης, στις οποίες το υποκείμενο βρίσκεται σε προρρηματική θέση, ενώ παράλληλα η οριστικότητα δεν αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τις επιλογές τους.

Ο Πίνακας 8 συνοψίζει τα αποτελέσματα των προαναφερθεισών μελετών για τη διάταξη των όρων στα μονοθέσια κατηγορήματα της Ελληνικής.

Είδος πληροφοριακής εστίασης								
Είδος κατηγορήματος	Ευρεία Εστίαση				Στενή Εστίαση			
	Αναιτιατικό		Ανεργαστικό		Αναιτιατικό		Ανεργαστικό	
Διάταξη	Y-P	P-Y	Y-P	P-Y	Y-P	P-Y	Y-P	P-Y
Μελέτες								
Lozano (2006)		+	+		+		+	
Amvrazis (2012a)		+						
Amvrazis (2012b)		+		+	+		+	
Γεωργιαφέντης (2014)	+	+	+					
Margaza (2018)	+	+	+			+	+	
Αμβράζης (2019)		+		+				

Πίνακας 8. Σύνοψη αποτελεσμάτων μελετών

6. ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Η μελέτη αξιολογήθηκε και εγκρίθηκε από την Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας (Ε.Η.Δ.Ε.) του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Στο παρόν κεφάλαιο θα παρουσιασθεί το ερευνητικό κομμάτι της έρευνας. Στο υποκεφάλαιο 6.1 παρουσιάζονται οι ερευνητικοί στόχοι και οι υποθέσεις της έρευνας. Στο υποκεφάλαιο 6.2 παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας, και συγκεκριμένα οι συμμετέχοντες/-ουσες³¹, ο πειραματικός σχεδιασμός και το πειραματικό υλικό, η πειραματική διαδικασία και η στατιστική ανάλυση που ακολουθήθηκε. Στο υποκεφάλαιο 6.3 παρατίθενται τα ευρήματα των πειραμάτων, όπως αυτά προέκυψαν από τις πειραματικές δοκιμασίες που αξιοποιήθηκαν, ενώ ακολούθως στο υποκεφάλαιο 6.4 παρατίθεται η συζήτηση.

6.1 Ερευνητικοί στόχοι και υποθέσεις

Ο κύριος στόχος της έρευνας είναι η διερεύνηση της χρήσης και της ερμηνείας των υποκειμένων στην Ελληνική και στην Αλβανική ως Γ1 μέσω δύο πειραματικών δοκιμασιών, μίας δοκιμασίας κατανόησης και ερμηνείας, και μίας δοκιμασίας κατανόησης και χρήσης.

Η πρώτη πειραματική μελέτη της έρευνας αποτελεί μια μη χρονομετρική (off-line) δοκιμασία κατανόησης και ερμηνείας, η οποία εξετάζει το φαινόμενο της επίλυσης της αναφοράς. Σκοπός του πειράματος είναι η διερεύνηση της ερμηνείας των αντωνυμικών υποκειμένων από τους φυσικούς ομιλητές των δύο γλωσσών, λαμβάνοντας υπ' όψιν δύο παράγοντες, το είδος του αντωνυμικού υποκειμένου, δηλαδή το εκπεφρασμένο υποκείμενο σε σύγκριση με το μη εκπεφρασμένο υποκείμενο, και το είδος του γλωσσικού πλαισίου, δηλαδή το πλαίσιο παρουσίας της υπόρρητης αιτιότητας σε σύγκριση με το ουδέτερο πλαίσιο, στο οποίο απουσιάζει η υπόρρητη αιτιότητα και η επιλογή του αναφορικού ηγούμενου δεν μπορεί να συναχθεί από τη σημασιολογία και τη γνώση για τον κόσμο.

Η δεύτερη πειραματική μελέτη της έρευνας αποτελεί μια μη χρονομετρική (off-line) δοκιμασία κατανόησης και χρήσης, η οποία εξετάζει τις προτιμήσεις των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής και της Αλβανικής στη σειρά των όρων και στις εναλλαγές της, στο πλαίσιο

³¹ Καθώς η διπλοτυπία *συμμετέχοντες/-ουσες* και η χρήση της στο σύνολο της εργασίας δεν είναι οικονομική, ο τύπος *συμμετέχων*, καθώς και οι συναφείς τύποι του, αναφέρονται εξίσου στο αρσενικό και στο θηλυκό (φυσικό) γένος.

δομών με αναίτιατικά και ανεργαστικά ρήματα, τόσο σε περιβάλλοντα ευρείας πληροφοριακής εστίασης όσο και σε περιβάλλοντα στενής πληροφοριακής εστίασης.

Τα δεδομένα του πρώτου πειράματος θα βοηθήσουν στη συναγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με το φαινόμενο της επίλυσης της αναφοράς, ενώ παράλληλα θα επιτρέψουν τη σύγκριση των δεδομένων της παρούσας έρευνας με αντίστοιχες έρευνες στην Ελληνική, καθώς και σε άλλες ΓΚΥ, ενώ παράλληλα θα αποδώσουν δεδομένα για την Αλβανική, για την οποία απουσιάζουν αντίστοιχες μελέτες. Επιπλέον, καθόσον γνωρίζω, απουσιάζουν μελέτες που εξετάζουν την επίλυση της αναφοράς σε πλαίσια υπόρρητης αιτιότητας στην Αλβανική. Τα δεδομένα λοιπόν της έρευνας αναμένεται να παρουσιάσουν όψεις του φαινομένου από δύο ΓΚΥ, συνεισφέροντας με νέα δεδομένα.

Απώτερος στόχος της δεύτερης πειραματικής μελέτης είναι αφενός η εξέταση της χρήσης των υποκειμένων στην Ελληνική και στην Αλβανική, και αφετέρου η συνεισφορά νέων δεδομένων που αφορούν το παρόν γλωσσικό φαινόμενο. Τα ευρήματα του πειράματος θα επιτρέψουν τη σύγκριση των δεδομένων της παρούσας έρευνας με αντίστοιχες έρευνες στην Ελληνική, καθώς και σε άλλες ΓΚΥ, ενώ παράλληλα θα δώσουν δεδομένα για την Αλβανική, καθώς απουσιάζουν αντίστοιχες μελέτες για αυτή τη γλώσσα.

Η παρούσα μελέτη λοιπόν ερευνά τις παραμέτρους που επηρεάζουν τα εξεταζόμενα γλωσσικά φαινόμενα στα διεπίπεδα, και συγκεκριμένα την ερμηνεία και τη χρήση των υποκειμένων στις δύο υπό εξέταση γλώσσες. Τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας και οι αντίστοιχες υποθέσεις σχηματοποιούνται παρακάτω ανά πειραματική δοκιμασία και ανά συνθήκη ως εξής:

Πειραματική Δοκιμασία I

Ερώτημα 1^ο: Ποια είναι η επίδραση του αντωνυμικού στοιχείου στην επίλυση της αναφοράς σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου; Εντοπίζεται διαφοροποίηση ανάμεσα στα κενά αντωνυμικά υποκείμενα και στα εμφανή αντωνυμικά υποκείμενα; Επιπλέον, υπάρχει διαφορά ανάμεσα στα διάφορα είδη των εμφανών αντωνυμιών;

Ερώτημα 2^ο: Υπάρχει επίδραση της υπόρρητης αιτιότητας στην επίλυση της αναφοράς; Εάν ναι, η επίδραση αυτή επηρεάζεται από το είδος του αντωνυμικού στοιχείου;

Ερώτημα 3^ο: Διαφέρει η Ελληνική από την Αλβανική στην ερμηνεία των εκπεφρασμένων και μη αναφορικών αντωνυμικών υποκειμένων τρίτου προσώπου; Εάν ναι, σε ποια πλαίσια εντοπίζεται διαφορά;

Πειραματική Δοκιμασία II

Ερώτημα 1^ο: Ποια θέση καταλαμβάνει το υποκείμενο στις δομές των αναιτιατικών και των ανεργαστικών ρημάτων σε πλαίσιο ευρείας πληροφοριακής εστίασης; Παρουσιάζει επίδραση το είδος του κατηγορήματος στη σειρά των όρων, όπως υποδεικνύει η ΥΑ;

Υπόθεση 1^η: Σύμφωνα με την ΥΑ, οι δομές με αναιτιατικά ρήματα αναμένεται να παρουσιάσουν τη γραμμική ακολουθία P-Y, ενώ οι δομές με ανεργαστικά ρήματα την ακολουθία Y-P. Για την Ελληνική ωστόσο, όπως αναδεικνύουν οι μελέτες που παρουσιάστηκαν στο θεωρητικό κομμάτι της μελέτης, οι φυσικοί ομιλητές δεν παρουσιάζουν κατηγορική προτίμηση στη σειρά των όρων.

Ερώτημα 2^ο: Ποια θέση καταλαμβάνει το υποκείμενο στις δομές των αναιτιατικών και των ανεργαστικών ρημάτων σε πλαίσιο στενής πληροφοριακής εστίασης; Παρουσιάζει επίδραση το είδος του κατηγορήματος στη σειρά των όρων, όπως υποδεικνύει η ΥΑ; Επιπλέον, ποια είναι η επίδραση της πληροφοριακής δομής στη σειρά των προτασιακών όρων;

Υπόθεση 2^η: Σύμφωνα με τη συντακτική θεωρία, τα υποκείμενα σε δομές αναιτιατικών ρημάτων αναμένεται να είναι μεταρρηματικά, ενώ τα υποκείμενα των ανεργαστικών ρημάτων αναμένεται να βρίσκονται σε προρρηματική θέση. Για την Ελληνική ωστόσο, όπως αναδεικνύουν οι μελέτες που παρουσιάστηκαν στο θεωρητικό κομμάτι της μελέτης, οι φυσικοί ομιλητές δεν παρουσιάζουν κατηγορική προτίμηση στη σειρά των όρων.

Ερώτημα 3^ο: Διαφέρει η Ελληνική από την Αλβανική στη χρήση των προρρηματικών και των μεταρρηματικών υποκειμένων στις δομές των μονοθέσιων κατηγορημάτων σε πλαίσια ευρείας και στενής πληροφοριακής εστίασης;

Υπόθεση 3^η: Όπως έχει γίνει αναφορά στο θεωρητικό κομμάτι της έρευνας, από τις μελέτες αναδεικνύεται ότι η Ελληνική παρουσιάζει μικροπαραμετρικές διαφοροποιήσεις από άλλες ΓΚΥ. Επομένως, αναμένεται να υπάρξουν διαφοροποιήσεις στη χρήση των προρρηματικών

και των μεταρρηματικών υποκειμένων από τους φυσικούς ομιλητές των δύο ΓΚΥ που εξετάζονται.

6.2 Μεθοδολογία

6.2.1 Συμμετέχοντες

Οι συμμετέχοντες των δύο πειραματικών μελετών αποτελούνταν από τριάντα (30) ενήλικους φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής (2 άνδρες και 28 γυναίκες) και από είκοσι (20) ενήλικους φυσικούς ομιλητές της Αλβανικής (4 άνδρες και 16 γυναίκες)³². Οι συμμετέχοντες της έρευνας προέκυψαν από δειγματοληψία ευχέρειας. Η ομάδα των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής αποτελούνταν από φοιτητές του τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, ενώ η ομάδα των φυσικών ομιλητών της Αλβανικής προέκυψε τόσο από τη μέθοδο ευχέρειας όσο και από τη μέθοδο χιονοστιβάδας. Η συμμετοχή των πληροφορητών ήταν εθελοντική και οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για τη φύση και τον σκοπό της έρευνας, καθώς και για τα δικαιώματα συμμετοχής τους στην μελέτη και τον τρόπο επεξεργασίας των δεδομένων, όπως αυτή απορρέει από τον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων (GDPR) της Ε.Ε.. Ο Πίνακας 9 παρουσιάζει το προφίλ των συμμετεχόντων.

³² Προϋπόθεση για την αξιοποίηση των δεδομένων ενός πληροφορητή στην έρευνα ήταν η συμμετοχή του και στις δύο πειραματικές δοκιμασίες. Οι Έλληνες πληροφορητές και στα δύο πειράματα ήταν αριθμητικά περισσότεροι σε σύγκριση με τους Αλβανούς πληροφορητές. Η αύξηση του αριθμού των Ελλήνων συμμετεχόντων δεν επέφερε αλλοίωση στα αποτελέσματα ούτε αλλαγές στη στατιστική, όπως προέκυψε από τη σύγκριση των δεδομένων για την Ελληνική τόσο με είκοσι (20) όσο και με τριάντα (30) συμμετέχοντες.

Ομάδα	Μητρική γλώσσα (Γ1)	Ηλικία	N
Έλληνες	Ελληνική	Ηλικιακό Εύρος: 18-24 Διάμεσος: 18 Τυπική Απόκλιση: 1,29	30
Αλβανοί	Αλβανική	Ηλικιακό Εύρος: 15-51 Διάμεσος: 27 Τυπική Απόκλιση: 10,81 ³³	20

Πίνακας 9. Προφίλ συμμετεχόντων πειράματος

6.2.2 Πειραματικός σχεδιασμός και πειραματικό υλικό

Τα παρακάτω υποκεφάλαια παρουσιάζουν τον πειραματικό σχεδιασμό και το πειραματικό υλικό των δύο πειραματικών δοκιμασιών της μελέτης³⁴. Στο υποκεφάλαιο 6.2.2.1 παρουσιάζεται η δοκιμασία ερμηνείας, ενώ στο υποκεφάλαιο 6.2.2.2 παρουσιάζεται η δοκιμασία χρήσης. Οι πειραματικές προτάσεις σχεδιάστηκαν στην Ελληνική και μετέπειτα μεταφράστηκαν στην Αλβανική³⁵.

6.2.2.1 Μη χρονομετρική δοκιμασία ερμηνείας

Το πρώτο πείραμα της μελέτης ήταν μια μη χρονομετρική δοκιμασία ερμηνείας, η οποία σχεδιάστηκε στην πλατφόρμα *Φόρμες της Google* (Google Forms). Το πείραμα περιλάμβανε δύο ανεξάρτητες μεταβλητές, το είδος της αντωνυμίας με δύο επίπεδα, δηλαδή την κενή και την εκπεφρασμένη αντωνυμία, η οποία επίσης διέθετε δύο επίπεδα (*αυτός, εκείνος* για την Ελληνική, και *ky «αυτός», ai «εκείνος»* για την Αλβανική, αντίστοιχα), και το είδος του γλωσσικού πλαισίου με δύο επίπεδα, δηλαδή το πλαίσιο παρουσίας της υπόρρητης αιτιότητας και το ουδέτερο πλαίσιο. Ως εξαρτημένη μεταβλητή οριζόταν η προτίμηση των φυσικών

³³ Το ηλικιακό εύρος των πληροφορητών της ομάδας των φυσικών ομιλητών της Αλβανικής είναι αρκετά μεγάλο, λειτουργώντας ως περιορισμός της μελέτης. Ωστόσο, η ανάλυση των δεδομένων από τους ηλικιακά αποκλίνοντες συμμετέχοντες δεν παρουσίασε ποιοτικές διαφορές.

³⁴ Στο Παράρτημα Α παρουσιάζεται ενδελεχώς η δομή των δύο πειραματικών δοκιμασιών της μελέτης.

³⁵ Η μετάφραση των προτάσεων έγινε σε μεταφραστικό κέντρο, ενώ η «φυσικότητά» τους ελέγχθηκε από φυσικούς ομιλητές της Αλβανικής.

ομιλητών στην επιλογή του ηγούμενου στοιχείου, με τέσσερα επίπεδα (υποκείμενο της προγενέστερης κύριας πρότασης, αντικείμενο της προγενέστερης κύριας πρότασης, είτε το ένα είτε το άλλο, ούτε το ένα ούτε το άλλο). Ο πίνακας 10 παρουσιάζει σχηματικά τις μεταβλητές του πρώτου πειράματος.

Κατηγορία Μεταβλητής	Επίπεδα Μεταβλητής
Ανεξάρτητη I <i>Είδος αντωνυμίας</i>	i. Κενή (Ø)
	ii. Εκπεφρασμένη: α. αυτός/ky β. εκείνος/ai
Ανεξάρτητη II <i>Είδος γλωσσικού πλαισίου</i>	i. Πλαίσιο υπόρρητης αιτιότητας
	ii. Ουδέτερο πλαίσιο
Εξαρτημένη <i>Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου</i>	i. Ηγούμενο στοιχείο σε θέση Υποκειμένου
	ii. Ηγούμενο στοιχείο σε θέση Αντικειμένου
	iii. Ηγούμενο στοιχείο και στις δύο θέσεις (Είτε το ένα είτε το άλλο)
	iv. Ηγούμενο στοιχείο εκτός γλωσσικού πλαίσίου (Ούτε το ένα ούτε το άλλο)

Πίνακας 10. Μεταβλητές πρώτου πειράματος

Η πειραματική δοκιμασία περιείχε ογδόντα (80) πειραματικά στοιχεία³⁶. Στη δοκιμασία συμπεριλήφθηκαν έξι συνθήκες, όπως αυτές προέκυψαν από τον συνδυασμό των μεταβλητών. Υπήρξαν δύο συνθήκες κενής αντωνυμίας, με είκοσι πειραματικά στοιχεία η

³⁶ Οι πειραματικές προτάσεις που χρησιμοποιήθηκαν στη μελέτη ελέγχθηκαν ως προς τη «φυσικότητά» τους μέσω δύο πιλοτικών ερωτηματολογίων. Τα ερωτηματολόγια ήταν ηλεκτρονικά και διανεμήθηκαν μέσω της πλατφόρμας *Φόρμες της Google*. Οι συμμετέχοντες καλούνταν να βαθμολογήσουν τις προτάσεις σε μια πενταβάθμια κλίμακα Likert (1 (μη φυσική πρόταση) – 5 (απόλυτα φυσική πρόταση)). Ως «φυσικές» κρίθηκαν οι προτάσεις που συγκέντρωσαν ποσοστό 75% και άνω (με προσμέτρηση της κλίμακας 4 και 5). Το πρώτο ερωτηματολόγιο δόθηκε σε μια ομάδα τριάντα (30) φυσικών ομιλητών της Ελληνικής (μέση ηλικία: 26 έτη). Οι προτάσεις που παρουσίασαν ποσοστό «φυσικότητας» κάτω από 75% κρίθηκαν μη αποδεκτές για τη μελέτη. Για τις προτάσεις λοιπόν που παρουσίασαν χαμηλά ποσοστά αποδεκτότητας (13 προτάσεις) δημιουργήθηκαν νέες προτάσεις, οι οποίες μαζί με τις προϋπάρχουσες ενσωματώθηκαν σε ένα δεύτερο ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο αυτό δόθηκε σε μια ομάδα δεκαοκτώ (18) φυσικών ομιλητών της Ελληνικής (μέση ηλικία: 21 έτη). Οι προτάσεις που είχαν κριθεί μη αποδεκτές από την πρώτη ομάδα παρουσίασαν την ίδια τάση και στην δεύτερη ομάδα, ενώ οι νέες προτάσεις παρουσίασαν υψηλά ποσοστά αποδεκτότητας, και επομένως αντικατέστησαν όσες είχαν χαμηλό ποσοστό. Στην περίπτωση των αλβανόφωνων αξιοποιήθηκε το τελικό υλικό που προέκυψε από τη δοκιμασία κρίσης φυσικότητας των προτάσεων της Ελληνικής. Ωστόσο στην προκειμένη περίπτωση, καθώς η πρόσβαση σε φυσικούς ομιλητές της Αλβανικής ήταν δυσκολότερη με εκείνη των Ελλήνων, οι προτάσεις αξιολογήθηκαν από τρεις (3) δίγλωσσους και έναν (1) μονόγλωσσο φυσικό ομιλητή της Αλβανικής, οι οποίοι παρείχαν ανατροφοδότηση και πρότειναν διορθώσεις στον ερευνητή.

κάθε μία, και τέσσερις συνθήκες εμφανούς αντωνυμίας, με δέκα πειραματικά στοιχεία η κάθε μία. Ο Πίνακας 11 παρουσιάζει τον πειραματικό σχεδιασμό του πειράματος.

Είδος Αντωνυμίας	Κατηγορία Αντωνυμίας	Γλωσσικό Πλαίσιο	Δείγμα/Πειραματικά Στοιχεία	Συνθήκες
Κενή	∅	Υ.Α.	20	1
Κενή	∅	Ουδέτερο	20	2
Εμφανής I	Αυτός Ky	Υ.Α.	10	3
Εμφανής I	Αυτός Ky	Ουδέτερο	10	4
Εμφανής II	Εκείνος Ai	Υ.Α.	10	5
Εμφανής II	Εκείνος Ai	Ουδέτερο	10	6
Σύνολο			80	6
<u>Υ.Α.: Υπόρρητη Αιτιότητα</u>				

Πίνακας 11. Πειραματικός σχεδιασμός πρώτου πειράματος

Κάθε πειραματικό στοιχείο αποτελούνταν από δύο προτάσεις, μία κύρια και μία εξαρτημένη. Η σειρά των προτάσεων ήταν σταθερή, με την κύρια πάντοτε να προηγείται της εξαρτημένης, στην οποία εντοπιζόταν το αναφορικό στοιχείο. Η αναφορά λοιπόν ήταν ενδοπροτασιακή (intra-sentential anaphora) με εμπρόσθια αναφορά.

Συγκεκριμένα, ως προς τη δομή των προτάσεων, η κύρια πρόταση περιείχε ένα μεταβατικό ρήμα και δύο ονοματικές φράσεις, σε θέση υποκειμένου και αντικειμένου, αντίστοιχα, οι οποίες λειτουργούσαν ως ηγούμενα στοιχεία για το αναφορικό στοιχείο της εξαρτημένης πρότασης, και η σειρά των προτασιακών όρων ήταν πάντοτε σταθερή (Y-P-A). Οι ονοματικές φράσεις, οι οποίες ήταν είτε κύρια είτε προσηγορικά ονόματα, η κατανομή των οποίων στο σύνολο των συνθηκών ήταν ισομερής, έφεραν τα χαρακτηριστικά της εμπυχοτήτας ([+έμπυχο]) και της οριστικότητας ([+οριστικό]), ενώ παράλληλα διέθεταν τα ίδια φ-χαρακτηριστικά, ίδιο αριθμό (ενικός) και ίδιο γένος (είτε αρσενικό είτε θηλυκό, η κατανομή των οποίων ήταν ισάξια για το σύνολο των συνθηκών), προκαλώντας ένα περιβάλλον αμφισημίας, προκειμένου το υποκείμενο της εξαρτημένης πρότασης να μπορεί να αναφέρεται και στις δύο ονοματικές φράσεις. Ο αριθμός των ηγούμενων στοιχείων ήταν πάντοτε σταθερός (2 ηγούμενα στοιχεία), ενώ παράλληλα ο αριθμός των συλλαβών των ηγούμενων στοιχείων μιας πρότασης ήταν ίδιος.

Η σύνδεση της εξαρτημένης πρότασης με την κύρια πρόταση γινόταν με τον χρονικό σύνδεσμο *enó* (*ndërsa* στην Αλβανική), στην περίπτωση που το γλωσσικό πλαίσιο ήταν ουδέτερο, και με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *επειδή* (*sepse* στην Αλβανική), στην περίπτωση που το γλωσσικό πλαίσιο παρουσίαζε υπόρρητη αιτιότητα. Η κατανομή των δεικτών υπόταξης στο σύνολο των πειραματικών στοιχείων ήταν ίση. Η εξαρτημένη πρόταση περιείχε ένα αναφορικό στοιχείο σε θέση υποκείμενου, το οποίο ήταν είτε εκπεφρασμένο είτε όχι, ένα ρήμα και ένα συμπλήρωμα ή προσάρτημα. Η σειρά των προτασιακών όρων ήταν πάντοτε σταθερή (Y-P-(A)), με τη θέση παρουσίασης του αναφορικού στοιχείου σε προρρηματική θέση. Στην περίπτωση της εκπεφρασμένης αντωνυμίας εντοπίζονταν δύο επίπεδα, καθώς χρησιμοποιήθηκαν δύο είδη προσωπικών-δεικτικών αντωνυμιών (*αυτός*, *εκείνος* και *ky* «αυτός», *ai* «εκείνος», για την Ελληνική και την Αλβανική, αντίστοιχα), η κατανομή των οποίων ήταν ισάριθμη στο σύνολο των πειραματικών στοιχείων.

Ειδικότερα, στις πειραματικές προτάσεις που παρουσιάζουν υπόρρητη αιτιότητα, τα ρήματα που χρησιμοποιήθηκαν στις δομές των κυρίων προτάσεων βασίστηκαν στις μελέτες των Goikoetxea, Pascual και Acha (2008) και Ferstl, Garnham και Manouilidou (2011). Τα ρήματα που εξετάστηκαν στην παρούσα μελέτη κατηγοριοποιούνται ως ρήματα ψυχικού πάθους. Βασικό κριτήριο επιλογής τους ήταν η εναλλαγή που παρουσιάζουν στην πραγμάτωση των θεματικών τους ρόλων και η προδιάθεση την οποία αναδεικνύουν προς τον ρόλο του ερεθίσματος είτε αυτό τίθεται σε θέση γραμματικού υποκειμένου είτε σε θέση γραμματικού αντικειμένου, προκειμένου να ελεγχθεί η επιρροή της σημασιολογικά απορρέουσας προδιάθεσης στην επίλυση της αναφοράς (εξέταση των διεπιπέδων σύνταξης-σημασιολογίας). Δεν δόθηκε περαιτέρω έμφαση στις σημασιολογικές και στις συντακτικές διαφοροποιήσεις που εντοπίζονται εντός των ρημάτων και των εκάστοτε υποκατηγοριοποιήσεών τους (π.χ. τα ρήματα ερεθίσματος-φορέα εμπειρίας διαφοροποιούνται ανάμεσα σε ρήματα με γεγονοτική ερμηνεία (*eventive reading*) και σε ρήματα με καταστασιακή ερμηνεία (*stative reading*)), όπως ακολουθείται στη θεωρητική σύνταξη (βλ. Alexiadou & Anagnostopoulou, 2020). Για τον σχεδιασμό επιλέχθηκαν ρήματα τα οποία στις παραπάνω μελέτες παρουσιάζουν ισχυρή προδιάθεση για μία από τις δύο ονοματικές εκφράσεις με τις οποίες συνδέονται συντακτικά, δηλαδή είτε το υποκείμενο είτε το αντικείμενο. Ο Πίνακας 12 παρουσιάζει τον σχεδιασμό των πειραματικών προτάσεων που παρουσιάζουν υπόρρητη αιτιότητα, δίνοντας έμφαση στις δύο μεταβλητές που εξετάζονται, δηλαδή στο είδος του ρήματος, και στη σημασιολογία την οποία αυτό φέρει σε συνάρτηση με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *επειδή* (*sepse* στην Αλβανική), και στο είδος της αντωνυμίας, ενώ ο Πίνακας 13 παρουσιάζει παραδείγματα ανά συνθήκη για τις δύο υπό εξέταση γλώσσες.

Συνθήκη	Ρήμα-Φ.Ρ.	Είδος Συνδέσμου	Είδος Αντωνυμίας	N
Συνθήκη 1	α. Ερ.-Φ.Ε.	Επειδή Sepse	∅	10
	β. Φ.Ε.-Ερ.	Επειδή Sepse	∅	10
Συνθήκη 3	α. Ερ.-Φ.Ε.	Επειδή Sepse	Αυτός/-ή Ky/Kjo	5
	β. Φ.Ε.-Ερ.	Επειδή Sepse	Αυτός/-ή Ky/Kjo	5
Συνθήκη 5	α. Ερ.-Φ.Ε.	Επειδή Sepse	Εκείνος/-ή Ai/Ajo	5
	β. Φ.Ε.-Ερ.	Επειδή Sepse	Εκείνος/-ή Ai/Ajo	5
Σύνολο				40
Φ.Ρ.: Θεματικοί Ρόλοι Ερ.: Ερέθισμα Φ.Ε.: Φορέας Εμπειρίας				

Πίνακας 12. Πειραματικός σχεδιασμός προτάσεων με υπόρρητη αιτιότητα

Συνθήκη	Παράδειγμα
Συνθήκη 1	α. Η Δήμητρα εκνεύρισε την Ελένη, επειδή ήταν άτακτη. β. Η κοπέλα φοβάται τη δασκάλα, επειδή είναι αυστηρή.
	α. Dimitra e inatosi Elenin, sepse ishte e çrregullt. β. Vajza ka frikë nga mësuesja, sepse është e rreptë.
Συνθήκη 3	α. Η Κωνσταντίνα στενοχώρησε την Ιωάννα, επειδή αυτή είπε ψέματα. β. Η Βασιλική βαρέθηκε την Κατερίνα, επειδή αυτή μιλούσε ασταμάτητα.
	α. Konstantina e mërziti Ioanën, sepse kjo gënjeu. β. Vasiliki u mërzit nga Katerina, sepse kjo po fliste pa ndalur.
Συνθήκη 5	α. Η Βάσω νευρίασε την Άννα, επειδή εκείνη άργησε πολύ. β. Ο Αντώνης ευχαρίστησε τον Ανδρέα, επειδή εκείνος ήταν βοηθητικός.
	α. Vaso e nevrikosi Anën, sepse ajo u vonua shumë. β. Antoni e falënderoi Andrean, sepse ai ishte i dobishëm.

Πίνακας 13. Παραδείγματα προτάσεων με υπόρρητη αιτιότητα στην Ελληνική και στην Αλβανική

Στις προτάσεις με ουδέτερο γλωσσικό πλαίσιο χρησιμοποιήθηκαν εξαρτημένες χρονικές προτάσεις. Ο Πίνακας 14 παρουσιάζει τον σχεδιασμό των πειραματικών προτάσεων με ουδέτερο πλαίσιο, ενώ ο Πίνακας 15 παρουσιάζει παραδείγματα ανά συνθήκη για τις δύο υπό εξέτασιν γλώσσες.

Συνθήκη	Γλωσσικό Πλαίσιο	Είδος Συνδέσμου	Είδος Αντωνυμίας	N
Συνθήκη 2	Ουδέτερο	Ενώ Ndërsa	∅	20
Συνθήκη 4	Ουδέτερο	Ενώ Ndërsa	Αυτός/-ή Ky/Kjo	10
Συνθήκη 6	Ουδέτερο	Ενώ Ndërsa	Εκείνος/-ή Ai/Ajo	10
Σύνολο				40

Πίνακας 14. Πειραματικός σχεδιασμός προτάσεων με ουδέτερο πλαίσιο

Συνθήκη	Παράδειγμα
Συνθήκη 2	Η Ειρήνη συνάντησε τη Χριστίνα, ενώ περπατούσε στο πάρκο. Irimi e takoj Kristinë, ndërsa po ecte në park.
Συνθήκη 4	Ο Νίκος συνάντησε τον Πέτρο, ενώ αυτός πήγαινε στο φροντιστήριο. Niko e takoj Petron, ndërsa ky po shkonte në qendrën mësimore.
Συνθήκη 6	Ο Δημήτρης είδε τον Μιχάλη, ενώ εκείνος έμπαινε στο γυμναστήριο. Dimitri e pa Mihalën, ndërsa ai po hynte në palestër.

Πίνακας 15. Παραδείγματα προτάσεων με ουδέτερο πλαίσιο στην Ελληνική και στην Αλβανική

6.2.2.2 Μη χρονομετρική δοκιμασία χρήσης

Το δεύτερο πείραμα της μελέτης ήταν μια μη χρονομετρική δοκιμασία χρήσης, και ο σχεδιασμός του έγινε στην πλατφόρμα *Φόρμες της Google*. Το πείραμα περιλάμβανε δύο ανεξάρτητες μεταβλητές, το είδος του κατηγορήματος με δύο επίπεδα, δηλαδή τα αναίτια και τα ανεργαστικά ρήματα, και το είδος της πληροφοριακής δομής, η οποία επίσης διέθετε δύο επίπεδα, δηλαδή την ευρεία πληροφοριακή εστίαση και τη στενή πληροφοριακή εστίαση. Ως εξαρτημένη μεταβλητή οριζόταν η προτίμηση των ομιλητών στην επιλογή της σειράς των όρων, με δύο επίπεδα (Y-P ή P-Y). Ο Πίνακας 16 παρουσιάζει σχηματικά τις μεταβλητές του δεύτερου πειράματος.

Κατηγορία Μεταβλητής	Επίπεδα Μεταβλητής
Ανεξάρτητη I <i>Είδος Κατηγορήματος</i>	i. Αναιτιατικό ii. Ανεργαστικό
Ανεξάρτητη II <i>Είδος Πληροφοριακής Δομής</i>	i. Ευρεία Πληροφοριακή Εστίαση ii. Στενή Πληροφοριακή Εστίαση
Εξαρτημένη <i>Προτίμηση στη σειρά των όρων</i>	i. Δομή Y-P (προρρηματικό υποκείμενο) ii. Δομή P-Y (μεταρρηματικό υποκείμενο)

Πίνακας 16. Μεταβλητές δεύτερου πειράματος

Η πειραματική δοκιμασία περιείχε είκοσι τέσσερα (24) πειραματικά στοιχεία και δέκα (10) διασπαστές προσοχής (fillers)³⁷. Οι εξεταζόμενες δομές περιείχαν έξι μη εναλλασσόμενα αναιτιατικά ρήματα και έξι ανεργαστικά ρήματα, τα οποία παρουσιάζονται στον Πίνακα 17, διαταγμένα τόσο σε δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης όσο και σε δομές στενής πληροφοριακής εστίασης, διαμορφώνοντας το σύνολο των είκοσι τεσσάρων πειραματικών στοιχείων, όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα 18. Η επιλογή των ρημάτων για την ελληνική εκδοχή του πειράματος έγινε με βάση τις μελέτες που παρουσιάζονται στο κομμάτι της βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Συγκεκριμένα, τα αναιτιατικά ρήματα *μπαίνω*, *πεθαίνω*, *φεύγω* και *φθάνω* επιλέχθηκαν από τη μελέτη της Margaza (2018), ενώ το ρήμα *πέφτω* από τη μελέτη του Γεωργιαφέντη (2014). Η επιλογή του ρήματος *δραπετεύω* ως αναιτιατικού έγινε ακολουθώντας τη σημασιολογική κατηγοριοποίηση του Van Valin (2001). Το ρήμα *δραπετεύω* κατηγοριοποιείται ως ρήμα κίνησης και φέρει τον ρόλο του *υφιστάμενου* (undergoer), δηλαδή υφίσταται το αποτέλεσμα της μετακίνησης, ρόλος που διακρίνεται από εκείνον του δράστη, όπως στην περίπτωση των ανεργαστικών (π.χ. *χορεύω*). Τα ανεργαστικά ρήματα *κλαίω*, *κοιμάμαι*, *φωνάζω* και *χορεύω* επιλέχθηκαν από τις μελέτες των Margaza (2018), Αμβράζης (2019) και Γεωργιαφέντη (2014), ενώ το ρήμα *λιποθυμώ* από τη μελέτη του Αμβράζη (2019). Το ρήμα *φτερνίζομαι* ως ρήμα που ανήκει στην κατηγορία των ακούσιων σωματικών διαδικασιών (involuntary bodily processes) ταξινομείται στα ανεργαστικά ρήματα (βλ. Alexiadou et al., 2004). Ως προς τα ανεργαστικά ρήματα που φέρουν παθητική μορφολογία (*κοιμάμαι*, *φτερνίζομαι*), ο παράγοντας της φωνής και η πιθανή επίδρασή του στην κατανομή

³⁷ Η δοκιμασία ελέγχθηκε πιλοτικά τόσο από μια ομάδα ελληνόφωνων (20 πληροφορητές) όσο και από μια ομάδα αλβανόφωνων (20 πληροφορητές).

των όρων δεν λήφθηκε υπ' όψιν. Αντίστοιχα, για την αλβανική εκδοχή του πειράματος έγινε η επιλογή των ρημάτων έγινε με βάση τη διατριβή της Mosko (2015).

Αναιτιατικά		Ανεργαστικά	
<i>δραπετεύω</i>	<i>shpëtoj</i>	<i>κλαίω</i>	<i>qaj</i>
<i>μπαίνω</i>	<i>hyj</i>	<i>κοιμάμαι</i>	<i>fle</i>
<i>πεθαίνω</i>	<i>vdes</i>	<i>λιποθυμώ</i>	<i>vraroj</i> «τρέχω»
<i>πέφτω</i>	<i>bie</i>	<i>φτερνίζομαι</i>	<i>teshtij</i>
<i>φεύγω</i>	<i>iki</i>	<i>φωνάζω</i>	<i>bërtas</i>
<i>φθάνω</i>	<i>arrij</i>	<i>χορεύω</i>	<i>kërcej</i>

Πίνακας 17. Αναιτιατικά και ανεργαστικά ρήματα της δοκιμασίας

Είδος Κατηγρήματος	Πληροφοριακή Δομή	Δείγμα/Πειραματικά Στοιχεία	Συνθήκες
Αναιτιατικό	Ευρεία πληροφοριακή εστίαση	6	1
	Στενή πληροφοριακή εστίαση	6	2
Ανεργαστικό	Ευρεία πληροφοριακή εστίαση	6	3
	Στενή πληροφοριακή εστίαση	6	4
Σύνολο		24	4

Πίνακας 18. Πειραματικός σχεδιασμός δεύτερου πειράματος

Το πείραμα, δομικά, περιείχε μία εικόνα που παρουσίαζε ένα γεγονός, μία ερώτηση που διαμόρφωνε την πληροφοριακή δομή (ευρεία πληροφοριακή εστίαση vs. στενή πληροφοριακή εστίαση), και η οποία αφορούσε το γεγονός, και δύο προτάσεις ως πιθανές επιλογές για την απάντηση στην ερώτηση, κάθε μία από τις οποίες διέθετε διαφορετική σειρά όρων (Y-P vs. P-Y). Τα ερωτήματα εστίαζαν είτε στο σύνολο της πρότασης (ευρεία πληροφοριακή εστίαση) (παράδειγμα 16α) είτε στο υποκείμενο της πρότασης (στενή πληροφοριακή εστίαση) (παράδειγμα 16β).

- 16) α. «Τι συμβαίνει;» ή «Τι συνέβη;» (Ελληνική)
 “Çfarë ndodh?” ή “Çfarë ndodhi?” (Αλβανική)

β. «Ποιος/Ποια...(ρήμα)...;»	(Ελληνική)
“Kush...(ρήμα)...?”	(Αλβανική)

Οι προτάσεις-στόχοι στο σύνολό τους περιείχαν ένα όνομα και ένα ρήμα (αναιτιατικό ή ανεργαστικό). Το όνομα (κύριο ή προσηγορικό) βρισκόταν σε πτώση ονομαστική, σε ενικό αριθμό και συντακτική θέση υποκειμένου, διέθετε τα χαρακτηριστικά της εμπυχότητας ([+έμπυχο]) και της οριστικότητας ([+οριστικό]), ενώ το γένος του διαφοροποιούνταν μεταξύ των προτάσεων (είτε αρσενικό είτε θηλυκό ή ουδέτερο).

6.2.3 Πειραματική διαδικασία

6.2.3.1 Μη χρονομετρική δοκιμασία ερμηνείας

Η διεξαγωγή του πρώτου πειράματος έγινε ηλεκτρονικά στην πλατφόρμα *Φόρμες της Google*. Το πείραμα αποτελούσε μια δοκιμασία πολλαπλής επιλογής. Οι συμμετέχοντες, εφόσον διάβαζαν μία πρόταση, καλούνταν να απαντήσουν σε μία ερώτηση κατανόησης που αφορούσε το περιεχόμενο της εξαρτημένης πρότασης που είχαν διαβάσει. Οι τέσσερις πιθανές επιλογές που παρέχονταν ως απάντηση εμφανίζονταν κάτω από την εκάστοτε ερώτηση. Η ερώτηση αφορούσε το αντικείμενο αναφοράς του υποκειμένου της εξαρτημένης πρότασης, και οι πιθανές απαντήσεις που παρέχονταν συνέδεαν το υποκείμενο της εξαρτημένης πρότασης είτε με το υποκείμενο της κύριας πρότασης (επιλογή Α) είτε με το αντικείμενο της κύριας πρότασης (επιλογή Β). Σε περίπτωση που οι συμμετέχοντες έκριναν ότι το υποκείμενο της εξαρτημένης πρότασης μπορούσε να αναφέρεται και στα δύο πρόσωπα της κύριας πρότασης, δηλαδή τόσο στο υποκείμενο όσο και στο αντικείμενο, παρεχόταν μια τρίτη επιλογή (επιλογή Γ) με την ένδειξη «Είτε ο ένας είτε ο άλλος»/«Είτε η μία είτε η άλλη» (“Ose njëri, ose tjetri”/“Ose njëra, ose tjetra” στην Αλβανική). Τέλος, δινόταν ως πιθανή απάντηση και μια τέταρτη επιλογή (επιλογή Δ) με την ένδειξη «Ούτε ο ένας ούτε ο άλλος»/«Ούτε η μία ούτε η άλλη» (“As njëri, as tjetri”/“As njëra, as tjetra” στην Αλβανική), σε περίπτωση που οι συμμετέχοντες έκριναν ότι κανένα από τα δύο ηγούμενα στοιχεία δεν συνδεόταν με το υποκείμενο της εξαρτημένης πρότασης. Τα παρακάτω παραδείγματα (17) και (18) παρουσιάζουν δύο πειραματικά στοιχεία από τη δοκιμασία της Ελληνικής, ώστε να γίνει κατανοητή η διαδικασία που ακολουθήθηκε.

- 17) Η Ειρήνη συνάντησε τη Χριστίνα, ενώ περπατούσε στο πάρκο.

Ποια περπατούσε στο πάρκο;

- Η Ειρήνη
 Η Χριστίνα
 Είτε η μία είτε η άλλη
 Ούτε η μία ούτε η άλλη

- 18) Η Σοφία μάγεψε τη Χριστίνα, επειδή τραγούδησε όμορφα.

Ποια τραγούδησε όμορφα;

- Η Σοφία
 Η Χριστίνα
 Είτε η μία είτε η άλλη
 Ούτε η μία ούτε η άλλη

Η σειρά παρουσίασης των πειραματικών προτάσεων και των επιλογών που παρέχονταν ως απάντηση ήταν τυχαιοποιημένη (randomized), προκειμένου να αποφευχθούν ανεπιθύμητες επιδράσεις από το είδος του πειράματος και την πιθανή ανάπτυξη στρατηγικών κατά την τέλεση του πειράματος.

6.2.3.2 Μη χρονομετρική δοκιμασία χρήσης

Η διεξαγωγή του δεύτερου πειράματος έγινε ηλεκτρονικά στην πλατφόρμα *Φόρμες της Google*. Το πείραμα αποτελούσε μια δοκιμασία επιλογής. Το πείραμα περιείχε μία εικόνα που παρουσίαζε ένα γεγονός, μία ερώτηση που αφορούσε το γεγονός, και δύο προτάσεις ως πιθανές επιλογές για την απάντηση στην ερώτηση. Οι συμμετέχοντες καλούνταν να διαβάσουν την ερώτηση και, σε συνάρτηση με την εικόνα, να επιλέξουν την πρόταση που θεωρούσαν πιο αποδεκτή ως απάντηση στην ερώτηση. Τα παρακάτω παραδείγματα (19) και (20)

παρουσιάζουν δύο πειραματικά στοιχεία από τη δοκιμασία της Ελληνικής για να καταστεί κατανοητή η διαδικασία που ακολουθήθηκε.

- 19) «Τι συνέβη;» (ερώτηση ευρείας πληροφοριακής εστίασης)

- Η Ελένη έπεσε.
 Έπεσε η Ελένη.

- 20) «Ποιος λιποθύμησε;» (ερώτηση στενής πληροφοριακής εστίασης)

- Ο Γιώργος λιποθύμησε.
 Λιποθύμησε ο Γιώργος.

Προκειμένου να αποφευχθούν ανεπιθύμητες επιδράσεις από το είδος του πειράματος, η σειρά παρουσίασης των πειραματικών ερεθισμάτων τυχαιοποιήθηκε, όπως αντίστοιχα και η σειρά παρουσίασης των δύο παρεχόμενων προτάσεων-απαντήσεων.

6.2.4 Στατιστική ανάλυση

Η κωδικοποίηση των δεδομένων που συλλέχθηκαν στην πλατφόρμα *Φόρμες της Google* έγινε σε αρχεία Microsoft Office Excel. Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων έγινε με το πρόγραμμα στατιστικής επεξεργασίας δεδομένων SPSS v26.0, και τελέστηκαν στατιστικές αναλύσεις τόσο εντός ομάδων (within-groups) όσο και μεταξύ ομάδων (between-groups). Το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας για το σύνολο των στατιστικών τεστ τέθηκε στο $p \leq .05$.

6.2.4.1 Μη χρονομετρική δοκιμασία ερμηνείας

Το πείραμα παρουσιάζει παραγοντικό σχεδιασμό 3x2, καθώς υπάρχουν δύο ανεξάρτητες μεταβλητές, με την πρώτη να παρουσιάζει τρία επίπεδα και τη δεύτερη δύο επίπεδα (πβ. Πίνακας 10, σ. 50). Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 (Chi-Square Test for Independence/Pearson's Chi-Square Test) αξιοποιήθηκε για τον έλεγχο της συσχέτισης (association) των δύο ανεξάρτητων κατηγορικών μεταβλητών της πειραματικής δοκιμασίας (είδος αντωνυμίας και είδος γλωσσικού πλαισίου) με την εξαρτημένη μεταβλητή (προτίμηση ηγούμενου στοιχείου) εντός των δύο εξεταζόμενων γλωσσικών ομάδων. Επίσης, το ίδιο τεστ χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυση των δεδομένων μεταξύ των ομάδων και τον έλεγχο της συσχέτισης ανάμεσα στην Κατηγορία της Γλωσσικής Ομάδας, με δύο επίπεδα (Έλληνες, Αλβανοί), ως ανεξάρτητη μεταβλητή, και στην Προτίμηση του Ηγούμενου Στοιχείου, ως εξαρτημένη μεταβλητή, στο σύνολο των έξι συνθηκών του πειράματος. Επιπλέον, σε όσα δεδομένα παρουσίασαν στατιστικά σημαντικά ευρήματα αξιοποιήθηκε η πολυωνυμική λογιστική παλινδρόμηση (Multinomial Logistic Regression)³⁸ για τον έλεγχο της σχέσης ανάμεσα στην εκάστοτε ανεξάρτητη μεταβλητή και στην εξαρτημένη μεταβλητή. Η επιλογή του στατιστικού τεστ έγινε λόγω της φύσης της εξαρτημένης μεταβλητής (κατηγορική μεταβλητή με τέσσερα επίπεδα). Στην ανάλυση εντός ομάδων το τεστ πολυωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης αξιοποιήθηκε για τον έλεγχο της συσχέτισης ανάμεσα στην Προτίμηση του Ηγούμενου Στοιχείου με τα εκάστοτε επίπεδά της, ως εξαρτημένη μεταβλητή, και στο Είδος της Αντωνυμίας, με τρία επίπεδα (κενή, εμφανής *αυτός/ky*, εμφανής *εκείνος/ai*), ως ανεξάρτητη μεταβλητή. Στην ανάλυση μεταξύ ομάδων το τεστ πολυωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης αξιοποιήθηκε για τον έλεγχο της συσχέτισης ανάμεσα στην Προτίμηση του Ηγούμενου Στοιχείου με τα εκάστοτε

³⁸ Για τη χρήση του στατιστικού τεστ σε αντίστοιχες μελέτες βλ. Iraola Azpiroz, M. (2015).

επίπεδά της, ως εξαρτημένη μεταβλητή, και στην Κατηγορία της Γλωσσικής Ομάδας, με δύο επίπεδα (Ελληνες, Αλβανοί), ως ανεξάρτητη μεταβλητή. Τέλος, για τον έλεγχο της κατανομής των προτιμήσεων των ηγούμενων στοιχείων ανά συνθήκη, όπως προέκυψαν από τις προτιμήσεις των συμμετεχόντων, αξιοποιήθηκε ο έλεγχος καλής προσαρμογής χ^2 (Chi-Square Goodness-of-Fit Test).

6.2.4.2 Μη χρονομετρική δοκιμασία χρήσης

Το πείραμα παρουσιάζει παραγοντικό σχεδιασμό 2x2, καθώς υπάρχουν δύο ανεξάρτητες μεταβλητές με δύο επίπεδα η καθεμία (πβ. Πίνακας 16, σ. 55). Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 αξιοποιήθηκε για τον έλεγχο της συσχέτισης των δύο ανεξάρτητων κατηγορικών μεταβλητών της πειραματικής δοκιμασίας (είδος κατηγορήματος και είδος πληροφοριακής δομής) με την εξαρτημένη μεταβλητή (προτίμηση στη σειρά των όρων) εντός των δύο εξεταζόμενων γλωσσικών ομάδων. Επίσης, το ίδιο τεστ χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυση των δεδομένων μεταξύ των ομάδων και τον έλεγχο της συσχέτισης ανάμεσα στην Κατηγορία της Γλωσσικής Ομάδας με δύο επίπεδα (Ελληνες, Αλβανοί), ως ανεξάρτητη μεταβλητή, και στην Προτίμηση στη Σειρά των Όρων, ως εξαρτημένη μεταβλητή, στο σύνολο των τεσσάρων συνθηκών του πειράματος. Επιπλέον, σε όσα δεδομένα παρουσίασαν στατιστικά σημαντικά ευρήματα αξιοποιήθηκε η διωνυμική λογιστική παλινδρόμηση (Binomial Logistic Regression) για τον έλεγχο της σχέσης ανάμεσα στην εκάστοτε ανεξάρτητη μεταβλητή και στην εξαρτημένη μεταβλητή. Η επιλογή του στατιστικού τεστ έγινε λόγω της φύσης της εξαρτημένης μεταβλητής (δихοτομική κατηγορική μεταβλητή). Τέλος, για τον έλεγχο της κατανομής των δομών Y-P και P-Y και τις εναλλαγές τους, όπως προέκυψαν από τις προτιμήσεις των συμμετεχόντων, αξιοποιήθηκε ο έλεγχος καλής προσαρμογής χ^2 .

6.3 Αποτελέσματα

6.3.1 Πειραματική Δοκιμασία I (Μη χρονομετρική δοκιμασία ερμηνείας – Επίλυση της αναφοράς)

Στις παρακάτω ενότητες παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της πρώτης πειραματικής δοκιμασίας, η οποία εξετάζει το φαινόμενο της επίλυσης της αναφοράς. Η παράθεση των αποτελεσμάτων ακολουθεί την εξής διάρθρωση: αρχικά παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της

δοκιμασίας των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής, έπειτα τα αποτελέσματα της δοκιμασίας των φυσικών ομιλητών της Αλβανικής, και τέλος τα αποτελέσματα από τη σύγκριση των δύο γλωσσικών ομάδων.

6.3.1.1 Αποτελέσματα φυσικών ομιλητών της Ελληνικής

6.3.1.1.1 Ουδέτερο Πλαίσιο (Συνθήκες 2, 4, 6)

Ο Πίνακας 19 παρουσιάζει τις προτιμήσεις των συμμετεχόντων ως προς τα ηγούμενα στοιχεία (υποκειμένο, αντικείμενο, είτε το ένα είτε το άλλο, ούτε το ένα ούτε το άλλο) ανά είδος αντωνυμίας (κενή, εμφανής *αυτός*, εμφανής *εκείνος*) στις συνθήκες ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου.

Είδος Αντωνυμίας	Ηγούμενο Στοιχείο/Επιλογή				Σύνολο
	Υποκειμένο	Αντικείμενο	Είτε το ένα είτε το άλλο	Ούτε το ένα ούτε το άλλο	
<i>Κενή</i>	309 (51,5%)	80 (13,3%)	211 (35,2%)	0 (0%)	600
<i>Εμφανής I αυτός</i>	54 (18%)	146 (48,7%)	100 (33,3%)	0 (0%)	300
<i>Εμφανής II εκείνος</i>	57 (19%)	130 (43,3%)	113 (37,7%)	0 (0%)	300
Σύνολο	420	356	424	0	1200

Πίνακας 19. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Ελληνικής ανά είδος αντωνυμίας σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου

Στη συνθήκη κενού αντωνυμικού υποκειμένου σε ουδέτερο πλαίσιο οι συμμετέχοντες τείνουν να προτιμούν ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου. Αντίθετα, στη συνθήκη εμφανούς υποκειμένου με την αντωνυμία *αυτός* οι συμμετέχοντες επιλέγουν περισσότερα ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, τάση η οποία εντοπίζεται και στη συνθήκη εμφανούς υποκειμένου με την αντωνυμία *εκείνος*. Η πιθανότητα αναφοράς και στα δύο πιθανά ηγούμενα στοιχεία, όπως αυτή εκφράζεται μέσω της τρίτης επιλογής («είτε το ένα είτε το άλλο»), παρουσιάζει παρόμοια ποσοστά και στα τρία είδη αντωνυμίας. Τέλος, η τέταρτη πιθανή

επιλογή («ούτε το ένα ούτε το άλλο») παρουσίασε μηδενικό ποσοστό προτίμησης, και επομένως δεν συμπεριλήφθηκε στη στατιστική ανάλυση.

Όπως αναδείχθηκε από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 , δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο ειδών της εμφανούς αντωνυμίας [$\chi^2 (2, N = 600) = 1.802, p = .406$], και επομένως στην ανάλυση εξετάζονται ως μία συνθήκη. Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 ανάμεσα στο Είδος της Αντωνυμίας (κενή και εμφανής) και στην Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου (υποκειμένο, αντικείμενο, είτε το ένα είτε το άλλο) παρουσίασε μια στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές [$\chi^2 (2, N = 1200) = 201.262, p = .000$]. Θέλοντας να εξετάσουμε την κατανομή των απαντήσεων ανά είδος αντωνυμίας, προχωρήσαμε στη διεξαγωγή του τεστ πολυωνμικής λογιστικής παλινδρόμησης (*Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου X Είδος Αντωνυμίας*). Συγκεκριμένα, προβήκαμε στην αντιπαραβολή των προτιμήσεων ως προς τα ηγούμενα στοιχεία σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου μεταξύ κενών και εμφανών αντωνυμιών σε τρία επίπεδα: α. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου vs. σε θέση αντικειμένου, β. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου vs. ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου, και γ. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου vs. ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου. Η στατιστική ανάλυση ανέδειξε ότι η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά μεταξύ των κενών και των εμφανών αντωνυμιών (Wald = 180.393, df = 1, $p = .000$). Η επιλογή ενός υποκειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας κενής αντωνυμίας είναι πιο πιθανή κατά 9.60 φορές (OR = 9.604) σε σχέση με τις περιπτώσεις που η αντωνυμία είναι εμφανής, όπου η αντίστοιχη επιλογή είναι λιγότερο πιθανή κατά 89,6% (OR = .104)³⁹. Επίσης, η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά μεταξύ των κενών και των εμφανών αντωνυμιών (Wald = 49.245, df = 1, $p = .000$). Η επιλογή ενός υποκειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας κενής αντωνυμίας είναι πιο πιθανή κατά 2.81 φορές (OR = 2.810) σε σχέση με τις περιπτώσεις που η αντωνυμία είναι εμφανής, όπου η αντίστοιχη επιλογή είναι λιγότερο πιθανή κατά 64,4% (OR = .356). Τέλος, η αναλογία επιλογή

³⁹ Ο λόγος πιθανοτήτων (odds ratio; OR) χρησιμοποιείται για τον ποσοτικό προσδιορισμό της συσχέτισης μεταξύ δύο ενδεχόμενων. Στις περιπτώσεις που ο λόγος πιθανοτήτων είναι μεγαλύτερος της μονάδας, και επομένως η πιθανότητα επιλογής ενός ηγούμενου στοιχείου είναι μεγαλύτερη, η σχέση αποδίδεται αριθμητικά, ενώ στις περιπτώσεις που ο λόγος πιθανοτήτων είναι μικρότερος της μονάδας, και επομένως η πιθανότητα επιλογής ενός ηγούμενου στοιχείου είναι μικρότερη, η αναφορά στη σχέση γίνεται σε ποσοστό επί τοις %. Η απόδοση της σχέσης είτε σε ποσοστό επί τοις % είτε όχι εκφράζει την ίδια σχέση διατυπωμένη με διαφορετικό τρόπο. Προκειμένου να γίνει πιο εύληπτη και ευανάγνωστη η παρουσίαση των δεδομένων υιοθετείται ο διττός αυτός τρόπος παρουσίασης.

ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά μεταξύ των κενών και των εμφανών αντωνυμιών (Wald = 59.094, df = 1, $p = .000$). Η επιλογή ενός ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου είναι πιο πιθανή κατά 3.4 φορές (OR = 3.418) σε δομές με κενή αντωνυμία σε σχέση με τις περιπτώσεις που η αντωνυμία είναι εμφανής, όπου η αντίστοιχη επιλογή είναι λιγότερο πιθανή κατά 70,7% (OR = .293).

Επιπλέον, και τα τρία είδη των αντωνυμιών παρουσίασαν παρόμοια ποσοστά στην επιλογή ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου, επιλογή η οποία εκφράζει τη μη σαφή προτίμηση προς κάποιο ηγούμενο στοιχείο. Προκειμένου να διαπιστωθεί εάν η επιλογή αυτή διαφέρει σε ενδοαντωνυμικό επίπεδο, σε σχέση με τις άλλες δύο επιλογές (υποκείμενο ή αντικείμενο), τελέστηκε στατιστική ανάλυση εντός κάθε είδους αντωνυμίας (κενή αντωνυμία, εμφανής αντωνυμία *αυτός*, εμφανής αντωνυμία *εκείνος*). Τα αποτελέσματα της πολυωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης παρουσίασαν ότι η επιλογή ενός ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά σε σύγκριση με την επιλογή ενός ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου στην περίπτωση της κενής αντωνυμίας. Επίσης, η επιλογή ενός ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά σε σύγκριση με την επιλογή ενός ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου στην εμφανή αντωνυμία *αυτός*, όχι όμως στην εμφανή αντωνυμία *εκείνος* (Wald = 1.187, df = 1, $p = .276$). Από το παρόν εύρημα λοιπόν προκύπτει ότι, ενώ η κενή αντωνυμία και η εμφανής αντωνυμία *αυτός* παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου και αντικειμένου, αντίστοιχα, η εμφανής αντωνυμία *εκείνος* δεν παρουσιάζει σαφή προτίμηση προς κάποιο ηγούμενο στοιχείο.

Τα παραπάνω δεδομένα δείχνουν ότι στην ελληνική γλώσσα σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου οι κενές αντωνυμίες παρουσιάζουν την τάση σύνδεσης με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, ενώ οι εμφανείς αντωνυμίες εμφανίζουν την τάση σύνδεσης με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, στοιχείο που αναδεικνύει τις αντιθετικές τάσεις που εμφανίζουν τα δύο αντωνυμικά είδη ως προς τις προτιμήσεις ηγούμενων στοιχείων. Επίσης, και τα δύο είδη αντωνυμιών παρουσιάζουν παρόμοια ποσοστά στην επιλογή «είτε το ένα είτε το άλλο». Ωστόσο, ενώ υπάρχει σαφής προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου με τις κενές αντωνυμίες, η εικόνα αυτή διαφοροποιείται για τους δύο τύπους των εμφανών αντωνυμιών. Η αντωνυμία *αυτός* παρουσιάζει σαφή προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, όχι όμως η αντωνυμία *εκείνος*, η οποία εμφανίζει συγκρίσιμα ποσοστά επί τοις εκατό μεταξύ των επιλογών ηγούμενων στοιχείων σε θέση αντικειμένου και ηγούμενων στοιχείων είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικείμενου.

6.3.1.1.2 Πλαίσιο Υπόρρητης Αιτιότητας (Συνθήκες 1, 3, 5)

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των αναλύσεων που αφορούν την κατανομή των διαφορετικών επιλογών ως προς τα ηγούμενα στοιχεία (υποκείμενο, αντικείμενο, είτε το ένα είτε το άλλο, ούτε το ένα ούτε το άλλο) ανά είδος αντωνυμίας (κενή, εμφανής *αυτός*, εμφανής *εκείνος*) στις συνθήκες υπόρρητης αιτιότητας. Τα αποτελέσματα από τα ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα παρουσιάζονται ξεχωριστά από τα ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα.

6.3.1.1.2.1 Ρήματα με προδιάθεση για υποκείμενα

Ο Πίνακας 20 παρουσιάζει τις προτιμήσεις των συμμετεχόντων ως προς τα ηγούμενα στοιχεία (υποκείμενο, αντικείμενο, είτε το ένα είτε το άλλο, ούτε το ένα ούτε το άλλο) ανά είδος αντωνυμίας (κενή, εμφανής *αυτός*, εμφανής *εκείνος*) στις συνθήκες υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα.

Είδος Αντωνυμίας	Ηγούμενο Στοιχείο/Επιλογή				Σύνολο
	Υποκείμενο	Αντικείμενο	Είτε το ένα είτε το άλλο	Ούτε το ένα ούτε το άλλο	
<i>Κενή</i>	281 (93,7%)	14 (4,7%)	5 (1,6%)	0 (0%)	300
<i>Εμφανής I αυτός</i>	135 (90%)	10 (6,7%)	5 (3,3%)	0 (0%)	150
<i>Εμφανής II εκείνος</i>	136 (90,7%)	9 (6%)	5 (3,3%)	0 (0%)	150
Σύνολο	552	33	15	0	600

Πίνακας 20. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Ελληνικής ανά είδος αντωνυμίας σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα

Στο πλαίσιο υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα οι συμμετέχοντες τείνουν να προτιμούν ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου στο σύνολο των τριών συνθηκών (συνθήκη κενού αντωνυμικού υποκειμένου, συνθήκη εμφανούς υποκειμένου με την αντωνυμία *αυτός* και συνθήκη εμφανούς υποκειμένου με την αντωνυμία *εκείνος*). Οι

προτιμήσεις για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικείμενου, καθώς και για ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικείμενου, παρουσιάζουν παρόμοια ποσοστά και στα τρία είδη αντωνυμίας. Τέλος, η τέταρτη πιθανή επιλογή («ούτε το ένα ούτε το άλλο») παρουσίασε μηδενικό ποσοστό προτίμησης, και επομένως δεν συμπεριλήφθηκε στην στατιστική ανάλυση.

Όπως αναδείχθηκε από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 , δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο ειδών εμφανούς αντωνυμίας [$\chi^2 (2, N = 300) = .056, p = .972$], και επομένως στην ανάλυση εξετάζονται ως μία συνθήκη. Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 ανάμεσα στο Είδος της Αντωνυμίας (κενή και εμφανής) και στην Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου (υποκείμενο, αντικείμενο, είτε το ένα είτε το άλλο) δεν παρουσίασε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές [$\chi^2 (2, N = 600) = 2.605, p = .272$]. Συνεπώς, οι επιλογές των ηγούμενων στοιχείων καθοδηγούνται από τον παράγοντα της υπόρρητης αιτιότητας και όχι από το είδος της αντωνυμίας.

6.3.1.1.2.2 Ρήματα με προδιάθεση για αντικείμενα

Ο Πίνακας 21 παρουσιάζει τις προτιμήσεις των συμμετεχόντων ως προς τα ηγούμενα στοιχεία (υποκείμενο, αντικείμενο, είτε το ένα είτε το άλλο, ούτε το ένα ούτε το άλλο) ανά είδος αντωνυμίας (κενή, εμφανής *αυτός*, εμφανής *εκείνος*) στις συνθήκες υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα.

Ηγούμενο Στοιχείο/Επιλογή					
Είδος Αντωνυμίας	Υποκείμενο	Αντικείμενο	Είτε το ένα είτε το άλλο	Ούτε το ένα ούτε το άλλο	Σύνολο
<i>Κενή</i>	4 (1,3%)	283 (94,4%)	13 (4,3%)	0 (0%)	300
<i>Εμφανής I αυτός</i>	7 (4,7%)	135 (90%)	8 (5,3%)	0 (0%)	150
<i>Εμφανής II εκείνος</i>	1 (0,6%)	145 (96,7%)	4 (2,7%)	0 (0%)	150
Σύνολο	12	563	25	0	600

Πίνακας 21. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Ελληνικής ανά είδος αντωνυμίας σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα

Στο πλαίσιο υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα οι συμμετέχοντες τείνουν να προτιμούν ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου στο σύνολο των τριών συνθηκών (συνθήκη κενού αντωνυμικού υποκειμένου, συνθήκη εμφανούς υποκειμένου με την αντωνυμία *αυτός* και συνθήκη εμφανούς υποκειμένου με την αντωνυμία *εκείνος*). Οι προτιμήσεις για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, καθώς και για ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου, παρουσιάζουν παρόμοια ποσοστά και στα τρία είδη αντωνυμίας. Τέλος, η τέταρτη πιθανή επιλογή («ούτε το ένα ούτε το άλλο») παρουσίασε μηδενικό ποσοστό προτίμησης, και επομένως δεν συμπεριλήφθηκε στην στατιστική ανάλυση.

Όπως αναδείχθηκε από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 , υπάρχει μια οριακά στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο ειδών της εμφανούς αντωνυμίας [$\chi^2(2, N = 300) = 6.190, p = .045$]. Σε ένα περιγραφικό επίπεδο φαίνεται ότι η αντωνυμία *εκείνος* έχει πιο σαφή προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου σε σχέση με την αντωνυμία *αυτός*, ωστόσο, εφαρμόζοντας post hoc συγκρίσεις με τη χρήση της Διόρθωσης κατά Bonferroni ($p = 0.008$) προέκυψε ότι οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των δύο ειδών εμφανούς αντωνυμίας δεν ήταν στατιστικά σημαντικές, και επομένως στην ανάλυση εξετάζονται ως μία συνθήκη. Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 ανάμεσα στο Είδος της Αντωνυμίας (κενή και εμφανής) και στην Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου (υποκείμενο, αντικείμενο, είτε το ένα είτε το άλλο) δεν παρουσίασε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές [$\chi^2(2, N = 600) = 1.389, p = .499$]. Συνεπώς, οι επιλογές των ηγούμενων στοιχείων καθοδηγούνται από τον παράγοντα της υπόρρητης αιτιότητας και όχι από το είδος της αντωνυμίας.

Συμπερασματικά, τα παραπάνω δεδομένα δείχνουν ότι στην ελληνική γλώσσα σε δομές υπόρρητης αιτιότητας, λόγω του είδους του ρήματος, το είδος της αντωνυμίας (είτε κενή είτε εμφανής) δεν καθοδηγεί την επιλογή των ηγούμενων στοιχείων, όπως αναδεικνύεται στην περίπτωση των δομών ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου. Αντίθετα, οι σημασιολογικές ιδιότητες των ρημάτων παρουσιάζουν επίδραση στην επιλογή των ηγούμενων στοιχείων. Συγκεκριμένα, σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα, τόσο στις περιπτώσεις κενών αντωνυμιών όσο και στις περιπτώσεις εμφανών αντωνυμιών, υπάρχει σαφής προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου. Αντίθετα, σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα, τόσο στις περιπτώσεις κενών αντωνυμιών όσο και στις περιπτώσεις εμφανών αντωνυμιών, υπάρχει σαφής προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου. Συνεπώς, οι επιλογές των ηγούμενων στοιχείων καθοδηγούνται από τον παράγοντα της υπόρρητης αιτιότητας και όχι από το είδος της αντωνυμίας.

6.3.1.2 Αποτελέσματα φυσικών ομιλητών της Αλβανικής

6.3.1.2.1 Ουδέτερο Πλαίσιο (Συνθήκες 2, 4, 6)

Ο Πίνακας 22 παρουσιάζει τις προτιμήσεις των συμμετεχόντων ως προς τα ηγούμενα στοιχεία (υποκειμένο, αντικείμενο, είτε το ένα είτε το άλλο, ούτε το ένα ούτε το άλλο) ανά είδος αντωνυμίας (κενή, εμφανής *ky* «αυτός», εμφανής *ai* «εκείνος») στις συνθήκες ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου.

Είδος Αντωνυμίας	Ηγούμενο Στοιχείο/Επιλογή				Σύνολο
	Υποκειμένο	Αντικείμενο	Είτε το ένα είτε το άλλο	Ούτε το ένα ούτε το άλλο	
<i>Κενή</i>	210 (52,5%)	141 (35,25%)	49 (12,25%)	0 (0%)	400
<i>Εμφανής I ky «αυτός»</i>	55 (27,5%)	131 (65,5%)	14 (7%)	0 (0%)	200
<i>Εμφανής II ai «εκείνος»</i>	76 (38%)	102 (51%)	22 (11%)	0 (0%)	200
Σύνολο	341	374	85	0	800

Πίνακας 22. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Αλβανικής ανά είδος αντωνυμίας σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου

Στη συνθήκη κενού αντωνυμικού υποκειμένου σε ουδέτερο πλαίσιο οι συμμετέχοντες τείνουν να προτιμούν ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου. Αντίθετα, στη συνθήκη εμφανούς υποκειμένου με την αντωνυμία *ky* «αυτός» οι συμμετέχοντες επιλέγουν περισσότερα ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, τάση η οποία εντοπίζεται και στη συνθήκη εμφανούς υποκειμένου με την αντωνυμία *ai* «εκείνος». Η πιθανότητα αναφοράς και στα δύο πιθανά ηγούμενα στοιχεία, όπως αυτή εκφράζεται μέσω της τρίτης επιλογής («είτε το ένα είτε το άλλο»), παρουσιάζει παρόμοια ποσοστά και στα τρία είδη αντωνυμίας. Τέλος, η τέταρτη πιθανή επιλογή («ούτε το ένα ούτε το άλλο») παρουσίασε μηδενικό ποσοστό προτίμησης, και επομένως δεν συμπεριλήφθηκε στη στατιστική ανάλυση.

Όπως αναδείχθηκε από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 , εντοπίζεται στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο ειδών της εμφανούς αντωνυμίας [$\chi^2(2, N = 400) = 8.754, p =$

.013]. Στη στατιστική ανάλυση που διενεργήθηκε οι εμφανείς αντωνυμίες σε ένα πρώτο επίπεδο εξετάζονται ως ενιαία κατηγορία, στο πλαίσιο σύγκρισης με τις κενές αντωνυμίες, ενώ σε ένα δεύτερο επίπεδο συγκρίνονται μεταξύ τους, και επομένως στην ανάλυση εξετάζονται ως δύο συνθήκες. Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 ανάμεσα στο Είδος της Αντωνυμίας (κενή και εμφανής) και στην Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου (υποκειμένο, αντικείμενο, είτε το ένα είτε το άλλο) παρουσίασε μια στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές [$\chi^2 (2, N = 800) = 42.921, p = .000$]. Θέλοντας να εξετάσουμε την κατανομή των απαντήσεων, προχωρήσαμε στη διεξαγωγή του τεστ πολυωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης (*Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου X Είδος Αντωνυμίας*). Συγκεκριμένα, προβήκαμε στην αντιπαραβολή των προτιμήσεων ως προς τα ηγούμενα στοιχεία σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου μεταξύ κενών και εμφανών αντωνυμιών σε τρία επίπεδα: α. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου vs. σε θέση αντικειμένου, β. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου vs. ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου, και γ. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου vs. ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου. Η στατιστική ανάλυση ανέδειξε ότι η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά μεταξύ των κενών και των εμφανών αντωνυμιών (Wald = 39.910, df = 1, $p = .000$). Η επιλογή ενός υποκειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας κενής αντωνυμίας είναι πιο πιθανή κατά 2.64 φορές (OR = 2.649) σε σχέση με τις περιπτώσεις που η αντωνυμία είναι εμφανής, όπου η αντίστοιχη επιλογή είναι λιγότερο πιθανή κατά 62,3% (OR = .377). Επίσης, η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά μεταξύ των κενών και των εμφανών αντωνυμιών (Wald = 11.030, df = 1, $p = .001$). Η επιλογή ενός ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου είναι πιο πιθανή κατά 2.24 φορές (OR = 2.249) σε δομές με κενή αντωνυμία σε σχέση με τις περιπτώσεις που η αντωνυμία είναι εμφανής, όπου η αντίστοιχη επιλογή είναι λιγότερο πιθανή κατά 55,5% (OR = .445). Αντίθετα, η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου δεν διαφέρει στατιστικά μεταξύ των κενών και των εμφανών αντωνυμιών (Wald = .442, df = 1, $p = .506$).

Επιπλέον, εξετάστηκε η διαφοροποίηση ανάμεσα στις δύο εμφανείς αντωνυμίες, καθώς η στατιστική ανάλυση έδειξε ότι τα δύο είδη της εμφανούς αντωνυμίας διαφοροποιούνται μεταξύ τους, όπως αναφέρεται παραπάνω. Το τεστ πολυωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης (*Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου X Είδος Αντωνυμίας*) έδειξε ότι η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση

αντικειμένου διαφέρει στατιστικά μεταξύ των δύο ειδών της εμφανούς αντωνυμίας (Wald = 6.746, $df = 1$, $p = .009$). Η επιλογή ενός αντικειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας εμφανούς αντωνυμίας *ky* «αυτός» είναι πιο πιθανή κατά 1.77 φορές (OR = 1.775) σε σχέση με τις περιπτώσεις που η αντωνυμία είναι η εμφανής *ai* «εκείνος», όπου η αντίστοιχη επιλογή είναι λιγότερο πιθανή κατά 43,7% (OR = .563). Επίσης, η αναλογία επιλογή ενός ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου/επιλογή ενός ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά μεταξύ των δύο ειδών της εμφανούς αντωνυμίας (Wald = 3.671, $df = 1$, $p = .055$). Η επιλογή ενός αντικειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας εμφανούς αντωνυμίας *ky* «αυτός» είναι πιο πιθανή κατά 2.01 φορές (OR = 2.018) σε σχέση με τις περιπτώσεις που η αντωνυμία είναι η εμφανής *ai* «εκείνος», όπου η αντίστοιχη επιλογή είναι λιγότερο πιθανή κατά 50,5% (OR = .495). Τέλος, εντός της εμφανούς αντωνυμίας *ai* «εκείνος» η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου δεν διαφοροποιείται στατιστικά (Wald = 3.770, $df = 1$, $p = .052$), στοιχείο που φανερώνει τη μη σαφή προτίμηση της αντωνυμίας αυτής για κάποιο ηγούμενο στοιχείο.

Τα παραπάνω δεδομένα δείχνουν ότι στην αλβανική γλώσσα σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου οι κενές αντωνυμίες παρουσιάζουν την τάση σύνδεσης με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, ενώ οι εμφανείς αντωνυμίες την τάση σύνδεσης με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, αναδεικνύοντας λοιπόν τις αντιθετικές τάσεις που εμφανίζουν τα δύο αντωνυμικά είδη ως προς τις προτιμήσεις ηγούμενων στοιχείων. Ιδιαίτερα, πρέπει να σημειωθεί ότι στις δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου τα δύο είδη εμφανών αντωνυμιών της Αλβανικής διαφοροποιούνται, εύρημα που εντοπίζεται και στην Ελληνική. Η εμφανής αντωνυμία *ky* «αυτός» παρουσιάζει ισχυρή και σαφή προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, σε αντίθεση με την εμφανή αντωνυμία *ai* «εκείνος», η οποία δεν παρουσιάζει σαφή προτίμηση μεταξύ ηγούμενων στοιχείων σε θέση αντικειμένου και ηγούμενων στοιχείων σε θέση υποκειμένου.

6.3.1.2.2 Πλαίσιο Υπόρρητης Αιτιότητας (Συνθήκες 1, 3, 5)

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των αναλύσεων που αφορούν την κατανομή των διαφορετικών επιλογών ως προς τα ηγούμενα στοιχεία (υποκείμενο, αντικείμενο, είτε το ένα είτε το άλλο, ούτε το ένα ούτε το άλλο) ανά είδος αντωνυμίας (κενή, εμφανής *ky* «αυτός», εμφανής *ai* «εκείνος») στις συνθήκες υπόρρητης αιτιότητας. Τα

αποτελέσματα από τα ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα παρουσιάζονται ξεχωριστά από τα ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα.

6.3.1.2.2.1 Ρήματα με προδιάθεση για υποκείμενα

Ο Πίνακας 23 παρουσιάζει τις προτιμήσεις των συμμετεχόντων ως προς τα ηγούμενα στοιχεία (υποκείμενο, αντικείμενο, είτε το ένα είτε το άλλο, ούτε το ένα ούτε το άλλο) ανά είδος αντωνυμίας (κενή, εμφανής *ky* «αυτός», εμφανής *ai* «εκείνος») στις συνθήκες υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα.

Είδος Αντωνυμίας	Ηγούμενο Στοιχείο/Επιλογή				Σύνολο
	Υποκείμενο	Αντικείμενο	Είτε το ένα είτε το άλλο	Ούτε το ένα ούτε το άλλο	
<i>Κενή</i>	163 (81,5%)	26 (13%)	11 (5,5%)	0 (0%)	200
<i>Εμφανής I ky «αυτός»</i>	73 (73%)	27 (27%)	0 (0%)	0 (0%)	100
<i>Εμφανής II ai «εκείνος»</i>	78 (78%)	22 (22%)	0 (0%)	0 (0%)	100
Σύνολο	314	75	11	0	400

Πίνακας 23. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Αλβανικής ανά είδος αντωνυμίας σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα

Στο πλαίσιο υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα οι συμμετέχοντες τείνουν να προτιμούν ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου στο σύνολο των τριών συνθηκών (συνθήκη κενού αντωνυμικού υποκειμένου, συνθήκη εμφανούς υποκειμένου με την αντωνυμία *ky* «αυτός» και συνθήκη εμφανούς υποκειμένου με την αντωνυμία *ai* «εκείνος»). Οι προτιμήσεις για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, καθώς και για ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου, παρουσιάζουν παρόμοια ποσοστά και στα τρία είδη αντωνυμίας. Η τρίτη πιθανή επιλογή («είτε το ένα είτε το άλλο»), όπως και η τέταρτη πιθανή επιλογή («ούτε το ένα ούτε το άλλο») παρουσίασαν μηδενικό ποσοστό προτίμησης στις συνθήκες των εμφανών υποκειμένων και ως εκ τούτου δεν συμπεριλήφθηκαν στην στατιστική ανάλυση.

Όπως αναδείχθηκε από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 , δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο ειδών εμφανούς αντωνυμίας [$\chi^2 (1, N = 200) = .676, p = .411$], και επομένως στην ανάλυση εξετάζονται ως μία συνθήκη. Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 ανάμεσα στο Είδος της Αντωνυμίας (κενή και εμφανής) και στην Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου (υποκειμένο, αντικείμενο, είτε το ένα είτε το άλλο) παρουσίασε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές [$\chi^2 (2, N = 400) = 18.512, p = .000$]. Θέλοντας να εξετάσουμε την κατανομή των απαντήσεων ανά είδος αντωνυμίας, προχωρήσαμε στη διεξαγωγή του τεστ πολυωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης (*Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου X Είδος Αντωνυμίας*). Συγκεκριμένα, προβήκαμε στην αντιπαράθεση των προτιμήσεων ως προς τα ηγούμενα στοιχεία μεταξύ των κενών και των εμφανών αντωνυμιών ως προς την προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου vs. σε θέση αντικειμένου. Η στατιστική ανάλυση ανέδειξε ότι η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά μεταξύ των κενών και των εμφανών αντωνυμιών (Wald = 7.042, df = 1, p = .008). Η επιλογή ενός υποκειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας κενής αντωνυμίας είναι πιο πιθανή κατά 2.03 (OR = 2.034) σε σχέση με τις περιπτώσεις που η αντωνυμία είναι εμφανής, όπου η αντίστοιχη επιλογή είναι λιγότερο πιθανή κατά 50,8% (OR = .492).

Συνεπώς, οι επιλογές των ηγούμενων στοιχείων καθοδηγούνται από τον παράγοντα της υπόρρητης αιτιότητας, καθώς τόσο οι κενές όσο και οι εμφανείς αντωνυμίες, σε συνθήκες υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκειμένα, προτιμούν ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου. Ωστόσο, φαίνεται πως το είδος της αντωνυμίας περιορίζει την επίλυση της αναφοράς, καθώς οι εμφανείς αντωνυμίες, παρά τη σημασιολογική επίδραση των ρημάτων και την πρόκριση των υποκειμένων ως ηγούμενων στοιχείων, παρουσιάζουν στατιστικά περισσότερα ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου συγκριτικά με τις κενές αντωνυμίες.

6.3.1.2.2.2 Ρήματα με προδιάθεση για αντικείμενα

Ο Πίνακας 24 παρουσιάζει τις προτιμήσεις των συμμετεχόντων ως προς τα ηγούμενα στοιχεία (υποκειμένο, αντικείμενο, είτε το ένα είτε το άλλο, ούτε το ένα ούτε το άλλο) ανά είδος αντωνυμίας (κενή, εμφανής *ky* «αυτός», εμφανής *ai* «εκείνος») στις συνθήκες υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα.

Ηγούμενο Στοιχείο/Επιλογή					
Είδος Αντωνυμίας	Υποκείμενο	Αντικείμενο	Είτε το ένα είτε το άλλο	Ούτε το ένα ούτε το άλλο	Σύνολο
<i>Κενή</i>	22 (11%)	168 (84%)	10 (5%)	0 (0%)	200
<i>Εμφανής I ky «αυτός»</i>	18 (18%)	70 (70%)	12 (12%)	0 (0%)	100
<i>Εμφανής II ai «εκείνος»</i>	14 (14%)	86 (86%)	0 (0%)	0 (0%)	100
Σύνολο	54	324	22	0	400

Πίνακας 24. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Αλβανικής ανά είδος αντωνυμίας σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα

Στο πλαίσιο υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα οι συμμετέχοντες τείνουν να προτιμούν ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου στο σύνολο των τριών συνθηκών (συνθήκη κενού αντωνυμικού υποκειμένου, συνθήκη εμφανούς υποκειμένου με την αντωνυμία *ky* «αυτός» και συνθήκη εμφανούς υποκειμένου με την αντωνυμία *ai* «εκείνος»). Οι προτιμήσεις για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, καθώς και για ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου, παρουσιάζουν παρόμοια ποσοστά και στα τρία είδη αντωνυμίας. Τέλος, η τέταρτη πιθανή επιλογή («ούτε το ένα ούτε το άλλο») παρουσίασε μηδενικό ποσοστό προτίμησης, και επομένως δεν συμπεριλήφθηκε στην στατιστική ανάλυση.

Όπως αναδείχθηκε από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 , υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο ειδών της εμφανούς αντωνυμίας [$\chi^2(2, N = 200) = 14.141, p = .001$]. Η διαφοροποίηση ανάμεσα στις δύο εμφανείς αντωνυμίες ερευνήθηκε περαιτέρω μέσω του τεστ πολυωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης (*Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου X Είδος Αντωνυμίας*), το οποίο έδειξε ότι η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου δεν διαφέρει στατιστικά ανάμεσα στην εμφανή αντωνυμία *ky* «αυτός» και στην εμφανή αντωνυμία *ai* «εκείνος» (Wald = 1.367, df = 1, $p = .242$). Επομένως, η διαφοροποίηση μεταξύ των δύο ειδών εμφανούς αντωνυμίας, όπως εντοπίστηκε στον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 , οφείλεται στο γεγονός ότι η αντωνυμία *ky* «αυτός» παρουσιάζει προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου, σε αντίθεση με την αντωνυμία *ai* «εκείνος», η οποία

δεν επιδέχεται την επιλογή αυτή. Τα δύο είδη εμφανούς αντωνυμίας λοιπόν στην ανάλυση εξετάζονται ως μία συνθήκη. Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 ανάμεσα στο Είδος της Αντωνυμίας (κενή και εμφανής) και στην Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου (υποκείμενο, αντικείμενο, είτε το ένα είτε το άλλο) δεν παρουσίασε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές [$\chi^2 (2, N = 400) = 2.478 p = .290$]. Συνεπώς, οι επιλογές των ηγούμενων στοιχείων καθοδηγούνται από τον παράγοντα της υπόρρητης αιτιότητας και όχι από το είδος της αντωνυμίας.

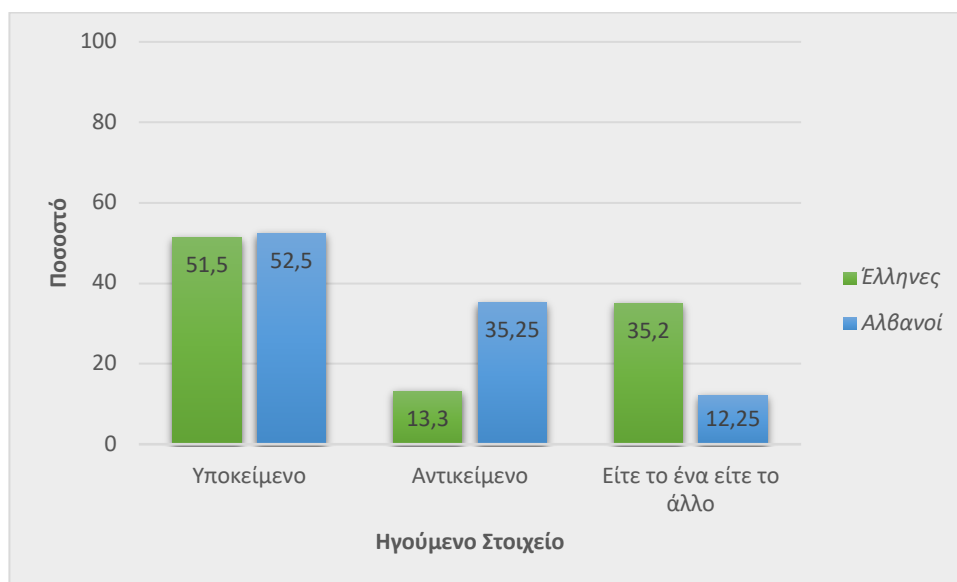
Συμπερασματικά, τα παραπάνω δεδομένα δείχνουν ότι στην αλβανική γλώσσα σε δομές παρουσίας της υπόρρητης αιτιότητας το είδος της αντωνυμίας (είτε κενή είτε εμφανής) επιδρά στην επίλυση της αναφοράς, αλλά η επίδρασή του αφορά μόνο την περίπτωση των ρημάτων προδιάθεσης για υποκείμενα. Συγκεκριμένα, οι προτιμήσεις των εμφανών αντωνυμιών φαίνεται πως αντίκεινται στις σημασιολογικές ιδιότητες των ρημάτων σε περιπτώσεις που αυτές προκρίνουν ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, και ευνοούν έναν συγκριτικά μεγαλύτερο αριθμό ηγούμενων στοιχείων σε θέση αντικειμένου, σε αντίθεση με τις κενές αντωνυμίες, οι τάσεις των οποίων δεν εμφανίζουν σύγκρουση με τις σημασιολογικές ιδιότητες των ρημάτων. Αντίθετα, σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα το είδος της αντωνυμίας (είτε κενή είτε εμφανής) δεν επιδρά στην επίλυση της αναφοράς, αλλά η επιλογή του ηγούμενου στοιχείου καθορίζεται αποκλειστικά από τις σημασιολογικές ιδιότητες των ρημάτων, και συνεπώς προκρίνονται ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου. Η επίλυση της αναφοράς λοιπόν στις δομές υπόρρητης αιτιότητας στην αλβανική γλώσσα αναδεικνύει μια πολύπλοκη εικόνα σε σύγκριση με την ελληνική γλώσσα. Στην ελληνική γλώσσα, τόσο σε δομές με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα όσο και σε δομές με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα, οι επιλογές των ηγούμενων στοιχείων καθοδηγούνται αποκλειστικά από τον παράγοντα της υπόρρητης αιτιότητας χωρίς την επίδραση του είδους της αντωνυμίας (βλ. όμως Prentza & Tsimpli, 2013, όπου εντοπίζεται αλληλεπίδραση μεταξύ του είδους της αντωνυμίας και του πραγματολογικού πλαισίου). Αντίθετα, στην αλβανική γλώσσα παρουσιάζεται μια διαφοροποίηση. Αφενός σε δομές με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα οι εμφανείς αντωνυμίες, παρά τη σημασιολογική επίδραση των ρημάτων και την πρόκριση των υποκειμένων ως ηγούμενων στοιχείων, παρουσιάζουν στατιστικά περισσότερα ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου συγκριτικά με τις κενές αντωνυμίες. Αφετέρου σε δομές με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα το είδος της αντωνυμίας δεν επιδρά στην επίλυση της αναφοράς, αλλά οι σημασιολογικές ιδιότητες των ρημάτων κατευθύνουν την επιλογή των ηγούμενων στοιχείων.

6.3.1.3 Αποτελέσματα από τη σύγκριση των δύο γλωσσικών ομάδων

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται συγκριτικά τα δεδομένα της στατιστικής ανάλυσης για τον τρόπο ερμηνείας των αντωνυμικών υποκειμένων, εκπεφρασμένων και μη, στις δύο εξεταζόμενες γλώσσες. Η παρουσίαση των δεδομένων γίνεται ανά είδος αντωνυμίας σε συνάρτηση με το γλωσσικό πλαίσιο. Η διαγλωσσική σύγκριση τελείται με αναλυτικότερο τρόπο συγκριτικά με τις προηγούμενες αναφορές στα προηγούμενα υποκεφάλαια.

6.3.1.3.1 Ουδέτερο Πλαίσιο (Συνθήκες 2, 4, 6)

6.3.1.3.1.1 Κενές αντωνυμίες (Συνθήκη 2)

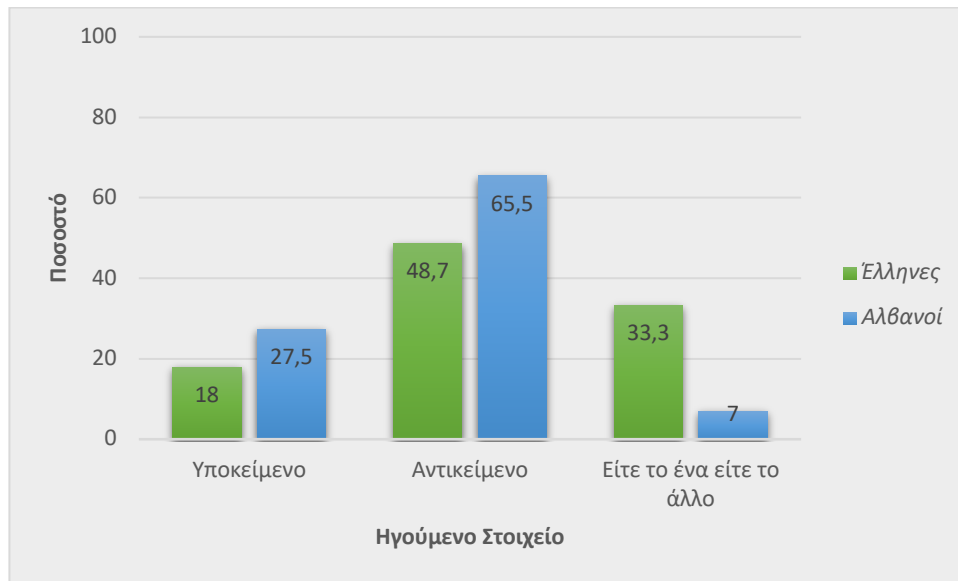

Διάγραμμα 1. Προτιμήσεις γλωσσικών ομάδων σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου με κενές αντωνυμίες

Το Διάγραμμα 1 παρουσιάζει τις προτιμήσεις των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής και της Αλβανικής στην επιλογή ηγούμενων στοιχείων σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου με κενές αντωνυμίες. Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 φανέρωσε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο γλωσσικών ομάδων στην ερμηνεία του κενού αντωνυμικού υποκειμένου [χ^2 (2, N = 1000) = 100.687, $p = .000$]. Προκειμένου να ελεγχθεί ο τρόπος κατανομής των απαντήσεων ανά κατηγορία γλωσσικής ομάδας, προχωρήσαμε στη διεξαγωγή του τεστ πολωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης (*Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου X Κατηγορία Γλωσσικής Ομάδας*). Συγκεκριμένα, προβήκαμε στην αντιπαράβολή των

προτιμήσεων των δύο γλωσσικών ομάδων σε τρία επίπεδα: α. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου vs. σε θέση αντικειμένου, β. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου vs. ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου, και γ. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου vs. ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου. Η στατιστική ανάλυση ανέδειξε ότι η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά στις δύο γλωσσικές ομάδες (Wald = 32.915, $df = 1$, $p = .000$). Η επιλογή ενός υποκειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας κενής αντωνυμίας είναι πιο πιθανή κατά 2.59 φορές (OR = 2.593) στους ελληνόφωνους, ενώ στους αλβανόφωνους είναι λιγότερο πιθανή κατά 61,4% (OR = .386). Επίσης, η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά στις δύο γλωσσικές ομάδες (Wald = 34.788, $df = 1$, $p = .000$). Η επιλογή ενός υποκειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας κενής αντωνυμίας είναι λιγότερο πιθανή κατά 65,8% (OR = .342) στους ελληνόφωνους, ενώ στους αλβανόφωνους είναι πιο πιθανή κατά 2.92 φορές (OR = 2.926). Τέλος, η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά στις δύο γλωσσικές ομάδες (Wald = 91.816, $df = 1$, $p = .000$). Η επιλογή ενός αντικείμενου ως ηγούμενου στοιχείου μιας κενής αντωνυμίας είναι λιγότερο πιθανή κατά 86,8% (OR = .132) στους ελληνόφωνους, ενώ στους αλβανόφωνους είναι πιο πιθανή κατά 7.59 φορές (OR = 7.590).

Τα παραπάνω δεδομένα δείχνουν ότι σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου και οι δύο γλωσσικές ομάδες τείνουν να συνδέουν τις κενές αντωνυμίες με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου. Ωστόσο, εντοπίζονται ποιοτικές διαφορές μεταξύ των δύο γλωσσικών ομάδων. Οι φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής συνδέουν τις κενές αντωνυμίες και με ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου, ενώ οι φυσικοί ομιλητές της Αλβανικής και με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου. Οι φυσικοί ομιλητές της Αλβανικής λοιπόν παρουσιάζουν πιο σαφή προτίμηση είτε για τη μία συντακτική θέση είτε για την άλλη, αν και μη αναμενόμενη στην περίπτωση της σύνδεσης κενών αντωνυμιών με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, σε σύγκριση με τους φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής, στις απαντήσεις των οποίων παρατηρείται μια αναποφασιστικότητα.

6.3.1.3.1.2 Εμφανείς αντωνυμίες *αυτός/ky* (Συνθήκη 4)

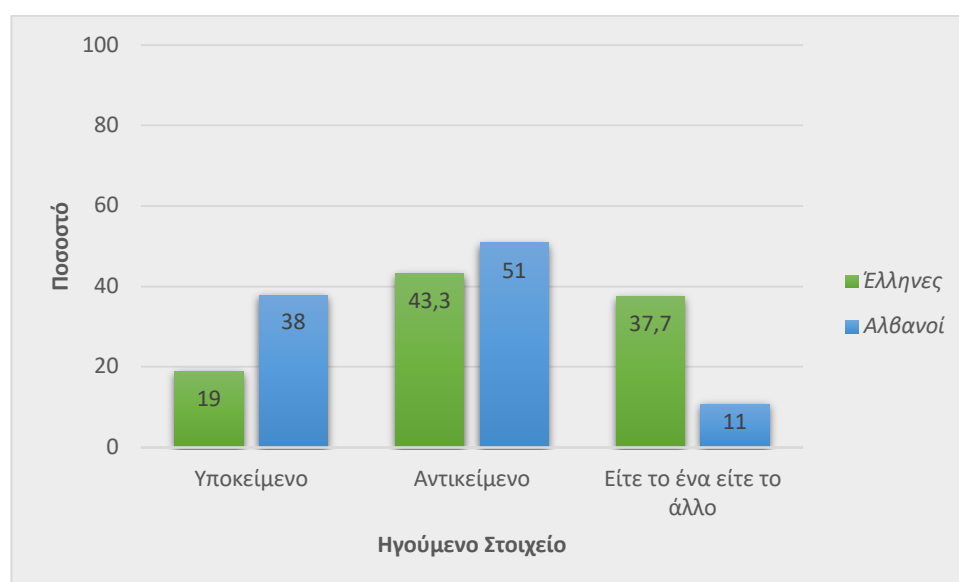
Διάγραμμα 2. Προτιμήσεις γλωσσικών ομάδων σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου με τις εμφανείς αντωνυμίες *αυτός/ky*

Το Διάγραμμα 2 παρουσιάζει τις προτιμήσεις των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής και της Αλβανικής στην επιλογή ηγούμενων στοιχείων σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου με τις εμφανείς αντωνυμίες *αυτός/ky*. Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 φανέρωσε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο γλωσσικών ομάδων στην ερμηνεία του εμφανούς αντωνυμικού υποκειμένου *αυτός/ky* [χ^2 (2, N = 500) = 47.603, p = .000]. Προκειμένου να ελεγχθεί ο τρόπος κατανομής των απαντήσεων ανά κατηγορία γλωσσικής ομάδας, προχωρήσαμε στη διεξαγωγή του τεστ πολυωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης (*Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου X Κατηγορία Γλωσσικής Ομάδας*). Συγκεκριμένα, προβήκαμε στην αντιπαραβολή των προτιμήσεων των δύο γλωσσικών ομάδων σε δύο επίπεδα: α. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου vs. ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου, και β. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου vs. ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου. Η στατιστική ανάλυση ανέδειξε ότι η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά στις δύο γλωσσικές ομάδες (Wald = 35.982, df = 1, p = .000). Η επιλογή ενός αντικειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μια εμφανούς αντωνυμίας *αυτός/ky* είναι λιγότερο πιθανή κατά 84,4% (OR = .156) στους ελληνόφωνους, ενώ στους

αλβανόφωνους είναι πιο πιθανή κατά 6.40 φορές ($OR = 6.409$). Επίσης, η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά στις δύο γλωσσικές ομάδες ($Wald = 33.337$, $df = 1$, $p = .000$). Η επιλογή ενός υποκειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας εμφανούς αντωνυμίας *αυτός/ky* είναι λιγότερο πιθανή κατά 86,3% ($OR = .137$) στους ελληνόφωνους, ενώ στους αλβανόφωνους είναι πιο πιθανή κατά 7.27 φορές ($OR = 7.275$).

Τα παραπάνω δεδομένα δείχνουν ότι σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου και οι δύο γλωσσικές ομάδες τείνουν να συνδέουν την εμφανή αντωνυμία *αυτός/ky* με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, ωστόσο εντοπίζεται κάποιος βαθμός διαφοροποίησης μεταξύ τους. Οι φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής συνδέουν το είδος αυτό της αντωνυμίας και με ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου, σε μεγαλύτερο βαθμό από τους φυσικούς ομιλητές της Αλβανικής, οι οποίοι αντίθετα συνδέουν το είδος αυτό της αντωνυμίας και με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου. Οι φυσικοί ομιλητές της Αλβανικής λοιπόν παρουσιάζουν πιο σαφή προτίμηση είτε για τη μία συντακτική θέση είτε για την άλλη, αν και μη αναμενόμενη στην περίπτωση της σύνδεσης εμφανών αντωνυμιών με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, σε σύγκριση με τους φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής, στις απαντήσεις των οποίων παρατηρείται μια αναποφασιστικότητα.

6.3.1.3.1.3 Εμφανείς αντωνυμίες *εκείνος/ai* (Συνθήκη 6)

Διάγραμμα 3. Προτιμήσεις γλωσσικών ομάδων σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου με τις εμφανείς αντωνυμίες *εκείνος/ai*

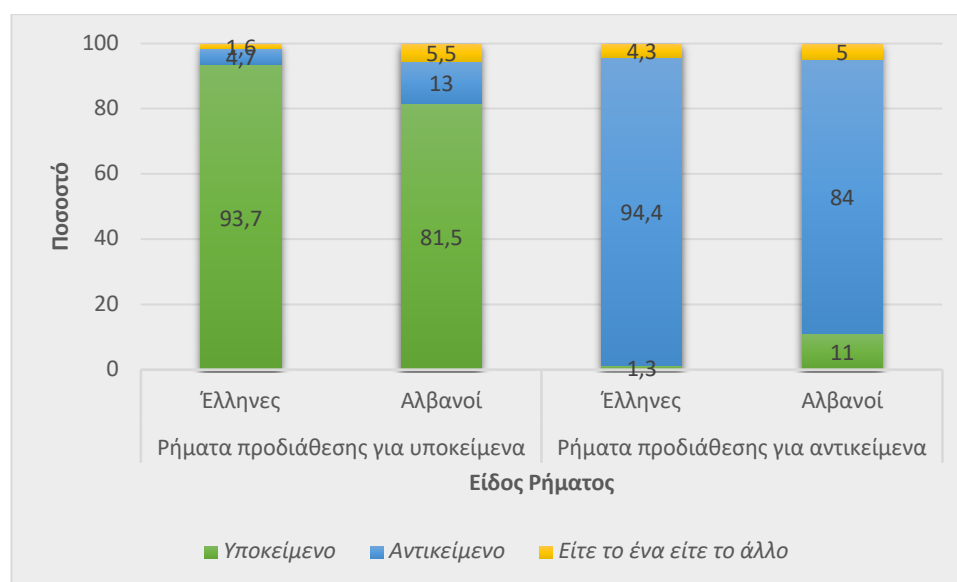
Το Διάγραμμα 3 παρουσιάζει τις προτιμήσεις των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής και της Αλβανικής στην επιλογή ηγούμενων στοιχείων σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου με τις εμφανείς αντωνυμίες *εκείνος/αι*. Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 φανέρωσε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο γλωσσικών ομάδων στην ερμηνεία του εμφανούς αντωνυμικού υποκειμένου *εκείνος/αι* [χ^2 (2, N = 500) = 49.411, p = .000]. Προκειμένου να ελεγχθεί ο τρόπος κατανομής των απαντήσεων ανά κατηγορία γλωσσικής ομάδας, προχωρήσαμε στη διεξαγωγή του τεστ πολυωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης (*Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου X Κατηγορία Γλωσσικής Ομάδας*). Συγκεκριμένα, προβήκαμε στην αντιπαραβολή των προτιμήσεων των δύο γλωσσικών ομάδων σε τρία επίπεδα: α. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου vs. σε θέση αντικειμένου, β. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου vs. ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου, και γ. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου vs. ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου. Η στατιστική ανάλυση ανέδειξε ότι η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά ανάμεσα στις δύο γλωσσικές ομάδες (Wald = 5.833, df = 1, p = .016). Η επιλογή ενός αντικειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας εμφανούς αντωνυμίας *εκείνος/αι* είναι πιο πιθανή κατά 1.69 φορές (OR = 1.699) στους ελληνόφωνους, ενώ στους αλβανόφωνους είναι λιγότερο πιθανή κατά 41,2% (OR = .588). Επίσης, η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά στις δύο γλωσσικές ομάδες (Wald = 27.056, df = 1, p = .000). Η επιλογή ενός αντικειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας εμφανούς αντωνυμίας *εκείνος/αι* είναι λιγότερο πιθανή κατά 75,2% (OR = .248) στους ελληνόφωνους, ενώ στους αλβανόφωνους είναι πιο πιθανή κατά 4.03 φορές (OR = 4.030). Τέλος, η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά στις δύο γλωσσικές ομάδες (Wald = 43.549, df = 1, p = .000). Η επιλογή ενός υποκειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας εμφανούς αντωνυμίας *εκείνος/αι* είναι λιγότερο πιθανή κατά 85,4% (OR = .146) στους ελληνόφωνους, ενώ στους αλβανόφωνους είναι πιο πιθανή κατά 6.84 φορές (OR = 6.848).

Τα παραπάνω δεδομένα δείχνουν ότι σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου και οι δύο γλωσσικές ομάδες τείνουν να συνδέουν την εμφανή αντωνυμία *εκείνος/αι* με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, ωστόσο εντοπίζεται κάποιος βαθμός διαφοροποίησης μεταξύ τους. Οι φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής τείνουν να συνδέουν το είδος αυτό της αντωνυμίας και με ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου, σε μεγαλύτερο

βαθμό από τους φυσικούς ομιλητές της Αλβανικής, οι οποίοι αντίθετα συνδέουν το είδος αυτό της αντωνυμίας και με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου. Οι φυσικοί ομιλητές της Αλβανικής λοιπόν παρουσιάζουν πιο σαφή προτίμηση είτε για τη μία συντακτική θέση είτε για την άλλη, αν και μη αναμενόμενη στην περίπτωση της σύνδεσης εμφανών αντωνυμιών με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, σε σύγκριση με τους φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής, στις απαντήσεις των οποίων παρατηρείται μια αναποφασιστικότητα.

6.3.1.3.2 Πλαίσιο Υπόρρητης Αιτιότητας (Συνθήκες 1, 3, 5)

6.3.1.3.2.1 Κενές αντωνυμίες (Συνθήκη 1)

Διάγραμμα 4. Προτιμήσεις γλωσσικών ομάδων σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με κενές αντωνυμίες

Το Διάγραμμα 4 παρουσιάζει τις προτιμήσεις των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής και της Αλβανικής στην επιλογή ηγούμενων στοιχείων των κενών αντωνυμιών σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα και ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα. Στις δομές με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα, ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 φανέρωσε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο γλωσσικών ομάδων στην ερμηνεία του κενού αντωνυμικού υποκειμένου [χ^2 (2, N = 500) = 17.927, p = .000]. Προκειμένου να ελεγχθεί ο τρόπος κατανομής των απαντήσεων ανά κατηγορία γλωσσικής ομάδας, προχωρήσαμε στη διεξαγωγή του τεστ πολυωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης

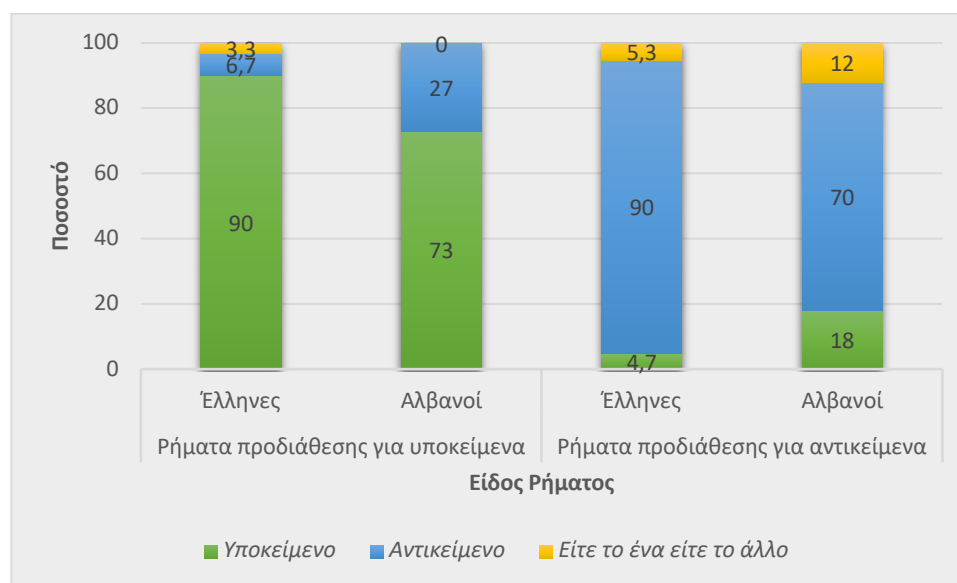
(*Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου X Κατηγορία Γλωσσικής Ομάδας*). Συγκεκριμένα, προβήκαμε στην αντιπαράβολή των προτιμήσεων μεταξύ των δύο γλωσσικών ομάδων σε δύο επίπεδα: α. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου vs. σε θέση αντικειμένου, και β. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου vs. ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου. Η στατιστική ανάλυση ανέδειξε ότι η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά στις δύο γλωσσικές ομάδες (Wald = 11.323, df = 1, $p = .001$). Η επιλογή ενός υποκειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας κενής αντωνυμίας είναι πιο πιθανή κατά 3.20 φορές (OR = 3.202) στους ελληνόφωνους, ενώ αντίθετα στους αλβανόφωνους είναι λιγότερο πιθανή κατά 68,8% (OR = .312). Επίσης, η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά στις δύο γλωσσικές ομάδες (Wald = 5.912, df = 1, $p = .015$). Η επιλογή ενός υποκειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας κενής αντωνυμίας είναι πιο πιθανή κατά 3.79 φορές (OR = 3.793) στους ελληνόφωνους, ενώ αντίθετα στους αλβανόφωνους είναι λιγότερο πιθανή κατά 73,6% (OR = .264).

Στις δομές με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα, ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 φανέρωσε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο γλωσσικών ομάδων στην ερμηνεία του κενού αντωνυμικού υποκειμένου [$\chi^2 (2, N = 500) = 23.101, p = .000$]. Προκειμένου να ελεγχθεί ο τρόπος κατανομής των απαντήσεων ανά κατηγορία γλωσσικής ομάδας, προχωρήσαμε στη διεξαγωγή του τεστ πολυωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης (*Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου X Κατηγορία Γλωσσικής Ομάδας*). Συγκεκριμένα, προβήκαμε στην αντιπαράβολή των προτιμήσεων των δύο γλωσσικών ομάδων σε τρία επίπεδα: α. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου vs. σε θέση αντικειμένου, β. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου vs. ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου, και γ. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου vs. ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου. Η στατιστική ανάλυση ανέδειξε ότι η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά στις δύο γλωσσικές ομάδες (Wald = 16.253, df = 1, $p = .000$). Η επιλογή ενός αντικειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας κενής αντωνυμίας είναι πιο πιθανή κατά 9.26 φορές (OR = 9.265) στους ελληνόφωνους, ενώ στους αλβανόφωνους είναι λιγότερο πιθανή κατά 89,2% (OR = .108). Επίσης, η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά στις δύο γλωσσικές ομάδες (Wald = 8.192, df = 1, $p = .004$). Η επιλογή ενός υποκειμένου ως

ηγούμενου στοιχείου μιας κενής αντωνυμίας είναι λιγότερο πιθανή κατά 86% (OR = .140) στους ελληνόφωνους, ενώ στους αλβανόφωνους είναι πιο πιθανή κατά 7.15 φορές (OR = 7.150). Αντίθετα, η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου δεν διαφέρει στατιστικά ανάμεσα στις δύο γλωσσικές ομάδες (Wald = .360, df = 1, $p = .548$).

Τα παραπάνω δεδομένα δείχνουν ότι σε δομές παρουσίας της υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα οι φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής τείνουν να συνδέουν σε μεγαλύτερο βαθμό τις κενές αντωνυμίες με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου από ό,τι οι φυσικοί ομιλητές της Αλβανικής. Η διαφοροποίηση αυτή μεταξύ των δύο γλωσσικών ομάδων εντοπίζεται και στις περιπτώσεις με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα. Οι φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής παρουσιάζουν μεγαλύτερη τάση σύνδεσης των κενών αντωνυμιών με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου σε σχέση με τους φυσικούς ομιλητές της Αλβανικής.

6.3.1.3.2.2 Εμφανείς αντωνυμίες *αυτός/ky* (Συνθήκη 3)

Διάγραμμα 5. Προτιμήσεις γλωσσικών ομάδων σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με τις εμφανείς αντωνυμίες *αυτός/ky*

Το Διάγραμμα 5 παρουσιάζει τις προτιμήσεις των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής και της Αλβανικής στην επιλογή ηγούμενων στοιχείων των εμφανών αντωνυμιών *αυτός/ky* σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα και ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα. Στις δομές με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα, ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2

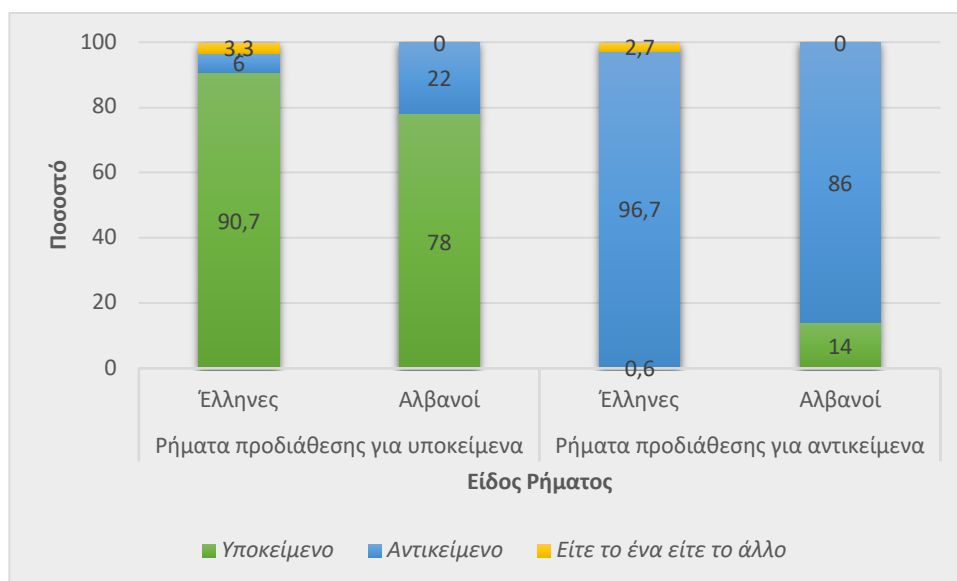
φανέρωσε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο γλωσσικών ομάδων στην ερμηνεία του εμφανούς αντωνυμικού υποκειμένου *αυτός/ky* [$\chi^2(2, N = 250) = 22.179, p = .000$]. Προκειμένου να ελεγχθεί ο τρόπος κατανομής των απαντήσεων ανά κατηγορία γλωσσικής ομάδας, προχωρήσαμε στη διεξαγωγή του τεστ πολυωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης (*Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου X Κατηγορία Γλωσσικής Ομάδας*). Συγκεκριμένα, προβήκαμε στην αντιπαραβολή των προτιμήσεων των δύο γλωσσικών ομάδων ως προς την προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου vs. σε θέση αντικειμένου. Η στατιστική ανάλυση ανέδειξε ότι η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά στις δύο γλωσσικές ομάδες (Wald = 16.352, df = 1, $p = .000$). Η επιλογή ενός υποκειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας εμφανούς αντωνυμίας *αυτός/ky*, είναι πιο πιθανή κατά 4.99 φορές (OR = 4.993) στους ελληνόφωνους, ενώ στους αλβανόφωνους είναι λιγότερο πιθανή κατά 80% (OR = .200). Επιπλέον οι ελληνόφωνοι παρουσιάζουν την επιλογή «είτε το ένα είτε το άλλο», η οποία απουσιάζει από τις επιλογές των αλβανόφωνων.

Στις δομές με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα, ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 φανέρωσε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο γλωσσικών ομάδων στην ερμηνεία του εμφανούς αντωνυμικού υποκειμένου *αυτός/ky* [$\chi^2(2, N = 250) = 16.927, p = .000$]. Προκειμένου να ελεγχθεί ο τρόπος κατανομής των απαντήσεων ανά κατηγορία γλωσσικής ομάδας, προχωρήσαμε στη διεξαγωγή του τεστ πολυωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης (*Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου X Κατηγορία Γλωσσικής Ομάδας*). Συγκεκριμένα, προβήκαμε στην αντιπαραβολή των προτιμήσεων των δύο γλωσσικών ομάδων σε δύο επίπεδα: α. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου vs. σε θέση αντικειμένου, και β. προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου vs. ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου. Η στατιστική ανάλυση ανέδειξε ότι η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά στις δύο γλωσσικές ομάδες (Wald = 11.649, df = 1, $p = .001$). Η επιλογή ενός αντικειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας εμφανούς αντωνυμίας *αυτός/ky*, είναι πιο πιθανή κατά 4.95 φορές (OR = 4.959) στους ελληνόφωνους, ενώ στους αλβανόφωνους είναι λιγότερο πιθανή κατά 79,8% (OR = .202). Επίσης, η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά στις δύο γλωσσικές ομάδες (Wald = 4.905, df = 1, $p = .027$). Η επιλογή ενός αντικειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας εμφανούς αντωνυμίας *αυτός/ky*, είναι πιο πιθανή κατά 2.89 φορές (OR = 2.893) στους ελληνόφωνους, ενώ στους αλβανόφωνους είναι λιγότερο πιθανή κατά 65,4% (OR =

.346). Επιπλέον, οι αλβανόφωνοι παρουσιάζουν την επιλογή «είτε το ένα είτε το άλλο», η οποία απουσιάζει από τις επιλογές των ελληνόφωνων.

Τα παραπάνω δεδομένα δείχνουν ότι σε δομές παρουσίας της υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα και οι δύο γλωσσικές ομάδες συνδέουν την εμφανή αντωνυμία *αυτός/ky* με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, ωστόσο η τάση αυτή είναι πιο ξεκάθαρη στην περίπτωση των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής συγκριτικά με τους φυσικούς ομιλητές της Αλβανικής, οι οποίοι δέχονται ηγούμενα στοιχεία και σε θέση αντικειμένου. Η διαφοροποίηση αυτή μεταξύ των δύο γλωσσικών ομάδων εντοπίζεται και στις περιπτώσεις με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα. Παρά το γεγονός ότι και οι δύο γλωσσικές ομάδες συνδέουν την εμφανή αντωνυμία *αυτός/ky* με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, η τάση αυτή είναι πιο ξεκάθαρη στους φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής συγκριτικά με τους φυσικούς ομιλητές της Αλβανικής, οι οποίοι δέχονται ηγούμενα στοιχεία και σε θέση υποκειμένου.

6.3.1.3.2.3 Εμφανείς αντωνυμίες *εκείνος/ai* (Συνθήκη 5)

Διάγραμμα 6. Προτιμήσεις γλωσσικών ομάδων σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με τις εμφανείς αντωνυμίες *εκείνος/ai*

Το Διάγραμμα 6 παρουσιάζει τις προτιμήσεις των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής και της Αλβανικής στην επιλογή ηγούμενων στοιχείων των εμφανών αντωνυμιών *εκείνος/ai* σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα και ρήματα προδιάθεσης για

αντικείμενα. Στις δομές με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα, ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 φανέρωσε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο γλωσσικών ομάδων στην ερμηνεία του εμφανούς αντωνυμικού υποκειμένου *εκείνος/αι* [$\chi^2(2, N = 250) = 16.845, p = .000$]. Προκειμένου να ελεγχθεί ο τρόπος κατανομής των απαντήσεων ανά κατηγορία γλωσσικής ομάδας, προχωρήσαμε στη διεξαγωγή του τεστ πολυωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης (*Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου X Κατηγορία Γλωσσικής Ομάδας*). Συγκεκριμένα, προβήκαμε στην αντιπαραβολή των προτιμήσεων των δύο γλωσσικών ομάδων ως προς την προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου vs. σε θέση αντικειμένου. Η στατιστική ανάλυση ανέδειξε ότι η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά στις δύο γλωσσικές ομάδες (Wald = 11.892, df = 1, $p = .001$). Η επιλογή ενός υποκειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας εμφανούς αντωνυμίας *εκείνος/αι* είναι πιο πιθανή κατά 4.62 φορές (OR = 4.262) στους ελληνόφωνους, ενώ είναι λιγότερο πιθανή κατά 76,5% (OR = .235) στους αλβανόφωνους. Επιπλέον οι ελληνόφωνοι παρουσιάζουν την επιλογή «είτε το ένα είτε το άλλο», η οποία απουσιάζει από τις επιλογές των αλβανόφωνων.

Στις δομές με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα, ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 φανέρωσε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο γλωσσικών ομάδων στην ερμηνεία του εμφανούς αντωνυμικού υποκειμένου *εκείνος/αι* [$\chi^2(2, N = 250) = 21.183, p = .000$]. Προκειμένου να ελεγχθεί ο τρόπος κατανομής των απαντήσεων ανά κατηγορία γλωσσικής ομάδας, προχωρήσαμε στη διεξαγωγή του τεστ πολυωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης (*Προτίμηση Ηγούμενου Στοιχείου X Κατηγορία Γλωσσικής Ομάδας*). Συγκεκριμένα, προβήκαμε στην αντιπαραβολή των προτιμήσεων των δύο γλωσσικών ομάδων ως προς την προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου vs. σε θέση αντικειμένου. Η στατιστική ανάλυση ανέδειξε ότι η αναλογία επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση υποκειμένου/επιλογή ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου διαφέρει στατιστικά στις δύο γλωσσικές ομάδες (Wald = 9.170, df = 1, $p = .002$). Η επιλογή ενός αντικειμένου ως ηγούμενου στοιχείου μιας εμφανούς αντωνυμίας *εκείνος/αι* είναι πιο πιθανή κατά 23.60 φορές (OR = 23.605) στους ελληνόφωνους, ενώ στους αλβανόφωνους είναι λιγότερο πιθανή κατά 95,8% (OR = .042). Επιπλέον οι ελληνόφωνοι παρουσιάζουν την επιλογή «είτε το ένα είτε το άλλο», η οποία απουσιάζει από τις επιλογές των αλβανόφωνων.

Τα παραπάνω δεδομένα δείχνουν ότι σε δομές παρουσίας της υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα και οι δύο γλωσσικές ομάδες συνδέουν την εμφανή αντωνυμία *εκείνος/αι* με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, ωστόσο η τάση αυτή είναι πιο ξεκάθαρη στην περίπτωση των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής συγκριτικά με τους

φυσικούς ομιλητές της Αλβανικής, οι οποίοι δέχονται ηγούμενα στοιχεία και σε θέση αντικειμένου. Η διαφοροποίηση αυτή μεταξύ των δύο γλωσσικών ομάδων εντοπίζεται και στις περιπτώσεις με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα. Παρά το γεγονός ότι και οι δύο γλωσσικές ομάδες συνδέουν την εμφανή αντωνυμία *εκείνος/αι* με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, η τάση αυτή είναι πιο ξεκάθαρη στους φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής συγκριτικά με τους φυσικούς ομιλητές της Αλβανικής, οι οποίοι δέχονται και ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου.

6.3.2 Πειραματική Δοκιμασία II (Μη χρονομετρική δοκιμασία χρήσης – Σειρά των προτασιακών όρων)

Στις παρακάτω ενότητες παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της δεύτερης πειραματικής δοκιμασίας, η οποία εξετάζει τη διάταξη των όρων, ως προς τη θέση των υποκειμένων, σε δομές αναιτιατικών και ανεργαστικών ρημάτων στην Ελληνική και στην Αλβανική. Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων γίνεται ανά γλωσσική ομάδα και ανά συνθήκη.

6.3.2.1 Αποτελέσματα φυσικών ομιλητών της Ελληνικής

6.3.2.1.1 Ευρεία Πληροφοριακή Εστίαση

Στο πλαίσιο της ευρείας πληροφοριακής εστίασης, όπως φαίνεται στον Πίνακα 25, οι ομιλητές της Ελληνικής παρουσιάζουν προτίμηση για μεταρρηματικά υποκείμενα τόσο με τα αναιτιατικά ρήματα όσο και με τα ανεργαστικά ρήματα.

Θέση Υποκειμένου	Προρρηματικά (Y-P)		Μεταρρηματικά (P-Y)	
	Αναιτιατικά	Ανεργαστικά	Αναιτιατικά	Ανεργαστικά
Είδος Κατηγορήματος				
Προτιμήσεις	54/180 (30%)	81/180 (45%)	126/180 (70%)	99/180 (55%)

Πίνακας 25. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Ελληνικής στη σειρά των όρων ανά είδος κατηγορήματος σε δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης

Ο έλεγχος καλής προσαρμογής χ^2 έδειξε ότι η διαφοροποίηση στη σειρά των όρων είναι στατιστικά σημαντική στην περίπτωση των αναιτιατικών ρημάτων [$\chi^2(1) = 28.800, p = .000$], όχι όμως στην περίπτωση των ανεργαστικών ρημάτων [$\chi^2(1) = 1.800, p = .180$]. Επίσης, το είδος του κατηγορήματος παρουσιάζει επίδραση στην κατανομή των υποκειμένων στο περιβάλλον της ευρείας πληροφοριακής εστίασης. Όπως αναδείχθηκε από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 , ο οποίος έλεγξε τη σχέση ανάμεσα στο είδος του κατηγορήματος (αναιτιατικό vs. ανεργαστικό) και στην προτίμηση στη σειρά των όρων (προρρηματικά υποκείμενα vs. μεταρρηματικά υποκείμενα), η σχέση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές είναι στατιστικά σημαντική [$\chi^2(1, N = 360) = 8.640, p = .003$]. Η ανεξάρτητη μεταβλητή του είδους του κατηγορήματος παρουσίασε στατιστικά σημαντική συνεισφορά στο μοντέλο (Wald = 8.550, $p = .003$), δείχνοντας ότι τα αναιτιατικά ρήματα σε δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης είναι πιο πιθανό να παρουσιάσουν τη διάταξη P-Y κατά 1.90 φορές (OR = 1.909)⁴⁰ σε σχέση με τα ανεργαστικά ρήματα, τα οποία είναι λιγότερο πιθανό να παρουσιάσουν την αντίστοιχη διάταξη κατά 47,6% (OR = .524).

Συνεπώς, σε δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης τα αναιτιατικά ρήματα παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για μεταρρηματικά υποκείμενα, σε αντίθεση με τα ανεργαστικά ρήματα, τα οποία δεν αναδεικνύουν ξεκάθαρες τάσεις για προρρηματικά ή μεταρρηματικά υποκείμενα.

6.3.2.1.2 Στενή Πληροφοριακή Εστίαση

Στο πλαίσιο της στενής πληροφοριακής εστίασης, όπως φαίνεται στον Πίνακα 26, οι ομιλητές της Ελληνικής παρουσιάζουν προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα τόσο με τα αναιτιατικά ρήματα όσο και με τα ανεργαστικά ρήματα.

⁴⁰ Ο λόγος πιθανοτήτων (odds ratio; OR) χρησιμοποιείται για τον ποσοτικό προσδιορισμό της συσχέτισης μεταξύ δύο ενδεχόμενων. Στις περιπτώσεις που ο λόγος πιθανοτήτων είναι μεγαλύτερος της μονάδας, και επομένως η πιθανότητα χρήσης της δομής P-Y είναι μεγαλύτερη, η σχέση αποδίδεται αριθμητικά, ενώ στις περιπτώσεις που ο λόγος πιθανοτήτων είναι μικρότερος της μονάδας, και επομένως η πιθανότητα χρήσης της δομής P-Y είναι μικρότερη, η αναφορά στη σχέση γίνεται σε ποσοστό επί τοις %. Η απόδοση της σχέσης είτε σε ποσοστό επί τοις % είτε όχι εκφράζει την ίδια σχέση διατυπωμένη με διαφορετικό τρόπο. Προκειμένου να γίνει πιο εύληπτη και ευανάγνωστη η παρουσίαση των δεδομένων υιοθετείται ο διττός αυτός τρόπος παρουσίασης.

Θέση Υποκειμένου	Προρρηματικά (Y-P)		Μεταρρηματικά (P-Y)	
Είδος Κατηγορήματος	<i>Αναιτιατικά</i>	<i>Ανεργαστικά</i>	<i>Αναιτιατικά</i>	<i>Ανεργαστικά</i>
Προτιμήσεις	115/180 (63,9%)	143/180 (79,4%)	65/180 (36,1%)	37/180 (20,6%)

Πίνακας 26. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Ελληνικής στη σειρά των όρων ανά είδος κατηγορήματος σε δομές στενής πληροφοριακής εστίασης

Ο έλεγχος καλής προσαρμογής χ^2 έδειξε ότι η διαφοροποίηση στη σειρά των όρων είναι στατιστικά σημαντική τόσο στην περίπτωση των αναιτιατικών ρημάτων [$\chi^2(1) = 13.889, p = .000$] όσο και στην περίπτωση των ανεργαστικών ρημάτων [$\chi^2(1) = 62.422, p = .000$]. Επίσης, το είδος του κατηγορήματος παρουσιάζει επίδραση στην κατανομή των υποκειμένων στο περιβάλλον της στενής πληροφοριακής εστίασης. Όπως αναδείχθηκε από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 , ο οποίος έλεγξε τη σχέση ανάμεσα στο είδος του κατηγορήματος (αναιτιατικό vs. ανεργαστικό) και στην προτίμηση στη σειρά των όρων (προρρηματικά υποκείμενα vs. μεταρρηματικά υποκείμενα), η σχέση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές είναι στατιστικά σημαντική [$\chi^2(1, N = 360) = 10.725, p = .001$]. Η ανεξάρτητη μεταβλητή του είδους του κατηγορήματος παρουσίασε στατιστικά σημαντική συνεισφορά στο μοντέλο (Wald = 10.509, $p = .001$), δείχνοντας ότι τα αναιτιατικά ρήματα σε δομές στενής πληροφοριακής εστίασης είναι πιο πιθανό να παρουσιάσουν τη διάταξη P-Y κατά 2.18 φορές (OR = 2.184) σε σχέση με τα ανεργαστικά ρήματα, τα οποία είναι λιγότερο πιθανό να παρουσιάσουν την αντίστοιχη διάταξη κατά 54,2% (OR = .458).

Συνεπώς, σε δομές στενής πληροφοριακής εστίασης τόσο τα ανεργαστικά όσο και τα αναιτιατικά ρήματα παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα, αναδεικνύοντας την επίδραση του γλωσσικού πλαισίου, ωστόσο οι επιλογές προρρηματικών υποκειμένων είναι στατιστικά σημαντικά περισσότερες στα ανεργαστικά ρήματα συγκριτικά με τα αναιτιατικά, αναδεικνύοντας την επίδραση του είδους του κατηγορήματος.

Επιπλέον εξετάστηκε η επίδραση του είδους της πληροφοριακής δομής ως προς τη σειρά των όρων (προρρηματικά υποκείμενα vs. μεταρρηματικά υποκείμενα). Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 παρουσίασε μια στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στο είδος της πληροφοριακής δομής (ευρεία πληροφοριακή δομή vs. στενή πληροφοριακή δομή) και στην προτίμηση στη σειρά των όρων (προρρηματικά υποκείμενα vs. μεταρρηματικά υποκείμενα)

τόσο στις δομές των αναγκαίων ρημάτων [$\chi^2 (1, N = 360) = 41.499, p = .000$] όσο και στις δομές των ανεργαστικών ρημάτων [$\chi^2 (1, N = 360) = 45.425, p = .000$]. Η ανεξάρτητη μεταβλητή του είδους της πληροφοριακής δομής παρουσίασε στατιστικά σημαντική συνεισφορά στο μοντέλο (Wald = 39.780, $p = .000$), δείχνοντας ότι σε δομές αναγκαίων ρημάτων και σε πλαίσιο ευρείας πληροφοριακής εστίασης είναι πιο πιθανή η διάταξη P-Y κατά 4.12 φορές (OR = 4.128) σε σχέση με το πλαίσιο στενής πληροφοριακής εστίασης, στο οποίο η αντίστοιχη διάταξη είναι λιγότερο πιθανή κατά 75,8% (OR = .242). Επίσης, στις δομές ανεργαστικών ρημάτων και σε πλαίσιο ευρείας πληροφοριακής εστίασης η ανεξάρτητη μεταβλητή του είδους της πληροφοριακής δομής παρουσίασε στατιστικά σημαντική συνεισφορά στο μοντέλο (Wald = 42.690, $p = .000$), δείχνοντας ότι σε αυτές τις δομές είναι πιο πιθανή η διάταξη P-Y κατά 4.72 φορές (OR = 4,724) σε σχέση με το πλαίσιο στενής πληροφοριακής εστίασης, στο οποίο η αντίστοιχη διάταξη είναι λιγότερο πιθανή κατά 78,8% (OR = .212).

Συνεπώς, το είδος της πληροφοριακής δομής επηρεάζει τη διάταξη των όρων και τη θέση των υποκειμένων, καθώς σε δομές στενής πληροφοριακής εστίασης και τα δύο είδη κατηγορήματος προτιμούν προρρηματικά υποκείμενα, επιλογή που διαφοροποιείται στα πλαίσια ευρείας πληροφοριακής εστίασης.

6.3.2.2 Αποτελέσματα φυσικών ομιλητών της Αλβανικής

6.3.2.2.1 Ευρεία Πληροφοριακή Εστίαση

Στο πλαίσιο της ευρείας πληροφοριακής εστίασης, όπως φαίνεται στον Πίνακα 27, οι ομιλητές της Αλβανικής⁴¹ παρουσιάζουν προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα τόσο με τα αναγκαία ρήματα όσο και με τα ανεργαστικά ρήματα.

⁴¹ Ο αυξημένος αριθμός αλβανόφωνων συμμετεχόντων στο δεύτερο πείραμα επέτρεψε τη σύγκριση δεδομένων ανάμεσα σε δύο διαφορετικές αριθμητικά ομάδες, με είκοσι (20) και τριάντα (30) πληροφορητές, αντίστοιχα. Τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης παρουσίασαν ομοιότητα, παρά την αύξηση του αριθμού των πληροφορητών. Κατά αυτόν τον τρόπο διασφαλίστηκε, έως έναν βαθμό, ότι ο μικρότερος αριθμός πληροφορητών που αξιοποιήθηκαν στην παρούσα μελέτη (20 έναντι 30) δεν αποτέλεσε παράγοντα που επηρέασε τα ευρήματα της μελέτης.

Θέση Υποκειμένου		Προρρηματικά (Y-P)		Μεταρρηματικά (P-Y)	
Είδος Κατηγορήματος		<i>Αναιτιατικά</i>	<i>Ανεργαστικά</i>	<i>Αναιτιατικά</i>	<i>Ανεργαστικά</i>
Προτιμήσεις		74/120 (61,7%)	86/120 (71,7%)	46/120 (38,3%)	34/120 (28,3%)

Πίνακας 27. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Αλβανικής στη σειρά των όρων ανά είδος κατηγορήματος σε δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης

Ο έλεγχος καλής προσαρμογής χ^2 έδειξε ότι η διαφοροποίηση στη σειρά των όρων είναι στατιστικά σημαντική τόσο στην περίπτωση των αναιτιατικών ρημάτων [$\chi^2 (1) = 6.533, p = .011$] όσο και στην περίπτωση των ανεργαστικών ρημάτων [$\chi^2 (1) = 22.533, p = .000$]. Επίσης, η παράμετρος του είδους του κατηγορήματος εξετάστηκε στο περιβάλλον της ευρείας εστίασης με τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 , σύμφωνα με τον οποίο δεν παρουσιάστηκε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στο είδος του κατηγορήματος και στην προτίμηση για τη σειρά των όρων [$\chi^2 (1, N = 240) = 2.700, p = .100$].

Συνεπώς, σύμφωνα με τα δεδομένα, στην Αλβανική σε δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης και τα δύο είδη κατηγορήματος παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα.

6.3.2.2 Στενή Πληροφοριακή Εστίαση

Στο πλαίσιο της στενής πληροφοριακής εστίασης, όπως φαίνεται στον Πίνακα 28, οι ομιλητές της Αλβανικής παρουσιάζουν εναλλαξιμότητα μεταξύ προρρηματικών και μεταρρηματικών υποκειμένων στις δομές με αναιτιατικά ρήματα. Αντίθετα, η προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα είναι σαφής σε δομές με ανεργαστικά ρήματα.

Θέση Υποκειμένου	Προρρηματικά (Y-P)		Μεταρρηματικά (P-Y)	
Είδος Κατηγορήματος	<i>Αναιτιατικά</i>	<i>Ανεργαστικά</i>	<i>Αναιτιατικά</i>	<i>Ανεργαστικά</i>
Προτιμήσεις	64/120 (53,3%)	91/120 (75,8%)	56/120 (46,7%)	29/120 (24,2%)

Πίνακας 28. Προτιμήσεις φυσικών ομιλητών της Αλβανικής στη σειρά των όρων ανά είδος κατηγορήματος σε δομές στενής πληροφοριακής εστίασης

Ο έλεγχος καλής προσαρμογής χ^2 έδειξε ότι η διαφοροποίηση στη σειρά των όρων δεν είναι στατιστικά σημαντική στην περίπτωση των αναιτιατικών ρημάτων [$\chi^2(1) = .533, p = .465$], σε αντίθεση με την περίπτωση των ανεργαστικών ρημάτων, στην οποία η διαφοροποίηση είναι στατιστικά σημαντική [$\chi^2(1) = 32.033, p = .000$]. Επίσης, το είδος του κατηγορήματος παρουσιάζει επίδραση στην κατανομή των υποκειμένων στο περιβάλλον της στενής πληροφοριακής εστίασης. Όπως αναδείχθηκε από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 , ο οποίος έλεγξε τη σχέση ανάμεσα στο είδος του κατηγορήματος (αναιτιατικό vs. ανεργαστικό) και στην προτίμηση στη σειρά των όρων (προρρηματικά υποκείμενα vs. μεταρρηματικά υποκείμενα), η σχέση ανάμεσα στις δύο μεταβλητές είναι στατιστικά σημαντική [$\chi^2(1, N = 240) = 13.280, p = .000$]. Η ανεξάρτητη μεταβλητή του είδους του κατηγορήματος παρουσίασε στατιστικά σημαντική συνεισφορά στο μοντέλο (Wald = 12.921, $p = .000$), δείχνοντας ότι τα ανεργαστικά ρήματα σε δομές στενής πληροφοριακής εστίασης είναι πιο πιθανό να παρουσιάσουν τη διάταξη Y-P κατά 2.74 φορές (OR = 2.746) σε σχέση με τα αναιτιατικά ρήματα, τα οποία είναι λιγότερο πιθανό να παρουσιάσουν την αντίστοιχη διάταξη κατά 63,6% (OR = .364).

Συνεπώς, σε δομές στενής πληροφοριακής εστίασης τόσο τα ανεργαστικά όσο και τα αναιτιατικά ρήματα παρουσιάζουν προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα, ωστόσο το ποσοστό των προρρηματικών υποκειμένων που επιλέγονται είναι στατιστικά σημαντικό μόνο στην περίπτωση των ανεργαστικών ρημάτων και όχι των αναιτιατικών, αναδεικνύοντας την επίδραση του είδους του κατηγορήματος.

Επιπλέον εξετάστηκε η επίδραση του είδους της πληροφοριακής δομής ως προς τη σειρά των όρων (προρρηματικά υποκείμενα vs. μεταρρηματικά υποκείμενα). Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 δεν ανέδειξε καμία στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στο είδος της πληροφοριακής δομής (ευρεία πληροφοριακή δομή vs. στενή πληροφοριακή δομή) και στην προτίμηση στη σειρά των όρων (προρρηματικά υποκείμενα vs. μεταρρηματικά υποκείμενα)

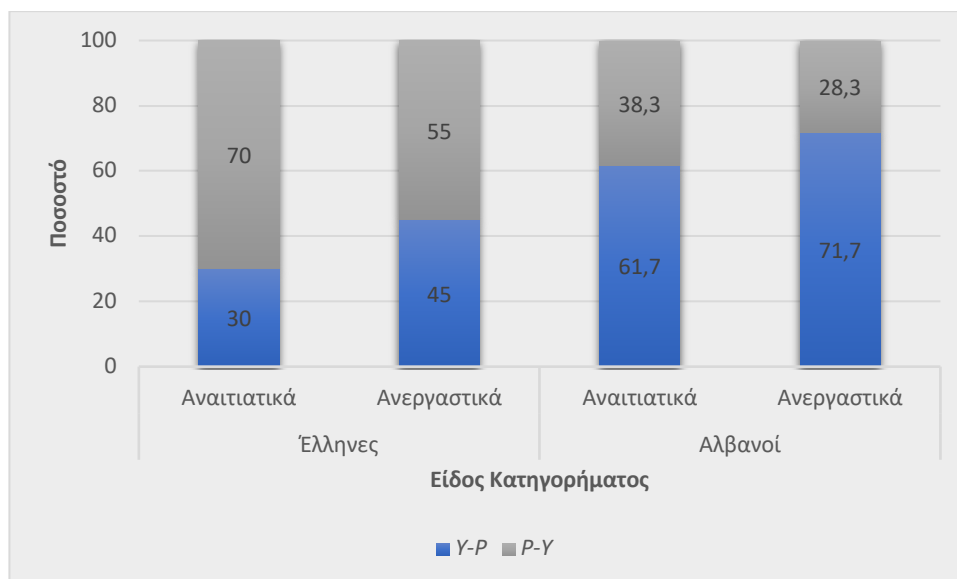
τόσο στις δομές των αναιτιατικών ρημάτων [$\chi^2 (1, N = 240) = 1.705, p = .192$] όσο και στις δομές των ανεργαστικών ρημάτων [$\chi^2 (1, N = 240) = .538, p = .463$].

Συνεπώς, το είδος της πληροφοριακής δομής δεν επηρεάζει τη διάταξη των όρων και τη θέση των υποκειμένων, καθώς τόσο στις δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης όσο και στις δομές στενής πληροφοριακής εστίασης και τα δύο είδη κατηγορήματος παρουσιάζουν προρρηματικά υποκείμενα.

6.3.2.3 Αποτελέσματα από τη σύγκριση των δύο γλωσσικών ομάδων

6.3.2.3.1 Ευρεία πληροφοριακή εστίαση

Στο πλαίσιο της ευρείας πληροφοριακής εστίασης, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 7, παρατηρείται διαφοροποίηση ανάμεσα στις δύο γλωσσικές ομάδες ως προς την κατανομή των υποκειμένων με αναιτιατικά και ανεργαστικά ρήματα. Όσον αφορά τα αναιτιατικά ρήματα, οι ομιλητές της Ελληνικής παρουσιάζουν προτίμηση για μεταρρηματικά υποκείμενα, ενώ οι ομιλητές της Αλβανικής για προρρηματικά υποκείμενα. Ως προς την κατανομή των υποκειμένων με ανεργαστικά ρήματα, οι φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής παρουσιάζουν περισσότερα μεταρρηματικά υποκείμενα, σε αντίθεση με τους φυσικούς ομιλητές της Αλβανικής, οι οποίοι χρησιμοποιούν σε υψηλό ποσοστό προρρηματικά υποκείμενα.

Διάγραμμα 7. Προτιμήσεις γλωσσικών ομάδων στη σειρά των όρων ανά είδος κατηγορήματος σε δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης

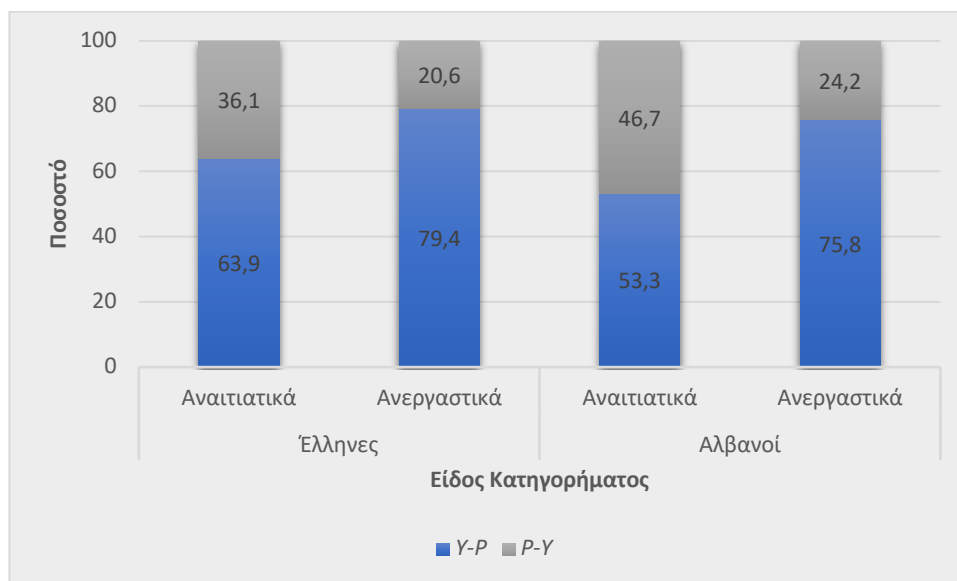
Όπως προκύπτει από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 , οι δύο γλωσσικές ομάδες παρουσιάζουν στατιστικά σημαντική διαφορά στις προτιμήσεις χρήσης προρρηματικών και μεταρρηματικών υποκειμένων στο πλαίσιο ευρείας πληροφοριακής εστίασης τόσο στις δομές αναιτιατικών ρημάτων [$\chi^2 (1, N = 300) = 29.515, p = .000$] όσο και στις δομές ανεργαστικών ρημάτων [$\chi^2 (1, N = 300) = 20.746, p = .000$]. Η ανεξάρτητη μεταβλητή της γλωσσικής ομάδας παρουσίασε στατιστικά σημαντική συνεισφορά στο μοντέλο (Wald = 28.353, $p = .000$), δείχνοντας ότι η ομάδα των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής είναι πιο πιθανό σε δομές με αναιτιατικά ρήματα και σε πλαίσιο ευρείας πληροφοριακής εστίασης να παρουσιάσει τη διάταξη P-Y κατά 3.75 φορές (OR = 3.754) σε σχέση με την ομάδα των φυσικών ομιλητών της Αλβανικής, η οποία είναι λιγότερο πιθανό να παρουσιάσει την αντίστοιχη διάταξη κατά 73,4% (OR = .266). Αντίστοιχα, στις δομές ανεργαστικών ρημάτων στο πλαίσιο ευρείας πληροφοριακής εστίασης η ανεξάρτητη μεταβλητή της γλωσσικής ομάδας παρουσίασε στατιστικά σημαντική συνεισφορά στο μοντέλο (Wald = 20.065, $p = .000$), δείχνοντας ότι η ομάδα των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής είναι πιο πιθανό σε δομές με ανεργαστικά ρήματα και σε πλαίσιο ευρείας πληροφοριακής εστίασης να παρουσιάσει τη διάταξη P-Y κατά 3.09 φορές (OR = 3.092) σε σχέση με την ομάδα των φυσικών ομιλητών της Αλβανικής, η οποία είναι λιγότερο πιθανό να παρουσιάσει την αντίστοιχη διάταξη κατά 67,7% (OR = .323).

Τα παραπάνω ευρήματα αναδεικνύουν τη διαφοροποίηση των δύο γλωσσικών ομάδων ως προς τη διάταξη των όρων σε δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης. Στην περίπτωση των αναιτιατικών ρημάτων, οι φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για μεταρρηματικά υποκείμενα, ενώ οι φυσικοί ομιλητές της Αλβανικής σαφή προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα. Στην περίπτωση των ανεργαστικών ρημάτων οι φυσικοί ομιλητές της Αλβανικής παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα, ενώ οι φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής δεν παρουσιάζουν ξεκάθαρη τάση, χρησιμοποιώντας τόσο προρρηματικά όσο και μεταρρηματικά υποκείμενα.

6.3.2.3.2 Στενή πληροφοριακή εστίαση

Στο πλαίσιο της στενής πληροφοριακής εστίασης, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 8, παρατηρείται μια μικρή διαφοροποίηση ανάμεσα στις δύο γλωσσικές ομάδες ως προς την κατανομή των υποκειμένων με αναιτιατικά ρήματα. Οι φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής παρουσιάζουν προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα, ενώ οι ομιλητές της Αλβανικής παρουσιάζουν εναλλαξιμότητα ανάμεσα σε προρρηματικά και μεταρρηματικά υποκείμενα.

Αντίθετα, στις δομές με ανεργαστικά ρήματα δεν παρατηρείται διαφοροποίηση, καθώς και οι δύο γλωσσικές ομάδες παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα.

Διάγραμμα 8. Προτιμήσεις γλωσσικών ομάδων στη σειρά των όρων ανά είδος κατηγορήματος σε δομές στενής πληροφοριακής εστίασης

Όπως προκύπτει από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 , οι δύο γλωσσικές ομάδες δεν παρουσιάζουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις προτιμήσεις χρήσης προρρηματικών και μεταρρηματικών υποκειμένων στο πλαίσιο στενής πληροφοριακής εστίασης τόσο στις δομές αναιτιατικών ρημάτων [$\chi^2 (1, N = 300) = 3.333, p = .068$] όσο και στις δομές ανεργαστικών ρημάτων [$\chi^2 (1, N = 300) = .547, p = .459$].

Το παραπάνω εύρημα δεν αναδεικνύει κάποια διαφοροποίηση ανάμεσα στις δύο γλωσσικές ομάδες ως προς τη διάταξη των όρων σε δομές στενής πληροφοριακής εστίασης. Ωστόσο, η έλλειψη διαφοροποίησης είναι επιφανειακή, καθώς οι φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής, στην περίπτωση των αναιτιατικών ρημάτων παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα, ενώ οι φυσικοί ομιλητές της Αλβανικής δεν αναδεικνύουν ξεκάθαρες τάσεις ανάμεσα σε προρρηματικά και μεταρρηματικά υποκείμενα. Επίσης, όσον αφορά τα δεδομένα της μελέτης για την Ελληνική, το είδος της πληροφοριακής δομής, δηλαδή το είδος της εστίασης (στενή εστίαση) επηρεάζει τη διάταξη των όρων, διαμορφώνοντας μια προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα και με τα δύο είδη κατηγορήματος. Αντίθετα, τα δεδομένα της μελέτης για την Αλβανική δεν αναδεικνύουν κάποια επίδραση στη διάταξη των όρων στις εν λόγω δομές. Επομένως, οι μηχανισμοί που επιδρούν στην διάταξη των όρων στις

δομές στενής πληροφοριακής εστίασης ανάμεσα στις δύο γλώσσες φαίνεται πως διαφοροποιούνται.

6.4 Συζήτηση

6.4.1 Πειραματική Δοκιμασία I (Μη χρονομετρική δοκιμασία ερμηνείας – Επίλυση της αναφοράς)

Στη δοκιμασία ερμηνείας μελετήθηκε η επίλυση της ενδοπροτασιακής αναφοράς στην Ελληνική και στην Αλβανική. Εξετάσθηκε η ερμηνεία τριών ειδών αντωνυμικών υποκειμένων (κενή αντωνυμία, εμφανής αντωνυμία *αυτός/ky*, εμφανής αντωνυμία *εκείνος/ai*) σε δύο γλωσσικά πλαίσια, στο πλαίσιο υπόρρητης αιτιότητας και στο ουδέτερο πλαίσιο, στο οποίο απουσιάζει η υπόρρητη αιτιότητα. Στη δοκιμασία συμμετείχαν δύο γλωσσικές ομάδες, η κάθε μία από τις οποίες απαρτιζόταν από φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής και της Αλβανικής, αντίστοιχα, προκειμένου να διερευνηθούν οι προτιμήσεις στην επιλογή ηγούμενων στοιχείων τόσο σε ενδογλωσσικό όσο και σε διαγλωσσικό πλαίσιο, με τη σύγκριση των δύο ομάδων. Τα δεδομένα της δοκιμασίας παρουσιάζονται ανά γλωσσική ομάδα και η συζήτηση των αποτελεσμάτων γίνεται ανά γλωσσικό πλαίσιο.

6.4.1.1 Φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής

6.4.1.1.1 Ουδέτερο Πλαίσιο (Συνθήκες 2, 4, 6)

Από τα αποτελέσματα της μελέτης προκύπτει ότι στις δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου οι κενές αντωνυμίες συνδέονται περισσότερο με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, επιλογή που διαφοροποιείται στατιστικά από τις άλλες δύο επιλογές (ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου). Αντίθετα, οι εμφανείς αντωνυμίες συνδέονται περισσότερο με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, επιλογή που διαφοροποιείται στατιστικά από τις άλλες δύο επιλογές (ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου) μόνο στην περίπτωση της εμφανούς αντωνυμίας *αυτός*, καθώς στην περίπτωση της εμφανούς αντωνυμίας *εκείνος* η στατιστική διαφοροποίηση εντοπίζεται μόνο ανάμεσα στα ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου και στα ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου. Τα

παρόμοια ποσοστά, με διαφορετική κατεύθυνση, που αναπτύσσουν τα δύο είδη αντωνυμιών (κενή vs. εμφανής) ως προς τις επιλογές υποκειμένου και αντικειμένου, αντίστοιχα, καθώς και τα παρόμοια ποσοστά στην επιλογή «είτε το ένα είτε το άλλο», η οποία δηλώνει την πιθανή επιλογή ενός ηγούμενου στοιχείου τόσο σε θέση υποκειμένου όσο και σε θέση αντικειμένου, δεν μπορούν να υποστηρίξουν ότι τα κενά υποκείμενα συνδέονται πιο ισχυρά με τα υποκείμενα από ό,τι τα εμφανή υποκείμενα με τα αντικείμενα ή και το αντίστροφο. Τα ευρήματα αυτά λοιπόν αντιτίθενται σε εκείνα των μελετών των Prentza και Tsimpli (2013) και Papadopoulou et al. (2015), τα οποία αναδεικνύουν την διαφοροποίηση των δύο ειδών αντωνυμίας (κενές vs. εμφανείς) ως προς την ισχύ των προτιμήσεών τους προς κάποιο ηγούμενο στοιχείο. Συγκεκριμένα, οι εν λόγω μελέτες δείχνουν ότι οι εμφανείς αντωνυμίες παρουσιάζουν πιο ισχυρή τάση σύνδεσης με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικείμενου από ό,τι οι κενές αντωνυμίες με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου. Αντίστοιχο εύρημα παρατηρήθηκε και σε μια χρονομετρική εκδοχή του πειράματος, η οποία τελέστηκε στα πλαίσια της παρούσας μελέτης. Ειδικότερα, τα δεδομένα παρουσίασαν ότι σε δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου οι εμφανείς αντωνυμίες εμφανίζουν ισχυρότερη τάση σύνδεσης με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικείμενου από ό,τι οι κενές αντωνυμίες με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, ενώ αντίθετα οι κενές αντωνυμίες παρουσιάζουν την τάση σύνδεσης με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, η οποία ωστόσο αντισταθμίζεται από την παρουσία ηγούμενων στοιχείων και σε θέση αντικείμενου. Επομένως, εντοπίζεται επίδραση της αντωνυμίας στην επίλυση της αναφοράς, ενώ παράλληλα το είδος της αντωνυμίας αποτελεί παράγοντα που περιορίζει την επίλυση της αναφοράς.

Ως προς τα δύο είδη της εμφανούς αντωνυμίας (*αυτός* vs. *εκείνος*), τόσο η αντωνυμία *αυτός* όσο και η αντωνυμία *εκείνος* προτιμούν περισσότερο ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικείμενου έναντι της δεύτερης επιλογής, δηλαδή ηγούμενων στοιχείων είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικείμενου. Ωστόσο, το μοτίβο αυτό, ενώ διαφοροποιείται στατιστικά στην περίπτωση της αντωνυμίας *αυτός*, δεν παρουσιάζει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στην περίπτωση της αντωνυμίας *εκείνος*. Επομένως, αφενός και οι δύο εμφανείς αντωνυμίες παρουσιάζουν το ίδιο μοτίβο στην επιλογή ενός ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικείμενου, η τάση αυτή όμως είναι ισχυρή μόνο στην περίπτωση της αντωνυμίας *αυτός*, εν αντιθέσει προς την αντωνυμία *εκείνος*.

Τα παραπάνω ευρήματα ακολουθούν τις θεωρίες επιλογής αναφορικής έκφρασης (Gundel et al., 1993) και τις θεωρίες προσβασιμότητας (Givón, 1983· Ariel, 1990, 2001· Grosz et al., 1995), σύμφωνα με τις οποίες οι πιο εξέχουσες και προσβάσιμες οντότητες (υποκείμενα) χρειάζονται λιγότερο χαρακτηρισμένες αναφορικές εκφράσεις (κενές αντωνυμίες), ενώ

αντίθετα οι λιγότερο εξέχουσες οντότητες (αντικείμενα) χρειάζονται πιο πλήρεις μορφές (εμφανείς αντωνυμίες). Επίσης τα αποτελέσματα συνηγορούν υπέρ της υπόθεσης της Carminati (2002), καθώς οι κενές αντωνυμίες, εν αντιθέσει με τις εμφανείς, επιλέγουν κάποιο ηγούμενο στοιχείο σε θέση συντακτικού υποκειμένου. Ως προς τις κενές αντωνυμίες, τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης, τα οποία παρουσιάζουν μια στατιστικά σημαντική προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, συμβαδίζουν με τα ευρήματα των Prentza και Tsimpli (2013), Papadopoulou et al. (2015) και Torregrossa (2020), ενώ αντιτίθενται στα ευρήματα των Dimitriadis (1996), Di Domenico et al. (2020) και Giannakou και Sitaridou (2020), σύμφωνα με τα οποία οι κενές αντωνυμίες δεν παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για κάποιο ηγούμενο στοιχείο. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας για τις εμφανείς αντωνυμίες, οι οποίες παρουσιάζουν μια στατιστικά σημαντική προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, συμβαδίζουν με τα ευρήματα των Dimitriadis (1996), Prentza και Tsimpli (2013), Papadopoulou et al. (2015), Giannakou και Sitaridou (2020) και Torregrossa (2020), σύμφωνα με τα οποία οι εμφανείς αντωνυμίες παρουσιάζουν σαφή σύνδεση με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, ενώ αντιτίθενται στα ευρήματα των Fotiadou et al. (2020), σύμφωνα με τα οποία οι εμφανείς αντωνυμίες δεν παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για κάποιο ηγούμενο στοιχείο. Τέλος, ιδιαίτερα ως προς την εμφανή αντωνυμία *εκείνος*, τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης αντιτίθεται στη θέση του Dimitriadis (1996), σύμφωνα με την οποία η αντωνυμία *εκείνος* αναφέρεται συνήθως σε αναφορικά ηγούμενα που δεν εντοπίζονται σε προγενέστερη πρόταση.

6.4.1.1.2 Πλαίσιο Υπόρρητης Αιτιότητας (Συνθήκες 1, 3, 5)

Στις δομές παρουσίας της υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα τόσο οι κενές αντωνυμίες όσο και οι εμφανείς αντωνυμίες συνδέονται περισσότερο με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, επιλογή που διαφοροποιείται στατιστικά από τις άλλες δύο επιλογές (ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου). Αντίθετα, στις δομές παρουσίας της υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα τόσο οι κενές αντωνυμίες όσο και οι εμφανείς αντωνυμίες συνδέονται περισσότερο με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, επιλογή που διαφοροποιείται στατιστικά από τις άλλες δύο επιλογές (ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου). Το εύρημα αυτό λοιπόν παρουσιάζει την ισχύ των σημασιολογικών ιδιοτήτων των ρημάτων

στην επίλυση της αναφοράς, η οποία καταστέλλει οποιονδήποτε μηχανισμό επίλυσης της αναφοράς που διαθέτουν τα διάφορα είδη της αντωνυμίας. Εξετάζοντας τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης φάνηκε ότι δεν υπήρξε στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των κενών και των εμφανών αντωνυμιών τόσο με τα ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα όσο με τα ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα. Η απουσία στατιστικής διαφοροποίησης λοιπόν ανάμεσα στις κενές και στις εμφανείς αντωνυμίες υποδηλώνει την απουσία επίδρασης του είδους της αντωνυμίας, όπως αυτή εκφράζεται στο ουδέτερο πλαίσιο, και την καταλυτική επίδραση της σημασιολογίας στην επιλογή ενός ηγούμενου στοιχείου. Προκύπτει λοιπόν ότι στα πλαίσια της υπόρρητης αιτιότητας η σημασιολογία των ρημάτων κατευθύνει αποκλειστικά την επίλυση της αναφοράς στο σύνολο των διαφορετικών ειδών αντωνυμίας.

Ιδιαίτερα, όσον αφορά την εμφανή αντωνυμία *εκείνος*, τα παρόντα ευρήματα αντιτίθενται σε εκείνα των μελετών της Miltsakaki (2003a, 2007), τα οποία δείχνουν ότι το είδος αυτό της αντωνυμίας συνδέεται με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου σε περιβάλλοντα διαπροτασιακής αναφοράς, ενώ αντίθετα σε πλαίσια ενδοπροτασιακής αναφοράς, η οποία και εξετάζεται στην παρούσα μελέτη, η κενή αντωνυμία αποτελεί την επικρατέστερη επιλογή. Βασική συνεισφορά των δύο μελετών της Miltsakaki ωστόσο είναι ότι αναδεικνύει τις αναφορικές ιδιότητες της αντωνυμίας *εκείνος*, και ιδιαίτερα τη δυνατότητα σύνδεσής της με εξέχουσες οντότητες, καθώς στις μελέτες της τα αντικείμενα είναι σημασιολογικά εξέχοντα, σε αντίθεση με τις θεωρίες επιλογής αναφορικής έκφρασης και τις θεωρίες προσβασιμότητας, οι οποίες υποστηρίζουν ότι οι εμφανείς αντωνυμίες επιλέγουν μη εξέχοντα αντικείμενα αναφοράς. Η παρούσα μελέτη αναδεικνύει την πιθανότητα επιλογής ενός εξέχοντος αντικειμένου αναφοράς σε δομές με την εμφανή αντωνυμία *εκείνος*, όπως προκύπτει από την επιλογή «είτε το ένα είτε το άλλο», η οποία υποδηλώνει ότι τόσο τα υποκείμενα όσο και τα αντικείμενα μπορούν να λειτουργήσουν ως ηγούμενα στοιχεία για την αντωνυμία *εκείνος*. Οπότε το εύρημα αυτό της μελέτης επαληθεύει εν μέρει, παρά τις διαφοροποιήσεις στις συνθήκες μεταξύ της παρούσας μελέτης και των μελετών της Miltsakaki, τα ευρήματα των μελετών αυτών ως προς τις επιλογές της εμφανούς αντωνυμίας *εκείνος*.

6.4.1.2 Φυσικοί ομιλητές της Αλβανικής

6.4.1.2.1 Ουδέτερο Πλαίσιο (Συνθήκες 2, 4, 6)

Από τα αποτελέσματα της μελέτης προκύπτει ότι στις δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου οι κενές αντωνυμίες συνδέονται περισσότερο με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, επιλογή που διαφοροποιείται στατιστικά από τις άλλες δύο επιλογές (ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου). Αντίθετα, οι εμφανείς αντωνυμίες συνδέονται περισσότερο με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, επιλογή που διαφοροποιείται στατιστικά από τις άλλες δύο επιλογές (ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου) μόνο στις περιπτώσεις της εμφανούς αντωνυμίας *ky* «αυτός», καθώς στην περίπτωση της εμφανούς αντωνυμίας *ai* «εκείνος» η στατιστική διαφοροποίηση εντοπίζεται μόνο ανάμεσα στα ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου και στα ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου. Επομένως, στην επιλογή ενός ηγούμενου στοιχείου τα μοτίβα που αναπτύσσονται φανερώσουν ότι η κενή αντωνυμία παρουσιάζει ισχυρή τάση σύνδεσης με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, η εμφανής αντωνυμία *ky* «αυτός» με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, ενώ αντίθετα η εμφανής αντωνυμία *ai* «εκείνος» αναδεικνύει μη σαφή προτίμηση προς κάποιο ηγούμενο στοιχείο, καθώς οι επιλογές της παρουσιάζουν παρόμοια ποσοστά ανάμεσα σε ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου και σε θέση υποκειμένου. Επομένως, εντοπίζεται επίδραση της αντωνυμίας στην επίλυση της αναφοράς, ενώ παράλληλα το είδος της αντωνυμίας αποτελεί παράγοντα που περιορίζει την επίλυση της αναφοράς.

Ως προς τα δύο είδη της εμφανούς αντωνυμίας (*ky* «αυτός» vs. *ai* «εκείνος»), τόσο η αντωνυμία *ky* «αυτός» όσο και η αντωνυμία *ai* «εκείνος» προτιμούν περισσότερα ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου έναντι της δεύτερης επιλογής, δηλαδή ηγούμενων στοιχείων σε θέση υποκειμένου. Ωστόσο, το μοτίβο αυτό, ενώ διαφοροποιείται στατιστικά στην περίπτωση της αντωνυμίας *ky* «αυτός», δεν παρουσιάζει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στην περίπτωση της αντωνυμίας *ai* «εκείνος». Επομένως, αφενός και οι δύο εμφανείς αντωνυμίες παρουσιάζουν το ίδιο μοτίβο στην επιλογή ενός ηγούμενου στοιχείου σε θέση αντικειμένου, η τάση αυτή όμως είναι ισχυρή μόνο στην περίπτωση της αντωνυμίας *ky* «αυτός», εν αντιθέσει προς την αντωνυμία *ai* «εκείνος». Εξετάζοντας το εύρημα αυτό προκύπτει πως η αντωνυμία *ky* «αυτός» επιλέγει περισσότερα ηγούμενα σε θέση αντικειμένου, καθώς η δεικτική του φύση

για τη δήλωση της εγγύτητας επιβάλλει την επιλογή ενός αντικειμένου αναφοράς που εντοπίζεται κοντά του. Επίσης, η αντωνυμία *ai* «εκείνος» παρουσιάζει μεγαλύτερη προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, η οποία ωστόσο δεν διαφοροποιείται στατιστικά με την επιλογή των υποκειμένων. Συμπερασματικά λοιπόν, τα αποτελέσματα για τις εμφανείς αντωνυμίες ακολουθούν τα ευρήματα του Murzaku (2007, 2008). Σημαντικό είναι να σημειωθεί ότι οι μελέτες του Murzaku αποτελούν μελέτες σώματος κειμένων και διαφοροποιούνται από την παρούσα μελέτη, καθώς η παρούσα πειραματική μελέτη στοχεύει στην ερμηνεία και τη χρήση γλωσσικών δομών, χωρίς να εξετάζει την παραγωγή γλωσσικών δομών.

Τα παραπάνω ευρήματα ακολουθούν τις θεωρίες επιλογής αναφορικής έκφρασης (Gundel et al., 1993) και τις θεωρίες προσβασιμότητας (Givón, 1983· Ariel, 1990, 2001· Grosz et al., 1995), σύμφωνα με τις οποίες οι πιο εξέχουσες και προσβάσιμες οντότητες (υποκείμενα) χρειάζονται λιγότερο χαρακτηρισμένες αναφορικές εκφράσεις (κενές αντωνυμίες), ενώ αντίθετα οι λιγότερο εξέχουσες οντότητες (αντικείμενα) χρειάζονται πιο πλήρεις μορφές (εμφανείς αντωνυμίες). Επίσης, τα αποτελέσματα συνηγορούν υπέρ της υπόθεσης της Carminati (2002), καθώς οι κενές αντωνυμίες, εν αντιθέσει προς τις εμφανείς αντωνυμίες, επιλέγουν κάποιο ηγούμενο στοιχείο σε θέση συντακτικού υποκειμένου.

6.4.1.2.2 Πλαίσιο Υπόρρητης Αιτιότητας (Συνθήκες 1, 3, 5)

Στις δομές παρουσίας της υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα τόσο οι κενές αντωνυμίες όσο και οι εμφανείς αντωνυμίες συνδέονται περισσότερο με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου. Εξετάζοντας όμως τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης προκύπτει ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των κενών και των εμφανών αντωνυμιών με τα ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα, καθώς οι κενές αντωνυμίες προτιμούν περισσότερο ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, σε σύγκριση με τις εμφανείς αντωνυμίες. Αναδεικνύεται λοιπόν πως το είδος της αντωνυμίας επιδρά στην εκφορά προτίμησης για κάποιο ηγούμενο στοιχείο, καθώς οι εμφανείς αντωνυμίες προτιμούν λιγότερα υποκείμενα σε σχέση με τις κενές αντωνυμίες. Οι εμφανείς αντωνυμίες στις δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου παρουσιάζουν προτίμηση για αντικείμενα, και επομένως φέρουν εγγενώς την προτίμηση για αντικείμενα. Το χαρακτηριστικό αυτό λοιπόν που διαθέτουν επιδρά με τη σημασιολογία των ρημάτων, η οποία προκρίνει τα υποκείμενα, και επομένως σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα η τάση σύνδεσης εμφανών

αντωνυμιών με ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου είναι μικρότερη από την τάση σύνδεσης κενών αντωνυμιών με ηγούμενα στοιχεία στην αντίστοιχη συντακτική θέση. Αντίθετα, στις δομές παρουσίας της υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα δεν παρουσιάζεται στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση ανάμεσα στα διάφορα είδη των αντωνυμιών ως προς τις επιλογές ηγούμενων στοιχείων, καθώς τόσο οι κενές αντωνυμίες όσο και οι εμφανείς αντωνυμίες συνδέονται περισσότερο με ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, επιλογή που διαφοροποιείται στατιστικά από τις άλλες δύο επιλογές (ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου). Το εύρημα αυτό λοιπόν παρουσιάζει την ισχύ των σημασιολογικών ιδιοτήτων των ρημάτων στην επίλυση της αναφοράς.

6.4.1.3 Σύγκριση των δύο γλωσσικών ομάδων

Στη συγκριτική εξέταση των δύο ΓΚΥ το ερώτημα που τέθηκε προς διερεύνηση αφορούσε την ερμηνεία των εκπεφρασμένων και μη εκπεφρασμένων αναφορικών αντωνυμικών υποκειμένων τρίτου προσώπου. Η σύγκριση γίνεται αντιπαραβολικά ανά είδος γλωσσικού πλαισίου και ανά είδος αντωνυμίας.

6.4.1.3.1 Ουδέτερο πλαίσιο (Συνθήκες 2, 4, 6)

Τα αποτελέσματα ως προς την ερμηνεία των κενών αντωνυμικών υποκειμένων σε ουδέτερο γλωσσικό πλαίσιο ανέδειξαν ότι οι δύο γλωσσικές ομάδες διαφοροποιούνται στο σύνολο των επιλογών. Και οι δύο ομάδες παρουσιάζουν μεγαλύτερη προτίμηση στη σύνδεση των κενών αντωνυμιών με υποκείμενα (ελληνόφωνοι: 51,5%, αλβανόφωνοι: 52,5%), όμως οι αλβανόφωνοι επιλέγουν στατιστικά περισσότερα αντικείμενα ως ηγούμενα στοιχεία σε σχέση με τους ελληνόφωνους (ελληνόφωνοι: 13,3%, αλβανόφωνοι: 35,25%), οι οποίοι αντίστοιχα επιλέγουν στατιστικά περισσότερο την επιλογή «είτε το ένα είτε το άλλο» (ελληνόφωνοι: 35,2%, αλβανόφωνοι: 12,25%). Επομένως, η διαφορά των δύο ομάδων θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ποιοτική, θέτοντας ως κριτήριο σύγκρισης την κατηγορική φύση των απαντήσεων των φυσικών ομιλητών. Αφενός και οι δύο γλωσσικές ομάδες τείνουν προς την επιλογή υποκειμένων ως ηγούμενων στοιχείων των κενών αντωνυμιών, ωστόσο δείχνουν ελευθερία και στην επιλογή των αντικειμένων, οι μεν αλβανόφωνοι με κατηγορικό τρόπο (επιλογή «αντικείμενο»), οι δε ελληνόφωνοι εμφανίζοντας λιγότερο σαφή προτίμηση (επιλογή

«είτε το ένα είτε το άλλο»). Ενώ λοιπόν οι απαντήσεις των φυσικών ομιλητών της Αλβανικής αναδεικνύουν πιο σαφή προτίμηση είτε για τη μία συντακτική θέση είτε για την άλλη, στις απαντήσεις των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής παρατηρείται μια αναποφασιστικότητα.

Τα αποτελέσματα από την ερμηνεία του εμφανούς αντωνυμικού υποκειμένου *αυτός/ky* σε ουδέτερο γλωσσικό πλαίσιο ανέδειξαν ότι οι δύο γλωσσικές ομάδες διαφοροποιούνται μεταξύ τους. Και οι δύο ομάδες παρουσιάζουν μεγαλύτερη προτίμηση στη σύνδεση της εμφανούς αντωνυμίας *αυτός/ky* με αντικείμενα (ελληνόφωνοι: 48,7%, αλβανόφωνοι: 65,5%), όμως οι ελληνόφωνοι επιλέγουν στατιστικά περισσότερο την επιλογή «είτε το ένα είτε το άλλο» σε σχέση με τους αλβανόφωνους (ελληνόφωνοι: 33,3%, αλβανόφωνοι: 7%), οι οποίοι αντίστοιχα επιλέγουν στατιστικά περισσότερα υποκείμενα (ελληνόφωνοι: 18%, αλβανόφωνοι: 27,5%). Επομένως, η διαφορά των δύο ομάδων θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ποιοτική, θέτοντας ως κριτήριο σύγκρισης την κατηγορική φύση των απαντήσεων των φυσικών ομιλητών. Αφενός και οι δύο γλωσσικές ομάδες τείνουν προς την επιλογή αντικειμένων ως ηγούμενων στοιχείων των αντωνυμιών *αυτός/ky*, ωστόσο δείχνουν ελευθερία και στην επιλογή των υποκειμένων, οι μεν αλβανόφωνοι με κατηγορικό τρόπο (επιλογή «υποκείμενο»), οι δε ελληνόφωνοι εμφανίζοντας λιγότερο σαφή προτίμηση (επιλογή «είτε το ένα είτε το άλλο»). Ενώ λοιπόν οι απαντήσεις των φυσικών ομιλητών της Αλβανικής αναδεικνύουν πιο σαφή προτίμηση είτε για τη μία συντακτική θέση είτε για την άλλη, στις απαντήσεις των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής παρατηρείται μια αναποφασιστικότητα.

Τέλος, τα αποτελέσματα από την ερμηνεία του εμφανούς αντωνυμικού υποκειμένου *εκείνος/ai* σε ουδέτερο γλωσσικό πλαίσιο ανέδειξαν ότι οι δύο γλωσσικές ομάδες διαφοροποιούνται μεταξύ τους. Και οι δύο ομάδες παρουσιάζουν μεγαλύτερη προτίμηση στη σύνδεση της εμφανούς αντωνυμίας *εκείνος/ai* με αντικείμενα (ελληνόφωνοι: 43,3%, αλβανόφωνοι: 51%), όμως οι αλβανόφωνοι επιλέγουν στατιστικά περισσότερα υποκείμενα ως ηγούμενα στοιχεία σε σχέση με τους ελληνόφωνους (ελληνόφωνοι: 19%, αλβανόφωνοι: 38%), οι οποίοι αντίστοιχα επιλέγουν στατιστικά περισσότερο την επιλογή «είτε το ένα είτε το άλλο» (ελληνόφωνοι: 37,7%, αλβανόφωνοι: 11%). Επομένως, η διαφορά των δύο ομάδων θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ποιοτική, θέτοντας ως κριτήριο σύγκρισης την κατηγορική φύση των απαντήσεων των φυσικών ομιλητών. Αφενός και οι δύο γλωσσικές ομάδες τείνουν προς την επιλογή ηγούμενων στοιχείων σε θέση αντικειμένου, ωστόσο δείχνουν ελευθερία και στην επιλογή των υποκειμένων, οι μεν αλβανόφωνοι με κατηγορικό τρόπο (επιλογή «αντικείμενο»), οι δε ελληνόφωνοι εμφανίζοντας λιγότερο σαφή προτίμηση (επιλογή «είτε το ένα είτε το άλλο»). Είναι εμφανές λοιπόν ότι ενώ οι απαντήσεις των φυσικών ομιλητών της Αλβανικής

αναδεικνύουν πιο σαφή προτίμηση είτε για τη μία συντακτική θέση είτε για την άλλη, στις απαντήσεις των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής παρατηρείται μια αναποφασιστικότητα.

Συνοπτικά λοιπόν, τα εξεταζόμενα είδη αντωνυμίας (κενή, εμφανής *αυτός/ky*, εμφανής *εκείνος/ai*) στις δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου διαφοροποιούνται στις δύο γλωσσικές ομάδες. Οι φυσικοί ομιλητές της Αλβανικής παρουσιάζουν πιο σαφείς προτιμήσεις στην επιλογή ηγούμενων στοιχείων σε σύγκριση με τους φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής. Ιδιαίτερα, ως προς τις εμφανείς αντωνυμίες, η αποφυγή επιλογής υποκειμένων ως ηγούμενων στοιχείων των δύο ειδών της εμφανούς αντωνυμίας (*αυτός, εκείνος*), όπως προκύπτει από τις προτιμήσεις των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής, υποδηλώνει ότι στην Ελληνική, σε αντίθεση προς την Αλβανική, οι εμφανείς αντωνυμίες είναι εγγενώς μαρκαρισμένες με το χαρακτηριστικό της μετατόπισης του θέματος.

6.4.1.3.2 Πλαίσιο Υπόρρητης Αιτιότητας (Συνθήκες 1, 3, 5)

Τα αποτελέσματα ως προς την ερμηνεία των κενών αντωνυμικών υποκειμένων σε πλαίσιο υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα ανέδειξαν ότι οι δύο γλωσσικές ομάδες διαφοροποιούνται μεταξύ τους. Και οι δύο ομάδες παρουσιάζουν μεγαλύτερη προτίμηση στη σύνδεση των κενών αντωνυμιών με υποκείμενα (ελληνόφωνοι: 93,7%, αλβανόφωνοι: 81,5%), όμως οι αλβανόφωνοι επιλέγουν στατιστικά περισσότερα αντικείμενα ως ηγούμενα στοιχεία σε σχέση με τους ελληνόφωνους (ελληνόφωνοι: 4,7%, αλβανόφωνοι: 13%). Οι κενές αντωνυμίες λοιπόν παρουσιάζουν και στις δύο γλωσσικές ομάδες σαφή προτίμηση για υποκείμενα ως ηγούμενα στοιχεία, συμβαδίζοντας με τις σημασιολογικές ιδιότητες των ρημάτων, οι οποίες προκρίνουν τα υποκείμενα, ωστόσο η κενή αντωνυμία στην Αλβανική παρουσιάζει μεγαλύτερη ελαστικότητα στην επιλογή μιας συντακτικά και σημασιολογικά μη εξέχουσας οντότητας. Επίσης, στο πλαίσιο δομών με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα οι δύο γλωσσικές ομάδες διαφοροποιούνται μεταξύ τους. Και οι δύο ομάδες παρουσιάζουν μεγαλύτερη προτίμηση στη σύνδεση των κενών αντωνυμιών με αντικείμενα (ελληνόφωνοι: 94,4%, αλβανόφωνοι: 84%), όμως οι αλβανόφωνοι επιλέγουν στατιστικά περισσότερα υποκείμενα ως ηγούμενα στοιχεία σε σχέση με τους ελληνόφωνους (ελληνόφωνοι: 1,3%, αλβανόφωνοι: 11%). Οι κενές αντωνυμίες λοιπόν παρουσιάζουν και στις δύο γλωσσικές ομάδες σαφή προτίμηση για αντικείμενα ως ηγούμενα στοιχεία, συμβαδίζοντας με τις σημασιολογικές ιδιότητες των ρημάτων, οι οποίες προκρίνουν τα αντικείμενα, ωστόσο

η κενή αντωνυμία στην Αλβανική παρουσιάζει μεγαλύτερη ελαστικότητα στην επιλογή μιας συντακτικά εξέχουσας, αλλά σημασιολογικά μη εξέχουσας οντότητας.

Τα αποτελέσματα από την ερμηνεία του εμφανούς αντωνυμικού υποκειμένου *αυτός/ky* σε πλαίσιο υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα ανέδειξαν ότι οι δύο γλωσσικές ομάδες διαφοροποιούνται μεταξύ τους. Και οι δύο ομάδες παρουσιάζουν μεγαλύτερη προτίμηση στη σύνδεση της εμφανούς αντωνυμίας *αυτός/ky* με υποκείμενα (ελληνόφωνοι: 90%, αλβανόφωνοι: 73%), όμως οι αλβανόφωνοι επιλέγουν στατιστικά περισσότερα αντικείμενα ως ηγούμενα στοιχεία σε σχέση με τους ελληνόφωνους (ελληνόφωνοι: 6,7%, αλβανόφωνοι: 27%). Οι εμφανείς αντωνυμίες *αυτός/ky* λοιπόν παρουσιάζουν και στις δύο γλωσσικές ομάδες σαφή προτίμηση για υποκείμενα ως ηγούμενα στοιχεία, συμβαδίζοντας με τις σημασιολογικές ιδιότητες των ρημάτων, οι οποίες προκρίνουν τα υποκείμενα, ωστόσο η εμφανής αντωνυμία *ky* «αυτός» στην Αλβανική παρουσιάζει μεγαλύτερη ελαστικότητα στην επιλογή μιας συντακτικά και σημασιολογικά μη εξέχουσας οντότητας. Επίσης, στο πλαίσιο δομών με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα οι δύο γλωσσικές ομάδες διαφοροποιούνται μεταξύ τους. Και οι δύο ομάδες παρουσιάζουν μεγαλύτερη προτίμηση στη σύνδεση των εμφανών αντωνυμιών με αντικείμενα (ελληνόφωνοι: 90%, αλβανόφωνοι: 70%), όμως οι αλβανόφωνοι επιλέγουν στατιστικά περισσότερα υποκείμενα ως ηγούμενα στοιχεία σε σχέση με τους ελληνόφωνους (ελληνόφωνοι: 4,7%, αλβανόφωνοι: 18%). Τα εμφανή υποκείμενα *αυτός/ky* λοιπόν παρουσιάζουν και στις δύο γλωσσικές ομάδες σαφή προτίμηση για αντικείμενα ως ηγούμενα στοιχεία, συμβαδίζοντας με τις σημασιολογικές ιδιότητες των ρημάτων, οι οποίες προκρίνουν τα αντικείμενα, ωστόσο η εμφανής αντωνυμία *ky* «αυτός» στην Αλβανική παρουσιάζει μεγαλύτερη ελαστικότητα στην επιλογή μιας συντακτικά εξέχουσας, αλλά σημασιολογικά μη εξέχουσας οντότητας.

Τέλος, τα αποτελέσματα από την ερμηνεία του εμφανούς αντωνυμικού υποκειμένου *εκείνος/ai* σε πλαίσιο υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα ανέδειξαν ότι οι δύο γλωσσικές ομάδες διαφοροποιούνται μεταξύ τους. Και οι δύο ομάδες παρουσιάζουν μεγαλύτερη προτίμηση στη σύνδεση της εμφανούς αντωνυμίας *εκείνος/ai* με υποκείμενα (ελληνόφωνοι: 90,7%, αλβανόφωνοι: 78%), όμως οι αλβανόφωνοι επιλέγουν στατιστικά περισσότερα αντικείμενα ως ηγούμενα στοιχεία σε σχέση με τους ελληνόφωνους (ελληνόφωνοι: 6%, αλβανόφωνοι: 22%). Οι εμφανείς αντωνυμίες *εκείνος/ai* λοιπόν παρουσιάζουν και στις δύο γλωσσικές ομάδες σαφή προτίμηση για υποκείμενα ως ηγούμενα στοιχεία, συμβαδίζοντας με τις σημασιολογικές ιδιότητες των ρημάτων, οι οποίες προκρίνουν τα υποκείμενα, ωστόσο η εμφανής αντωνυμία *ai* «εκείνος» στην Αλβανική παρουσιάζει μεγαλύτερη ελαστικότητα στην επιλογή μιας συντακτικά και σημασιολογικά μη εξέχουσας

οντότητας. Τέλος, στο πλαίσιο δομών με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα οι δύο γλωσσικές ομάδες διαφοροποιούνται μεταξύ τους. Και οι δύο ομάδες παρουσιάζουν μεγαλύτερη προτίμηση στη σύνδεση των εμφανών αντωνυμιών με αντικείμενα (ελληνόφωνοι: 96,7%, αλβανόφωνοι: 86%), όμως οι αλβανόφωνοι επιλέγουν στατιστικά περισσότερα υποκείμενα ως ηγούμενα στοιχεία σε σχέση με τους ελληνόφωνους (ελληνόφωνοι: 0,6%, αλβανόφωνοι: 14%). Οι εμφανείς αντωνυμίες *εκείνος/αι* λοιπόν παρουσιάζουν και στις δύο γλωσσικές ομάδες σαφή προτίμηση για αντικείμενα ως ηγούμενα στοιχεία, συμβαδίζοντας με τις σημασιολογικές ιδιότητες των ρημάτων, οι οποίες προκρίνουν τα αντικείμενα, ωστόσο η εμφανής αντωνυμία *αι* «εκείνος» στην Αλβανική παρουσιάζει μεγαλύτερη ελαστικότητα στην επιλογή μιας συντακτικά εξέχουσας, αλλά σημασιολογικά μη εξέχουσας οντότητας.

Συνοπτικά λοιπόν, τα εξεταζόμενα είδη αντωνυμίας (κενή, εμφανής *αυτός/ky*, εμφανής *εκείνος/αι*) στις δομές υπόρρητης αιτιότητας διαφοροποιούνται στις δύο γλωσσικές ομάδες. Οι φυσικοί ομιλητές της Αλβανικής παρουσιάζουν ελαστικότητα ως προς την επιλογή ηγούμενων στοιχείων σε σύγκριση με τους φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής στο σύνολο των αντωνυμικών ειδών. Συγκεκριμένα, στις δομές με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα οι φυσικοί ομιλητές της Αλβανικής τείνουν να επιλέγουν περισσότερα ηγούμενα στοιχεία σε θέσεις συντακτικά και σημασιολογικά μη εξέχουσες, δηλαδή αντικείμενα, σε αντίθεση με τους φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής, οι επιλογές των οποίων συμβαδίζουν με τις σημασιολογικές ιδιότητες των ρημάτων και παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου. Επίσης, στις δομές με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα οι φυσικοί ομιλητές της Αλβανικής τείνουν να επιλέγουν περισσότερα ηγούμενα στοιχεία σε θέσεις συντακτικά εξέχουσες, αλλά σημασιολογικά μη εξέχουσες, δηλαδή υποκείμενα, σε αντίθεση με τους φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής, οι επιλογές των οποίων συμβαδίζουν με τις σημασιολογικές ιδιότητες των ρημάτων και παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου.

Συμπερασματικά, όπως προκύπτει τόσο από τα δεδομένα από δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου όσο και από τα δεδομένα από δομές υπόρρητης αιτιότητας, οι δύο γλωσσικές ομάδες διαφοροποιούνται στην ερμηνεία των κενών και των εμφανών αντωνυμικών υποκειμένων σε ποιοτικό επίπεδο. Στις δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου οι ελληνόφωνοι παρουσιάζουν μεγαλύτερη αναποφασιστικότητα στην ερμηνεία των τριών αντωνυμικών ειδών, καθώς, όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα, εμφανίζουν την επιλογή «είτε το ένα είτε το άλλο», η οποία αναφέρεται στην επιλογή ενός ηγούμενου στοιχείου είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου, σε μεγαλύτερο βαθμό από τους αλβανόφωνους, οι οποίοι παρουσιάζουν πιο σαφείς προτιμήσεις στις επιλογές τους. Αντίθετα,

στις δομές υπόρρητης αιτιότητας, η προαναφερθείσα εικόνα αντιστρέφεται με τους ελληνόφωνους να παρουσιάζουν πιο σαφείς απαντήσεις σε σύγκριση με τους αλβανόφωνους, αναδεικνύοντας ένα σταθερό μοτίβο επιλογών που επηρεάζεται από τις σημασιολογικές ιδιότητες των εκάστοτε ρημάτων. Επομένως, οι ελληνόφωνοι επιλέγουν ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου σε δομές με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα και ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου σε δομές με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα. Οι αλβανόφωνοι αφενός ακολουθούν το αντίστοιχο μοτίβο, όμως παρουσιάζουν ελαστικότητα στις επιλογές τους, οι οποίες αντιτίθενται στις σημασιολογικές ιδιότητες των εκάστοτε ρημάτων.

6.4.2 Πειραματική Δοκιμασία II (Μη χρονομετρική δοκιμασία χρήσης – Σειρά των προτασιακών όρων)

Στη δοκιμασία εκφοράς προτιμήσεων ως προς τη σειρά των προτασιακών όρων εξετάστηκε η χρήση των υποκειμένων σε δομές με αναίτιατα και ανεργαστικά ρήματα στα πλαίσια ευρείας και στενής πληροφοριακής εστίασης. Στη δοκιμασία συμμετείχαν δύο γλωσσικές ομάδες, οι φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής και της Αλβανικής, αντίστοιχα, προκειμένου να διερευνηθούν οι προτιμήσεις στην σειρά των προτασιακών όρων τόσο σε ενδογλωσσικό όσο και σε διαγλωσσικό πλαίσιο, με τη σύγκριση των δύο γλωσσικών ομάδων.

Στο πλαίσιο της ευρείας πληροφοριακής εστίασης οι φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής παρουσιάζουν μια στατιστικά σημαντική προτίμηση για μεταρρηματικά υποκείμενα σε δομές με αναίτιατα ρήματα. Τα δεδομένα της έρευνας λοιπόν για τα αναίτιατα ρήματα ακολουθούν τους περιορισμούς που θέτει το διεπίπεδο σύνταξης-λεξικού-σημασιολογίας και εναρμονίζονται με τα αποτελέσματα αντίστοιχων μελετών για την Ελληνική (Lozano, 2006· Amvrazis, 2012a· Amvrazis, 2012b· Αμβράζης, 2019), στις οποίες τα αναίτιατα ρήματα σε δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης επιλέγουν μεταρρηματικά υποκείμενα, ενώ παράλληλα δεν επαληθεύουν τα αποτελέσματα ερευνών που αναδεικνύουν μια εναλλαξιμότητα ως προς τη σειρά των όρων σε δομές αναίτιατων ρημάτων (Γεωργιαφέντης, 2014· Margaza, 2018). Στις δομές με ανεργαστικά ρήματα εντοπίζεται μεγαλύτερη τάση εμφάνισης μεταρρηματικών υποκειμένων, εύρημα που συνάδει με τα αποτελέσματα της έρευνας του Amvrazis (2012b) και του Αμβράζη (2019), όμως σε σύγκριση με τα αναίτιατα ρήματα η τάση αυτή είναι μικρότερη και μη στατιστικά σημαντική. Τα δεδομένα για τα ανεργαστικά ρήματα δεν ακολουθούν τους περιορισμούς που θέτει το διεπίπεδο σύνταξης-λεξικού-σημασιολογίας και δεν επαληθεύουν τα ευρήματα άλλων ερευνών για την Ελληνική

(Lozano, 2006· Γεωργιαφέντης, 2014· Margaza, 2018), στις οποίες τα ανεργαστικά ρήματα σε δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης επιλέγουν προρρηματικά υποκείμενα.

Στο πλαίσιο της στενής πληροφοριακής εστίασης οι φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής παρουσιάζουν μια στατιστικά σημαντική προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα και με τα δύο είδη κατηγορήματος, επιβεβαιώνοντας τα ευρήματα αντίστοιχων μελετών για την Ελληνική (Lozano, 2006· Amvrazis, 2012b), στις οποίες τόσο τα αναίτιατικά ρήματα όσο και τα ανεργαστικά ρήματα σε δομές στενής πληροφοριακής δομής επιλέγουν προρρηματικά υποκείμενα, αντίθετα με τα αποτελέσματα της Margaza (2018), στην οποία τα αναίτιατικά ρήματα επιλέγουν μεταρρηματικά υποκείμενα. Επίσης, τα δεδομένα από τον έλεγχο της επίδρασης της πληροφοριακής δομής στην Ελληνική αναδεικνύουν ότι η στενή πληροφοριακή εστίαση επιδρά στη διάταξη των όρων, καθώς τόσο τα αναίτιατικά όσο και τα ανεργαστικά ρήματα τείνουν να παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα στις δομές στενής πληροφοριακής εστίασης. Επίσης, τα αναίτιατικά ρήματα στις δομές στενής πληροφοριακής εστίασης στην Ελληνική είναι πιο πιθανό να παρουσιάσουν μεταρρηματικά υποκείμενα σε σχέση με τα ανεργαστικά ρήματα. Υπό το πρίσμα αυτών των στοιχείων διαφαίνεται ότι οι αναδυόμενες γραμμικές ακολουθίες στις δομές των αναίτιατικών ρημάτων οφείλονται στην διεπίδραση δύο διεπιπέδων.

Εξετάζοντας λοιπόν τα δεδομένα υπό το πρίσμα των διεπιπέδων, καταλήγουμε ότι στην Ελληνική σε πλαίσια ευρείας πληροφοριακής εστίασης το διεπίπεδο σύνταξης-λεξικού-σημασιολογίας παρουσιάζει επίδραση μόνο στα αναίτιατικά ρήματα, εφόσον οι δομές με ανεργαστικά ρήματα δεν παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για κάποια διάταξη. Στο πλαίσιο της στενής πληροφοριακής εστίασης αναδύεται μια σχέση ανταγωνισμού μεταξύ των δύο διεπιπέδων, του διεπιπέδου σύνταξης-λεξικού-σημασιολογίας και του διεπιπέδου σύνταξης-πραγματολογίας, όπως προκύπτει από τις δομές των αναίτιατικών ρημάτων, καθώς τα αναίτιατικά ρήματα παρουσιάζουν περισσότερα μεταρρηματικά υποκείμενα σε σχέση με τα ανεργαστικά υποκείμενα. Συμπερασματικά, τα δεδομένα της μελέτης για την Ελληνική αναδεικνύουν τις μικροπαραμετρικές διαφοροποιήσεις που παρουσιάζει η γλώσσα αυτή σε σχέση με άλλες ΓΚΥ (βλ. Lozano, 2006, για τη διαφοροποίηση Ελληνικής και Ισπανικής), όπως έχει παρατηρηθεί στη βιβλιογραφία (Γεωργιαφέντης, 2014).

Τα δεδομένα των φυσικών ομιλητών της Αλβανικής στο πλαίσιο της ευρείας πληροφοριακής εστίασης παρουσιάζουν μια στατιστικά σημαντική προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα τόσο σε δομές με αναίτιατικά ρήματα όσο και σε δομές με ανεργαστικά ρήματα. Δεν αναδεικνύεται λοιπόν κάποια επίδραση από το είδος του κατηγορήματος, στοιχείο που αντιβαίνει στους περιορισμούς που θέτει το διεπίπεδο σύνταξης-

λεξικού-σημασιολογίας, καθώς αναμένεται προτίμηση για μεταρρηματικά υποκείμενα με τα αναίτιατικά ρήματα. Αντίθετα, η προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα στην περίπτωση των δομών με ανεργαστικά ρήματα, η οποία και προκύπτει στα δεδομένα της μελέτης, είναι αναμενόμενη.

Στο πλαίσιο της στενής πληροφοριακής εστίασης οι φυσικοί ομιλητές της Αλβανικής παρουσιάζουν εναλλαξιμότητα στη σειρά των όρων στις δομές των αναίτιατικών ρημάτων, ενώ η προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα σε δομές με ανεργαστικά ρήματα είναι στατιστικά σημαντική. Η επίδραση του είδους του κατηγορήματος είναι επίσης στατιστικά σημαντική, καθώς οι δομές ανεργαστικών ρημάτων σε πλαίσιο στενής πληροφοριακής εστίασης είναι πιο πιθανό να παρουσιάσουν τη διάταξη Y-P σε σχέση με τα αναίτιατικά ρήματα. Επίσης, σε αντίθεση με την παράμετρο του είδους του κατηγορήματος, το είδος της πληροφοριακής δομής δεν παρουσιάζει επίδραση στη διάταξη των όρων. Το εύρημα αυτό προκύπτει, καθώς, τόσο σε δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης όσο και σε δομές στενής πληροφοριακής εστίασης, οι φυσικοί ομιλητές της Αλβανικής προτιμούν δομές με προρρηματικά υποκείμενα. Θα μπορούσαμε να διατυπώσουμε την υπόθεση ότι τα δύο είδη πληροφοριακής εστίασης δεν διαφοροποιούνται συντακτικά στο επίπεδο της σειράς των όρων, χωρίς ωστόσο η απουσία συντακτικής διαφοροποίησης να δηλώνει απουσία των δύο ερμηνευτικών κατηγοριών στην Αλβανική (βλ. αντίστοιχα Καρία, 2012, η οποία υποστηρίζει ότι στις δομές των κλιτικών στην Αλβανική η αντιθετική και η πληροφοριακή εστίαση αποτελούν διακριτές κατηγορίες, οι οποίες όμως πραγματώνονται συντακτικά με τον ίδιο τρόπο, και επομένως οι ομιλητές της Αλβανικής δεν διαφοροποιούν τα δύο είδη στο επίπεδο της σύνταξης).

Εξετάζοντας λοιπόν τα δεδομένα υπό το πρίσμα των διεπιπέδων, καταλήγουμε ότι στην Αλβανική σε πλαίσια ευρείας πληροφοριακής εστίασης οι περιορισμοί ως προς τη θέση του υποκειμένου με βάση τα λεξικο-σημασιολογικά χαρακτηριστικά του ρήματος εμφανίζονται να επιδρούν μόνο στα ανεργαστικά ρήματα, εφόσον οι δομές με αναίτιατικά ρήματα δεν παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για κάποια διάταξη. Στο πλαίσιο της στενής πληροφοριακής εστίασης, στην οποία η επίδραση της πληροφοριακής δομής απουσιάζει στο σύνολο των δομών και με τα δύο είδη κατηγορήματος, η στατιστικά σημαντική επίδραση του είδους του κατηγορήματος στη διάταξη των όρων σε δομές ανεργαστικών ρημάτων γίνεται εμφανής. Τα ευρήματα της μελέτης λοιπόν αναδεικνύουν ότι η Αλβανική ακολουθεί εν μέρει τους περιορισμούς που θέτει το διεπίπεδο σύνταξης-λεξικού-σημασιολογίας, καθώς παρουσιάζεται επίδραση στη διάταξη των όρων μόνο στις δομές των ανεργαστικών ρημάτων. Συμπερασματικά, τα δεδομένα της μελέτης για την Αλβανική αναδεικνύουν τις

μικροπαραμετρικές διαφοροποιήσεις που παρουσιάζει η γλώσσα αυτή σε σχέση με άλλες ΓΚΥ, όπως την Ελληνική. Συγκεκριμένα, στην Ελληνική σε δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης αναδεικνύεται η επίδραση της θεματικής υποδομής των κατηγορημάτων, όπως απαντά στα αναιτιατικά ρήματα, σε αντίθεση με την Αλβανική, στην οποία η επίδραση αφορά τα ανεργαστικά ρήματα. Επίσης, στην Ελληνική στις δομές στενής πληροφοριακής εστίασης το είδος της πληροφοριακής δομής επιδρά στη σειρά των προτασιακών όρων, αντίθετα με την περίπτωση της Αλβανικής, στην οποία δεν παρουσιάζεται επίδραση της πληροφοριακής δομής στη σειρά των όρων.

Μελετώντας τις δύο γλώσσες συγκριτικά, τα αποτελέσματα της μελέτης αναδεικνύουν ότι οι δύο γλώσσες διαφοροποιούνται στατιστικά σημαντικά στη χρήση των υποκειμένων σε δομές αναιτιατικών και ανεργαστικών ρημάτων στο πλαίσιο ευρείας πληροφοριακής εστίασης. Στην Ελληνική τα αναιτιατικά ρήματα παρουσιάζουν μεταρρηματικά υποκείμενα, ενώ τα ανεργαστικά ρήματα δεν παρουσιάζουν κάποια προτίμηση ως προς τη θέση των υποκειμένων. Αντίθετα, στην Αλβανική και τα δύο είδη κατηγορήματος προκρίνουν προρρηματικά υποκείμενα. Εντοπίζεται λοιπόν διαφοροποίηση ανάμεσα στις δύο γλώσσες στο διεπίπεδο σύνταξης-λεξικού-σημασιολογίας, καθώς οι μηχανισμοί έχουν διαφορετική λειτουργία. Στην Ελληνική η επίδραση του είδους του κατηγορήματος αναδύεται μόνο στις αναιτιατικές δομές, ενώ στην Αλβανική η επίδραση απαντά μόνο στις ανεργαστικές δομές. Στο πλαίσιο της στενής πληροφοριακής εστίασης οι φυσικοί ομιλητές και των δύο γλωσσών παρουσιάζουν προτίμηση για δομές με προρρηματικά υποκείμενα και στα δύο είδη κατηγορημάτων, χωρίς να εντοπίζεται στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ τους. Ωστόσο, η ομοιότητα που χαρακτηρίζει τις επιλογές αυτές είναι επιφανειακή, καθώς οι ενδογλωσσικοί μηχανισμοί διαφοροποιούνται. Τα δεδομένα από την Ελληνική παρουσιάζουν την ευαισθησία της γλώσσας στην πληροφοριακή δομή, η οποία παράλληλα παρουσιάζει ένα είδος ανταγωνισμού με το είδος του κατηγορήματος στις δομές των αναιτιατικών ρημάτων. Αντίθετα, τα δεδομένα από την Αλβανική δείχνουν ότι η πληροφοριακή δομή στην Αλβανική δεν επιδρά στη διάταξη των όρων. Καταληκτικά, η παρούσα μελέτη αναδεικνύει ότι εντός των γλωσσών που μοιράζονται κοινές παραμετρικές ιδιότητες, όπως οι ΓΚΥ, εντοπίζονται μικροπαραμετρικές διαφοροποιήσεις.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η μελέτη δύο φαινομένων στα διεπίπεδα, της επίλυσης της αναφοράς, η οποία αφορά τα διεπίπεδα σύνταξης-πραγματολογίας και σύνταξης-σημασιολογίας, και της διάταξης των προτασιακών όρων σε δομές μονοθέσιων κατηγορημάτων, η οποία αφορά τα διεπίπεδα σύνταξης-λεξικού-σημασιολογίας και σύνταξης-πραγματολογίας, στην Ελληνική και στην Αλβανική, έδωσε τη δυνατότητα να ερευνηθούν δύο ιδιότητες που σχετίζονται με την παράμετρο του κενού υποκειμένου, η κατανομή και ερμηνεία κενών και εμφανών υποκειμένων, και η κατανομή και χρήση προρρηματικών και μεταρρηματικών υποκειμένων, τόσο σε ενδογλωσσικό όσο και σε διαγλωσσικό επίπεδο.

Τα αποτελέσματα από την πρώτη δοκιμασία, η οποία διερεύνησε την επίλυση της αναφοράς, αναδεικνύουν την επίδραση του είδους του αντωνυμικού υποκειμένου (κενή αντωνυμία vs. εμφανής αντωνυμία *αυτός/ky* vs. εμφανής αντωνυμία *εκείνος/ai*) και του γλωσσικού πλαισίου (ουδέτερο γλωσσικό πλαίσιο vs. πλαίσιο υπόρρητης αιτιότητας) στην επιλογή ενός ηγούμενου στοιχείου. Συγκεκριμένα τα αποτελέσματα από τις δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου παρουσιάζουν την επίδραση του είδους της αντωνυμίας, καθώς εντοπίζεται σαφής προτίμηση των κενών αντωνυμιών για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, τόσο στην Ελληνική όσο και στην Αλβανική. Αντίθετα, στις δομές με εμφανείς αντωνυμίες η προτίμηση αφορά ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, ωστόσο εντοπίζεται διαφοροποίηση μεταξύ των ειδών της εμφανούς αντωνυμίας. Αφενός η αντωνυμία *αυτός* στην Ελληνική παρουσιάζει σαφή προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου, όπως και η αντωνυμία *ky* «αυτός» στην Αλβανική, και αφετέρου η αντωνυμία *εκείνος* στην Ελληνική παρουσιάζει μια ελαστικότητα στις επιλογές ανάμεσα σε ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου και ηγούμενα στοιχεία είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου. Αντίστοιχη ελαστικότητα ως προς τις επιλογές ηγούμενων στοιχείων παρουσιάζει και η αντωνυμία *ai* «εκείνος» στην Αλβανική, όμως στην παρούσα περίπτωση η ελαστικότητα αφορά ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου και ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου. Ωστόσο, παρά τις επιφανειακές ομοιότητες, στο διαγλωσσικό επίπεδο εντοπίζονται ποιοτικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των δύο γλωσσών, όπως αυτές αναλύονται στην ενότητα της συζήτησης. Επίσης, τα αποτελέσματα από τις δομές υπόρρητης αιτιότητας παρουσιάζουν την καταλυτική επίδραση των σημασιολογικών χαρακτηριστικών των ρημάτων στην επιλογή ηγούμενων στοιχείων και την απουσία επίδρασης του είδους της αντωνυμίας στην περίπτωση της Ελληνικής. Τόσο οι κενές αντωνυμίες όσο και οι εμφανείς αντωνυμίες παρουσιάζουν σαφή

προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου στις δομές με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα, και για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου στις δομές με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα. Αντίθετα, τα αποτελέσματα από την Αλβανική στις δομές υπόρρητης αιτιότητας διαφοροποιούνται. Συγκεκριμένα, στις δομές εμφανών αντωνυμιών με ρήματα προδιάθεσης για υποκείμενα εντοπίζεται επίδραση του είδους της αντωνυμίας στην επίλυση της αναφοράς και αλληλεπίδραση των δύο παραγόντων. Οι προτιμήσεις των εμφανών αντωνυμιών φαίνεται πως αντίκεινται στις σημασιολογικές ιδιότητες των ρημάτων, οι οποίες προκρίνουν ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, και ευνοούν έναν συγκριτικά μεγαλύτερο αριθμό ηγούμενων στοιχείων σε θέση αντικειμένου, σε αντίθεση με τις κενές αντωνυμίες, οι προτιμήσεις των οποίων δεν υπερβαίνουν την υπόρρητη αιτιότητα λόγω των σημασιολογικών χαρακτηριστικών των ρημάτων. Επιπλέον, σε δομές υπόρρητης αιτιότητας με ρήματα προδιάθεσης για αντικείμενα το είδος της αντωνυμίας δεν επιδρά στην επίλυση της αναφοράς, αλλά η επιλογή του ηγούμενου στοιχείου καθορίζεται αποκλειστικά από τις σημασιολογικές ιδιότητες των ρημάτων, και συνεπώς προκρίνονται ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου και με τα δύο είδη της αντωνυμίας. Η επίλυση της αναφοράς λοιπόν στις δομές υπόρρητης αιτιότητας στην αλβανική γλώσσα φαίνεται πως αναδεικνύει μια πιο πολύπλοκη εικόνα σε σύγκριση με την ελληνική γλώσσα. Στο διαγλωσσικό επίπεδο λοιπόν εντοπίζονται ποιοτικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των δύο γλωσσών. Υπό το πρίσμα των διεπίπεδων είναι εμφανές ότι η Αλβανική είναι πιο ευαίσθητη σε περιορισμούς που θέτει το διεπίπεδο σύνταξης-πραγματολογίας, ενώ αντίθετα η Ελληνική παρουσιάζει μεγαλύτερη ευαισθησία στους περιορισμούς που θέτει το διεπίπεδο σύνταξης-σημασιολογίας, όπως αναδεικνύουν τα ευρήματα από τις δομές υπόρρητης αιτιότητας. Σε σύγκριση με τα δεδομένα των υπόλοιπων διαγλωσσικών μελετών, φαίνεται πως η Αλβανική και η Ελληνική, ως προς τις δομές ουδέτερου γλωσσικού πλαισίου, ομοιάζουν περισσότερο με την Ιταλική (Di Domenico et al., 2020· Torregrossa et al., 2020), τόσο ως προς την ερμηνεία των κενών αντωνυμιών, καθώς και στις τρεις γλώσσες παρουσιάζεται σαφής προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση υποκειμένου, όσο και ως προς την ερμηνεία των εμφανών αντωνυμικών υποκειμένων, καθώς και στις τρεις γλώσσες υπάρχει προτίμηση για ηγούμενα στοιχεία σε θέση αντικειμένου. Αντίστοιχα, οι δύο εξεταζόμενες γλώσσες διαφοροποιούνται από την Ισπανική (Giannakou & Sitaridou, 2020), καθώς στην ισπανική γλώσσα τόσο οι κενές όσο και οι εμφανείς αντωνυμίες δεν παρουσιάζουν σαφή προτίμηση προς κάποιο ηγούμενο στοιχείο, είτε σε θέση υποκειμένου είτε σε θέση αντικειμένου.

Τα αποτελέσματα από τη δεύτερη δοκιμασία, η οποία διερεύνησε τις προτιμήσεις στη σειρά των προτασιακών όρων σε δομές μονοθέσιων κατηγορημάτων, αναδεικνύουν την

επίδραση του είδους του κατηγορήματος (αναιτιατικά ρήματα vs. ανεργαστικά ρήματα) και της πληροφοριακής δομής (ευρεία πληροφοριακή εστίαση vs. στενή πληροφοριακή εστίαση) στη διάταξη των προτασιακών όρων. Συγκεκριμένα τα αποτελέσματα από τις δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης δείχνουν ότι τα αναιτιατικά ρήματα στην Ελληνική παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για μεταρρηματικά υποκείμενα, ωστόσο τα ανεργαστικά ρήματα δεν αναδεικνύουν ξεκάθαρες τάσεις για προρρηματικά ή μεταρρηματικά υποκείμενα. Το είδος του κατηγορήματος λοιπόν επιδρά εν μέρει στη σειρά των όρων στην περίπτωση της Ελληνικής, όπως διακρίνεται από την περίπτωση των αναιτιατικών ρημάτων. Αντίθετα στην Αλβανική, σε αντίστοιχες δομές, και τα δύο είδη κατηγορήματος παρουσιάζουν σαφή προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα, και το είδος του κατηγορήματος φαίνεται πως επιδρά εν μέρει στη σειρά των όρων, όπως διακρίνεται από την περίπτωση των ανεργαστικών ρημάτων. Όσον αφορά τις δομές στενής πληροφοριακής εστίασης, τα αποτελέσματα δείχνουν σαφή προτίμηση τόσο των ανεργαστικών όσο και των αναιτιατικών ρημάτων για προρρηματικά υποκείμενα στην Ελληνική, αναδεικνύοντας την επίδραση του γλωσσικού πλαισίου, ωστόσο οι επιλογές προρρηματικών υποκειμένων είναι περισσότερες στα ανεργαστικά ρήματα συγκριτικά με τα αναιτιατικά, και επομένως αναδεικνύεται ότι και το είδος του κατηγορήματος έχει επίδραση. Τα αποτελέσματα από την Αλβανική, στις αντίστοιχες δομές, παρουσιάζουν ότι τόσο τα ανεργαστικά όσο και τα αναιτιατικά ρήματα παρουσιάζουν προτίμηση για προρρηματικά υποκείμενα, ωστόσο εντοπίζονται στατιστικά σημαντικά περισσότερα προρρηματικά υποκείμενα μόνο στην περίπτωση των ανεργαστικών ρημάτων και όχι στην περίπτωση των αναιτιατικών. Το είδος της πληροφοριακής δομής δεν παρουσιάζει επίδραση στη διάταξη των όρων και στη θέση των υποκειμένων, καθώς τόσο στις δομές ευρείας πληροφοριακής εστίασης όσο και στις δομές στενής πληροφοριακής εστίασης και τα δύο είδη κατηγορήματος παρουσιάζουν προρρηματικά υποκείμενα. Η διαφοροποίηση που εντοπίζεται λοιπόν οφείλεται στο είδος του κατηγορήματος, και αφορά την περίπτωση των ανεργαστικών ρημάτων.

Μελετώντας τις δύο γλώσσες συγκριτικά, τα αποτελέσματα της δεύτερης δοκιμασίας αναδεικνύουν ότι οι δύο γλώσσες διαφοροποιούνται στατιστικά σημαντικά στη χρήση των υποκειμένων σε δομές αναιτιατικών και ανεργαστικών ρημάτων σε πλαίσια ευρείας πληροφοριακής εστίασης. Μάλιστα το διεπίπεδο σύνταξης-λεξικού-σημασιολογίας παρουσιάζει διαφοροποίηση στις δύο γλώσσες, καθώς οι μηχανισμοί έχουν διαφορετική λειτουργία. Στην Ελληνική η επίδραση του είδους του κατηγορήματος αναδύεται μόνο στις αναιτιατικές δομές, ενώ στην Αλβανική η επίδραση απαντά μόνο σε δομές ανεργαστικών ρημάτων. Στο πλαίσιο της στενής πληροφοριακής εστίασης, οι επιλογές των φυσικών ομιλητών και των δύο γλωσσών παρουσιάζουν προρρηματικά υποκείμενα και στα δύο είδη

κατηγορήματος, χωρίς να εντοπίζεται στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ τους. Ωστόσο, η ομοιότητα που χαρακτηρίζει τις επιλογές αυτές είναι επιφανειακή, καθώς οι ενδογλωσσικοί μηχανισμοί διαφοροποιούνται. Τα δεδομένα από την Ελληνική παρουσιάζουν την ευαισθησία της γλώσσας στην πληροφοριακή δομή, η οποία παράλληλα παρουσιάζει ένα είδος ανταγωνισμού με το είδος του κατηγορήματος στις δομές αναίτιατικών ρημάτων. Αντίθετα, τα δεδομένα από την Αλβανική δείχνουν ότι η πληροφοριακή δομή στην Αλβανική δεν επιδρά στη διάταξη των όρων.

Από την εξέταση των δύο γλωσσικών φαινομένων που άπτονται των διεπιπέδων προκύπτουν ποιοτικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των δύο γλωσσικών ομάδων. Οι διαφοροποιήσεις αυτές στις επιδόσεις των φυσικών ομιλητών απορρέουν από διαφορές στην ευαισθησία στα διεπίπεδα, δηλαδή στους περιορισμούς που θέτουν τα διαφορετικά γλωσσικά επίπεδα. Από τα αποτελέσματα του πρώτου εξεταζόμενου φαινομένου φάνηκε πως οι φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής είναι ευαίσθητοι στους περιορισμούς που θέτει το διεπίπεδο σύνταξης-σημασιολογίας, εφόσον οι σημασιολογικές ιδιότητες των ρημάτων κατευθύνουν την επίλυση της αναφοράς σε μεγαλύτερο βαθμό στην ομάδα των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής από ό,τι στους φυσικούς ομιλητές της Αλβανικής. Επίσης, τα αποτελέσματα του δεύτερου εξεταζόμενου φαινομένου ανέδειξαν ότι οι φυσικοί ομιλητές της Ελληνικής είναι ευαίσθητοι στις πραγματολογικές ιδιότητες, όπως αυτές αναδεικνύονται σε δομές με πληροφοριακή εστίαση, διαφοροποιώντας τις προτιμήσεις τους ως προς τη σειρά των όρων και τη θέση του υποκειμένου στις δομές των αμετάβατων ρημάτων. Αντίθετα, το διεπίπεδο σύνταξης-πραγματολογίας δεν φάνηκε να παρουσιάζει επίδραση στη διάταξη των όρων στις δομές της Αλβανικής. Η ερμηνεία αυτών των διαφοροποιήσεων, με τον έλεγχο της πιθανής εστίας στην οποία αυτές εδράζονται, δηλαδή εάν οι διαγλωσσικές αυτές διαφοροποιήσεις αντικατοπτρίζουν κατεξοχήν επιρροές του γλωσσικού συστήματος ή εάν οφείλονται σε επιρροές των ατομικών χαρακτηριστικών, αποτελεί ένα ανοιχτό ερώτημα που προκύπτει από την παρούσα έρευνα. Η ερμηνεία λοιπόν μπορεί να ανευρεθεί μόνο στο πλαίσιο μιας μελέτης που εστιάζει στις ατομικές διαφοροποιήσεις των συμμετεχόντων και στην πληθυσμιακή τους κατανομή, ώστε να ελεγχθούν οι πιθανοί εξωγλωσσικοί παράγοντες και η πιθανή επιρροή τους στη γλωσσική συμπεριφορά και στις προτιμήσεις των φυσικών ομιλητών.

Συμπερασματικά λοιπόν, η παρούσα μελέτη υποστηρίζει ότι παρά την ομοιότητα ως προς την παράμετρο του κενού υποκειμένου που μοιράζονται οι ΓΚΥ, εντός των γλωσσών αυτών αναδύονται μικροπαραμετρικές διαφοροποιήσεις, όπως αναδεικνύεται από το γλωσσικό ζεύγος Ελληνική-Αλβανική. Ωστόσο, είναι απαραίτητη η περαιτέρω έρευνα για την επαλήθευση ή μη των συμπερασμάτων που έχουν προκύψει από την παρούσα μελέτη, καθώς,

όπως κάθε μελέτη, η παρούσα παρουσιάζει ορισμένους μεθοδολογικούς περιορισμούς. Αρχικά, ο αριθμός των συμμετεχόντων που αξιοποιήθηκαν στη μελέτη ήταν περιορισμένος. Επομένως, τα ευρήματα πρέπει να ελεγχθούν με αντίστοιχες μελέτες σε μεγαλύτερες, ομοιογενείς πληθυσμιακά και διαφορετικές ηλικιακά ομάδες. Επίσης, τα αποτελέσματα της μελέτης αφορούν αποκλειστικά την ερμηνεία και τη χρήση, εδράζονται δηλαδή στο επίπεδο της γλωσσικής κατανόησης, και επομένως η αξιοποίηση δεδομένων από το επίπεδο της γλωσσικής παραγωγής είναι επιτακτική. Η τριγωνοποίηση λοιπόν των δεδομένων για την εξαγωγή συμπερασμάτων για τα εξεταζόμενα γλωσσικά φαινόμενα είναι σημαντική, με τη συνεισφορά δεδομένων και από τομείς πέραν της πειραματικής γλωσσολογίας, όπως η περίπτωση των σωμάτων κειμένων, κατεύθυνση στην οποία στρέφονται πολλές πρόσφατες μελέτες (βλ. Lozano, 2018· Mendikoetxea & Lozano, 2018).

Ιδιαίτερα, όσον αφορά την πρώτη πειραματική μελέτη, η οποία εξέτασε την επίλυση της αναφοράς, μια μελλοντική έρευνα πρέπει να εστιάσει τόσο σε γλωσσικούς όσο και σε εξωγλωσσικούς παράγοντες (π.χ. μνήμη σε χρονομετρικά πειράματα) που επηρεάζουν την κατανόηση, ερμηνεία και παραγωγή των αναφορικών υποκειμένων. Επιπλέον, ο παράγοντας των ατομικών διαφορών μπορεί να ληφθεί υπ' όψιν για πιθανή επίδραση στις αναφορικές επιλογές των φυσικών ομιλητών, και γενικότερα στη γλωσσική διαίσθηση των ομιλητών. Ειδικότερα, στη βιβλιογραφία για την Ελληνική, η υπόρρητη αιτιότητα δεν έχει εξετασθεί ευρέως, οπότε η περαιτέρω έρευνα στο φαινόμενο αυτό, σε συνάρτηση με το φαινόμενο της επίλυσης της αναφοράς, ίσως αναδείξει τη σχέση και τη διασύνδεση των διεπιπέδων, εφόσον τα προαναφερθέντα φαινόμενα συνδυάζουν σημασιολογικούς, συντακτικούς και πραγματολογικούς περιορισμούς. Αντίστοιχα, στον βαθμό που γνωρίζω, στην Αλβανική απουσιάζουν μελέτες που να εξετάζουν το φαινόμενο της επίλυσης της αναφοράς, καθώς και της υπόρρητης αιτιότητας. Τέλος, ως προς τη δεύτερη πειραματική μελέτη, είναι αναγκαία η εξέταση της σειράς των όρων, και της θέσης του υποκειμένου αναφορικά με το ρήμα, σε συνάρτηση με μεγαλύτερο αριθμό αμετάβατων ρημάτων. Μάλιστα η απουσία εκτενών θεωρητικών μελετών πάνω στο ζήτημα της κατανομής των όρων σε δομές αμετάβατων ρημάτων, τόσο στην Ελληνική όσο και στην Αλβανική, καθιστά τον ρόλο των πειραματικών μελετών μέγιστης σημασίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Agouraki, Y. (2013). Verb-Initial versus Subject-Initial Clauses in Greek: Eventuality Existentials versus Predication Clauses. *Journal of Greek Linguistics*, 13(2), 279–322. <https://doi.org/10.1163/15699846-13130201>
- Alexiadou, A. (1999). On the Properties of Some Greek Word Order Patterns. In A. Alexiadou, G. C. Horrocks, & M. Stavrou (Eds.), *Studies in Greek Syntax* (pp. 45–65). Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-015-9177-5_3
- Alexiadou, A., & Anagnostopoulou, E. (1998). Parametrizing Agr: Word Order, V-Movement and Epp-Checking. *Natural Language & Linguistic Theory*, 16(3), 491–539. <https://doi.org/10.1023/A:1006090432389>
- Alexiadou, A., & Anagnostopoulou, E. (2001). The Subject-in-Situ Generalization and the Role of Case in Driving Computations. *Linguistic Inquiry*, 32(2), 193–231. <https://doi.org/10.1162/00243890152001753>
- Alexiadou, A., & Anagnostopoulou, E. (2004). Voice Morphology in the Causative–Inchoative Alternation: Evidence for a Non-Unified Structural Analysis of Unaccusatives. In A. Alexiadou, E. Anagnostopoulou, & M. Everaert (Eds.), *The Unaccusativity Puzzle: Explorations of the Syntax-Lexicon Interface* (pp. 114–136). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199257652.003.0005>
- Alexiadou, A., & Anagnostopoulou, E. (2007). The Subject-In-Situ Generalization Revisited. In U. Sauerland & H. Gärtner (Eds.), *Interfaces + Recursion = Language?* (pp. 31–60). De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110207552>
- Alexiadou, A., & Anagnostopoulou, E. (2020). Experiencers and Causation. In E. Bar-Asher Siegal & N. Boneh (Eds.), *Perspectives on Causation* (pp. 297–317). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-34308-8_9
- Alexiadou, A., Anagnostopoulou, E., & Everaert, M. (2004). Introduction. In A. Alexiadou, E. Anagnostopoulou, & M. Everaert (Eds.), *The Unaccusativity Puzzle: Explorations of the Syntax-Lexicon Interface* (pp. 1–21). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199257652.003.0001>
- Alexiadou, A., Anagnostopoulou, E., & Schäfer, F. (2006). The properties of anticausatives crosslinguistically. In M. Frascarelli (Ed.), *Phases of Interpretation* (pp. 187–212). De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110197723.4.187>

- Alexopoulou, T., & Baltazani, M. (2012). Focus in Greek wh-questions. In I. Kučerová & A. Neeleman (Eds.), *Contrasts and Positions in Information Structure* (pp. 206–246). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511740084.011>
- Amvrazis, N. (2012a). Developmental issues in the syntax of subjects: evidence from advanced learners of Greek. *Studies in Greek Linguistics*, 32, 13–23.
- Amvrazis, N. (2012b). *The acquisition of subjects in Greek as a second language* [Doctoral dissertation, Aristotle University of Thessaloniki]. Institutional Repository of Scientific Publications (IKEE). <http://ikee.lib.auth.gr/record/131163?ln=el>
- Αμβράζης, Ν. (2019). Τα μονοθέσια κατηγορήματα στην Ελληνική ως Γ2. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα*, 39, 81–98.
- Ariel, M. (1990). *Assessing noun-phrases antecedents*. Routledge.
- Ariel, M. (2001). Accessibility theory: An overview. In T. Sanders, J. Schliperoord, & W. Spooren (Eds.), *Text representation: Linguistic and psycholinguistic aspects* (pp. 29–87). John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/hcp.8.04ari>
- Baker, M. C. (1988). *Incorporation: A Theory of Grammatical Function Changing*. University of Chicago Press.
- Barbosa, Pilar, P. (2009). Two kinds of subject *pro*. *Studia Linguistica*, 63(1), 2–58. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9582.2008.01153.x>
- Bhat, D. N. S. (2004). *Pronouns*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199230242.001.0001>
- Brown, R., & Fish, D. (1983). The psychological causality implicit in language. *Cognition*, 14(3), 237–273. [https://doi.org/10.1016/0010-0277\(83\)90006-9](https://doi.org/10.1016/0010-0277(83)90006-9)
- Burzio, L. (1986). *Italian Syntax: A Government-Binding Approach*. Reidel. <https://doi.org/10.1007/978-94-009-4522-7>
- Camacho, J. (2013). *Null Subjects*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139524407>
- Camaj, M. (1984). *Albanian Grammar with Exercises, Chrestomathy and Glossaries*. Otto Harrassowitz.
- Cardinaletti, A., & Starke, M. (1999). The typology of structural deficiency: A case study of the three classes of pronouns. In H. Riemsdijk & H. van Riemsdijk (Eds.), *Clitics in the Languages of Europe* (pp. 145–234). De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110804010.145>

- Cardinaletti, A., & Starke, M. (2000). Overview: The Grammar (and Acquisition) of Clitics. In S. M. Powers & C. Hamann (Eds.), *The Acquisition of Scrambling and Cliticization* (pp. 165–186). Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-017-3232-1_7
- Carminati, M. N. (2002). *The processing of Italian subject pronouns* (Publication No. 3039345) [Doctoral dissertation, University of Massachusetts at Amherst]. ProQuest Dissertations and Theses Global.
- Chafe, W. L. (1976). Givenness, contrastiveness, definiteness, subjects, topics, and point of view. In C. N. Li (Ed.), *Subject and topic* (pp. 25–55). Academic Press.
- Chamorro, G. (2018). Offline interpretation of subject pronouns by native speakers of Spanish. *Glossa: A Journal of General Linguistics*, 3(1), Article 27. <http://doi.org/10.5334/gjgl.256>
- Charatzidis, A., Georgopoulos, A., Papadopoulou, D., & Tantos, A. (2015, September 16-19). Anaphora resolution in Greek: a corpus-based study [Paper presentation]. *12th International Conference on Greek Linguistics (ICGL12)*, Berlin, Germany.
- Chiou, M. (2012). The meaning of going marked. A neo-Gricean pragmatic analysis of the alternate set {zero vs. full pronoun/anaphor} in Modern Greek. *Glossologia* 20, 39–53.
- Chomsky, N. (1957). *Syntactic Structures*. Mouton.
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. MIT Press.
- Chomsky, N. (1981). *Lectures on Government and Binding*. Foris.
- Chomsky, N. (1982). *Some Concepts and Consequences of the Theory of Government and Binding*. MIT Press.
- Chomsky, N. (1993). A Minimalist Program for Linguistic Theory. In K. Hale & S. J. Keyser (Eds.), *The View from Building 20: Essays in Linguistics in Honor of Sylvain Bromberger* (pp. 1–52). MIT Press.
- Chomsky, N. (1995). *The Minimalist Program*. MIT Press.
- Chomsky, N. (2000a). *New Horizons in the Study of Language and Mind*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511811937>
- Chomsky, N. (2000b). Minimalist Inquiries: The Framework. In R. Martin, D. Michaels, J. Uriagereka, & S. J. Keyser (Eds.), *Step by Step. Essays on Minimalist Syntax in Honor of Howard Lasnik* (pp. 89–155). MIT Press.
- Crawley, R. A., Stevenson, R. J., & Kleinman, D. (1990). The use of heuristic strategies in the interpretation of pronouns. *Journal of psycholinguistic research*, 19(4), 245–264. <https://doi.org/10.1007/BF01077259>

- Cristerna Román, D. (2020). *Implicit Causality, Pronominal Form and Anaphora Resolution in Spanish* [Master's thesis, University of Alberta]. ERA. <https://era.library.ualberta.ca/items/727dee6c-4e3e-4fde-8ab6-144c29b7dfee>
- D'Alessandro, R. (2015). Null subjects. In A. Fábregas, J. Mateu, & M.T. Putnam (Eds.), *Contemporary Linguistic Parameters* (pp. 201–226). Bloomsbury Academic. <http://doi.org/10.5040/9781474219549.ch-009>
- De la Fuente, I. (2015). *Putting pronoun resolution in context: The role of syntax, semantics, and pragmatics in pronoun interpretation* [Doctoral dissertation, Université Paris Diderot]. HAL. <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-01535977>
- Di Domenico, E., Baroncini, I., & Capotorti, A. (2020). Null and overt subject pronouns in topic continuity and topic shift: An investigation of the narrative productions of Italian Natives, Greek Natives and near-native second language speakers of Italian with Greek as a first language. *Glossa: A Journal of General Linguistics*, 5(1), Article 117. <http://doi.org/10.5334/gjgl.1009>
- Dimitriadis, A. (1996). When pro-drop languages don't: Overt pronominal subjects and pragmatic inference. In L. M. Dobrin, K. Singer, & L. McNair (Eds.), *Proceedings of the 32nd Meeting of the Chicago Linguistics Society* (pp. 33–47). Chicago Linguistics Society.
- Embick, D. (2004). Unaccusative Syntax and Verbal Alternations. In A. Alexiadou, E. Anagnostopoulou, & M. Everaert (Eds.), *The Unaccusativity Puzzle: Explorations of the Syntax-Lexicon Interface* (pp. 137–158). Oxford University Press. <http://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199257652.003.0006>
- Ferstl, E. C., Garnham, A., & Manouilidou, C. (2011). Implicit causality bias in English: A corpus of 300 verbs. *Behavior Research Methods*, 43(1), 124–135. <https://doi.org/10.3758/s13428-010-0023-2>
- Filiaci, F., Sorace, A., & Carreiras, M. (2014). Anaphoric biases of null and overt subjects in Italian and Spanish: a cross-linguistic comparison. *Language, Cognition and Neuroscience*, 29(7), 825–843. <https://doi.org/10.1080/01690965.2013.801502>
- Fleva, E., Fotiadou, G., Katsiperi, M., Peristeri, E., Mastropavlou, M., & Tsimpli, I. M. (2017). Language experience and memory effects in anaphora resolution in Greek. In L. Escobar, V. Torrens, & T. Parodi (Eds.), *Language Processing and Disorders* (pp. 75–91). Cambridge Scholars Publishing.

- Fotiadou, G., Muñoz, A. I. P., & Tsimpli, I. M. (2020). Anaphora resolution and word-order across adulthood: Ageing effects on online listening comprehension. *Glossa: A Journal of General Linguistics*, 5(1), Article 71. <http://doi.org/10.5334/gjgl.997>
- Garvey, C., & Caramazza, A. (1974). Implicit causality in verbs. *Linguistic Inquiry*, 5(3), 459–464.
- Gelormini-Lezama, C., & Almor, A. (2011). Repeated names, overt pronouns, and null pronouns in Spanish. *Language and Cognitive Processes*, 26(3), 437–454. <https://doi.org/10.1080/01690965.2010.495234>
- Georgiafentis, M. (2009). Focusing devices in English and Greek. In A. Tsangalidis (Ed.), *Selected Papers from the 18th International Symposium on Theoretical and Applied Linguistics*, 18, 145–155. <https://doi.org/10.26262/istal.v18i0.5433>
- Γεωργιαφέντης, Μ. (2014). Ποικιλία στη σειρά των προτασιακών όρων στις αναιτιατικές και ανεργαστικές δομές της Ελληνικής. In G. Kotzoglou, K. Nikolou, E. Karantzola, K. Frantzi, I. Galantomos, M. Georgalidou, V. Kourti-Kazoullis, Ch. Papadopoulou, & E. Vlachou (Eds.), *Selected Papers of the 11th International Conference on Greek Linguistics* (pp. 210–217). University of the Aegean.
- Georgiafentis, M., & Sfakianaki, A. (2004). Syntax interacts with prosody: the VOS order in Greek. *Lingua*, 114(7), 956–961. [https://doi.org/10.1016/S0024-3841\(03\)00099-8](https://doi.org/10.1016/S0024-3841(03)00099-8)
- Giannakou, A., & Sitaridou, I. (2020). Microparametric variation in the syntax of Spanish and Greek pronominal subjects. *Glossa: A Journal of General Linguistics*, 5(1), Article 75. <http://doi.org/10.5334/gjgl.960>
- Givón, T. (1983). Topic continuity in discourse: The functional domain of switch reference. In J. Haiman & P. Munro (Eds.), *Switch-reference and universal grammar* (pp. 51–82). John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/tsl.2.06giv>
- Goikoetxea, E., Pascual, G., & Acha, J. (2008). Normative study of implicit causality in 100 interpersonal verbs in Spanish. *Behavior Research Methods, Instruments, & Computers*, 40, 760–772. <https://doi.org/10.3758/BRM.40.3.760>
- Grosz, B. J., Joshi, A. K., & Weinstein, S. (1995). Centering: a framework for modeling the local coherence of discourse. *Computational linguistics*, 21(2), 203–225.
- Gundel, J. K., Hedberg, N., & Zacharski, R. (1993). Cognitive status and the form of referring expressions in discourse. *Language*, 69(2), 274–307. <https://doi.org/10.2307/416535>
- Haidou, K. (2006). Discourse functions without peripheral syntax. *SOAS Working Papers in Linguistics*, 14, 283–308.

- Haidou, K. (2012). *The Syntax-Pragmatics Interface of Focus Phenomena in Greek* [Doctoral dissertation, University of London]. SOAS. <https://eprints.soas.ac.uk/13635/>
- Halliday, M. A. K. (1967). Notes on transitivity and theme in English: Part 2. *Journal of Linguistics*, 3(2), 199–244. <https://doi.org/10.1017/S0022226700016613>
- Halliday, M. A. K., & Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. Longman.
- Hobbs, J. R. (1979). Coherence and coreference. *Cognitive Science*, 3(1), 67–90. https://doi.org/10.1207/s15516709cog0301_4
- Holmberg, A. (2005). Is There a Little Pro? Evidence from Finnish. *Linguistic Inquiry*, 36(4), 533–564. <https://doi.org/10.1162/002438905774464322>
- Huang, Y. (1994). *The Syntax and Pragmatics of Anaphora: A Study with Special Reference to Chinese*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511554292>
- Huang, Y. (2000). *Anaphora: A Cross-Linguistic Study*. Oxford University Press.
- Iraola Azpiroz, M. (2015). *Anaphora resolution in children and adults: An experimental study of mature speakers and learners of Basque*. Günther Narr-Verlag.
- Jaeggli, O., & Safir, K. (1989). The null subject parameter and parametric theory. In O. Jaeggli & K. Safir (Eds.), *The Null Subject Parameter* (pp. 1–44). Kluwer. https://doi.org/10.1007/978-94-009-2540-3_1
- Jiang, N. (2012). *Conducting Reaction Time Research in Second Language Studies*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203146255>
- Jegerski, J., & Vanpatten, B. (Eds.) (2013). *Research Methods in Second Language Psycholinguistics*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203123430>
- Kallulli, D. (1995). *Clitics in Albanian*. Working Papers in Linguistics 24. University of Trondheim.
- Kallulli, D. (2004). De-agentivised causers or non-active causative predications. In T. Solstad, B. Lyngfelt, & M. F. Krave (Eds.), *Pre-Conference Proceedings of the Workshop Demoting the Agent: Passive and Other Voice-Related Phenomena* (pp. 59–66). University of Oslo.
- Kalluli, D. (2006). Unaccusative with dative Causers and Experiencers: A unified account. In D. Hole, A. Meinunger, & W. Abraham (Eds.), *Datives and Similar Cases* (pp. 271–300). John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/slcs.75.13kal>
- Kapia, E. (2012). Clitic doubling and information structure in Albanian. *Linguistics*, 50(5), 901–927. <https://doi.org/10.1515/ling-2012-0028>
- Kehler, A. (2002). *Coherence, reference, and the theory of grammar*. CSLI Publications.

- Kehler, A. (2006). Discourse Coherence. In L. R. Horn & G. Ward (Eds.), *The Handbook of Pragmatics* (pp. 241–265). Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9780470756959.ch11>
- Kehler, A., Kertz, L., Rohde, H., & Elman, J. L. (2008). Coherence and Coreference Revisited. *Journal of semantics*, 25(1), 1–44. <https://doi.org/10.1093/jos/ffm018>
- Keller, F., & Alexopoulou, T. (2001). Phonology competes with syntax: Experimental evidence for the interaction of word order and accent placement in the realization of information structure. *Cognition*, 79(3), 301–372. [https://doi.org/10.1016/S0010-0277\(00\)00131-1](https://doi.org/10.1016/S0010-0277(00)00131-1)
- Koopman, H., & Sportiche, D. (1991). On the position of subjects. *Lingua*, 85(2-3), 211–258. [https://doi.org/10.1016/0024-3841\(91\)90022-W](https://doi.org/10.1016/0024-3841(91)90022-W)
- Kratzer, A. (1994). *The event argument and the semantics of voice* [Master's thesis, University of Massachusetts]. bepress. https://works.bepress.com/angelika_kratzer/5/
- Kurani, A., & Trifoni, A. (2014). Syntactic Similarities and Differences Between Albanian and English. *European Scientific Journal*, 17, 47–62.
- Lascaratou, C. (1998). Basic characteristics of Modern Greek word order. In A. Siewierska (Ed.), *Constituent Order in the Languages of Europe* (pp. 151–172). De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110812206.151>
- Lendari, T., & Manolessou, I. (2013). Demonstrative Pronouns: Synchronic Variation and Diachronic Evolution. In M. Janse, B. D. Joseph, A. Ralli, & M. Bagriacik (Eds.), *Proceedings of the 5th International Conference on Modern Greek Dialects and Linguistic Theory* (pp. 228–244). University of Patras. <https://doi.org/10.26220/mgdlt.v5i1.2597>
- Lozano, C. (2002). Knowledge of expletive and pronominal subjects by learners of Spanish. *ITL Review of Applied Linguistics*, 135(1), 37–60. <https://doi.org/10.1075/itl.135-136.02loz>
- Lozano, C. (2006). Focus and split-intransitivity: the acquisition of word order alternations in non-native Spanish. *Second Language Research*, 22(2), 145–187. <https://doi.org/10.1191/0267658306sr264oa>
- Lozano, C. (2008). *The Acquisition of Syntax and Discourse: Pronominals and Word Order in English and Greek Learners of Spanish*. VDM Verlag.
- Lozano, C. (2018). The Development of Anaphora Resolution at the Syntax-Discourse Interface: Pronominal Subjects in Greek Learners of Spanish. *Journal of Psycholinguist Research*, 47(2), 411–430. <https://doi.org/10.1007/s10936-017-9541-8>

- Manolessou, I. (2001). The Evolution of the Demonstrative System in Greek. *Journal of Greek Linguistics*, 2(1), 119–148. <https://doi.org/10.1075/jgl.2.05man>
- Marantz, A. (1997). No Escape from Syntax: Don't Try Morphological Analysis in the Privacy of Your Own Lexicon. In A. Dimitriadis, L. Siegel, C. Surek-Clark, & A. Williams (Eds.), *Proceedings of the 21st Penn Linguistics Colloquium* (pp. 201–225). University of Pennsylvania.
- Margaza, P. (2018). *The distribution of subjects in L2 Spanish and L2 Greek* [Doctoral dissertation, Universitat Autònoma de Barcelona]. TDX. <http://hdl.handle.net/10803/665809>
- Mastropavlou, M., Katsiperi, M., Fotiadou, G., Fleva, E., Peristeri, E., & Tsimpli, I. M. (2014, October 1-3). *The Role of Definiteness in Anaphora Resolution* [Paper presentation]. Experimental Psycholinguistics Conference (ERP), Madrid, Spain.
- Mavrogiorgos, M. (2010). *Clitics in Greek: A minimalist account of proclisis and enclisis*. John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/la.160>
- Mayol, L., & Clark, R. (2010). Pronouns in Catalan: Games of Partial Information and the Use of Linguistic Resources. *Journal of pragmatics*, 42(3), 781–799. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2009.07.004>
- Mendikoetxea, A., & Lozano, C. (2018). From Corpora to Experiments: Methodological Triangulation in the Study of Word Order at the Interfaces in Adult Late Bilinguals (L2 learners). *Journal of Psycholinguist Research*, 47(4), 871–898. <https://doi.org/10.1007/s10936-018-9560-0>
- Miltsakaki, E. (2003a). Effects of Subordination on Referential Form and Interpretation. *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics*, 9(1), 151–167.
- Miltsakaki, E. (2003b). *The syntax-discourse interface: effects of the main-subordinate distinction on attention structure* (Publication No. 3087438) [Doctoral dissertation, University of Pennsylvania]. ProQuest Dissertations and Theses Global.
- Miltsakaki, E. (2007, March 29-30). *A rethink of the relationship between salience and Anaphora Resolution* [Paper presentation]. 6th Discourse Anaphora and Anaphor Resolution Colloquium, Lagos, Portugal.
- Μιλτσακάκη, Ε., & Καραμάνης, Ν. (2006). Η Θεωρία της Επικέντρωσης στα Ελληνικά Αφηγηματικά και Δημοσιογραφικά Κείμενα. In Δ. Γούτσος, Σ. Κουτσουλέλου, Α. Μπακάκου-Ορφανού, & Ε. Παναρέτου (Eds.), *Ο κόσμος των κειμένων: μελέτες αφιερωμένες στον Γεώργιο Μπαμπινιώτη* (pp. 89–105). Ελληνικά Γράμματα.

- Montrul, S. (2004). *The acquisition of Spanish: Morphosyntactic development in monolingual and bilingual L1 acquisition and adult L2 acquisition*. John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/lald.37>
- Montrul, S. (2011). Multiple interfaces and incomplete acquisition. *Lingua*, 121(4), 591–604. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2010.05.006>
- Mosko, E. (2015). *Sintagma foljore në gjuhën shqipe*. [Unpublished doctoral dissertation]. Universiteti i Tiranës.
- Murzaku, A. (2007). Does Albanian have a Third Person Personal Pronoun? Let's have a Look at the Corpus.... In E. Fitzpatrick (Ed.), *Corpus Linguistics Beyond the Word; Corpus Research from Phrase to Discourse* (pp. 243–255). Brill. https://doi.org/10.1163/9789401203845_015
- Murzaku, A. (2008). *Albanian Deictics; A review of the meaning and functionality of demonstratives and deictic adverbs* [Unpublished doctoral dissertation]. Scuola Normale Superiore.
- Newmark, L., Hubbard, P., & Prifti, P. (1982). *Standard Albanian: A Reference Grammar for Students*. Stanford University Press.
- Panagiotidis, P. (2000). Demonstrative determiners and operators: the case of Greek. *Lingua*, 110(10), 717–742. [https://doi.org/10.1016/S0024-3841\(00\)00014-0](https://doi.org/10.1016/S0024-3841(00)00014-0)
- Papadopoulou, D., Peristeri, E., Plemenou, E., Marinis, T., & Tsimpli I. M. (2015). Pronoun ambiguity resolution in Greek: Evidence from monolingual adults and children. *Lingua*, 155, 98–120. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2014.09.006>
- Perlmutter, D. M. (1978). Impersonal Passives and the Unaccusative Hypothesis. In J. Jaeger (Ed.), *Proceedings of the Fourth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society 38* (pp. 157–189). University of California. <https://doi.org/10.3765/bls.v4i0.2198>
- Philippaki-Warbuton, I. (1982). Προβλήματα σχετικά με τη σειρά των όρων στις ελληνικές προτάσεις. *Glossologia 1*, 99–107.
- Philippaki-Warbuton, I. (1985). Word order in Modern Greek. *Transactions of the Philological Society*, 83(1), 113–143. <https://doi.org/10.1111/j.1467-968X.1985.tb01041.x>
- Pinto, M. (1997). *Licensing and interpretation of inverted subjects in Italian* [Doctoral dissertation, University of Utrecht]. UiL OTS Dissertation series.
- Prentza, A., & Tsimpli, I. M. (2013). Resolution of pronominal ambiguity in Greek: Syntax and pragmatics. *Studies in Greek Linguistics*, 33, 197–208.

- Revithiadou, A., & Spyropoulos, V. (Eds.). (2013). *A Comparative Study of Albanian-Greek Grammatical Structures*. Aristotle University of Thessaloniki Publications, Research Committee.
- Rizzi, L. (1982). *Issues in Italian syntax*. Foris.
- Rizzi, L. (1986). Null objects in Italian and the theory of pro. *Linguistic Inquiry*, 17(3), 501–557.
- Rizzi, L. (1997). The fine structure of the left periphery. In L. Haegeman (Ed.), *Elements of grammar: handbook in generative syntax* (pp. 281–337). Kluwer.
- Rohde, H. (2008). *Coherence-driven effects in sentence and discourse processing* [Doctoral dissertation, UC San Diego]. eScholarship. <https://escholarship.org/uc/item/0v09m5zt>
- Rohde, H., & Kehler, A. (2008, March 13-15). *The bidirectional influence between coherence establishment and pronoun interpretation* [Poster presentation]. 21st Annual CUNY Conference on Sentence Processing, University of North Carolina at Chapel Hill, North Carolina, United States.
- Roussou, A. (2000). On the left periphery: Modal particles and complementisers. *Journal of Greek Linguistics*, 1(1), 65–94. <https://doi.org/10.1075/jgl.1.05rou>
- Roussou, A., & Tsimpli, I. M. (2006). On Greek VSO again! *Journal of Linguistics*, 42(2), 317–354. <https://doi.org/10.1017/S0022226706003914>
- Schäfer, F. (2009). The Causative Alternation. *Language and Linguistics Compass*, 3(2), 641–681. <https://doi.org/10.1111/j.1749-818X.2009.00127.x>
- Sifaki, E. (2013). VOS in Greek. *Journal of Greek Linguistics*, 13(2), 239–278. <https://doi.org/10.1163/15699846-13130205>
- Spyropoulos, V., & Revithiadou, A. (2009). Subject chains in Greek and PF processing. In C. Halpert, J. Hartma, & D. Hill (Eds.), *Proceedings of the 2007 Workshop in Greek Syntax and Semantics at MIT* (pp. 293–309). MITWPL.
- Stevenson, R. J., Crawley, R. A., & Kleinman, D. (1994). Thematic roles, focus and the representation of events. *Language and Cognitive Processes*, 9(4), 519–548. <http://doi.org/10.1080/01690969408402130>
- Tomić, O. (2006). *Balkan Sprachbund Morpho-syntactic Features*. Springer. <https://doi.org/10.1007/1-4020-4488-7>
- Torregrossa, J., Andreou, M., & Bongartz, C. M. (2020). Variation in the use and interpretation of null subjects: A view from Greek and Italian. *Glossa: A Journal of General Linguistics*, 5(1), Article 95. <http://doi.org/10.5334/gjgl.1011>

- Tsimpli, I. M. (1990). The clause structure and word order in Modern Greek. *UCL Working Papers in Linguistics*, 2, 226–255.
- Tsimpli, I. M. (1995). Focusing in Modern Greek. In K. É. Kiss (Ed.), *Discourse Configurational Languages* (pp. 176–206). Oxford University Press.
- Tsimpli, I. M., Sorace, A., Heycock, C., & Filiaci, F. (2004). First language attrition and syntactic subjects: A study of Greek and Italian near-native speakers of English. *International Journal of Bilingualism*, 8(3), 257–277.
<https://doi.org/10.1177/13670069040080030601>
- Turano, G. (1995). *Dipendenze sintattiche in albanese*. Unipress.
- van den Hoven, E., & Ferstl, E. C. (2018). The Roles of Implicit Causality and Discourse Context in Pronoun Resolution. *Frontiers in Communication*, 3, Article 53.
<https://doi.org/10.3389/fcomm.2018.00053>
- Van Valin, R. D. Jr. (2001). *Semantic Macroroles in Role and Reference Grammar*.
https://rrg.caset.buffalo.edu/rrg/vanvalin_papers/SemMRsRRG.pdf
- White, L. (2009). Grammatical theory: Interfaces and L2 knowledge. In W. Ritchie & T. Bhatia (Eds.), *The New Handbook of Second Language Acquisition* (pp. 49–68). Brill.
- Zubizarreta, M. L. (1998). *Prosody, Focus, and Word Order*. MIT Press.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παράρτημα Α. Πειραματικές Δοκιμασίες (δομή πειραμάτων, μεταβλητές πειραμάτων και πειραματικό υλικό)

Α) Πειραματική Δοκιμασία Ι (Πείραμα κατανόησης και ερμηνείας): Επίλυση της Αναφοράς

1. Μεταβλητές

Μεταβλητές	
<u>Ανεξάρτητες Μεταβλητές</u>	
<i>Μεταβλητές</i>	<i>Επίπεδα Μεταβλητών</i>
Είδος αντωνυμίας	i. Κενή ii. Εμφανής: <i>αυτός/ky (I) εκείνος/ai (II)</i>
Είδος γλωσσικού πλαισίου	i. Ουδέτερο πλαίσιο (σύνδεσμος <i>ενώ/ndërsa</i>) ii. Πλαίσιο υπόρρητης αιτιότητας (σύνδεσμος <i>επειδή/sepse</i>)
<u>Εξαρτημένη Μεταβλητή</u>	
Προτιμήσεις στην επιλογή ηγούμενου στοιχείου	
<u>Σταθερές Μεταβλητές</u>	
i. Σειρά παρουσίασης προτάσεων: κύρια πρόταση-εξαρτημένη πρόταση (επιρρηματική πρόταση)	
ii. Είδος αναφοράς: ενδοπροτασιακή αναφορά (intra-sentential anaphora) - αναφορά προς τα εμπρός (forward anaphora)	
iii. Σειρά προτασιακών όρων: Y-P-(A)	
iv. Αριθμός ηγούμενων στοιχείων: 2	
v. Αριθμός συλλαβών των δύο ηγούμενων στοιχείων	
vi. Απόσταση ανάμεσα στο ηγούμενο στοιχείο και στο αναφορικό στοιχείο (Υ ^{ηγουμ.1} P Α ^{ηγουμ.2} (κύρια πρόταση) ... Σύνδεσμος ... Υ ^{αναφ.στ.} P (A) (εξαρτημένη πρόταση))	
vii. Θέση παρουσίασης αναφορικού στοιχείου: προρρηματικά	

Παράρτημα

- viii. Αριθμός ηγούμενων και αναφορικών στοιχείων: ενικός αριθμός
- ix. Εμφυσχότητα των ΟΦ και των αντωνυμιών: [+έμφυχα] (συμφωνία ως προς τα φ-χαρακτηριστικά καθώς και ως προς το ερμηνεύσιμο χαρακτηριστικό της οριστικότητας)

Είδος Αντωνυμίας	Κατηγορία Αντωνυμίας	Είδος Γλωσσικού Πλαισίου	Δείγμα	Συνθήκες
Κενή	∅	Υπόρρητης Αιτιότητας	20	1
Κενή	∅	Ουδέτερο	20	2
Εμφανής I	<i>αυτός/ky</i>	Υπόρρητης Αιτιότητας	10	3
Εμφανής I	<i>αυτός/ky</i>	Ουδέτερο	10	4
Εμφανής II	<i>εκείνος/ai</i>	Υπόρρητης Αιτιότητας	10	5
Εμφανής II	<i>εκείνος/ai</i>	Ουδέτερο	10	6
Σύνολο			80	6

2. Δομή πειραματικών προτάσεων

Κύρια Πρόταση	
2 ηγούμενα στοιχεία-ονοματικές φράσεις (είτε κύριο όνομα είτε κοινό όνομα/προσηγορικό), ίδιου γένους (είτε αρσενικού είτε θηλυκού) και αριθμού (ενικού), με οριστικό άρθρο, σε θέση Υποκειμένου και Αντικείμενου, αντίστοιχα.	
<i>Ηγούμενα Στοιχεία</i>	<i>Χαρακτηριστικά</i>
Ηγούμενο Στοιχείο 1 – θέση Υποκειμένου	Αριθμός: [+ενικός] Εμφυσχότητα: [+έμφυχο] Οριστικότητα: [+οριστικό] Θέση: [+προρρηματικό]
Ηγούμενο Στοιχείο 2 – θέση Αντικείμενου	Αριθμός: [+ενικός] Εμφυσχότητα: [+έμφυχο] Οριστικότητα: [+οριστικό] Θέση: [+μεταρρηματικό]

Εξαρτημένη Πρόταση	
1 αναφορικό στοιχείο (είτε κενή αντωνυμία είτε εμφανής αντωνυμία (αυτός/ky ή εκείνος/ai)) σε θέση Υποκειμένου	
Αναφορικό Στοιχείο	Χαρακτηριστικά
Αναφορικό Στοιχείο – θέση Υποκειμένου	Αριθμός: [+ενικός] Εμπυχότητα: [+έμψυχο] Οριστικότητα: [+οριστικό] Θέση: [+προρρηματικό]

Συνθήκη	Κύρια Πρόταση	Εξαρτημένη Πρόταση
1	5 λέξεις OΦ ₁ P OΦ ₂ Y-P-A	2 λέξεις i. ∅ + P + Συμπλήρωμα ii. ∅ + P + Προσάρτημα
2	5 λέξεις OΦ ₁ P OΦ ₂ Y-P-A	3 λέξεις i. ∅ + P + Συμπλήρωμα ii. ∅ + P + Προσάρτημα
3	5 λέξεις OΦ ₁ P OΦ ₂ Y-P-A	3 λέξεις i. αυτός + P + Συμπλήρωμα ii. αυτός + P + Προσάρτημα
4	5 λέξεις OΦ ₁ P OΦ ₂ Y-P-A	4 λέξεις i. αυτός + P + Συμπλήρωμα ii. αυτός + P + Προσάρτημα
5	5 λέξεις OΦ ₁ P OΦ ₂ Y-P-A	3 λέξεις i. εκείνος + P + Συμπλήρωμα ii. εκείνος + P + Προσάρτημα
6	5 λέξεις OΦ ₁ P OΦ ₂ Y-P-A	4 λέξεις i. εκείνος + P + Συμπλήρωμα ii. εκείνος + P + Προσάρτημα

3. Χαρακτηριστικά ηγούμενων στοιχείων

Είδος Γλωσσικού Πλαισίου					
Πλαίσιο υπόρρητης αιτιότητας					
Είδος Αντωνυμίας					
Κενή		Εμφανής I		Εμφανής II	
Είδος Ρήματος					
E.-Φ.Ε. (10)	Φ.Ε.-Ε. (10)	E.-Φ.Ε. (5)	Φ.Ε.-Ε. (5)	E.-Φ.Ε. (5)	Φ.Ε.-Ε. (5)

Είδος Ηγούμενου Στοιχείου																							
Κ.Ο.	Π.Ο.	Κ.Ο.	Π.Ο.	Κ.Ο.	Π.Ο.	Κ.Ο.	Π.Ο.	Κ.Ο.	Π.Ο.	Κ.Ο.	Π.Ο.												
(5)	(5)	(5)	(5)	(3)	(2)	(2)	(3)	(2)	(3)	(3)	(2)												
Γένος Ηγούμενου Στοιχείου																							
Θ	A	A	Θ	A	Θ	Θ	A	Θ	A	A	Θ	A	Θ	A	Θ	A	Θ	A	A	Θ	A	Θ	
3	2	3	2	3	2	3	2	2	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	1	2	1	1	1
Σύνολο: Κ.Ο.: 20 Π.Ο.: 20 A: 20 Θ: 20																							
Είδος Γλωσσικού Πλαισίου																							
Ουδέτερο πλαίσιο																							
Είδος Αντωνυμίας																							
Κενή				Εμφανής I				Εμφανής II															
Είδος Ηγούμενου Στοιχείου																							
Κ.Ο. (10)			Π.Ο. (10)			Κ.Ο. (5)			Π.Ο. (5)			Κ.Ο. (5)			Π.Ο. (5)								
Γένος Ηγούμενου Στοιχείου																							
A (5)	Θ (5)	Θ (5)	A (5)	Θ (2)	A (3)	A (2)	Θ (3)	A (2)	Θ (3)	Θ (2)	A (3)												
Σύνολο: Κ.Ο.: 20 Π.Ο.: 20 A: 20 Θ: 20																							
Ε.: Ερέθισμα Φ.Ε.: Φορέας Εμπειρίας Κ.Ο.: Κύριο Όνομα Π.Ο.: Προσηγορικό Όνομα A: Αρσενικό Θ: Θηλυκό																							

4. Αντιστοιχία Συνθηκών-Προτάσεων

Αντιστοιχία Συνθηκών-Προτάσεων			
Συνθήκη	Είδος Αντωνυμίας	Γλωσσικό Πλαίσιο	Προτάσεις
1	Κενή	Υπόρρητης Αιτιότητας	προδιάθεση για Υποκείμενα (Ε.-Φ.Ε.): 1-10 προδιάθεση για Αντικείμενα (Φ.Ε.-Ε.): 11-20
2	Κενή	Ουδέτερο	21-40
3	Εμφανής I	Υπόρρητης Αιτιότητας	προδιάθεση για Υποκείμενα (Ε.-Φ.Ε.): 41-45

	(αυτός/ky)		προδιάθεση για Αντικείμενα (Φ.Ε.-Ε.): 46-50
4	Εμφανής Ι (αυτός/ky)	Ουδέτερο	51-60
5	Εμφανής ΙΙ (εκείνος/ai)	Υπόρρητης Αιτιότητας	προδιάθεση για Υποκείμενα (Ε.-Φ.Ε.): 61-65 προδιάθεση για Αντικείμενα (Φ.Ε.-Ε.): 66-70
6	Εμφανής ΙΙ (εκείνος/ai)	Ουδέτερο	71-80

Ελληνική

1. Η Δήμητρα εκνεύρισε την Ελένη, επειδή ήταν άτακτη.
2. Η Ειρήνη εμπνέει τη Μαρία, επειδή είναι δυναμική.
3. Η Σοφία μάγεψε τη Χριστίνα, επειδή τραγούδησε όμορφα.
4. Ο Μιχάλης αναστάτωσε τον Θανάση, επειδή ήταν ανήσυχος.
5. Ο Γιάννης εξέπληξε τον Κώστα, επειδή κολυμπούσε γρήγορα.
6. Η εργαζόμενη εξαπάτησε την εργοδότη, επειδή έκλεψε χρήματα.
7. Η ερευνήτρια εντυπωσίασε την καθηγήτρια, επειδή ήταν έξυπνη.
8. Ο μανάβης τρόμαξε τον γείτονα, επειδή φώναξε δυνατά.
9. Ο χορευτής εντυπωσίασε τον θεατή, επειδή χόρεψε ωραία.
10. Ο μαθητής απογοήτευσε τον δάσκαλο, επειδή έγραψε άσχημα.
11. Ο Νίκος θαυμάζει τον Κώστα, επειδή είναι επιτυχημένος.
12. Ο Κωνσταντίνος ζηλεύει τον Παναγιώτη, επειδή πήρε μετάλλιο.
13. Ο Αντώνης συμπαθεί τον Θανάση, επειδή είναι ευγενικός.
14. Η Κατερίνα πενθεί την Αγγελική, επειδή πέθανε πρόωρα.
15. Η Γεωργία εκτιμά την Ιωάννα, επειδή είναι ειλικρινής.
16. Η κοπέλα φοβάται τη δασκάλα, επειδή είναι αυστηρή.
17. Η ασθενής εμπιστεύεται τη χειρουργό, επειδή είναι έμπειρη.
18. Η εργαζόμενη ζηλεύει τη διευθύντρια, επειδή είναι επιτυχημένη.
19. Ο καθηγητής μισεί τον αστυνόμο, επειδή είναι εχθρικός.
20. Ο διευθυντής επαίνεσε τον υπάλληλο, επειδή είναι εργατικός.

21. Η Αγγελική χαιρέτησε την Κατερίνα, ενώ έμπαινε στο κατάστημα.
22. Η Ειρήνη συνάντησε τη Χριστίνα, ενώ περπατούσε στο πάρκο.
23. Η Μαρία αποχαιρετούσε τη Σοφία, ενώ έκλεινε την πόρτα.
24. Η Παναγιώτα συνάντησε τη Βασιλική, ενώ κατέβαινε τις σκάλες.
25. Η Ελένη είδε τη Σοφία, ενώ έτρεχε στην παραλία.
26. Ο Χρήστος είδε τον Γιάννη, ενώ έμπαινε στο μαγαζί.
27. Ο Ανδρέας είδε τον Αντώνη, ενώ κατευθυνόταν στο κέντρο.
28. Ο Πέτρος συνάντησε τον Χρήστο, ενώ περίμενε στη στάση.
29. Ο Άγγελος φώναζε τον Θανάση, ενώ έμπαινε στο κτήριο.
30. Ο Πέτρος χαιρέτησε τον Γιώργο, ενώ κλάδευε τα δέντρα.
31. Η δασκάλα είδε την κοπέλα, ενώ έμπαινε στην αίθουσα.
32. Η γειτόνισσα είδε τη νοσοκόμα, ενώ ψώνιζε στα μαγαζιά.
33. Η μαμά χαιρετά την κόρη, ενώ κλείνει την πόρτα.
34. Η πολιτικός συνάντησε την πρωθυπουργό, ενώ έμπαινε στην αίθουσα.
35. Η ασθενής χαιρέτησε τη χειρουργό, ενώ περπατούσε στον διάδρομο.
36. Ο τεχνικός έβλεπε τον οδηγό, ενώ έμπαινε στο συνεργείο.
37. Ο υδραυλικός είδε τον μηχανικό, ενώ έμπαινε στην οικοδομή.
38. Ο γυμναστής χαιρέτησε τον αθλητή, ενώ έτρεχε στο γήπεδο.
39. Ο ληστής έκλεψε τον άνδρα, ενώ περπατούσε στην αγορά.
40. Ο θυρωρός συνάντησε τον ένοικο, ενώ πήγαινε στην αυλή.
41. Η Αναστασία τρόμαξε την Ευαγγελία, επειδή αυτή εμφανίστηκε ξαφνικά.
42. Η Κωνσταντίνα στενοχώρησε την Ιωάννα, επειδή αυτή είπε ψέματα.
43. Ο Βασίλης ενόχλησε τον Μιχάλη, επειδή αυτός γελούσε συνεχώς.
44. Η εγγονή κούρασε τη γιαγιάκα, επειδή αυτή έπαιζε ασταμάτητα.
45. Ο υπάλληλος εκνεύρισε τον διευθυντή, επειδή αυτός καθυστέρησε πολύ.
46. Η Βασιλική βαρέθηκε την Κατερίνα, επειδή αυτή μιλούσε ασταμάτητα.
47. Ο Χρήστος κατηγορήσε τον Νίκο, επειδή αυτός είπε ψέματα.
48. Η πωλήτρια κατέκρινε την υπάλληλο, επειδή αυτή δούλευε αργά.
49. Ο γυμναστής κατηγορήσε τον αθλητή, επειδή αυτός έπαιξε άσχημα.
50. Ο σκηνοθέτης χειροκρότησε τον ηθοποιό, επειδή αυτός έπαιξε ωραία.
51. Η Αγγελική αγκαλιάζει τη Γεωργία, ενώ αυτή διηγείται τα γεγονότα.
52. Η Ελένη φώναζε την Ειρήνη, ενώ αυτή έκλεινε την πόρτα.
53. Ο Γιάννης χαιρέτησε τον Νίκο, ενώ αυτός έπλενε το αυτοκίνητο.

54. Ο Νίκος συνάντησε τον Πέτρο, ενώ αυτός πήγαινε στο φροντιστήριο.
55. Ο Δημήτρης αποχαιρέτησε τον Βασίλη, ενώ αυτός έμπαινε στο αυτοκίνητο.
56. Ο νεαρός κοιτούσε τον εργάτη, ενώ αυτός περίμενε το λεωφορείο.
57. Ο δάσκαλος διόρθωνε τον μαθητή, ενώ αυτός έγραφε στον πίνακα.
58. Η κοπέλα παρατηρούσε τη γυναίκα, ενώ αυτή περπατούσε στο πεζοδρόμιο.
59. Η νοσοκόμα φώναζε την παιδίατρο, ενώ αυτή διέσχιζε τον διάδρομο.
60. Η πολιτικός συνάντησε την ηθοποιό, ενώ αυτή έμπαινε στο εστιατόριο.
61. Η Βάσω νευρίασε την Άννα, επειδή εκείνη άργησε πολύ.
62. Ο Κώστας φόβισε τον Νίκο, επειδή εκείνος φώναζε δυνατά.
63. Ο ηθοποιός διασκέδασε τον ακροατή, επειδή εκείνος ήταν αστείος.
64. Η εργαζόμενη εξόργισε τη διευθύντρια, επειδή εκείνη έκλεψε χρήματα.
65. Η κοπέλα τρόμαξε τη δασκάλα, επειδή εκείνη οδηγούσε γρήγορα.
66. Η Κατερίνα παρηγόρησε την Ιωάννα, επειδή εκείνη ήταν θλιμμένη.
67. Ο Γιώργος βοήθησε τον Κώστα, επειδή εκείνος ήταν αδύναμος.
68. Ο Αντώνης ευχαρίστησε τον Ανδρέα, επειδή εκείνος ήταν βοηθητικός.
69. Ο πρόεδρος βράβευσε τον φοιτητή, επειδή εκείνος έγραψε άριστα.
70. Η δασκάλα μάλωσε την κοπέλα, επειδή εκείνη μίλησε άσχημα.
71. Ο Δημήτρης είδε τον Μιχάλη, ενώ εκείνος έμπαινε στο γυμναστήριο.
72. Ο Ηλίας συνάντησε τον Θανάση, ενώ εκείνος πήγαινε στο γήπεδο.
73. Η Μαρία χαιρέτησε τη Δήμητρα, ενώ εκείνη επέστρεφε στο σπίτι.
74. Η Ιωάννα είδε τη Βασιλική, ενώ εκείνη έτρεχε στην παραλία.
75. Η Σοφία συνάντησε την Ειρήνη, ενώ εκείνη πήγαινε στο ταμείο.
76. Η κόρη φώναζε τη μαμά, ενώ εκείνη έβγαινε στην αυλή.
77. Η μαμά είδε την κόρη, ενώ εκείνη έμπαινε στο σπίτι.
78. Ο επιστάτης είδε τον ενοικιαστή, ενώ εκείνος άνοιγε την πόρτα.
79. Ο γείτονας χαιρέτησε τον κηπουρό, ενώ εκείνος έμπαινε στο αυτοκίνητο.
80. Ο ποδηλάτης χτύπησε τον περαστικό, ενώ εκείνος περνούσε τον δρόμο.

Αλβανική

1. Dimitra e inatosi Elenin, sepse ishte e çrregullt.
2. Irini frymëzon Mariën, sepse është dinamike.
3. Sofia e magjepsi Kristinën, sepse këndonte bukur.
4. Mihali e shqetësoj Thanasin, sepse ishte i merakosur.
5. Jani e çuditi Kostën, sepse notonte shpejt.

6. Punonjësja e mashtrori punëdhënësen, sepse vodhi para.
7. Studjuesja i bëri përshtypje mësueses, sepse ishte e zgjuar.
8. Shitësi i fruta-perimeve e trembi fqinjin, sepse bërtiti me zë të lartë.
9. Kërcimtari i bëri përshtypje spektatorit, sepse kërcen bukur.
10. Nxënësi e zhgënjeu mësuesin, sepse shkruajti keq.
11. Niko e admiron Kostën, sepse është i suksesshëm.
12. Konstantino është xheloz për Panajiotin, sepse fitoi medalje.
13. Antoni e simpatizon Thanasin, sepse është i sjellshëm.
14. Katerina vajton për Angelikin, sepse vdiq para kohe.
15. Gjeorgjia e vlerëson Ioanën, sepse është e sinqertë.
16. Vajza ka frikë nga mësuesja, sepse është e rreptë.
17. Pacienti i beson kirurgut, sepse është me përvojë.
18. Punonjësja është xheloze për drejtoreshen, sepse është e suksesshme.
19. Mësuesi e urren policin, sepse është armiqësor.
20. Drejtori e vlerësoi punonjësin, sepse është punëtor.
21. Angelikia e përshëndeti Katerinën, ndërsa po hynte në dyqan.
22. Irini e takoj Kristinën, ndërsa po ecte në park.
23. Maria i jepte lamtumirën Sofies, ndërsa po mbyllte derën.
24. Panajiota e takoj Vasilikin, ndërsa po zbriste shkallët.
25. Eleni e pa Sofien, ndërsa po vraponte në plazh.
26. Kristo e pa Janin, ndërsa po hynte në dyqan.
27. Andrea e pa Antonin, ndërsa po drejtohej për në qendër.
28. Petro e takoj Kriston, ndërsa po priste në stacion.
29. Angelo e thirri Thanasin, ndërsa po hynte në ndërtesë.
30. Petro e përshëndeti Jorgon, ndërsa po krasite pemët.
31. Mësuesja e pa vajzën, ndërsa po hynte në sallë.
32. Fqinji e pa infermierën, ndërsa po bënte pazar në dyqane.
33. Nëna përshëndet vajzën, ndërsa mbyll derën.
34. Politikania e takoj kryeministren, ndërsa po hynte në sallë.
35. Pacienti e përshëndeti kirurgun, ndërsa po ecte në korridor.
36. Tekniku shikonte shoferin, ndërsa po hynte në punëtori.
37. Hidrauliku e pa inxhinierin, ndërsa po hynte në ndërtesë.
38. Trajneri e përshëndeti sportsistin, ndërsa po vraponte në fushë.

39. Grabitësi e vodhi burrin, ndërsa po ecte në treg.
40. Rojtari e takoj qiramarrësin, ndërsa po shkonte në oborr.
41. Anastasia e trembi Evangjelinë, sepse kjo u shfaq papritur.
42. Konstantina e mërziti Ioanën, sepse kjo gënjeu.
43. Vasili e bezdisi Mihalín, sepse ky qeshte vazhdimisht.
44. Mbesa e lodhi gjyshen, sepse kjo po luante pa ndalur.
45. Nëpunësi e inatosi drejtorin, sepse ky u vonua shumë.
46. Vasiliki u mërzi nga Katerina, sepse kjo po fliste pa ndalur.
47. Kristo e akuzoi Nikon, sepse ky gënjeu.
48. Shitësja e kritikoi punonjësen, sepse kjo punte ngadalë.
49. Trajneri e akuzoi sportistin, sepse ky luajti keq.
50. Regjisori e duartrokiti aktorin, sepse ky luajti mirë.
51. Angelikia përqafon Gjeorgjinë, ndërsa kjo po tregon ngjarjet.
52. Eleni e thirri Irinin, ndërsa kjo po hynte në shkollë.
53. Jiani e përshëndeti Nikon, ndërsa ky po lante makinën.
54. Niko e takoj Petron, ndërsa ky po shkonte në qendrën mësimore.
55. Dimitri i tha lamtumirë Vasilit, ndërsa ky po hynte në makinë.
56. Djali shikonte punëtorin, ndërsa ky po priste autobusin.
57. Mësuesi korrigojonte nxënësin, ndërsa ky po shkruante në tabelë.
58. Vajza vëzhgonte gruan, ndërsa kjo po ecte në trotuar.
59. Infermierja e thirri pediatren, ndërsa kjo po kalonte korridorin.
60. Politikania e takoj aktoren, ndërsa kjo po hynte në restorant.
61. Vaso e nevríkosi Anën, sepse ajo u vonua shumë.
62. Kosta e trembi Nikon, sepse ai bërtiste me zë të lartë.
63. Aktori e argëtoi dëgjuesin, sepse ai ishte qesharak.
64. Punonjësja e zemëroi drejtoreshen, sepse ajo vodhi para.
65. Vajza e trembi mësuesen, sepse ajo ngiste shpejt.
66. Katerina e ngushëlloi Ioanën, sepse ajo ishte e trishtuar.
67. Jorgo e ndihmoi Kostën, sepse ai ishte i dobët.
68. Antoni e falënderoi Andrean, sepse ai ishte i dobishëm.
69. Presidenti e shpërbleu studentin, sepse ai shkruajti shkëlqyeshëm.
70. Mësuesi debatoi me vajzën, sepse ajo foli keq.
71. Dimitri e pa Mihalín, ndërsa ai po hynte në palestër.

72. Ilija e takoj Thanasin, ndërsa ai po shkante në stadium.
73. Maria e përshëndeti Dimitrën, ndërsa ajo po kthehej në shtëpi.
74. Ioana e pa Vasilikin, ndërsa ajo po vraponte në plazh.
75. Sofia e takoj Irinin, ndërsa ajo po shkante në arkë.
76. Vajza e thirri nënën, ndërsa ajo po dilte në oborr.
77. Nëna e pa vajzën, ndërsa ajo po hynte në shtëpi.
78. Kujdestari e pa qiramarrësin, ndërsa ai po hapte derën.
79. Fqinji e përshëndeti kopshtarin, ndërsa ai po hynte në makinë.
80. Çiklisti e goditi kalimtarin, ndërsa ai po kalonte rrugën.

B) Πειραματική Δοκιμασία II (Πείραμα κατανόησης και χρήσης): Σειρά των Όρων

1. Μεταβλητές

Μεταβλητές	
<u>Ανεξάρτητες Μεταβλητές</u>	
<i>Μεταβλητές</i>	<i>Επίπεδα Μεταβλητών</i>
Είδος κατηγορήματος	i. Αναιτιατικό ii. Ανεργαστικό
Είδος γλωσσικού πλαισίου (πληροφοριακής δομής)	i. Ευρεία πληροφοριακή εστίαση ii. Στενή πληροφοριακή εστίαση
<u>Εξαρτημένη Μεταβλητή</u>	
Προτιμήσεις στη σειρά των όρων (Y-P vs. P-Y)	
<u>Σταθερές Μεταβλητές</u>	
i. υποκείμενο αναιτιατικών και ανεργαστικών ρημάτων: [+έμψυχο], [+ενικός], [+οριστικό]	
ii. ρήματα σε γ' ενικό πρόσωπο	

Παράρτημα

Είδος Κατηγορήματος	Πληροφοριακή Δομή	Δείγμα	Συνθήκες
Αναιτιατικό	Ευρεία πληροφοριακή εστίαση	6	1
Αναιτιατικό	Στενή πληροφοριακή εστίαση	6	2
Ανεργαστικό	Ευρεία πληροφοριακή εστίαση	6	3
Ανεργαστικό	Στενή πληροφοριακή εστίαση	6	4
Σύνολο		24	4

2. Δομή πειραματικών προτάσεων

Κύρια Πρόταση
1 όνομα (είτε κύριο όνομα είτε κοινό όνομα/προσηγορικό) είτε αρσενικού είτε θηλυκού ή ουδέτερου γένους και ενικού αριθμού, με οριστικό άρθρο, σε θέση Υποκειμένου
1 ρήμα (είτε αναιτιατικό είτε ανεργαστικό)
<i>Χαρακτηριστικά Υποκειμένου</i>
Αριθμός: [+ενικός]
Εμφυσχότητα: [+έμφυχο]
Οριστικότητα: [+οριστικό]

3. Χαρακτηριστικά ΟΦ

Είδος Κατηγορήματος	Αναιτιατικά ρήματα			
	Ευρεία πληροφοριακή εστίαση		Στενή πληροφοριακή εστίαση	
Πληροφοριακή Δομή				
Είδος Ονόματος	Κ.Ο. (2)		Π.Ο. (4)	
Γένος Ονόματος	A (1)	Θ (1)	A (3)	Θ (1)
	A (2)	Θ (1)	A (3)	
Σύνολο: Κ.Ο.: 5 Π.Ο.: 7 Α: 9 Θ: 3				
Είδος Κατηγορήματος	Ανεργαστικά ρήματα			
	Ευρεία πληροφοριακή εστίαση		Στενή πληροφοριακή εστίαση	
Πληροφοριακή Δομή				
Είδος Ονόματος	Κ.Ο. (2)		Π.Ο. (4)	
Γένος Ονόματος	Θ (2)	Θ (2)	Ο (2)	A (4)
	Θ (1)	A (1)		Θ (1)
Σύνολο: Κ.Ο.: 7 Π.Ο.: 5 Α: 5 Θ: 5 Ο: 2				

Παράρτημα

Κ.Ο.: Κοινό Όνομα | **Π.Ο.:** Προσηγορικό Όνομα | **Α:** Αρσενικό | **Θ:** Θηλυκό | **Ο:** Ουδέτερο

4. Ρήματα πειραματικών προτάσεων

Ρήματα Πειραματικών Προτάσεων			
Αναιτιατικά		Ανεργαστικά	
<i>Ελληνική</i>	<i>Αλβανική</i>	<i>Ελληνική</i>	<i>Αλβανική</i>
δραπετεύω	shpëtoj	κλαίω	qaj
μπαίνω	hyj	κοιμάμαι	fle
πεθαίνω	vdes	λιποθυμώ	vrapoj «τρέχω»
πέφτω	bie	φτερνίζομαι	teshtij
φεύγω	iki	φωνάζω	bërtas
φθάνω	arrij	χορεύω	kërcej

Παράρτημα Β. Έντυπα ενημέρωσης και δήλωσης συγκατάθεσης συμμετεχόντων/-ουσών στην επιστημονική έρευνα

Παράρτημα Β.1 Έντυπο ενημέρωσης συμμετεχόντων/-ουσών

Έντυπο Ενημέρωσης Συμμετεχόντων/-ουσών

Καλείστε να συμμετάσχετε σε μία επιστημονική έρευνα στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικής εργασίας ενός φοιτητή του Τομέα Γλωσσολογίας του Τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Το παρόν έγγραφο αποτελεί μια πρόσκληση συμμετοχής σε μία γλωσσολογική έρευνα. Θα σας δοθεί αντίγραφο του Εντύπου Ενημέρωσης και της Δήλωσης Συγκατάθεσης Συμμετοχής σε Επιστημονική Έρευνα, όταν η τελευταία έχει υπογραφεί. Προτού αποφασίσετε για τη συμμετοχή σας στην έρευνα, σας παρακαλούμε να διαβάσετε προσεκτικά όσα ακολουθούν.

Τίτλος έρευνας: *«Φαινόμενα στα Διεπίπεδα: η χρήση και η ερμηνεία των υποκειμένων».*

Σκοπός της έρευνας: Η συγκεκριμένη έρευνα πραγματοποιείται στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικής εργασίας. Σκοπός της εν λόγω γλωσσολογικής έρευνας είναι ο έλεγχος της γλωσσικής επίδοσης των συμμετεχόντων/-ουσών της σε γλωσσικά πειράματα που ελέγχουν ορισμένα γλωσσικά φαινόμενα της Ελληνικής.

Πρακτικές λεπτομέρειες:

A) Η συμμετοχή σας στη γλωσσολογική έρευνα συνίσταται στο εξής:

Συμμετοχή σε δύο γλωσσικά πειράματα που αφορούν τη γλωσσική ερμηνεία και χρήση, αντίστοιχα. Στη δοκιμασία ερμηνείας καλείστε να επιλέξετε ένα πιθανό αναφορικό ηγούμενο, δηλαδή κάποιο στοιχείο στο οποίο έχει ήδη γίνει αναφορά στην πρόταση ή το γενικότερο περιεχόμενο, και με το οποίο συνδέεται η αναφορική έκφραση, ενώ στη δοκιμασία χρήσης καλείστε να επιλέξετε ανάμεσα σε διαφορετικές προτάσεις της Ελληνικής, κρίνοντας την «καταλληλόλητά» τους εντός συγκεκριμένου γλωσσικού πλαισίου (εκτιμώμενος χρόνος

Παράρτημα

τέλεσης των πειραμάτων: 20' ανά δοκιμασία με ενδιάμεσο διάλειμμα μεταξύ των δύο δοκιμασιών).

B) Ποιοι μπορούν να λάβουν μέρος στη γλωσσολογική μελέτη;

Στην έρευνα και στα πειράματά της μπορούν να πάρουν μέρος ως εθελοντές όσοι είναι φυσικοί/-ές ομιλητές/-τριες της Ελληνικής.

Γ) Είμαι υποχρεωμένος/-η να λάβω μέρος;

Η συμμετοχή σας είναι εθελοντική και δεν είστε υποχρεωμένος/-η να συμμετάσχετε. Πριν από τη συμμετοχή σας θα σας ζητηθεί να υπογράψετε ένα έντυπο συναίνεσης, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι έχετε επίγνωση των προϋποθέσεων συμμετοχής σας.

Δ) Τι ισχύει σε περίπτωση που θέλω να αποσύρω τη συμμετοχή μου;

Έχετε δικαίωμα να αποσυρθείτε σε οποιαδήποτε φάση της ερευνητικής διαδικασίας, χωρίς να κάνετε αναφορά στον λόγο αυτής της απόφασης. Στην περίπτωση αυτή μπορείτε επίσης να ζητήσετε την καταστροφή όποιων προσωπικών στοιχείων και γλωσσικών δεδομένων έχουν συλλεχθεί και σας αφορούν.

Ε) Υπάρχουν μειονεκτήματα ή κίνδυνοι λόγω συμμετοχής μου;

Όχι.

ΣΤ) Υφίστανται κάποια οφέλη λόγω συμμετοχής μου;

Δεν αναμένονται προσωπικά οφέλη, ωστόσο η συμμετοχή σας αναμένεται να διευρύνει το συγκεκριμένο ερευνητικό πεδίο.

Ζ) Πώς σκοπεύετε να διασφαλίσετε την ανωνυμία μου (επεξεργασία και διατήρηση δεδομένων);

Για να διασφαλιστεί η ανωνυμία, ο/η κάθε συμμετέχοντα/-ουσα θα λάβει έναν κωδικό αριθμό. Το υλικό θα αποθηκευτεί με ασφάλεια σε υπολογιστή που προστατεύεται από κωδικό, ενώ οποιοδήποτε αντίγραφο ψηφιακής μορφής θα αποθηκεύεται σε εξωτερικό δίσκο, με τα αρχεία να προστατεύονται από κωδικό ασφαλείας. Οποιοδήποτε έντυπο έγγραφο (ερωτηματολόγιο, γραπτές δοκιμασίες), εφόσον κωδικοποιείται, θα μπορεί να διατηρηθεί στο αρχείο του ερευνητή για ένα έτος μετά το πέρας της εκπόνησης της έρευνας. Έπειτα ο ερευνητής πρέπει να προβεί στην άμεση καταστροφή του. Η συλλογή, επεξεργασία και αποθήκευση των δεδομένων της έρευνας ακολουθούν τον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων.

Η) Πώς θα χρησιμοποιηθούν τα ευρήματα αυτής της έρευνας (διάθεση δεδομένων);

Τα ευρήματα της έρευνας αυτής θα χρησιμοποιηθούν για τη συγγραφή της διπλωματικής εργασίας και για ερευνητικούς αποκλειστικά σκοπούς (παρουσίαση διπλωματικής εργασίας, παρουσιάσεις σε συνέδρια και συγγραφή άρθρων).

Θ) Ποιος εποπτεύει την έρευνα αυτή;

Η έρευνα εποπτεύεται και αξιολογείται από την Επιτροπή Δεοντολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Εμπιστευτικότητα: Ο ερευνητής έχει δικαίωμα να καταγράψει μόνο τα δεδομένα που είναι απαραίτητα για τη διεξαγωγή της έρευνας και σχετίζονται με τον σκοπό της. Ο ερευνητής δεσμεύεται να τηρεί πλήρη εμπιστευτικότητα για όλες τις πληροφορίες που θα αποκτηθούν στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας και οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην ταυτοποίησή σας. Πιο συγκεκριμένα, δεδομένα που σας αφορούν θα δημοσιευτούν μόνο εφόσον υπάρχει η ρητή συγκατάθεσή σας ή είναι πλήρως ανωνυμοποιημένα. Επιπλέον, η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για τους σκοπούς της έρευνας υπόκειται σε κατάλληλες εγγυήσεις, όπως απορρέουν από τον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων «ΓΚΠΔ» (σε ισχύ από την 25η Μαΐου 2018).

Επιπλέον πληροφορίες και στοιχεία επικοινωνίας: Για τυχόν απορίες σε θέματα αναφορικά με την επιστημονική έρευνα, μπορείτε να επικοινωνήσετε με τον υπεύθυνο ερευνητή, και για απορίες σχετικά με τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που σας αφορούν με την Υπεύθυνη

Παράρτημα

Προστασίας Δεδομένων του Πανεπιστημίου (Σταυρούλα Σταθαρά, τηλ. 26510-07321, e-mail: dpo@uoi.gr.).

Υπεύθυνος ερευνητής: Τσεσμετζής Γεώργιος

Τηλέφωνο επικοινωνίας: 695 5658 983

e-mail: tsesmetzis_g@hotmail.com

Παράρτημα Β.2 Δήλωση συγκατάθεσης συμμετοχής σε επιστημονική έρευνα

Δήλωση Συγκατάθεσης Συμμετοχής σε Επιστημονική Έρευνα

Τίτλος έρευνας: «Φαινόμενα στα Διεπίπεδα: η χρήση και η ερμηνεία των υποκειμένων».

Υπεύθυνος ερευνητής: Τσεσμετζής Γεώργιος

1. Επιβεβαιώνω ότι έχω διαβάσει και κατανοήσει το έντυπο ενημέρωσης της συγκεκριμένης μελέτης (διάρκεια έρευνας και λοιπές διαδικασίες της, τρόπος συλλογής, επεξεργασίας, διατήρησης και αξιοποίησης των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα). Είχα την ευκαιρία να αναλογιστώ τις πληροφορίες που μου παρέχονται, να θέσω ερωτήσεις και να λάβω ικανοποιητικές απαντήσεις.
2. Γνωρίζω ότι η συμμετοχή μου στην εν λόγω επιστημονική έρευνα είναι εθελοντική και ότι έχω τη δυνατότητα να αποσυρθώ οποιαδήποτε στιγμή επιλέξω, ανακαλώντας τη συγκατάθεσή μου, δίχως να χρειαστεί να δώσω εξηγήσεις.
3. Καταλαβαίνω ότι οι πληροφορίες που συλλέγονται θα χρησιμοποιηθούν για ένα ερευνητικό πρόγραμμα και ενδέχεται να κοινοποιηθούν περαιτέρω. Σε κάθε περίπτωση τα συλλεχθέντα στοιχεία θα αποθηκευτούν με ασφάλεια και ανωνύμως.
4. Έχω ενημερωθεί και καταλαβαίνω ότι θα τηρηθεί απόλυτη εχεμύθεια ως προς το σύνολο των προσωπικών μου δεδομένων.
5. Συμφωνώ να λάβω μέρος στην παραπάνω έρευνα.

Όνοματεπώνυμο συμμετέχοντος/-ουσας

Όνοματεπώνυμο ερευνητή

Ημερομηνία / / 2021

Ημερομηνία / / 2021

Υπογραφή

Υπογραφή

